LUCUBRATIO CRITICA

IN

ACTA APOSTOLORUM,

EPISTOLAS CATHOLICAS

ET

PAULINAS,

in qua de classibus librorum manu scriptorum quaestio instituitur, descriptio et varia lectio septem codicum Marcianorum exhibetur, atque Observationes ad plurima loca cum Apostoli tum Evangeliorum dijudicanda et emendanda proponuntur

a

GUIL. FRID. RINCK,
Verbi divini Ministro Badensi.

BASILEAE 1830.
Sumtu FEL. SCHNEIDERI.

In recensendo textu novi testamenti de litera agitur; sed literis Deus sapientiam suam mandavit. Pro luce evangelica in iis tradita atque solatio divino gratiam quantam potuerim habiturus, in sacra scriptura qualemcunque operam navare animum induxi. Qua voluntate Venetiis evolvendi codices Bibliothecæ divi Marci occasionem nactus, primum in Actis et epistolis sudare coepi, quod ejus partis scripturæ pauciores libri manu scripti superessent, eorumque insuper magna pars, quæ continue conferenda erat, obiter inspecta fuisset. In Evangeliorum codicibus excutiendis non voluntas, sed facultas mihi defuit, valetudine intercepto. Seorsim autem Actorum et epistolarum textus commode tractari, imo in lucem dari posse videbatur, quod seorsim etiam in exemplaribus manu exaratis conscribi soleat, aut in quibus novum testamentum uno corpore comprehenditur, ea posteriore parte haud raro indolem varient. Meam rationem criticam measque animadversiones virorum doctorum judicio modeste submitto, ut eorum sententias explorem, an censor novam editionem adornaturus hanc potissimum viam ingrediatur et singula loca dubia ex mea sententia emendet oporteat. Ideo si quid certi, momentis rerum bene perpensis, affirmari posse putavi, in contendendo audax quam dubius videri malebam. Quæ enim lectiones e plurima parte probabiliores, eae vere et aperte potiores habendæ sunt, neque tantum in notas ab editore amandandæ

vel incertis signis criticis tecte commendandæ. Qui mos addubitandi cum meliores quasque editiones n. T. occupaverit, vereor ut criticam artem sacram promoverit; certe index imperfectæ ejus conditionis adhuc esse videtur.

Ad constituendum et castigandum textum sacrum plurimum valet rectum judicium *de classibus codicum*. Cuncti quidem a primigenio autographo derivantur, sed prout antiquitus in varias regiones exempla disseminata sunt, ita unumquodque deinceps descriptum uberrimus parens familiæ membranarum evenit; in eademque familia varii gradus cognationis discernuntur. Revera exemplaribus superstitibus invicem comparatis, similitudo in permultis, discrepantia in aliis perspicitur. Ubi inter varietatem minutam et majorem, inter majorem et maximam probe distinxeris, codicum familias familiarumque gentes invenies. Cum vero testes in usu critico examinantur; non viritim, sed centuriatim eorum suffragia ponderanda sunt; ne id ratum habeatur, quod proletarii et capite censi jusserint. Neque duæ familiæ unius gentis concinentes adversus alteram gentem magis audiendæ sunt.

Quod si dispicimus, quænam vetera exemplaria Actorum et epistolarum, de quibus unice hic agitur, intèr se quam longissime distent, non nisi duplicem diversitatem in plurimis et gravioribus locis deprehendemus. Itaque ut christiana ecclesia a priscis temporibus in partem orientalem et occidentalem divisa est, sic universi codices in easdem duas classes distribuuntur. Ad *occidentalem* pertinent libri uncialibus literis exarati ABCDEFG, ad *orientalem* fere omnes minutis literis descripti. Namque in plurimis et notabilibus lectionibus illi ab his differunt, sibique maxime africanos et latinos patres interpretesque adiunctos habent. Cunctas vero membranas ABCDEFG ex fonte communi deri-

vasse, videre licet cum ex aliis vestigiis, tum, ut hoc uti cœperim, e loco 1 Cor. 3, 4., ubi exemplar, ex quo istæ per varias vices propagationis manarunt, scholion ἄνθρωποι supra adjectivum σαρκικοί scriptum, omisso hoc, haud dubie in textum receperat; id quod Jo. Damascenus, Origenes, Augustinus, Ambrosiaster, Pelagius, interpretes Copticus, Aethiops, Italus, Vulgatus, cum libris A B C D E F G. 17. 67. a secunda manu et 71. imitati sunt. Præterea unciales codices iidem cum 23. 57. 67. a sec. manu Rom. 14, 6. verba καὶ ὁ μὴ φρ. — φρονεῖ ob homœoteleuton omittunt; itidem Rom. 15, 24. in omissione verborum ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς et v. 29. verborum τοῦ εὐαγγελίου τοῦ male conspirant. — At omnia minoribus literis descripta exemplaria (exceptis 6. 67. a sec. man.) Rom. 16, 5. Ἀσίας in Ἀχαΐας interpolarunt; ibidem versiculos 25—27. (præter codices 16. 80.) plane diverso loco ad calcem capitis 14. transposuerunt; qua in re diversum genus membranarum uncialium patet, quæ etsi non conveniant, tamen istic suam affinitatem ostendunt, cum libri F G. illos versiculos prorsus omittant, B C D* E. ad extremam epistolam rejiciant atque codex A utrobique exhibeat. Jidem illi minuto charactere exarati tantum non omnes 1 Cor. 6, 20 in additamento peccant: καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ (præter 17. 46. 109. 71. 67** cum uncialibus concinentes); c. 7, 3. habent glossam ὀφειλομένην εὔνοιαν loco ὀφειλήν (præter 6. 17. 46. 67** 71.); v. 5. σχολάζητε pro σχολάσητε (exceptis 39. 46. 73. 74. 80.), ibique addunt τῇ νηστείᾳ καὶ (præter 9. 10. 17. 29. 46. 47. 67.** 73.); ibidem glossam recipiunt συνέρχεσθε pro ἦτε præter 17. 46. 71. 73.).

Jam seculo quinto hæc duplex varietas codicum exstitit, ac viris doctis cognita fuit, ita ut *Euthalius*, diaconus alexandrinus, anno 462 textum alexandrinum n. T. cum exemplari manu Pamphili scripto et

Cæsareæ obvio comparaverit, quemadmodum ipse ad calcem epistolarum Paulinarum subscribens fassus est (v. Biblioth. Coislinian. p. 262.). Exstant apographa codicis Euthalii, quæ Griesb. in Paulo numeris 46 et 109. (hic est noster cod. Marc.) distinxit, eaque vere inter classes orientalem et occidentalem medium tenent, modo a parte codicum uncialium modo ab altera stantes. Neque tamen consilium textus emendandi ex usu codicis diversæ naturæ apparet; sed tantum variam lectionem exscripsisse videtur Euthalius, unde, ut forte casus ferebat, posteriora apographa vel textum alexandrinum reservarunt, vel lectiones variantes in illius locum suffecerunt.

Utraque codicum classis *subdivisiones* seu *familias* habet, quarum in orientali quidem a criticis minus ratio habita est, ob eam fortasse causam, quod libri hujus classis magna ex parte nonnisi interrupte collati essent, fortasse etiam, quod minus constanter in diversas partes abeant. Sed e fonte occidentali certe duo rivuli emanant: cum *africanus* in membranis A B C (vulgo alexandrinus dictus), quibuscum patres et interpretes ægyptii facere solent, tum *latinus* (vulgo occidentalis nuncupatus) in codd. D E F G, qui cum interprete antehieronymiano patribusque latinis præcipue concinunt. (Cf. e. g. varia lectio apud Griesb. 1 Corinth. 14., ibique præsertim transpositio versiculorum 34. et 35. in D E F G., translatione Itala et Ambrosiastro obvia.) Interdum quoque libri familiæ africanæ ad translationem latinam accommodati videntur, quanquam e solo consensu classis occidentalis cum vulgata nequaquam, ut quibusdam videbatur, conformationem codicum quasi latinizantium ad Vulgatam colligere liceat. Cum autem e. g. Col. 2, 10. libri B D E F G unâ cum exemplari latine facto Sangermanensi ὅ (pro ὅς) ἐστιν ἡ κεφαλή, cum ibidem c. 3, 14. A B C F G cum Clemente alexandrino et interpretibus Italo

Vulgatoque ὅ (pro ἥτις) ἐστι σύνδεσμος exhibeant, soloecismus est, ex imitatione linguæ latinæ: „quod est caput," „quod est vinculum." Posteriore loco codex 17. barbarismum ὅτίς habens ostendit, hominem quempiam latinum ὅ supra ἥτις scripsisse, ex quo in cod. 17. ὅτις et in aliis ὅ, quod ipsum ad rationem grammaticæ membrana D* in ὅς reformavit. Relativum enim aut a nomine præcedente, velut c. 2, 10. 17. Ephes. 1, 23., aut more latino a sequente pendere oportet, ut 1 Cor. 3, 17. 1 Tim. 3, 15. Similiter Act. 2, 38. latinum loquendi genus, quod etiam Vulgatus habet, in cdd. A C irrepsit, qui φησί in mediis verbis, quæ adducuntur, ponunt. Denuo hinc argumentari poteris, familias classis occidentalis mutuo concordare. Tum vero quæ fuerit caussa necessitudinis utriusque familiæ, historia ecclesiastica explicare videtur, quod christianos a Vandalis et Muhamedanis ex Africa ejectos libros sacros secum in Italiam portasse probabile est. Eorumque textum cum domestico italo mixtum esse arbitror. Neque tamen contextus cdd. A B C a contextu cdd. D E F G, neque contra derivari potest, sed in antiquiore auctore utraque familia conjungitur: unde modo hæc modo illa propius priscum exemplar commune sectatur.

Mixti generis sunt aliquot libri manu scripti, qui e classe orientali et familia africana codicum unâ conflati sunt. In quo numero reperiuntur in Actis et epistolis catholicis præcipue libri 15. 18. 25. 36. 40. et Mosquensis d, atque in epistolis Paulinis codices 17. 31. 37. 39. 46. 47. 67. a sec. manu, 71. 73. 80, nec non utrobique, quem ego excussi, Marcianus XI. Eorum vaga et incerta indoles seu sine consilio ex varia lectione ad marginem notata, sive studiose recensione alicujus censoris antiqui oriri potuit. Cum vero in describendis exemplis librarii potius casu quam consilio ducti vetusta exemplaria in

suum usum convertisse videantur, eo minus mihi quidem placet, quod vulgo etiam classes codicum inter se discrepantes *recensiones* perhibeantur, atque de recensione orientali, alexandrina occidentalique sermo sit. Cum enim illi mixtæ conditionis libri vix recensionem continere videantur, minus etiam his ea denominatio convenit. Namque διόρθωσις quædam varias lectiones sine certa stabilitate hinc illinc corripere solet, quemadmodum et in hodiernis recensionibus et in istis, quos dixi, libris manu scriptis factitatum esse videmus. Verum peculiaris varietas tam probarum quam improbarum lectionum in utraque classe obvia indicium est potius editionis ἀδιορθώτου.

D. Joannes Albertus *Bengelius*, summus criticus, hunc canonem de duabus classibus codicum olim feliciter secutus est: „Totum, inquit, genus documentorum, ex quibus variæ lectiones colliguntur et deciduntur, in duas quasi nationes distrahitur, asiaticam et africanam." Verum D. *Jo. Jac. Griesbachius* rivos illos unius fontis occidentalis pro duobus fontibus habuit, universosque codices e tribus quasi exemplaribus principibus deduxit, ex recensionibus scilicet orientali, alexandrina et occidentali. Sicut autem in hereditatibus defuncto patre, superstitibus uno filio et duobus nepotibus, hi duo pro uno numerantur, atque unâ semis, singuli vero non trientem, sed quadrantem accipiunt; ita iniquum est, ramos codicum cum stirpibus, familias cum classibus confundere. Quæ res ut magis perspicua esset, in priore epistola ad Corinthios classium diversitatem perscrutatus deprehendi consensum vel omnium vel nonnullorum librorum familiæ africanæ et latinæ CXCIV. locis a classe orientali discedentem. Quare istæ familiæ persæpe concurrentes communi nomine *classis occidentalis* denotandæ videbantur. Quod si libri A B C pro *classe*

alexandrina haberi possent, circiter totidem peculiaribus lectionibus gaudere deberent, neque cum familia latina nec cum classe orientali communibus. Contra tantum in L locis, iisque parum insignibus, membranæ ABC seu AB seu AC seu BC seu B 17 proprio Marte incedunt. At in ponderandis codicibus et in textu castigando multum interest, utrum Griesbachii an nostrum canonem adoptes. Ille in codd. ABCDEFG convenientibus cunctis, seu demto aliquo ex alterutra vel utraque familia, gravissimum suffragium duplex adversus classem orientalem invenire sibi persuasit, nos unum suffragium bilingue, quo testimonium contrarium orientale nondum obtunderetur.

D. Jo. Leonardus *Hugius* introductione in n. T. T. 1. p. 184. recte quidem codices unciales arcto vinculo nexos esse cognovit. Sed id quod Hieronymus præfatione in Paralipomena de triplice recensione veteris testamenti a septuaginta interpretibus conversi refert, editionem ejus vulgatam ab Hesychio in usum Alexandrinorum et Aegyptiorum, a Luciano pro Constantinopoli usque ad Antiochiam, atque ab Origene Palæstinensibus probantibus recognitam esse, arbitratu suo ad universum codicem biblicum tanquam ab his recensitum et in varias regiones isto modo propagatum transtulit; et deinde in libros manu scriptos n. T. dispiciens, vulgarem editionem (τὴν κοινὴν ἔκδοσιν) interpolationibus fœdatam in DEFG, Hesychii recensionem in ABC (17. 46. Paul.), Luciani in pæne omnibus libris minoribus literis perscriptis, et Origenis in translatione philoxeniana remanere putavit. Sed omnino dubium est, illine triumviri in n. T. studium posuerint, quum Hieronymus præfatione in quatuor Evangel. ad Damasum codices quosdam n. T. a Luciano et Hesychio nuncupatos diceret secundum paucorum hominum perversam contentionem; quorum

codicum naturam hoc modo significavit, esse falsa quæ addita essent. Imo apocrypha perhibentur ea Evangelia, quæ falsavit Lucianus et Hesychius, in Decret. P. 1. distinct. 15. §. 27. Falsa autem addere, sane non est censoris, sed interpolatoris; neque præsertim in eos libros, quos a Luciano et Hesychio Hugius derivat, suspicio talium additamentorum cadit, potius in codices DEFG. Ponamus igitur, istos criticos etiam in n. T. operam quandam navasse, tamen nemo unquam recensionem n. T. ad codicum fidem castigatam iis tribuit, nedum celebritatem recensionis; minus etiam fructum laboris eorum adhuc superesse affirmari potest. Hieronymus quidem in Catalogo Lucianum tradit tantum in scripturarum studio laborasse, „ut *usque nunc quædam* exemplaria scripturarum (n. T.) Lucianea nuncupentur.“ Sin ea ætate nonnisi quædam exemplaria, licet non extra dubitationis aleam posita, a Luciano denominabantur, multo minus hodieque ei codices classis orientalis, ut Hugio videbatur, adscribendi; id quod non modo de tot documentis, sed ne de uno quidem exemplarium nostrorum demonstrari potest. Ante Hugium quidem Semlerus (ad Wetstenii libellos ad crisin n. T. pertinentes §. 83. 177.) Lucianum et Hesychium auctores late propagatarum recensionum esse arbitratus, neque vero de Origene suspicari quidquam ausus est. Jam certius de recensione Euthalii et de interpolatione Marcionis constat, neque desunt in nostris codicibus vestigia manus Marcionis et Euthalii: nemini tamen in mentem venit, ad eos omnem discrepantiam codicum referre. Neque ea ex quodam præjudicio historico definiri et extricari potest. Res ipsa, codicum indoles, quæ per se spectanda, conjecturæ Hugii contraria est. Nam eorum diversitas non tam ex generalibus recensionibus consulto factis, quam ex colluvie singularum correctionum,

scholiorum, glossarum et scribendi mendorum fortuito nata est, ideoque omnes, si forte excipias paucos libros mixti generis singulaque loca in compluribus a censore quodam immutata, in universum ἀδιόρθωτοι sunt; neque in recensiones, sed in classes et familias distribuendi. Ipse Griesbachius in Meletemate II. de vetustis textus n. T. recensionibus (in fronte Commentarii Critici P. II. p. XXXIV.) fassus est nonnisi alexandrinam recensionem proprie esse dicendam, in componendo Evangelio et Apostolo elaboratam, occidentalia contra et orientalia exemplaria casu potius propter librariorum incuriam ac singulas censorum mutationes discrepare. Confitetur etiam Hugius editionem librorum DEFG ἀδιόρθωτον esse. Sed cur hanc præcipue operæ criticorum eximit? Scilicet quia Clemens alex., quem editionem vulgatam sequi ait, cum aliquot lectionibus in DEFG obviis consentiat; sed iste æque vel plus etiam cum ABC concinit. Addit, quia editio librorum ABC purgatior sit; sed quin eadem editio vulgata et minus et magis corrupta esse possit, non video; et mox monstrabimus, nonnullos nævos in ABC secundo loco derivatos esse, et solum primo codices DEFG peccasse, alibi etiam DEFG solos recte legere, ita ut in his locis editio cdd. ABC corruptior et magis ἀδιόρθωτος appareat. *)

Quando *de antiquitate et præstantia utriusque agminis codicum* sermo infertur, in diversas partes abeunt eruditi. Postquam *Bengelius* auctoritatem librorum gregariorum classis orientalis numero po-

*) Griesbachius in Comment. crit. P. II. p. LIV. temporum ratione adductus Hugio obloquitur, Hesychium post tertium seculum medium demum floruisse, sed jam antea Clementem al. et Origenem exemplaribus alex. ab editione κοινῇ admodum diversis usos fuisse.

tioris merito imminuerat, *Griesbachius* classis occidentalis codicibus antiquitate pollentibus nimis favit, eosque tota classe orientali pluris fecit. Contra *Chr. Fr. Matthæi* *) et *Jo. Martin. Augustinus Scholz* **) Bonnensis editionem orientalem longe præstantiorem autumaverunt, et si non ab omni corruptionum genere immunem, tamen omnium minime corruptam. Verum facile fieri potest, ut caterva codicum apprime consentientium fucum faciat; quod tamen non committendum. Namque maxima pars depravatarum lectionum primis seculis invasit, et medio ævo scitius et sanctius descriptum est; ita ut nihil obstet, quo minus mirum consensum exemplarium ævi posterioris ætas pravi ludibrii præcesserit. Ergo ista testimonia sæpe repetita nondum pro firmis argumentis veritatis haberi possunt: incerto enim fundamento caduca est bella domus. Griesbachius in Curis in historiam textus græci epist. Paulinarum p. 95 sq. caussas docte exponit, cur inter Græcos a quinto seculo, apud Latinos aliquanto post licentia librariorum cessaverit. Nimirum cum obortis dogmatum controversiis, tum commentariis multis conscriptis, doctores catholici verbis contextus sacri pressius inhærebant, quibus et hæreticos confundere et sodales studiosa explicatione instruere possent. Tum ecclesiæ pro inita arctiore societate et mutuo commercio exemplaria sacra secum communicabant et editionem ecclesi-

*) Matthäi über die sogenannten Recensionen, welche der Abt Bengel, der Dr. Semler und der G. K. R. Griesbach in dem griechischen Text des N. T. wollen entdeckt haben. Leipzig 1804.

**) Scholzii Curæ criticæ in historiam textus Evangeliorum p. 49. Und Grundlinien einer Geschichte des Textes des N. T., in seiner biblisch kritischen Reise, Leipzig 1823. S. 163 ff.

asticam stabilis auctoritatis adoptabant, abs qua recedere religio esset. A monachis denique potissimum, hominum genere superstitiosæ diligentiæ, libri sacri exarabantur.

Eandem vero ob causam, quia antiquitus præcipue licentia scribarum et correctorum luxuriavit, non ex ætate codicum sinceritas editionis quam exhibent æstimanda est; sed cum alias inter codices juniores et textum recentiorem multum interest, tum maxime in n. T., cujus interpolandi singularis quidam pruritus in ipsa antiquitate christiana dominatus est. Jam vero cum historia ejus editionum doceat, temporibus priscis plus quam posterioribus in textu sacro peccatum fuisse, hinc argumentari licet, exemplaria posteriora ob ætatem suam non præstantiora certe esse, ut quæ antiquioribus corruptis nitantur, sed tamen plerumque in editionis veritate vetustioribus paria esse. Neque igitur membranarum vetustas in re critica n. T., quantum fieri solet, tantopere jactanda videtur. Plura quidem monumenta seculi X. et XI. classis orientalis habet, neque vero tanta antiquitate gloriari potest, quanta e. g. codices AB, quorum posteriorem cl. Hugius sec. IV. scriptum esse conjicit. Sin quis ideo editionem occidentalem mundiorem existimet, fallitur. Casu enim fieri potuit, ut vetustissima exemplaria classis orientalis ob multitudinem apographorum recentiorum, ob incendia bibliothecarum, ob furorem hostium codici sacro infestorum interciderent, eorum tamen editio in nostris codicibus religiose servaretur. Re vera qui supersunt Euthaliani codices 40 (Act. 46. Paul.) et noster 109., quorum editio alexandrina mixta est cum editione Eusebii Cæsareensis, ii ubicunque a familia africana discrepant, cum classe orientali consentire solent. Igitur conjectura Scholzii loco modo nominato p. 48. minime respuenda videtur, editionem orientalem seu byzan-

tinam ex iislibris manasse, quos Constantinus M. cura Eusebii episcopi Cæsareensis (v. Euseb. de vita Constantini IV. 36.) et Constans cura Athanasii episcopi alexandrini (v. Athanasii Apologiam ad Constantium §. 4.) eleganter et accurate describi et in Europam mitti jusserint. Immerito certe editio orientalis tanquam recens invecta sæpius contemtui habita est. Prisca documenta concordia, patres et interpretes, frequenter reticentur, ut quæ cum textu secundum editionem orientalem potissimum recepto conferri solita erant; unde eorum discrepantia, non consensio vulgo annotabatur. Verum tamen en aliquot exempla, in quibus una editio orientalis cum antiquissimis testibus convenit. Legit classis orientalis Act. 7, 39 cum Irenæo τῇ καρδίᾳ, 1 Cor. 3, 1. unâ cum Clemente alex., Origene, Cypriano, Augustino ὑμῖν λαλῆσαι; 1 Cor. 8, 4. agnoscit vocem ἕτερος cum vetusta translatione Peschito; c. 10, 1. cum eadem substituit δὲ loco γάρ, c. 11, 34. cum eadem et Clemente alex. adjectum habet δέ. C. 14, 19. membranæ unciales omnes ex v. 15, ut recte Bengelius censuit, τῷ νοΐ μου correxerunt; contra summa antiquitas lectionis orientalis διὰ τοῦ νοός μου inde patet, quod in hoc vitio librariorum origo scripturæ διὰ τὸν νόμον, jam Marcioni apud Epiphanium cognitæ, latet. 2. Cor. 9, 4. classis orientalis additamentum τῆς καυχήσεως ex loco parallelo c. 11, 17. cum Peschito commune habet, Hebr. 10, 34. unâ cum Clemente alex. τοῖς δεσμοῖς μου legit.

At ex continente serie variarum lectionum luculentius apparebit, utra classis codicum primigeniam editionem propius accedat et crebrius repræsentet. Itaque Griesbachius in Symbolis Criticis Vol. II. p. 639. recensens, quoties in epistola ad Romanos et priore ad Corinthios familiæ africana et latina conjunctim vel bene vel male legerent, reperit LVIII. firmas, LXIV. probabiles et XLI. non improbabiles,

adeoque CLXIII. lectiones pretio suo magis minusve commendabiles, contra tantum XI. manifeste falsas; XX. improbabiles et XXV. vix probabiles, hoc est LVI. lectiones veri specie destitutas. Concedamus, quod vix concedendum, Griesbachii judicium ab opinione præstantiæ classis occidentalis incorruptum fuisse; vicissim tamen ad conditionem classis orientalis peræque attendendum erat. Adoptata itaque istorum numerorum ratione, pro lectionibus in classe occidentali veri specie privatis LVI. ponamus totidem firmas contrarias in classe orientali, pro illis XLI. non improbabilibus cl. occ. totidem contrarias probabiles cl. or., et pro LXIV. probabilibus cl. occ. totidem contrarias non improbabiles cl. or.; ita in censum venient CLXI. lectiones cl. or. magis minusve bonæ notæ, et tantum LVIII. aut manifeste falsæ aut improbabiles aut vix probabiles. Ipse Griesbachius, qui classi occidentali canonis sui gratia nimium tribuit, tamen plures ejus scripturas in notas amandavit, in textum recipere dubitavit. Equidem in priore epistola ad Corinthios in codicibus A B C D E F G contra cunctos plurimosve libros minusculis literis scriptos consentientibus (solo E nonnunquam excepto) XXXII. lectiones adoptandas, XLVI. rejiciendas deprehendi; in uncialibus tantum non omnibus, sed ex utraque familia singulis aut aliquot testibus conspirantibus (e. g. A D E), nonnisi XIII. lectiones, extra classem orientalem, præferendas, et CIII. reprobandas. Griesbachius ipse ex uncialibus cunctis XXXVII. lectiones (in iis de nostris XXVIII.) recepit, et XLI. (in quibus XXXVII. e nostris) repudiavit; ex uncialibus tantum non omnibus itidem XIII. lectiones (in quibus IX. e numero nostrarum) amplexus est, CIII. (XCIX. de nostris) damnavit.

Hinc status corruptelæ classis occidentalis intelligi potest. Adde, quod familia latina per se (D E F G

seu DE seu FG) totidem fere locis a germana scriptura abhorret, et interpolationibus scatens in priore epistola ad Corinthios CLX. lectiones neque cum familia africana neque cum classe orientali communes habet. Actorum pæne paraphrasin exhibet codex cantabrigiensis D, sæpiusque cum patribus et interpretibus latinis concordat. Ergo in Italia, in Gallia et Africa plus corruptionis n. T. invasit quam in oriente. Quare potissimum scriptores alexandrinos et occidentales, Clementem, Origenem, Tertullianum, Hilarium, Augustinum, Ambrosium, asiaticorum et byzantinorum fere neminem, de ejusmodi depravatione codicum conqueri audimus (v. Scholz. loco memorato p. 17. sq. 46.). Ita Origenes (in Matth. T. XV. Vol. III. p. 671. ed. Rue) cum oscitantiam librariorum tum audaciam correctorum ex suo ingenio addentium et omittentium accusat. Alexandria sane, antiqua sedes literarum, ob nimiam sedulitatem et eruditionis sollertiam interpolationum quoque permultarum in n. T. mater exstitisse videtur, quas auctoritate florens civitas et prope legislatrix interpretibus vetustis: Copto, Syro, Arabi, Armeno, Persico, traditas propagavit. Asia et Europa contra, velut patria Actorum et epistolarum, adversus libidinem interpolatorum tanquam præsidia habuit exemplaria si non autographa, certe apographa de illis per successionem præ ceteris purius et sincerius descripta, ad quæ recurrere in promptu esset. Quocirca Tertullianus de Præscriptionibus c. 36. Afros suos ad ecclesias apostolicas delegavit, ut sibi de veritate editionis n. T. persuaderent.

Scitu dignum est, ad quales errores utraque codicum classis maxime inclinet, ut in lectionibus dijudicandis constet, utri minus fidei habendum sit. Nimirum in classe occidentali lascivia correctorum et levitas, quæ ex proprio ingenio novas fingit

lectiones, vagabatur. Contra in classem orientalem potius vitia ex ignorantia nata cadunt, ex ratione propagandi libros, cum alius ex alio transscriberetur, adeoque postrema exempla ab autographo longissime abessent. Igitur in cl. occ. licentia corrigendi potissimum in consilio vel addendi vel omittendi vel glossas invehendi, in permutandis vocabulis synonymis et in transpositione verborum cernitur. Librarii cl. or. potius aberrantibus oculis lapsi sunt, vel ob ὁμοιοτέλευτον, vel ob voces consonas antecedentes, vel ob compendia scribendi, vel perperam lectis, vel per negligentiam omissis vocabulis, vel scholiis vel glossis decepti, illis ad sententiam, his ad rariorem seu obsoletam dictionem interpretandam supra lineas seu margini illitis et partim ex locis parallelis petitis, unde contextus scholiis sive glossis aut adauctus, aut cum iis permutatus. Ubi familia africana a latina discedit, præsertim studium elegantioris styli effingendi et hebraismorum evitandorum perspicitur: unde Griesbachii dictum in Prolegomenis ad n. T. sect. III. p. LXXVII.: „grammaticum egit alexandrinus censor, interpretem occidentalis" (id est latinus).

Exemplis nostram sententiam de utriusque classis indole illustrare juvat. Familia africana Rom. 15, 32. constructionem participii ἐλθὼν absque καὶ post θεοῦ elegantius quam verius habet. Familia latina ibidem vocem θεοῦ permutat cum Χριστοῦ Ἰησοῦ, eademque loco συναναπαύσωμαι ὑμῖν glossa ἀναψύξω (seu ἀναψυχῶ) μεθ' ὑμῶν utitur. Ibidem v. 33. fam. lat. interpretandi causa ἤτω ante μετά addit. Ab ea Rom. 16, 16. verba ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χρ., ut salutationes Pauli a ceterorum rite disjungantur, suo loco omittuntur, et post v. 21. hoc modo: καὶ αἱ ἐκκλησ. πᾶσαι τοῦ Χρ. argute assuuntur; unde etiam familia africana licet sede non moverit, tamen additamentum πᾶσαι (quod post v. 21. poneretur

necesse erat) assumsit, in quo Griesbachius male convenit. 1 Cor. 1, 8. suscepit fam. lat. glossema: ἐν τῇ παρουσίᾳ (loco ἡμέρᾳ) τοῦ κυρίου, quod Vulgatus cum primigenia scriptura ita junxit: „in die adventus." Eadem 1 Cor. 3, 18. post μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω adjicit: κενοῖς λόγοις; c. 6, 6. post ἀπίστων paraphrastice addunt libri FG: καὶ οὐκ ἐπὶ ἁγίων. Iidem c. 9, 24. ante οὕτω adjungunt: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν: iidem c. 10, 16. glossam agnoscunt: τὸ ποτήριον τῆς εὐχαριστίας pro εὐλογίας. Duos versiculos c. 14, 34. et 35. fam. lat. post v. 40. ponit, quia v. 36. aptius cum v. 33. cohærere videbatur. — Sed censor alexandrinus quoque interdum interpretandi causa arbitrarias mutationes fabricatus est. Insigne exemplum exstat Act. 13, 20., ubi familia africana verba ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα cum commate præcedente jungit, et καὶ μετὰ ταῦτα postponit. Etenim quemadmodum hodie, jam tum disceptatum fuisse videtur, utrum anni CDL. inde ab electione patriarcharum usque ad imperium in Canaan constitutum, an per tempus regiminis judicum computandi essent. Cum vero prior sententia censori magis arrisisset, ne calculo locus 1 Reg. 6, 1. repugnaret, neque dativus ἔτεσι loco accusativi offenderet, verba prudenter transponendo omnem litem diremit. *Transponit* classis occidentalis Gal. 6, 12. μὴ post Χρ., Eph. 5, 28. καὶ οἱ ἄνδρες ὀφείλουσιν, c. 6, 21. καὶ ὑμεῖς εἰδῆτε, et mox γνωρίσει ὑμῖν, 1 Thess. 1, 8. ἔχειν ἡμᾶς λαλεῖν in uncialibus omnibus, duos infinitivos vitandi gratia. Quod cum ita sit, alibi quoque transpositiones eorundem temere sequi nefas duco, a quibus Griesbachius e. g. Rom. 13, 8. Gal. 3, 17. 5, 1. 17. decipi se passus est. Omittit cl. occ. Col. 1, 23. prius τῇ in verbis πάσῃ τῇ κτίσει τῇ, ne articulus iteretur. Ergo ut brevi absolvamus, classi occidentali in iis lectionibus, in quibus consilium vel libido novandi pellucet, criticum diffidere oportet.

Quamvis

Quamvis *familia latina* ejusmodi sit, ut suffragio suo lectiones, si externa argumenta per se spectentur, suspectas reddat, nihilo minus pretiosas quasdam gemmas conservavit, præsertim in codicibus F G. Exempla, de quibus in notis criticis disputabimus, hæc sunt: Rom. 6, 12 *ὑπακούειν αὐτῇ* legunt D E F G cum Irenæo; Rom. 7, 21 verba *ὅτι ἐμοὶ τὸ καλὸν παράκεῖται* absunt a solis F G; Rom. 14, 4 *δυνατεῖ γάρ* exstat in A F G; ibidem v. 9 *Χριστ. ἀπέθανε καὶ ἀνέστη* in solis F G; 1 Cor. 2, 4 *λόγοις* abest ab F G; 1 Cor. 14, 38 *ἀγνοεῖται* habent D* F G cum A* ut videtur; 2 Cor. 1, 13 *ἢ* ante *καί* desideratur in F G; 2 Cor. 10, 12 sq. *οὐ συνιοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ* omittunt D* F G. — Huc pertinent et eæ lectiones, in quibus libri F G propius familia africana ab archetypo absunt, non quo germanam scripturam suppeditent, sed primigeniam exhibentes interpolationem, quæ derivatior in A B C cernitur: cujus rei exempla subscribam, non quo corruptæ editioni familiæ latinæ patrocinari velim, sed ut circumspectum ejus usum in re critica defendam et probem, utpote quæ pro sua antiquitate una probas lectiones conservare possit. Codices F G 1 Cor. 7, 37 cum interprete vetusto Italo omittunt adjectivum *ἑδραῖος*, quod a communi exemplari classis occidentalis abfuisse censendum est, quia in reliquis documentis hujus classis post *καρδίᾳ* transpositum deprehendimus, scilicet e classe orientali suppletum alienoque loco immissum. Iidem F G 1 Cor. 9, 8 exhibent: *ἢ εἰ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει*, qua in lectione origo interpolationis classis occidentalis, quamvis Griesbachio probatæ, latet. Ex itacismo enim *ἢ* in *εἰ* mutatum erat, quod posterius Marcion apud Epiphanium simpliciter legit, et archetypum classis occidentalis cum priore *ἢ* junxit, ut est in F G, quæ causa exstitisse videtur negationis *οὐχί* ejiciendæ, quam libri A B C D E adhibita classe orientali quidem restituebant, sed secundum Mar-

cionem falso loco collocatam, ἡ demto, ita: ἡ καὶ ὁ νόμ. ταῦτα ὀ λέγει. Iidem FG cum D* 1 Cor. 9, 10 fine versiculi omiserunt ἐπ' ἐλπίδι, quo denuo intruso, familia africana perperam scribebat: ἐπ' ἐλπίδι τῦ μετέχειν. Legunt FG 1 Cor. 9, 15 τις κενώσει absque ἵνα, unde interpolationes familiæ africanæ derivantur. Prior censor negationem intromisit: τις ὀ μὴ κενώσει, sic noster 109 (qui tamen utpote mixti generis a classe orientali ἵνα et κενώσῃ suscepit); posterior locutionem ad græcas aures magis accommodavit, hoc modo: ὀυδὲις μὴ κενώσει, quod in cod. A, unde B D*: ὀυδὲις κενώσει. Abest 1 Cor. 11, 14 αὐτὴ ab FG, quod reliqui unciales ex classe orientali repetitum post φύσις transponebant, quibus Griesbachius applaudebat. Pariter quod libri B D* E tria commata Rom. 16, 25—27, quemadmodum in editionibus nostris, post v. 24, quæ ante collocari oportebat, transponebant, porro quod cod. A ea ad calcem et capitis 14 et capitis ultimi bis dabat, et quod A C comma 24 omittebant; propterea suspicari licet, ab archetypo classis occidentalis ea commata omnino abfuisse, sicut ab FG, eaque postea aut alieno loco, aut dupliciter, aut cum interitu commatis 24 adscripta fuisse.

Nec non codex Vindobonensis apud Griesbachium numero 71 distinctus unus nonnunquam primigeniam corruptelam familiæ africanæ servavit. Is 1 Cor. 9, 1 verba ὀυκ εἰμὶ ἀπόστολος omittit, quæ ideo a familia africana transponuntur, Griesbachio male approbante (v. not. crit.). Itidem 1 Cor. 15, 19 in uno 71 scriptura archetypi cunctorum uncialium exstat, ab illo enim ἐν Χριστῷ abest, quod hi transponunt ante ἠλπικότες. Excidit 2 Cor. 7, 13 δὲ in 71 cum quatuor aliis, unde in B C D E F G hæc particula ante τῇ παρακλήσει irrepebat. Hebr. 7, 13 unus 71 μετέχειν loco προσέχηκε ob antecedens μετεχ. habet; hinc familia africana mediam quandam lectionem προσέχειν fin-

gebat, quæ Griesbachio placuit. Adde egregiam a Griesb. recte adoptatam scripturam hujus codicis unâ cum tribus quatuorve aliis testibus propinquis Col. 2, 2 τῦ Θεῦ, demtis posterioribus additamentis (v. not. crit.).

De Codicibus Venetis Bibliothecæ D. Marci.

Octo libri scripti, in quibus Acta et epistolæ insunt, Venetiis asservantur. Eorum quatuor posteriores epistolas Pauli tantum continent, qui quidem nitide scripti et satis antiqui, sed in numero gregariorum sunt; iidem in tumultibus bellicis Lutetiam Parisiorum transvecti, munificentia Imperatoris Francisci restituti sunt. Singulos haud secus, ac Griesbachius in Prolegomenis ad editionem, denominavimus; sed cum hic iisdem codicibus alias notas in Evangeliis, alias in Actis et epistolis catholicis, alias in epistolis Pauli, alias denique in Apocalypsi impertire consuesset, constanter numeros ab eo in epistolis Pauli adhibitos retinere, quam toties titulos mutare maluimus.

Ex his codicibus insigniores pauculas lectiones (de cod. 108 nonnulla ex Matthæo, Marco et Luca, de cod. 109 tribus tantum locis Act. 20, 28. 1 Ioh. 5, 7 Rom. 16, 25) *Birchius*, Hauniensis, in itinere Venetias delatus excerpsit. Post a *Frider. Engelbreth*, „cui pretiosum hunc codicem penitiori examine dignissimum iterum iterumque commendavit“ Birchius (v. ejus Prolegom. in var. Lectt. Act. Apost. Epist. C. et P. 1798 p. XIX.), codex 108 paullo diligentius examinatus est, qui sæpius in Addendis editionis Griesb. ad Acta Apostolorum, numero 95 notatus, nec non in lectione variante Griesbachii ad epistolam Jacobi et Apocalypsin (tria enim hæc scripta

accuratius Engelbreth inspexit), isque in Apocalypsi titulo 46 insignitus, inducitur. Sin nostram hujus codicis collationem comparaveris, eam non modo alibi, sed etiam in ipsis Actis et epistola Jacobi multo locupletiorem esse facile deprehendes. Tum vero de Apocalypsi ad calcem meæ Lucubrationis speciminis gratia adjungere cœpi lectiones ab Engelbreth prætermissas ex primis capitibus collectas, e. g. c. 2, 23 singularem scripturam τὰ τέκνα αὐτῶν, quam noster cum solis interpretibus Armeno et Slavonico communem habet. Recte igitur Morellius in Bibl. Ms.: „Engelbrethus et ipse," inquit, „Acta Apostolorum haudquaquam expendit, neque in epistolis recte omnia vidit," atque ipse lectionum delectum ad fidem faciendam primus attulit.

Codex 106, Bibliothecæ D. Marci N. v. in folio, membranaceus, foliorum CDXLIII., seculi XV. Continet vetus et novum Testamentum. Post Evangelia sequuntur Acta et epistolæ catholicæ, deinceps Apocalypsis et postremo epistolæ Pauli. Morellio (in Bibl. Ms. Gr. et Lat. p. 8) judice manu Johannis Rhosi Presbyteri Cretensis, quo maxime librario Bessario Cardinalis utebatur, exaratus est.

Codex 107, Bibliothecæ D. Marci N. VI. in folio, membranaceus et partim chartaceus; seculi XV, foliorum CDXXXI. Biblia veteris et novi Testamenti, exceptis libris Maccabæorum. Sed inest Daniel, quem Anton. Maria Zanetti in Græca D. Marci Biblioth. Codd. Mss. per titulos digesta (Venetiis 1740) p. 14 inesse negavit. Apographum est codicis prioris. Totidem enim verbis habet argumenta et conclusiones, ipsaque menda scribendi, e. g. Rom. 7, 22 pro συνήδομαι — δυνήσομαι, c. 12, 2 μή abest ab utroque, c. 12, 5 uterque ἓν σῶμα duplicat, neque minimum discrimen in epistola ad Romanos usque ad hoc loci interest.

Codex 108, quondam Cardinalis Bessarionis, nunc Bibliothecæ D. Marci N. X. in 8, membranaceus, foliorum CDIX, seculi XIV. seu XV. judice Morellio. Continet Acta et epistolas catholicas, epistolas Pauli, quas subsequuntur Evangelia et Apocalypsis. Post Acta scholion de itineribus et morte Pauli ex Euthalii Prologo in ep. Pauli desumtum exstat, cujus initium: Μέχρι μὲν τούτου Λουκᾶς ὁ συνέκδημος Παύλου κ. τ. λ. Corpus Paulinum præcedit pars Prologi Chrysostomi, cujus initium: Μέλλοντες εἰς τὴν ἐπιστολὴν κατιέναι ταύτην κ. τ. λ. In epistol. cathol. et Pauli Prologi Euthaliani adsunt.

Jac. Morelli in Bibliotheca Ms. græca et latina (Bassani 1802) p. 8 codices duos antecedentes tertii apographa esse censuit, idque Birchium latuisse. Facile in Evangeliis quidem concedamus, duos ab uno exscriptos fuisse, quod in Apocalypsi ultro affirmamus; sed contra factum esse videtur, ita ut librarius codicis 108 Evangelia et Apocalypsin ex 106 descripserit. Namque ex ordine, quo in codice 108 libri sacri sese excipiunt, patet, eum primo tantum corpus Actorum et epistolarum complexum fuisse, cui post Evangelia et Apocalypsis adjuncta essent. Ita in codice Basileensi apud Griesbachium n. 1 notato Evangelia post Acta et epistolas ponuntur; sed Evangeliorum editio a reliquæ tenore admodum diversa satis docet, Evangelia posteriore tempore ex alio exemplari adscripta esse. (Cf. Hug. introduct. in N. T. Vol. I. p. 287.) Deinde librum 108 ab 106 potius quam contra pendere, inde intelligitur, quod ille, ut mox monstrabimus, hunc alias in suum usum convertit, cujus lectiones ad marginem notavit. Tum in Apocalypsi certe codex 108 secundam manum sec. XV. haud dubie prodit, ibique deficiunt variæ lectiones, quæ in Actis et epistolis ex 106 excerptæ sunt. Repetuntur autem e' in 108 errata scribendi in Apocalypsi libri 106 obvi

c. 1, 7 in utroque desideratur αὐτόν post ὄψιται, v. 13 scribitur μαθοῖς pro μαστοῖς, c. 2, 21 abest; vel eadem sigla c. 1, 8 utrobique reperitur: τὸ ἄλφα καὶ τὸ ω. Tamen c. 2, 17 librarius codicis 108 mendam cod. 106 εἶδεν recte in οἶδεν emendavit.

At in Actis et epistolis, etsi haud levis similitudo inter libros 106 et 108 intercedit, alter ab altero discrepat. Observavi quidem aliquot errores calami ductu admissos utrique communes: Act. 18, 17 ἔμελλεν pro ἔμελεν, c. 22, 21 μακρά pro μακράν, c. 23, 34 πειθόμενος pro πυθόμενος, c. 27, 16 ὑποδραμοῦντες pro ὑποδραμόντες. Ii vero jam in communi archetypo exstitisse censendi sunt; nam neuter ab alterutro exscriptus est. Quod ut demonstrem, non ea multa loca recensebo, quæ codex 108 ex 106 aut correxit aut varia lectione instruxit; quoniam opponere quispiam possit, librum 106 ex 108 descriptum varias quoque lectiones ibi obvias fideliter expressisse. Quæ vero lectiones annotatorem codicis 108 fugerunt, earum delectum in medium proferam: 1 Petr. 2, 21 cod. 106 ἡμῶν, ἡμῖν cum aliis legit, sed cd. 108 cum aliis ἡμῶν, ὑμῖν sine ulla nota; 2 Petr. 1, 1 106 Σίμων cum aliis, 108 Συμεών, Rom. 4, 4. 10, 19 liber 106 duo errata cum suo apographo 107 quidem communia habet, neque vero cum 108; priore enim loco pro κατά ante ὀφείλημα habet καί, posteriore legit: μὴ, οὐ γινώσκω Ἰσραήλ. Rom. 15, 24 et 28 cod. 106 cum aliis Ἰσπανίαν, 108 Σπανίαν; 1 Cor. 7, 5 cod. 106 συνέρχεσθε, 108 cum aliis συνέρχησθε; 1 Cor. 14, 26 verba γλῶσσαν ἔχει absunt ab 106 aliisque, adsunt in 108; Eph. 3, 6 αὐτοῦ omittit 106 cum classe occidentali, habet 108; Phil. 4, 23 ἡμῶν exstat in 106, deest in 108 pluribusque; 1 Tim. 4, 6 et 2 Tim. 1, 1. 108 transponit Χρ. Ἰησ., quod 106 non agnoscit; 2 Tim. 4, 8 scriptura codicis 106 ἀνταποδώσει non notata in 108, neque illius unica lectio Tit. 1, 5 καταστήσαις pro καὶ καταστήσῃς, neque scriptura Tit. 2, 7 ἀδιαφορίαν, quam 106 cum paucis habet.

Igitur cum libri 106 et 108 varient, et tamen tantum non omnes variæ lectiones illius in hoc aut margini adscriptæ, aut lineæ superadjectæ, aut correctione infartæ sint; evincitur, possessorem aliquem codicis 108 illo collato fructum laboris annotasse. En aliquot luculenta exempla: Additamenta cod. 106 Rom. 4, 18. 2 Cor. 8, 4 in margine 108 exstant; Rom. 7, 15 unus 106 post θέλω addit ἀγαθόν et post μισῶ adjectivum πονηρόν, quæ vocabula 108 in ora habet. Lineis in eo superscriptum hoc fere

α οι α οι

modo est: 1 Tim. 1, 9 πατρολώαις καὶ μητρολώαις, ut scriptura cod. 106 πατραλοίαις καὶ μητραλοίαις significaretur. Quin in hypographe posterioris epistolæ ad Thessalon. secunda manus cod. 108 super Ἀθηνῶν posuit Ῥώμης ex 106. Quæ ab 106 abfuerunt, in 108 expungebantur, e. g. Act. 1, 13 καί ante Ἰωάννης, quod in uno 106 desideratur et in 108 erasum deprehenditur; itidem Hebr. 2, 4 τι. Interdum ipsa verba cod. 108 oblita et ad modum cod. 106 correcta sunt, ut vix prima manus dignosceretur: e. g. in argumento prioris epist. ad Timotheum missæ in 108 Λαοδικίας est ex correctione, quod prius Μακεδονίας fuisse, ut in 109, probabile est. Etiamsi in deterius novatum est, tamen ubi codex 106 aperte lapsus videbatur, nihil annotatum: e. g. Act. 21, 16. 23, 8 2 Joh. 1 Rom. 7, 22. 12, 2. 5. 1 Cor. 7, 13. 2 Thess. 2, 2. 3, 6. Qui vero codici 108 istas annotationes adspersit, aliis præterea utebatur exemplaribus. Etenim Act. 14, 10 istic additamentum quorundam librorum codici 106 ignotum paginæ subnectitur hoc modo: εὕρηται ἐν ἄλλοις· σοὶ λέγω ἐν τῷ ὀνόματι Ἰ. Χρ. ἀνάστηθι. Alius seu aliorum codicum lectiones super linea comparent porro: Act. 19, 34 ἐπιγνόντες, v. 37 θεόν, 1 Joh. 3, 24 καί ante ἐν erasum, quod nusquam occurrit; 1 Joh. 5, 16 verba ἔστιν ἁμ. πρ. θάν., quæ ob homœoteleuton in utroque omissa erant, 108 in margine supplevit; ibidem v. 20 post οἴδαμεν insertum

δῆ; Rom. 15, 11 καὶ post ἔθνη illatum; Rom. 16, 3 πρίσκαν correctum; 1 Cor. 7, 29 ὅτι expunctum; 2 Cor. 11, 6 exstat in margine rara lectio φανερώσαντες ἑαυτοὺς, quæ cum apud interpretem Armenum tum in uno fragmento seculi X. (64 Griesbachii) codici Harleiano 5613 annexo invenitur; 2 Thess. 1, 9 τοῦ ante κυρίου intrusum.

Bessarionis ipsius manum in istis annotationibus criticis margini adscriptis agnovit Birchius in Prolegom. ad Evangelia edit. Hauniensis a. 1788 p. IV. Illustrem Cardinalem illum hoc codice maxime usum fuisse, collegit Morellius in Bibl. Ms. p. 25 ex divisione capitum Latinis recentioribus frequentata, quam Bessario literis nigris præter divisionis antiquioris notas rubras fecisse ad initium libri testatur. Eundem codicem Cardinalis, cum Concilio Florentino anno 1439 interesset, secum habuisse traditur.

Ne codicum numerus inutiliter cumularetur, non erat, quod in varia lectione singuli libri 106 et 108**, ubi posterior e priore correctus esset, vel 106 et 108, ubi convenirent, advocarentur, nisi seu gravitas seu novitas rei ita postulare videbatur. Itaque cum codex 108 adducitur, hæc nota librum 106 quoque comprehendit; cum codicis 106 mentio fit, is unus demto 108 (sive unâ cum 108 a secunda manu) intelligendus est; denique cum codex 108* memoratur, is unus absque 106, ex quo post correctus est, significatur. In Apocalypsi autem tantum liber 106 tanquam exemplar codicis 108 nominatur. Sed quoniam hanc rationem codicum, labore ad dimidiam partem confecto, demum perspectam habui, inde ab epistola ad Romanos usque ad posteriorem ad Timotheum liber 106 diligentius libro 108 excussus aut seorsum et unice excitatur, non quo diserte a codice 108 discedat, aut junctim cum codice 108 sæpe inducitur. Verum in Actis, epistolis catholicis, ad Titum, Philemonem et ad Hebræos scriptis, in

quibus codex 108 ad verbum collatus est, constanter eam regulam secutus sum, ita ut ibi nota 108 semper librum 106 unâ complecteretur, atque nota 106 nunquam non alterum excluderet.

Etsi, *qualis sit indoles nostrorum codicum*, ex ipsorum comparatione cum membranarum classibus et familiis in variis lectionibus declarata colligi possit, tamen universim disputandum esse duco, quibuscum scriptis libris maxime conveniant. Sunt nostri 106 et 108 ex antiqua classe orientali, et præcipue propinqui codici Corsendoncensi nunc Vindobonensi ab Altero collato seculi XII., apud Griesbachium numero 3 distincto. Vide e. g. Act. 7, 31, ubi κυρίου a solis 3 et 108* (sine 106) abest; Act. 13, 22 in solis 3. 108* ob homœoteleuton verba ὃς ποιήσει — μου desiderantur; c. 13, 44 soli 3. 106. 108 in locum ἐχομένῳ glossema ἐπερχομένῳ substituunt; c. 20, 28 habetur τοῦ κυρίου θεοῦ in solis 3. 108*; c. 22, 11 soli 3. 108* pro χειραγωγούμενος ὑπό exhibent brevius μετά; Rom. 3, 29 soli 3. 108* habent καὶ οὐχί pro οὐχὶ δὲ καί; 1 Thess. 2, 15 soli 3. 49. 108* ob homœoteleuton verba καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων omittunt; 2 Thess. 2, 4 soli 3 Mosquensis d. 106 et 108 ὡς θεόν post καθίσαι transponunt; 1 Tim. 5, 4 soli 3. 35. 108* cum Vulgato et Ambrosio μανθανέτω loco μανθανέτωσαν exhibent. Neque vero ea est affinitas, ut nostri pæne exempla dicendi sint codicis 3: fons est communis, una familia, sed suas singuli proprietates habent. Neque quas equidem in nostris deprehendi, eæ forte per incuriam in conferendo libro 3 neglectæ in eo inesse censendæ sunt; sed plures in eo diserte notatas frustra in nostris quæsivi, e. g. Act. 5, 34 Hebr. 10, 32.

In tanta scriptorum librorum n. T. multitudine usus et præstantia codicis ex copia rariorum lectionum æstimatur, quæ aut vetustæ aut ad textum emendandum idoneæ sunt. Cum in gregariis codicibus nescio an unquam unicæ et singulares

scripturæ, nisi quæ oscitantia librariorum ortæ sint, occurrant, ex numero ejusmodi lectionum in 106 et 108 obviarum eruitur, eos accurata collatione dignos fuisse, præsertim cum Engelbreth eorum locorum memorabilium, quæ mox recensebo, fere nullum in medium protulerit. Fieri enim solet, ut codices tantum in iis locis, de quorum varia scriptura jam constet, consulantur; quæ vero consuetudo in conferendis membranis extra ordinem excellentioribus dubito an laudanda sit. In his enim egregiæ quædam scripturæ latere possunt, in vulgaribus libris non obviæ, quæ tamen pluris habendæ sint quam testimonia pro pridem notis lectionibus recens coacervata.

a) *Antiquæ lectiones rariores* in libris 106 et 108 aut solis aut unâ cum paucis aliis hæ fere occurrunt.

Codex 106 unice Act. 1, 13 omittit καί ante Ἰωάννης, quo singula membra orationis apprime sibi respondere videantur. Idem unus Act. 4, 23 ἀνήγγειλαν pro ἀπήγγειλαν habet. Act. 19, 17 unice transponit: πᾶσι γνωςόν. Rom. 7, 15 unice cum Cyrillo alexandr., cum Vulgato et Armeno interpretamentum agnoscit, post θέλω inserens ἀγαθόν et post μισῶ adjectivum πονηρόν. Aliquoties styli elegantiam sectatus, correctiones paucorum codicum familiæ occidentalis et præcipue interpretis Vulgati refert: Act. 4, 5 cum A D E loco εἰς Ἱερουσαλήμ legit ἐν Ἱερ., Act. 5, 39 pro δύνασθε cum C D E et Vulgato elegantius quam verius δυνήσεσθε, 1 Petr. 2, 6 cum C aliisque et Vulgato περιέχει ἡ γραφή loco περ. ἐν τῇ γραφῇ. Rom. 4, 18 scholion ex Genesi 22, 17 post σπέρμα σου contextui admixtum habet: ὡς τὰ ἄςρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Sed apostoli menti locus Genes. 15, 5 potius obversabatur. Faciunt cum nostro Vulgatus et manu scriptus et ex editione Sixtina, atque codicum græcorum soli F G, qui tamen pro τὰ ἄςρα legunt οἱ ἀςέρες et pro ἡ ἄμμος — τὸ ἄμμον. Rom. 15, 28 noster præterit αὐτοῖς cum solis B 76.

Codex 108 unus Act. 2, 12 omittit πάντες per compensationem cum v. 7, ubi eandem vocem ex v. 12 cum pluribus addit (v. not. crit.). Act. 21, 12 unice legit: ὡς δὲ ἠκούσαμεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, ἠρωτῶμεν αὐτὸν τοῦ μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερ. Origo corruptionis perspicua est: postquam verba ταῦτα παρεκαλοῦμεν ob homœoteleuton exciderant, censor antiquus, qui aliud exemplar ad manus non habuit, ex suo ingenio ἠρωτῶμεν αὐτόν, omisso mox αὐτόν, injecit. Lacuna rectius quidem in exemplari, ex quo noster 106 transscribebatur, suppleta fuit, non restituto tamen pronomine αὐτόν, quod etiam in 106 deest, qua in causa hujus cognatio cum 108 ostenditur. 1 Cor. 11, 27 unice cum Basilio ms. et Chrysostomo τοῦ κυρίου omittit, quod probe observandum, cum post ἄρτον classis orientalis non minus τοῦτον addiderit, et duo codices τοῦ κυρίου post ἀναξίως transposuerint, plura autem documenta τοῦ κυρίου et ante et post ἀναξίως collocarint. Cum uno libro 3 et interprete Coptico Act. 2, 7 pro Γαλιλαῖοι habet Ἰουδαῖοι, Act. 4, 5 cum cdd 3 et D atque translatione Peschito omittit αὐτῶν, Act 5, 37 cum uno D præterit πάντες ante ὅσοι, Rom. 4, 3 ejicit δέ cum D*G et interpretibus Italo et Vulgato, Rom. 15, 24 cum familia latina prætermittit γάρ.

Codices 106 et 108 junctim Act. 2, 2 soli transponunt βιαίας πνοῆς, Act. 7, 34 unice infinitivo ἐξελέσθαι præponunt τοῦ, Act. 19, 38 primum unâ cum 3 omittunt τεχνῖται, quod bene notandum, dein soli habent ἔχουσι πρός τινας pro ἔχ. πρός τινα. Cum cdd. 3 D atque translatione Peschito Act. 2, 47 inserunt ἐν ante τῇ ἐκκλησίᾳ, Rom. 12, 20 cum D*FG prætereunt οὖν.

Quæ scripturæ omnes etsi haud sciam an commendabiles sint, tamen codicum 106 et 108 proprietatem quandam et necessitudinem cum editionibus perantiquis indicare videntur. Ejusmodi exemplaria e caterva ceterorum peculiari charactere immunium

secernenda sunt, in eorumque usu circumspiciendum, num e fontibus priscis, unde manarunt, locis laborantibus nonnihil auxilii afferri possit, quæ sane ex grege librorum in depravatione mire convenientium ad sanitatem restitui nequeant.

b) *Egregiæ lectiones rariores* in codicibus 106 et 108 octo certe insunt, de quibus singulis videas velim nostras notas criticas: quinque in iis solis, tres, quas adoptare non dubitaverim, reliquæ maxime quidem observandæ ac probabiles, si quando alia documenta accedent. Act. 22, 17 uterque unice exhibet προσευχομένῳ pro προσευχομένου μου, quod nescio an ab interprete antiquo loco illius super linea scriptum fuerit. Rom. 13, 4 iidem cum 109 aliisque nonnullis recte transponunt εἰς ὀργὴν, ἔκδικος. Hebr. 12, 24 iidem cum B paucisque aliis verius τὸ, Ἄβελ pro τὸν Ἄβελ exhibent. Insignes et tantum non recipiendæ scripturæ in uno 108 tres exstant: 2 Petr. 2, 12 φυσικῶς loco φυσικά, Rom. 5, 18 εἰς ante κατάκριμα abest cum Syro, 1 Cor. 9, 15 μᾶλλον omittitur, unde in 106 transponitur. Unâ cum 106 exquisitam lectionem exhibet 1 Cor. 5, 4, pronomen ἐμοῦ omittens, et cum aliis insuper nonnullis, in quibus et noster 109, Rom. 8, 34 præterit καί ante ἐστιν.

His lectionibus esti præcipuus fructus operæ et collationis nostræ contineatur, tamen hic non est unicus; sed pro editionis quæ habetur in 106 et 108 antiquitate et præstantia in multis aliis locis dubiæ scripturæ, ubicunque illi tesseram adjiciunt, haud leve momentum faciunt.

Codex 110, Bibliothecæ D. Marci N. XXXIII., in folio majore, membranaceus, foliorum CCCLXX, seculi circiter X., judice Zanettio p. 25. Continet epistolas Pauli, cum catena in margine, quæ maxime convenit cum Oecumenii commentario edito.

Codex 111, Bibl. D. Marci N. XXXIV., in folio minore, membranaceus, foliorum CCCLXXII.,

seculi circiter XI: priora folia vetustiora sunt. Continet epistolas Pauli, cum commentario in margine haud multum a superiore discrepante. Præter prologum habentur peregrinationes S. Pauli, martyrium et alia ejusmodi, quæ apud Oecumenium. Non subscribitiota, sed apponit, e. g. κῶι id est κυρίῳ.

Uterque consimilis et diligentissime exaratus est. In epistola ad Titum missa ter tantum differunt in rebus minutis: c. 2, 7 codex 110 cum pluribus habet ἀδιαφθορίαν, 111 cum perpaucis ἀδιαφορίαν, c. 3, 8 τῷ abest ab 111 cum classe occidentali, c. 3, 9 codex 110 mendose scribit ἔρις pro ἔρεις. Proinde in nostris variis lectionibus non semper singuli excitantur, sed nota 110 etiam liber 111 comprehendi solet; ubi autem unus 111 nominatur, cod. 110 excluditur.

Pertinent ad classem orientalem, certa proprietate vacantes. Nam pauculæ varietates, quibus e grege codicum eminent, nescio an correctioni cujusquam debeantur. Ita 1 Cor. 1, 27 verba ab ἵνα ad ἵνα proximum omittunt cum classe occidentali; ibidem v. 29 αὐτοῦ pro τοῦ θεοῦ cum Vulgato habent; c. 5, 7 οὖν cum eodem Vulgato et codicibus classis occ. bene proscribunt; Col. 4, 8 cum Italo et codd. classis occ. alteruter 111 recte legit γνῶτε τά pro γνῷ τά. Semel tantum unicam scripturam in iis me reperire memini. Nimirum 1 Cor. 2, 9 nomini ὀφθαλμός articulum ὁ præponunt, quam rem cum nullo codice, sed tantum cum Theophylacto communem habent.

Codex 112, Bibliothecæ D. Marci N. XXXV., in folio, membranaceus, foliorum CLIX., seculi circiter XI. Est Commentarius in ep. Pauli, cujus specimen Zanetti p. 25 ejusmodi exhibet e principio ep. ad Gal.: Εὐθὺς τὸ προοίμιον, τὴν γεγενημένην ἐλέγχει διαβολὴν καὶ ἀναιρεῖ τὸ μὴ εἶναι ἀνθρώπων μαθητής· τῆς γὰρ ἀποστολικῆς ἔφη χάριτος ἠξιῶσθαι, οὐκ ἀν-

θρώπων τοῦτο αὐτῷ δεδωκότων· οὐδὲ γὰρ ὑφ᾽ ἑτέρου ἐζω-γρεῖτο, ἀλλ᾽ αὐτὸς αὐτὸν ὁ δεσπότης οὐρανόθεν οὐκ ἀνθρώπῳ χρησάμενος ὑπουργῷ. τοῦτο γὰρ τὸ οὐδὲ δι᾽ ἀνθρώπων, καὶ ἵνα μή τις ὑπουργὸν τοῦτον νομίσῃ, ἐπήγαγε καὶ θεοῦ πατρός κ. τ. λ. In principio mutilus est: incipit Paulus inde ab 2 Cor. 1, 21. Hiat ab 1 Thess. 4, 13 usque ad 2 Thess. 2, 14. Desinit Hebr. 10, 25 inde a verbis: ἑκουσίως γάρ. Egregiam et ad emendandum textum idoneam lectionem, de qua vide notam criticam, Hebr. 3, 10 unâ cum Cyrillo alex. et septem scriptis libris habet, omittens διό.

Codex 113, Bibliothecæ D. Marci N. XXXVI., in folio minore, membranaceus, foliorum CXCIII., seculi circiter X. Continet epistolas Pauli cum commentario Theodoreti, quem ubi Griesbachius adduxerat, nostrum 113 excitare supersedi.

In utroque (112 et 113) Pauli verba in medio commentario, præviis lineolis contortis,, inferuntur.

Cum in tanta copia scriptorum librorum n. T. jam ii tantum, qui compluribus peculiaribus scripturis excellunt, digni videantur, qui cum diligentia nauseæ plena ad verbum conferantur; hujus laboris in codicibus 110. 111. 112. 113 impendendi me piguit, sed ne putidus videar, satis habui de plerisque lectionibus alibi variantibus nostros consulere eorumque aut consensum aut dissensionem annotare. Speciminis autem gratia in una epistola ad Titum data cunctos accuratissime comparavi variasque lectiones plene excerpsi.

Codex 109, Bibliothecæ D. Marci N. XI. in 4 membranaceus, foliorum CCCII., seculi XI., trilinguis, ternis columnis græce, latine et arabice Acta et epistolas continet. Fuit olim codex monasterio S. Michaelis de Traina, quæ Siciliæ urbs etiam Troyna dicta, ordinis S. Basilii; cujus rei indicio sunt duæ annotationes: una p. 8: ὑπάρχει τοῦτο τὸ βιβλίον μονῆς τῶν ἁγίων καὶ ἀρχαγγέλων δὲ Τραΐνα

altera p. 252: ἐστι κίστι λίβρε δι λᾶ μοιαστερίυ δι σάντυ μελκέλυ δι τραῖνα. (Sermo est semiitalus.) De monasterio illo Rocchus Pyrrhus disserit in Sicilia sacra T. II. p. 1016 ed. Panorm. 1733, ut recte monuit cl. Morellius in Bibliotheca manuscripta Græca et Latina p. 23. Incipit codex inde ab Act. 1, 12, et desinit in epistola ad Titum missa; ultima enim folia desiderantur, in quibus epistola ad Philemonem perscripta erat, cujus argumenti initium adest. Item Act. 25, 21 duo folia desunt, verba enim ὐ πέμψω, a quibus pagina incipere debebat, usque ad 26, 18 τῦ ἐπιστρέ non exstant; neque tamen in forma codicis neque in numeris paginarum manifestum signum defectus cernitur, unde colligi potest, numeros post, quam scripta esset membrana, adjectos esse. Euthalii prologos et capitum titulos exhibet. Argumentum epistolæ ad Hebræos verbi gratia breviter et scite ita absolvit: Θεολογία Χριστῦ ἐν δόξῃ πατρὸς καὶ ἐξυσίᾳ τῶν πάντων, μετὰ τῆς καθάρσεως τῶν ἐπὶ γῆς, ἀφ' ἧς ἀνέβη εἰς τὴν ἐπυράνιον δόξαν. In translatione latina prologus in epist. catholicas idem est, qui Hieronymo tribui consuevit. Qui capitum tituli ibidem præfiguntur, exstant fere omnes inter vulgatos a Josepho Thomasio Cardinali. Inest quoque Canon unus epistolarum Pauli harmoniam continens, sub titulo: „Canones epist. Pauli juxta earundem locos invicem sibi concordes hinc indeque collecti. Canon primus, in quo prima consonat sequentibus epistola. De Prædestinatione, ad Romanos cap. 1 et 21 ad Cor. 1, 7 ad Ephes. 1, ad Timoth. secunda secundo, ad Tit. 1." Sectiones ad lectiones sacras accommodatas et dies festos in exordio pericoparum perhibet. Sic ad 1 Cor. 1, 18 super pagina notatum est: εἰς τὴν ὕψωσιν τῦ τιμίυ σταυρῦ. καὶ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ. Ad Col. 2, 8 sub pagina legitur: εἰς τὴν περιτομὴν τῦ κυρίυ.

Cum cl. Zanetti in Gr. D. Marci Bibl. p. 15 codicem 109 seculo circiter XIII. adjudicaret, nobis *de majore ejus ætate* exponendum est. Scholzius in Curis criticis in historiam textus Evangeliorum p. 74: „scriptura continua,“ inquit, „literarum sine distinctione vocum, vocalium et consonantium permutationes, vocalium sono affinium confusiones, præpostera ν ἐφελκυστικοῦ positio, omnisque orthographia in hoc codice ut in antiquissimis reperiuntur, in codicibus vero post sæculum decimum scriptis vel rarissime vel plane non apparent.“ De Cyprio vero codice Evangeliorum, quem seculo VIII. adscribit, ei sermo est. Jam in nostro quidem ut minusculis literis scripto intervalla vocabulorum distincta, attamen præpositiones, velut etiam in codice 111, nominibus jungi et accentibus carere solitæ sunt. Apices negligenter appinguntur et permutantur, cujus rei et totius scribendi habitus exempla habes additamenta Tit. 1, 9. 11, quæ ego fideliter expressi. Contendit vero Scholzius loco memorato, post septimum seculum rarissime, post nonum nunquam evenire, ut accentus et spiritus sæpius perperam pingerentur vel plane deessent. In nostro etiam sequente consonante οὕτως scribi et ν ἐφελκυστικόν adjici, ut in membranis AB (vide Hugium de antiquitate cod. Vaticani p. 15), jota neque adscribi nec subscribi solet.

Propter itacismum crebro vocales ι υ η ει οι, nec non ε et αι confunduntur in cod. 109. Verbi causa Act. 20, 17 in voce μηλίτου pro μιλήτου η cum ι et ι cum η permutantur; item Hebr. 1, 3 ἐκαθησεν (sine accentu) pro ἐκάθισεν. Ponitur ι pro ει e. g. 1 Cor. 2, 12 ἴδωμεν loco εἰδῶμεν, et vicissim ει pro ι Act. 2, 31 προειδῶν, Hebr. 13, 5 ἐγκαταλείπω. Mutatur ει in η e. g. Act. 2, 28 πληρώσης, Rom. 5, 17 ἡ pro εἰ, Rom. 10, 19 ἔθνη bis. Tum η passim vicem literæ οι tenet: Act. 26, 30 αὐτῆς, Rom. 4, 14 ἡ pro οἱ; contra οι locum

vocalis

vocalis η habet: Hebr. 11, 31 δεξάμενοι pro δεξαμένη, Hebr. 12, 11 αὐτοῖς. Eandem ob causam pronunciandi υ loco οι scribitur: Rom. 16, 1 φύβην; vice versa οι pro υ Tit. 1, 11 οἱ βρίζοντες pro ὑβρίζοντες, υ pro η et contra sæpius, e. g. Act. 10, 47 ὑμεῖς pro ἡμεῖς. Passim permutantur ε et αι, illud cum hoc Rom. 4, 14 κεκαίνωται pro κεκένωται, Rom. 6, 21 ἐπαισχύνεσθαι, Eph. 5, 11 συγκοινωνεῖται; hoc cum illo Phil. 4, 10 ἀνεθάλετε. Aliarum literarum permutatio hæc fere occurrit: ω loco ο frequenter, Act. 2, 5 et Col. 1, 23: ὑπὸ τῶν οὐρανῶν, Act. 6, 5 πρόχορων καὶ νικάνωρα, Act. 24, 25 ἔχων pro ἔχον, 1 Cor. 2, 16 ἔχωμεν, 2 Cor. 1, 13 γράφωμεν, Eph. 6, 18 αὐτῷ τέλω, Hebr. 7, 13 ἐφ' ὧν. Rursus ο loco ω, Act. 3, 12 τοῦτο loco τούτῳ, 1 Petr. 2, 19 ἀδίκος pro ἀδίκως, Rom. 5, 17 τὸ pro τῷ, Rom. 8, 33 ἐκλεκτόν. Usurpatur ε pro ω Hebr. 5, 11 νεθροί pro νωθροί, ε loco η 1 Cor. 15, 33 ἔθη, ε loco α Act. 10, 38 ναζερέτ, αυ loco α 1 Cor. 13, 5 αὐσχημονῇ pro ἀσχημονεῖ, υ loco ε Act. 22, 16 ἀπόλυσαι pro ἀπόλουσαι, υ loco ν Phil. 2, 17 σπεύδομαι, ν loco μ 1 Petr. 3, 3 ἐνπλοκῆς. Hæc loca, in quibus scribendi negligentia potius quam lectionis varietas perspicitur, infra non amplius repetentur. Cæterum noster ut in his rebus hactenus relatis Cyprio codici a Scholzio descripto consimilis est, ita scribit ἔνατος simplice ν Act. 10, 3. 30 (Act. 3, 1 alterum ν oblitum) æque ac idem Cyprius observante Scholzio p. 61.

Quæ cum ita sint, et cum seculo decimo consuetudo minoribus literis utendi increbuerit, paulum temporis membrana 109 a seculo X abesse, sed vel ad hoc vel ad proximum pertinere videtur.

Exemplar vero, unde nostrum descriptum est, literis uncialibus continua scriptura sine intervallis, sine apicibus, ut membranas omnium antiquissimas, exaratum fuisse, ex certis indiciis evincitur: 2 Tim. 2, 8 unus 109 legit μνημονεύειν Χριστόν pro μνημόνευε

Ἰησοῦν Χριστόν. Librarius scilicet in suo exemplari ΜΝΗΜΟΝΕΥΕΙΝΧΝ scriptum et forte lineolas transversas vetustate pallidas reperisse putandus est. Ideoque crebro accentus inepte appingit, interdumque vocabula perperam dividit, e. g. Act. 18, 14 ἀδικίμαἶι loco ἀδίκημά τι, v. 15 ζήἶίμαἶι loco ζήἶημά τι, Act. 21, 37 μέλλονἶες loco μέλλων τι, Gal. 2, 2 κηρύσσων loco κηρύσσω ἐν, Hebr. 5, 4 ἄλλο loco ἀλλ' ὁ. Propter continentem seriem verborum in archetypo obviam quandoque factum est, ut librarius noster primam literam vocum cum præcedente junctam legeret et dupliciter exhiberet: sic Rom. 10, 9 habet ἐν τῇ καρδίας σου, quod vitium nescio an commissum esset, ni oculi ΚΑΡΔΙΑΣΟΥ deprehendissent. Pariter 1 Tim. 1, 9 δικαίων νόμος loco δικαίῳ νόμος exhibens ob contagium peccavit.

Tum e permultis mendis scripturæ, quibus codex 109 scatet, intelligitur, non solum librarium stolidum fuisse eumque in exprimenda tradita editione ab ingenii pruritu et protervitate abstinuisse, sed etiam archetypum, cujus exemplum est, ea fuisse conditione, ut labi facile esset, nimirum intervallis vocabulorum carens et antiquitate obliteratum ac lacerum seu tineis adesum difficile lectu fuisse. Qua in re quoque noster Cyprium æquiparat. Errata omnia præter innumeras confusiones vocalium ι υ η ει οι et ε cum αι, ad noscendum librarium hoc loco quam in varia lectione recensere malebam. Act. 2, 8 ἐγεννήθημεν pro ἐγεννήθ. c. 2, 47 προςεἶέθη pro προςεἶίθει, c. 7, 5 ἔδωκ. αὐἶὸν pro ἐδ. αὐἶῷ, c. 7, 16 ὠνήσανἶο, c. 9, 33 κραβάἶἶῳ pro κραββάἶῳ, c. 10, 8 ἀπές. αὐἶοῖς pro ἀπ. αὐἶοὺς, c. 10, 41. προκεχειρόἶομένοις pro προκεχειρἶονημένοις, c. 15, 36 βαρνάβα pro βαρνάβαν, c. 16, 4 κεκρυμμένα pro κεκριμένα, c. 20, 28 ἑαυἶοὺς pro ἑαυἶοῖς, c. 21, 5. προπ. ἡμῶν pro προπ. ἡμᾶς, c. 21, 23 ἀφ' pro ἐφ', c. 21, 31 πεῖρης pro σπείρης, c. 22, 24 ἀναἶάξασθαι pro ἀνἶάζεσθαι, c. 22, 28

γεγένημαι pro γεγέν.; c. 24, 3 φίλημ pro Φῆλιξ, c. 26, 29 εὐξάμην pro εὐξαίμην. 1 Petr. 2, 12 ἐποπτεύσαμεν pro ἐποπτεύσαντες, c. 3, 4 ἀφθάρτῳ pro ἀφθάρτῳ, c. 5, 5 ἀλλήλως pro ἀλλήλοις, c. 5, 12 ἐπιμαρτύρων ἐπιμαρτυρῶν. Jud. 12 σπιλάδαις σὺν εὐοχούμεναι pro σπιλάδες συνευωχούμενοι. Rom. 1, 30 καλαλάλως pro καταλάλ., c. 15, 24 προςπεμφθεῖναι pro προπεμφθῆναι. 1 Cor. 3, 8. τό pro τόν posterius. 2 Cor. 1, 20 ὅσα pro ὅσαι, c. 12, 4 ἐξῶν ἀνθρώπων pro ἐξὸν ἀνθρώπῳ. Gal. 1, 12 αὐτόν pro αὐτό, c. 2, 1 Βαρνάβαν pro Βαρνάβα. Phil. 3, 12. ἐφῶν pro ἐφ' ᾧ, c. 4, 15 θλίψεως pro λήψεως. 1 Thess. 5, 12 κοπιῶντας pro κοπιῶντ. Hebr. 8, 7 ἐξηγεῖτο pro ἐζητεῖτο, c. 11, 1 πράγματος pro πραγμάτων, c. 11, 31 μετ' εἰρήνην pro μ. εἰρήνης, c. 14, 17 ἀποδιμάσθη pro ἀπεδοκιμάσθη. Morellius l. c.: „codex, inquit, interpolationes has habet, quales nunquam me videre memini."

Similitudo haud levis inter nostrum 109 et Petavii tertium (nunc Alexandrino Vaticanum 179 et apud Griesbachium in Actis nota 40 in epistolis Pauli numero 46 insignitum) in omni habitu ac tenore intercedit. Vel unicas scripturas habent interdum communes: verbi causa additamentum 1 Cor. 16, 19 nusquam alibi obvium Ἀπολλὼς καί, 2 Tim. 4, 19 longius additamentum, quod nemo alius agnoscit. Uterque exhibet prologos Euthalianos, quos Zacagnius e codice Petavii edidit. Sicut Euthalius seculo V. editionem alexandrinam cum exemplari Eusebii contulit, uti supra monuimus, ita certe editionem codicis Petavii et nostri ex utraque classe mixtam deprehendimus, ut ex recensione Euthalii esse uterque dici possit. In plurimis quidem lectionibus sequuntur classem orientalem, in multis vero classem occidentalem; modo hoc, modo illo pressius editionem africanam referente, ut se invicem suppleant, atque in penuria scriptorum librorum classis occidentalis ambo accurata collatione dignissimi fuerint.

adductus habet, codici B causa, si quid video, omissionis fuit cum hujus particulæ inepte eo modo adulteratæ, tum præcedentis nominis πρόσκομμα. — Quod Eph. 2, 3 noster Clementem alex. secutus φύσει omiserat, membranæ ADEFG cum Origene eam vocem transposuerunt. — Act. 7, 15 omissio conjunctionis καὶ ante κατέβη in cod. 109 unâ cum codd. Petavii, 73 et D obvia jam in archetypo classis orientalis exstitisse putanda est, unde hæc cum cod. B lacunam explere conabatur injiciendo δὲ: v. not. crit. Act. 22, 16 exhibet noster primigenium scholion κυρίου, quod non dubito quin in archetypo cl. or. super αὐτοῦ scriptum fuerit, unde hæc universa plenius τοῦ κυρίου fabricabatur.

Epistola ad Hebræos, quæ in familia latina et classe orientali epistolam ad Philemonem datam excipit adeoque agmen scriptorum Pauli claudit, in nostro, ut in codice propinquo 46, in familia africana ABC et proximis, apud interpretes Armenum et Copticum, apud Theodoretum atque in veteribus exemplaribus apud Epiphanium adversus hæres. I. 36 T. I. p. 373 Opp., posteriorem ad Thessalonicenses subsequitur. Sic Athanasius in epistola festali T. 1 P. II. p. 962 ed. Maur., in qua canonem librorum sacrorum recenset, epistolam ad Hebræos post utramque ad Thessalonicenses missam enumerat, non ex opinione privata, sed publicam sententiam ecclesiarum Aegypti secutus; qua in re suffragatur auctor synopseos s. scripturæ in Opp. Athanas. T. II. p. 197 (v. Hug. de antiquitate cod. Vaticani p. 24). Neque vero in corpore Paulino commodiorem et antiquiorem ordinem quam ante quatuor literas ad singulos homines datas epistola ad Hebræos tenuisse videtur; vel aliquando post epistolam ad Galatas eam, utpote pariter ad gentem scriptam, sedem occupasse suspicatur Hugius loco memorato ex adscripto capitum continuorum numero in codice B,

ubi exeunte epistola ad Galatas caput undesexagesimum, et ineunte epistola ad Hebræos sexagesimum notatum est. Locus autem, quem hæc epistola post Philemonem habet, disceptationibus ab ecclesia romana præsertim jactatis, demum assignatus esse videtur, postquam ea primum proscripta, deinde deteriore sede denuo adjungeretur decreto concilii Carthaginensis, quod auctore Augustino „Pauli epistolas tredecim, ejusdem ad Hebræos unam" reciperet.

Complures lectiones antiquas in Patribus aut interpretibus obvias codex 109 vel unus vel cum paucis veteribus libris servavit. Unus Act. 7, 47 cum Peschito αὐτῷ omittit; Act. 10, 7 cum eadem Peschito et libro latino Laudiano τὸν προσκαρτεροῦντα habet; 1 Petr. 2, 15 cum uno Clemente alex. ἐργασίαν loco ἀγνωσίαν legit; Eph. 2, 3 cum solo Clemente et Aethiope φύσει ejicit; cum affini 46 eodemque Clemente 1 Cor. 9, 19 πάντας pro πλείονας exhibet; 3 Joh. 9 cum uno interprete Sahidico ὅτι pro ἀλλ' habet; Jud. 20 cum solo Armeno ὑμῶν præterit; Rom. 16, 1 cum Aethiope et Chrysostomo ἡμῶν proscribit; Act. 19, 27 cum uno cod. 23 et interprete Slavo pro ἡμῖν habet ἡμῶν, ibidemque v. 33 cum uno Slavo ἦλθεν loco ἤθελεν; cum eodem uno Slavo Rom. 16, 21 ὁ συγγενής loco οἱ συγγενεῖς; cum eodem 1 Cor. 8, 6 scholion contextui immiscuit; Rom. 11, 13 cum cdd. 46 G et interpretibus Italo atque Vulgato futurum δοξάσω loco præsentis agnoscit.

Proprio Marte multifariam noster procedit, adeoque deperditis fontibus usus esse videtur: cujus rei potiora testimonia in medium proferam. Act. 2, 7 Γαλιλαῖοι perspicuitatis causa ante εἰσιν transponitur; c. 2, 11 post Ἄραβες additur καὶ Ἰνδοί; c. 2, 38 ὑμῶν post ἁμαρτιῶν adjicitur; c. 4, 5 τῇ ἐπαύριον loco ἐπὶ τὴν αὔριον ponitur; c. 4, 8 πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ loco πρ. τοῦ Ἰσραήλ; c. 5, 12 πολλά transponitur ante ἐν τῷ λαῷ; c. 7, 34 ἀκήκοα pro ἤκουσα legitur; c. 9, 40 δὲ

διήνοιξε loco δὲ ἤνοιξε; c. 19, 12 περιφέρεσθαι loco ἐπιφέρ. substituitur. 1 Joh. 3, 21 μή abest. Rom. 1, 4 pro κατὰ πνεῦμα exstat πνεύματος; c. 6, 19 παρεστήσατε et priore et posteriore loco exhibetur, quemadmodum quispiam conjectura legendum sibi persuasit. Rom. 9, 9 post ἐλεύσομαι ex LXX. πρὸς σέ additur. 2 Tim. 2, 11 ἀλλά ante καί adjicitur. In eodem uno majora quædam scholia in contextum recepta habentur: Tit. 1, 9, aliud v. 11, quod nescio quis græcæ linguæ parum peritus finxit; ibidem c. 3, 3 Hebr. 7, 1. 12, 23. Præterea duo additamenta, unum 1 Cor. 8, 6 cum Slavo, alterum 2 Tim. 4, 19 cum unico 46, communia habet. Cum solo 108 legit Act. 4, 15 αὐτοῖς pro αὐτούς, cum eodemque uno Act. 9, 21 verba τοὺς ἐπικαλουμένους omittit.

Quod si in codice 109 summæ antiquitatis scripturæ editionum alexandrinæ et orientalis insunt, non mirum est, hunc unum ad amovendos quosdam nævos tritissimos idoneum esse. Ideoque dignus videbatur, qui summa fide ad verbum conferretur, cujusque auctoritas in re critica magni fieret. *Lectiones rariores*, quæ familiam ducunt, in eo undecim notavi, de quibus singulis in notis criticis exponetur: octo adeo manifeste eximias, ut iis textum defraudare nefas duxerim, quorum quinque e nostro uno depromtæ. Unus Act. 9, 16 ὑποδείξω αὐτόν pro ὑπ. αὐτῷ egregie legit, Act. 18, 15 ζήτημά τι loco ζήτημά ἐστι, Rom. 5, 16 δι' omittit, Rom. 12, 2 συσχηματίζεσθαι-μεταμορφοῦσθε habet, Rom. 16, 18 εὐγλωττίας vice εὐλογίας ponit. Cum D E duobusque aliis et interprete Slavo Act. 2, 30 καί ante καθίσαι laudabiliter adjungit; cum B D E et familiari 40 Act. 5, 26 ἵνα recte præterit; cum eodem Petavii, nostro 108, alexandrino 17 aliisque aliquot Rom. 13, 4 εἰς ὀργήν, ἔκδικος bene transponit. Unus 109 probabiles quidem tres lectiones habet, neque tamen ita firmas, ut unius auctoritas prævalere possit: Rom. 5, 20

πλεονεκτήσῃ

πλεονεκτήσῃ vice πλεονάσῃ, 2 Cor. 2, 5 demto μή, Eph. 5, 13 δέ loco γάρ.

Latina translatio codicis 109 textui græco annexa, est quidem editionis Vulgatæ, sed tamen selectas quasdam scripturas habet antehieronymianas, unde notabiliores excerpendas duxi. Nonnulla de textu græco vicino assumsit. Inest nonnihil præclaræ lectionis: Col. 2, 17 cum Peschito et cum margine libri 66 nominativus Χριστός loco Χριστοῦ expressus est; Hebr. 4, 4 impeditissimum locum ex uno nostro libro latino omittendo γάρ ad sanam rationem pervenire posse arbitror: v. not. crit.

Cum Saraceni aliquando in sicilia dominarentur, eorum sermo in codice 109 expressus reperitur; neque vero est eadem translatio Arabica, quæ in Bibliis polyglottis Condinensibus deprehenditur, sed præ alia verba græca proxime sectatur, ut Morellius l. c. ex ore Matthiæ Norbergii Angermanni refert.

Clausulæ loco *de consecutione librorum sacrorum* paucis moneamus. In canone 59 synodi Laodicenæ anno 464 habitæ Acta cum epistolis catholicis præcedunt scripta Pauli. Eundem ordinem observant cum veteres interpretes, tum codices græci omnes hodieque cogniti, qui vel integrum n. T. vel cunctas epistolas complectuntur. Qui vero codices Acta et epistolas in duo corpora dividunt, nunquam Acta unâ cum Paulo comprehendunt, sed Acta cum epistolis catholicis uno volumine, et in altero Paulum seorsum continere solent. Recte igitur cl. *Matthai* fecisse mihi videtur, ut eum ordinem in editione n. T. revocaret; plus enim consensui ecclesiæ antiquæ quam arbitrariæ mutationi recentiorum tribuendum. Sæpe numero in literis factum est, ut opinio recens instituta tot socios et cæcos asseclas invenerit, ut homines imperiti semper eam obtinuisse sibi persuaderent. *Bengelius* quidem hac

in re non ita sibi imponi passus est, ut Acta ab epistolis catholicis olim excipi non probe perspiceret; sed *Erasmi ordinem* se desertumm negavit, quod Pauli epistolæ, majori certe ex parte, ante quam catholicæ scriptæ essent, atque propiorem cum Actis nexum haberent. At si temporum ratio in disponendis libris n. T. haberetur, plane diversa series statuenda, et verbi causa in fronte literarum Pauli priores ad Thessalonicenses ponendæ essent; seu si necessitudinem sententiarum spectare velis, epistola ad Colossenos continuo illam ad Ephesios excipere deberet. Haud scio vero an æquum sit, has rationes in præponendo Paulo respicere, easdemque in aliis omnibus rebus negligere.

Varia lectio.

Πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων. 108. Cod. 106 titulo caret, tantum super pagina scriptum habet: Πράξεων φύλλον ά.

K. α'.

v. 11 ἐλευσεσθαι † πάλιν 106 cum aliis. v. 12 ὑπερῷ. † οἱ ἀπόστολοι 109 c. al. v. 13 καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβ. 109 c. cl. occ., Vulgatus in 109 habet: *et Johannes Jacobus et Andr.* Ante Ἰωάννης abest καί ab 106. † καὶ Φίλιππ. 109. v. 14 προσευχῇ † καὶ τῇ δεήσει 108 109 c. cl. orientali. Μαριάμ 109 c. al. v. 17 σὺν ἡμῖν 108. 109 c. cl. or. v. 18 τοῦ ante μισθοῦ abest 109

Animadversiones criticæ.

C. I.

4. Ne ab oratione obliqua continuo ad rectam incommode transeatur, post αὐτοῖς majore distinctione apposita, infinitivos pro imperativis accipito. Eadem enallage modorum occurrit Luc. Evangel. 9, 3. 22, 42 (ubi ita interpunge: εἰ βούλει, παρενεγκεῖν) Act. 23, 24 Matth. 5, 39 Rom. 12, 15. Sic imperativo infinitivum ejusdem potestatis subjungit Plato in Lyside §. 18 ubi v. Heindorf. p. 21. Alia e profanis, præcipue poëtis, exempla congessit Matthiæ in Gramm. Gr. §. 544. Etiam Glassius in Philol. sacra L. III. Tr. III. Can. 44, 3 id genus loquendi ex idiomate hebraico, Gregorio Nazianzeno, Phocylide et Virgilio bene illustravit. Similiter Act. 23, 22 Rom. 16, 17, cum interpunctionem emendaveris, infinitis vis imperativorum tribuenda.

13. καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος, ita transpone secundum cl. occ. et nostrum 109. Nam ubi Lucas Ev. 8, 51. 9, 28 eodem hoc ordine filios Zebedæi nominavit, studium ordinem invertendi in veteribus documentis perspicitur. Contra ubicunque Ἰάκωβ. καὶ

c. plur. ἐλάκησε 108 c. al. v. 19 *Acheldemach* 109 latine. v. 23 βαρσαββᾶν 108 c. al. v. 24 Griesbachii ed. exprimunt nostri.

K. β'.

v. 1 † οἱ ἀπόστολοι ante ἦσαν est in nostris tribus c. al. v. 2 βιαίας πνοῆς 106. 108. v. 3 ἐκάθησέν τε 109. v. 5 Ἰουδαῖοι 109 in margine habet. v. 6 ἤκουσαν 109. v. 7 ἐξίστ. δὲ † πάντες 109 c. al. abest πάντες ab 108* γαλιλ. εἰσιν οἱ λαλ. 109. Pro Γαλιλ.-Ἰουδαῖοι 108* c. alio. v. 9 Καππαδοκ. † καὶ Γαλατίαν 109 græce et latine. v. 10 † οἱ Ἰουδαῖοι 109. v. 11 ἄραβ. † καὶ ἰνδοί 109 gr. et lat., sed in græco super linea puncta tanquam

---

Ἰωάνν. legitur (Matth. 17, 1 Marc. 5, 37. 9, 2. 10, 35. 14, 33 Luc. 6, 14. 9, 54), nulla omnino reperitur varietas. Dignitas, qua Johannes floruit, fecit, ut Lucas eum fratri anteponere cœperit.

14. Verba καὶ τῇ δεήσει a Griesbachio abjecta revocanda, quia classis occidentalis tautologiæ opinione adducta ea omisisse videtur. Sed et alibi προσευχή et δέησις conjunguntur: Eph. 6, 18 Phil. 4, 6 1 Tim. 2, 1. 5, 5, et ita inter se differunt, ut illa preces omnis generis, hæc proprie petitionem (αἴτησιν ἐνδεῶν, uti Gregorius Naz. explanat) denotet.

C. II.

7. πάντες post δέ ex v. 12 assumtum videtur, quare suadentibus pluribus libris veteribus, interpretibus et patribus utriusque classis, præeunte Bengelio, ejiciendum. Vicissim aliquot codices v. 12 compensationis gratia ex hoc v. 7 interpolarunt, seu πάντες omittentes, seu ἄλλος πρὸς ἄλλον in πρὸς ἀλλήλους adulterantes.

30. Conjunctionem καί ante καθίσαι in soni repetitione absorptam (quemadmodum Matth. 13, 48 Act. 8, 28) ab 109 vero aliisque antiquissimis servatam, recipito. Quæ cum casu intercidisset, pen-

signa omissionis adsunt. v. 12 πάντες abest ab 108.* v. 13 διαχλευάζοντες 106. 109 c. familia africana; χλευάζοντες 108* c. ceteris. v. 14 † Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις σταθεὶς δὲ ὁ π. 109. ἐπεφθέγξατο 108. v. 17 ἐνύπνια 106 109** c. al. ἐνυπνίοις 108* c. cl. occ. v. 22 † Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶπεν πέτρος πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες 109. In extremo καί abest ab 109 latino, ubi in græco super linea insertum. v. 23 καὶ τῇ γνώσει 109. v. 26 κύφράνθη 108. 109 c. cl. occ. v. 27 ᾅδην 109 c. cl. occ. v. 28 εὐφροσύνην 109. v. 29 ἐστιν 108. v. 30 τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστόν, καὶ καθ. 109 c. al. v. 31 οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ 109 c. al. ᾅδην

---

sores cl. occ., oratione incongrua visa, consilio, ut arbitror, alterum membrum: ἀναστήσειν τὸν Χρ. vel τὸ κατὰ σάρκα ἀναστ. τ. Χρ., alii posterius: καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, loco moverunt. Neque igitur probo Griesbachium, qui auctoritate perpaucarum membranarum verba τὸ κατὰ — Χριστόν, licet glossema non redolentia, deleverit. Aliunde quoque ista omissio commode orta esse potest, si in antiquis exemplaribus (D aliisque) ob prævium τοῦ articulus τό exciderat, adeoque aliquis librarius festinatione lapsus a voce κατά in verbum καθίσαι ob similem literarum priorum formam oculis et manibus præceps incidebat. Aoristus verbi καθίσαι, transitive accipiendi, eleganter continuationem actus indicat, cum præcedens futurum ἀναστήσειν unam actionem exprimat.

31. οὐκ ἐγκατελείφθη rectè legit 109 cum bonæ notæ documentis, quorum tamen pars οὔτε ἐγκατ., probante Gr., habet. Librarii vero cum demto intervallo et spiritu ΟΥΚΕΓΚΑΤΕΛΕΙΦΘΗ scriptum reperirent, facile οὔτε ἐγκατ. depravarunt. Quocirca illam scripturam, ex qua hujus origo explicatur, antiquiorem habeo, neque timeo, ne ex v. 27 nata sit. — Mox Griesb. paucorum librorum cl. occ. fidem secutus

109 c. al. v. 33 ἁγίῳ abest 108*. v. 36 καὶ ante κυρίου abest ab 108* c. al., ceteri habent c. plur. recte. Mox καὶ Χρ. αὐτὸν omnes tres c. plur. v. 37 ποιήσωμεν 109**. v. 38 † Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν λαόν. μετανοήσατε 109. ἁμαρτιῶν † ὑμῶν 109 gr. et lat. v. 39 προσκαλέσηται 109. v. 40 διεμαρτύρετο 109**; qui a prima manu διεμαρτύρατο, quod alii, habuisse videtur. παρεκάλει † αὐτοὺς 109 c. A Syr. al. cl. occ. v. 43 διὰ † τῶν χειρῶν τῶν 109 gr. et lat. cum Syr. al. ἐγίνετο 109**, qui a prima manu cum 40 aliisque ἐγένετο exhibuisse videtur. Subjungit idem cum A 40 ἐν Ἱερουσαλήμ. φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάντας, καί. v. 45 Post ἐπίπρασκον super linea δὲ habet 109, idem pro εἶχε legit εἶχεν. v. 47 ἐν ante τῇ ἐκκλησίᾳ addit 108 c. al., et 109 loco ἐν lacunam habet.

---

verba ἡ ψυχὴ αὐτοῦ damnavit, quamlibet ea ab opposito ἡ σὰρξ αὐτοῦ desiderari videantur. Vereor ne quis doctor religiosus ea omittendo impedire voluerit, quo minus Christi anima patri tradita hic in orco fuisse perhiberetur. Quod autem iidem fere codices, qui antea οὔτε exhiberent, mox οὐδὲ æque in οὔτε mutarent, non mirandum quidem est; illud vero demiror, Griesb. iis favere.

36. Pronomen αὐτὸν cum ob proximum τοῦτον τὸν Ἰησοῦν censores antiquos male haberet, in D* excidit; unde evenit, ut in cl. occ. alieno loco ante καὶ Χριστὸν collocaretur, quem ordinem vereor ut recte Griesb. susceperit.

37 et c. 4, 16. Placet lectio f. aff., quacum faciunt noster 109 et Bas. 1: τί ποιήσωμεν. Ita enim subjunctivus in re dubia poni solet Matth. 17, 4 et locis parallelis, Marc. 4, 30. 6, 37, ubi par studium indicativum introducendi in veteribus monumentis cernitur. Itidem Luc. Ev. 3, 10. 12. 14 plurimi codd. utriusque cl. habent: τί ποιήσωμεν, quos equidem probo.

K. γ'.

v. 1. † Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐπὶ τὸ αὐτὸ πέτρος 109 cum lectionariis. v. 3 λαβεῖν ab 109** abest, qui lacunam e rasura habet. v. 6 ἔγειρε 109 c. A al. v. 11 † Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις κρατοῦντος δέ 109. Pro αὐτοῦ-τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ e scholio 108. 109 c. cl. or. σολομῶντος 108. 109** c. plur. v. 19. † Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις εἶπε Πέτρος πρὸς τὸν λαόν. μετανοήσατε 109. τοῦ ante κυρίου abest 108 c. al. v. 20 Χριστὸν Ἰησοῦν 108 109. v. 21 † πάντων τῶν 106. 108. 109 c. plur. προφητῶν αὐτοῦ 106. 108. v. 22 μὲν † γὰρ 106. 109. γὰρ abest ab 108* et cl. occ. ὁ θεὸς ἡμῶν 108 c. al. ἐκ τῶν

C. III.

20. προκεχειροτονημένον habent omnes, quod sciamus, libri scripti, cujus loco impressi vulgares προκεκηρυγμένον ex Vulgato, ut videtur, qui *prædicatum* exprimit, et ex Oecumenio, qui, si modo verum docet Whitbius, eandem scripturam agnoscere dicitur. Quæ si codicum auctoritate firmaretur, contextui sane congrueret, qui hoc modo se habet: pœnitemini, ut tempora refrigerii veniant, et dominus Jesum, qui interim in cœlo est, hinc mittat, scilicet in consummatione sæculi. Jam vero concinnum esset appositum προκεκηρυγμένον, ita ut prædicatio ejus reditum præcederet. Posset quoque caussa idonea adulterandæ orationis ex mala ejus intelligentia reperiri, si antiqui interpretes æque, ac hodieque permulti, ὅπως ἂν pro ἐπειδὰν *postquam*, et aoristos pro præteritis acceperint. Quo sensu sane ineptum foret προκεκηρυγμένον; (quod non prædicionem per prophetas significare potest, ut Schleusnerus in Lexico II. p. 714 opinatur; κηρύσσειν enim tantum de prædicatione ex ore facta usurpari solet.) Falluntur autem, qui ὅπως ἂν, cum conjunctivum regit, *postquam* interpretantur, confundentes ita cum

ἀδελφῶν ὑμῶν 109 in margine habet. v. 23 Pro ἂν-ἐὰν 108. 109 cum A al. v. 24 προκατήγγειλαν 106 c. al., ceteri κατήγγειλ. v. 25 † οἱ υἱοὶ 109 cum A al., ceteri rectius omittunt οἱ cum plur. v. 26 αὐτοῦ † Ἰησοῦν 108. 109 cum plur. ἐπιστρέφειν 109.

---

simplice conjunctione ὅπως, quæ certe, cum indicativo nexa, apud Homerum, Herodotum et Sophoclem vim particulæ ἐπεί habet. Neminem vero grammaticum latet, ὅπως et ὅπως ἂν cum aoristo conjunctivi, tanquam tempore non definito, sensu etiam futuri, necti solere; v. g. Matth. 23, 35 Luc. 2, 35, ut taceamus profanos. Neque minus 2 Thess. 1, 10 ὅταν ἔλθῃ de reditu Christi futuro dicitur. Itaque si modo ista falsa interpretatio interpolationi occasionem dederit, præferendum esset προκεκηρυγμ. Quod vero cum incertum sit, lectio codicum retinenda, quæ habet, quo defendi possit, si Jesus Judæis inprimis destinatus perhibeatur eo sensu, quo c. 2, 39 promissionem ad eos præcipue pertinere ait Petrus, et quo e. g. Thessalonicenses II, 2, 13 ab initio ad salutem electi significantur.

21. πάντων ante τῶν ex v. 18 in plurimos libros irrepsisse puto, præsertim cum nostri 106. 108, pronomen αὐτοῦ nomini προφητῶν postponendo, versiculum 18 etiam magis exprimerent. Quare in duobus codd. utrumque, et πάντων quod super, et τῶν quod in linea scriptum erat, periit. Recte Gr. alterum sustulit. — Mox verba ἀπ' αἰῶνος, quæ a duobus veteribus exemplaribus, ab Irenæo, Tertulliano et interprete Armeno absunt, et alibi varie transponuntur, e loco parallelo Luc. 1, 70 invecta esse censet Bengelius.

22. Griesbachius cum Μωϋσῆς scribere soleret, parum sibi constans hoc loco, Rom. 5, 14. 15, 21. 21, 21. 1 Cor. 9, 9 Hebr. 3, 2. 3. 5. 16 et alibi Μωσῆς reliquit. Variant nostri æque ac ceteri codices, e. g. hic 106. 109 exhibent Μωϋσῆς, 108* autem Μωσῆς.

23.

K. δ'.

v. 2. Pro τὴν ἐκ-τῶν 108. 109 c. plur. v. 3 ἔθεντο † αὐτὴς 109 c. A 40 al. v. 5 δὲ τῇ ἐπαύριον 109. αὐτῶν abest ab 108* cum 3 alio. Pro εἰς-ἐν 106 cum cl. occ. v. 6 τὸν ante ἀρχιερέα abest 109. v. 7 τῷ ante μέσῳ abest 109 c. al. v. 8 τοῦ ante Ἰσραὴλ abest 109. v. 12 ὧδε pro οὗτος 106 c. A al. ὑπὸ τὸν οὐρανὸν abest 108* c. al. v. 13 θεωροῦντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὴν 109. v. 14 δὲ 109**, qui cum A 40 al. a prima manu τε habuisse videtur. Mox pro βλέποντες habet 109 θεωροῦντες cum 40 al. v. 15 αὐτοῖς 108. 109 v. 16 ποιήσωμεν 109 cum A

---

23. ἐὰν post articulum postpositivum, ut lectionem doctiorem vulgata ἂν, ex nostris aliisque pluribus libris, praeeuntibus aliis editoribus, recipe.

26. Ἰησοῦν post αὐτοῦ, quod ab antiquis monumentis abest, recte Griesb. delevit, cum ex v. 13 facillime irrepsisset.

C. IV.

3. Post ἔθεντο additur αὐτοὺς in ol. occ. cum 109, et in translationibus omnibus plurimisve. Habere quidem videtur, quo defendi possit. Etenim cum Lucas pronomina cumulare solet, a nonnullis librariis tanquam superflua omissa, e. g. v. 18, 7; 21. 11, 25. 12, 17. 15, 8. 20, 20; tum quidam codices, qui hic pronomen iterant, iidem v. 18 iterationem evitant, eoque hic minus suspecti sunt. Eadem consuetudo pronomina tollendi in epistolis quoque animadvertitur, e. g. 2 Thess. 2, 17. At si ab omni parte verum indagaveris, loco parallelo Act. 5, 18 ἔθεντο αὐτοὺς deprehendes, quo pravum consilium exaequandi utrumque locum manifestatur.

7. ἐν τῷ μέσῳ habent vulgares editiones, quemadmodum Matth. 14, 6. Sed sine articulo quoque absolute dicitur, e. g. Joh. 8, 3 ubi plures, et v. 9, ubi unus codicum ἐν τῷ μέσῳ correxit. Cum ἐν μέσῳ genitivum regit, articulo carere solet.

al. v. 18 μὴ διδάσκειν 106. 108. v. 21 κολάσονται 108. 109 c. al. v. 23 Ἀπολυθέντες δὲ † οἱ ἀπόστολοι 109 ἀνήγγειλαν 106. Eadem discrepantia Marc. 5, 14. v. 24 κύριε ὁ θεὸς loco σὺ ὁ θεὸς 109 cum 40. Latine convertit 109: *domine deus tu.* v. 25 τοῦ ante παιδός recte omittit 109 c. A 40 al. v. 27 γὰρ super linea exstat in 109. ἐν τῇ πόλει ταύτῃ absunt ab 108. 109 al. v. 32 ἡ posterius abest 109. Pro οὐδὲ εἷς-οὐδεὶς 109**. αὐτῶν 109 c. 40 al. v. 33 οἱ ἀπόστολοι τὸ μαρτύριον 108 c. al. v. 36 Ἰωσῆς 109 gr. et latine: *Josis*, quamvis

---

15. Attende ad scripturam in nostris solis obviam αὐτοῖς. Etiam Matth. 15, 35 κελεύειν cum dativo et verbo neutro conjungitur: ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν, ubi aliquot libri τοὺς ὄχλους interpolarunt. Si ἀπαχθῆναι, quod interpretamentum loco ἀπελθεῖν substituit cod. D, germana esset scriptura, accusativum apponi necesse esset.

17. ἀπειλησόμεθα codex Basileensis 1, in Actis et Epistolis cl. or. addictus, in Evangel. mixti generis, quem de Wettio s. V. benignissime intercedente mecum communicatum post Wetstenium inspexi, praeterea D pluresque alii recte legunt. In simili causa c. 6, 3 complures libri scripti (in iisque cd. 1) καταστήσωμεν et v. 4 προσκαρτερήσωμεν habent, ubi non minus indicativus praeferendus est.

21. μὴ εὑρίσκοντες paucorum codicum, Vulgati et Luciferi calaritani plausibilis lectio est pro μηδὲν εὑρίσκοντες. Adstipulantur praeterea membrana Cantabrigiensis D et translationes Peschito et Arabica (e tribus editionibus), in quibus tamen post μὴ εὑρ. interpretamentum αἰτίαν additur. Qua interpretatione correctores adducti esse videntur, ut respicientes Luc. 23, 14. 22 μηδὲν exararent, quasi synedrium causam idoneam vindictae frustra quaesivisset. At causas non multum curaverat, sed modum (τὸ πῶς) seu copiam alias Vulgatus *Joseph* habeat.

βαρνάβας 109**, qui a prima manu cum 40 *βαρσαβ-βᾶς* habuisse videtur. Pro *ὑπὸ-ἀπὸ* 106. 108 c. al. *μεθερμηνευόμενος* 106. 108 c. al.

K. ε'.

v. 1 *Σαπφείρα* 106 c. al. v. 3 *νοσφίσασθαι* † σε 108 109 c. al. v. 4 *θεῷ* absque articulo 108. v. 5 † *ὁ Ἀνανίας* 108. 109 c. plur. recte. Mox *ἀκούοντας* † *ταῦτα* 108. 109 c. plur. v. 8 Pro *αὐτῇ-πρὸς αὐτὴν* 109 c. A 40 al. v. 12 † *Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις διὰ δὲ* 109. *ἐγίνετο* 108 c. al. *ἐγένετο* 109 c. al. *πολλὰ ἐν τῷ λαῷ* 109 gr. et lat. *σολομῶντος* 108 c. al. *σολομῶνος* 109 rectius

---

puniendi metu populi non invenerat. Igitur *τὸ πῶς κ. τ. λ.*, neque vero *μηδέν*, est accusativus ab *εὑρίσκοντες* rectus. Simili sensu Matth. 26, 60 *οὐχ εὗρον* dicit.

32. *αὐτῷ* pro vulgato *αὐτῷ* scribendum. *αὐτῶν* e cdd. 1. 109 aliisque quispiam forte scribendum censebit, cum quod *τὰ ὑπάρχοντα* ut substantivum sine lectionis varietate genitivum regere soleant: Matth. 19, 21. 24, 47 Luc. 11, 21. 12, 33. 44. 14, 33. 16, 1. 19, 8. 1 Cor. 13, 3 Hebr. 10, 34; tum quod alibi in hac formula genitivus in dativum corruptus sit: Matth. 25, 14 Luc. 12, 15. Neque vero dativus inauditus est: v. Luc. 8, 3 τ. *ὑπαρχόντων αὐταῖς*. Nec obscura est causa collocati dativi, quia videlicet ibi *ὑπαρχόντων αὐτῶν* ambiguum foret. Sed ob eandem causam nostro loco *αὐτῶν* repudiandum: cum maxime genitivus ponendus esset, ad vitandam ambiguitatem *αὐτοῦ* scribi oportuit, ut habet D. Verum recte se habet dativus.

C. V.

5. *ταῦτα* post *ἀκούοντας* auctoritate documentorum quorundam cl. occ. probante Gr. tolle, quod ex v. 11 perperam introductum in classem orientalem videtur.

12. *ἐγίνετο* ex cod. B Marc. 109 aliisque, non refragante Gr., recipio, quod vereor ne vulgare

c. al. v. 13 ἐμεγάλυνον αὐτοὺς 109**. v. 15 Pro κατὰ-καὶ εἰς 109 c. A 40 al. κλινῶν 109**, qui a prima manu cum A 40 κλιναρίων habuisse videtur. Mox κραβάττων 109. † τοῦ πέτρου 106. v. 19 ἀνοίξας 109 cum A 40 al. v. 21 † Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀκούσαντες δὲ 109. v. 22 παραγενόμενοι ὑπηρέται 109. v. 23 ἔξω abest 108 109 c. plur. Pro πρὸ-ἐπὶ 109, qui item latine ad vertit. v. 24 ὅτε στρατηγὸς καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ ἱεροῦ 109, sed verba στρατ. κ. ὁ ἱε. in rasura posita. v. 25 λέγων post αὐτοῖς abest ab 109 c. plur. recte. v. 26 ἐπελθὸν 109. ἵνα abest 109 c. 40 al. v. 28 ταῖς διδαχαῖς 109**. v. 29 ὁ ante Πέτρος abest 108. 109 c. plur. v. 32 αὐτοῦ ante

---

ἐγένετο loco parallelo c. 2, 43 originem debeat, velut vicissim hinc illuc aliquot libri τῶν χειρῶν transtulerunt.

24. Verba ἱερεὺς καὶ ὁ auctoritate complurium monumentorum cl. occ. (in quorum numero ABD) expungenda censeo. Schleusnerus quidem in Lexico I. p. 1097 hujus unius loci gratia ἱερεύς significatione ἀρχιερεύς accepit. Fac, hoc recte se habere, sed quid sibi volunt pontifex iterumque pontifices? Debebat certe scribere: καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχιερεῖς. Deinde cur ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς insolenter sejungantur, non video. Tum membrana E aliæque pro ὅ, τε ἱερεὺς καί exhibentes οἱ ἱερεῖς καί, et codex 25 post ἱεροῦ addens καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, commonstrant, cum οἱ ἱερεῖς καί et inde ὅ, τε ἱερεὺς καί, tum οἱ Σαδδουκαῖοι e scholio ex c. 4, 1 margini adscripto in codd. cl. or. fluxisse. Quamobrem in Marc. 109 scholion καὶ ὁ ἱερεύς sedem variat, quo suspectius reddatur. Quod ad rem attinet, noli mirari, pontificibus præponi templi magistratum, quippe ad quem procuratio carceris potissimum pertineret.

26. Vulgare ἵνα ante μή ab BDE 40 et nostro 109 abest, quos ego probo, quod post verbum φοβεῖσθαι non solet ἵνα poni, sed simpliciter μή c. 27, 17, vel μήπως c. 27, 29. 2 Cor. 11, 3. 12, 20. Gal. 4, 11.

μάρτυρες addunt 108. 109. c. cl. or. v. 33 ἀκούοντες 109 c. 40 et al. † τῶ ἀντλῶν 109. v. 34 καὶ abest ab 109 c. A 40 et al. v. 35 προσέχετε αὐτοῖς 109. v. 36 προσεκλίθη 106. 108. 1 c. plur. προσεκολλήθη 109 c. al. ἀνδρῶν ἀριθμὸς 109 c. cl. oco. Pro ὡσεὶ-ὡς 109 c. cl. oco. v. 37 ἱκανὸν λαὸν 109 c. 40 et alio. πάντες abest 108? c. D. v. 38 αὐτὸ abest ab 108 c. cl. or. v. 39 δυνήσεσθε

---

29. Articulum ante Πέτρος cum nostris permultisque codicibus et Chrysostomo, præeunte Bengelio, omitto. Vulgares editiones unâ cum Griesbachiana ex Erasmi ed. assumtum habent.

32. αὐτῷ ante μάρτυρες ex auctoritate cl. oco. codicum et interpretum, probantibus Bengelio et Griesb., tolle, quod ex loco parallelo c. 13, 31 irrepsisse videtur. Revera unus e libris scriptis exhibet nostro æque ac illo loco μάρτυρες αὐτῷ, ceteri transponunt αὐτῷ μάρτ., atque translatio philoxeniana post ῥημάτων collocat αὐτῷ. Pariter c. 10, 39 cod. D μάρτυρες αὐτῷ interpolavit pro μάρτ. πάντων.

33. Scriptura ἀκούοντες ex c. 7, 54 orta est, unde quidam codd. ταῦτα adjiciunt.

36. προσεκλίθη ex AB, septem aliis codd. et Cyrillo alex., probante Griesb., recipiendum, quod hinc origo diversitatis legendi explicatur. In plurimis enim libris exstat προσεκλήθη, frequenti permutatione (sic 1 Tim. 5, 21 multi πρόσκλησιν loco πρόσκλισιν habent), unde pauciores cum Chrysostomo προσεκολλήθη (quod in vulgaribus libris impressis reperitur), nonnulli προσετέθη correxerunt. — Mox inversio ἀνδρῶν ἀριθμός, quam etiam Cyrillus alex. agnoscit, non displicet, cum Lucas alibi, quæ constructione junguntur, sede separare soleat, e. g. v. 31. 41 (ubi noster codex ordine verborum mutato explanationem tentavit) c. 7, 11. 13, 1 Ev. 1, 10 (ubi vulgares libri impressi male transponunt) 2, 25 et alia. Mox ὡς non plane contemnendum, cum et

108 c. cl. occ. δύνασθε 109**. αὐτὸ 109**; qui a pr. manu cum A 40 et al. αὐτῆς habuisse videtur. v. 41 ὅτι κατηξιώθ. ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος † αὐτοῦ 109 ὀνόματος † Ἰησοῦ Χριστοῦ 108 c. alio. v. 42 καὶ ante εὐαγγελιζόμ. abest ab 108*. *Jesum Christum* habet sine inversione Vulgatus in 109.

K. ς′.

v. 3 καταστήσομεν 109 c. cl. occ. recte: καταστήσωμεν 108 c. cl. or. v. 4 προσκαρτερήσωμεν 109 c. 40 et al. v. 5 πλήρης 109 c. A et al. v. 8 Pro χάριτος-πίστεως 108 c. cl. or.; rectius χάριτος 109, idem σημεῖα καὶ

---

c. 1, 15 ὡς significans *circiter* et Joh. 1, 32 ὡς denotans *tanquam* a nonnullis libris in ὡσεί mutatum reperiatur.

37. πάντες, quod a nostro et græcolatino D abest, suspicione non vacat, quia ex v. 36 facile invehi potuit.

41. αὐτοῦ post ὀνόματος, quod cum Origene et Basilio tuentur cl. or. et noster 109, Griesb. cl. occ. secutus recte expunxit. Est enim hebraismus, secundum quem שֵׁם absolute pro nomine Dei usurpatur, Levit. 24, 11. 16. Sic etiam 3 Joh. 7 pauciores libri post ὀνόματος addiderunt αὐτοῦ, Hieronymus autem *domini*. Neque nostro loco defuerunt, qui interpretationem adjecerint, quum alii cum Theodoreto et Vulgato Ἰησοῦ, alii cum Basilio τοῦ κυρίου, alii cum Chrysostomo τοῦ Χριστοῦ, alii cum Theophylacto τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, alii Ἰησοῦ Χριστοῦ, alius denique τοῦ Θεοῦ assuerent.

C. VI.

8. Varias lectiones e locis parallelis petiverunt librarii: ex v. 5 illatum est πίστεως loco χάριτος, unde membrana E jungit: χάριτος καὶ πίστεως καὶ δυνάμεως. Augustinus etiam plenius versiculum 5 transfert: πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου loco χάριτος καὶ δυνάμεως substituens. Codex 26 cum hac lectione miscet nativam nostri loci ita: πίστεως καὶ δυνάμεως καὶ πνεύ-

τέρατα, mox pro μεγάλα – πολλὰ 109 gr. et lat. c. 40. ἐν τῷ λαῷ μεγάλα 108. v. 9 τῆς λεγομένης 109**; qui a prima manu cum A 40 et al. τῶν λεγομένων habuisse videtur. v. 13 Pro τε-δὲ 109 ῥήματα † βλάσφημα 108. 109 c. cl. or. λαλῶν ῥήματα 109 c. 40 et alio: ἁγίου † τούτου 109 c. al. abest τούτου ab 108 c. cl. occ. v. 14 ἅπερ ἔδωκεν 108 c. al.

K. ζ'.

v. 1 ἄρα 109. v. 3 τὴν abest 108. 109 recte cum cl. or. v. 4 εἰς Χαῤῥὰν 108* c. al. μετῴκησεν αὐτὸν 109 c. al. v. 6 † αὐτῷ οὕτως 109 c. 40. v. 7 δουλεύσουσι 109 c. A et al. v. 8 ὁ abest ab 109 bis. v. 10 ἐξείλατο 108 109 c. cl. occ. ἔναντι 109. † ἐφ' ὅλον 109 c. A 40 et al. v. 14 Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτοῦ 109 c. cl. occ. συγγένειαν † αὐτοῦ 106 c. al., quod ab 108*. 109 rectius abest. Mox ἐν ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς 109. v. 15 κατέβη absque ulla conjunctione 109 c. 40 et al. κατέβη δὲ

ματος ἁγίου. Tum ex c. 5, 12 transpositiones in nostris codicibus obviæ et lectio πολλά traductæ sunt.

13. βλάσφημα post ῥήματα ob similem locutionem v. 11 suspectum cum cl. occ. præeunte Griesb. tolle. Absolute sic ῥήματα c. 10, 22 ponuntur: cf. not. ad c. 13, 42. Mox τούτου post ἁγίου, quod a codd. utriusque classis abest, sed agnoscitur a Peschito et membrana B, ut videtur, ex v. seq., judicibus Bengelio et Griesb., inseri potuit; quanquam non omnino spernendum sit, cum demonstrativum nos admoneat, synedrium in conclavi intra atrium templi habitum esse.

14. Post Ναζωραῖος cum nostro 108 distingue: cf. Rom. 7, 10.

C. VII.

10. αὐτοῦ post οἶκον pro vulgari αὐτοῦ cum Bengelio excudendum, ita ut Deus, non Pharao subjectum sit verbi κατέστησεν; sin secus, Lucas potius dixisset: ὃς κατέστησεν.

108 c. cl. or. Μωσ. Ἰακὼβ abest 108*. v. 16 ὃ ὠνήσατο 108 c. cl. or., melius 109 ᾧ ὠν. c. cl. occ. ἐμμὼρ 109 c. A 40 et al. ἐν συχὲμ 109 c. al. v. 18 ἕτερος † ἐπ' αἴγυπτον 109 c. fam. afr. v. 20 πατρὸς † αὐτοῦ 109 c. fam. lat., abest ab 108 c. fam. afr. v. 21 Ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ, ἀνείλατο 109 c. cl. occ. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν 108 c. cl. or. ἀνέθρεψεν 109. v. 22 αὐτοῦ abest ab 108 inest in 109 c. cl. occ. v. 25 σωτηρίαν αὐτοῖς 109. v. 26 Pro δὲ – τε 108. 109 c. plur. v. 27 ἐφ' ἡμᾶς 106. 109 ἐφ' ἡμῶν 108* c. fam. afr. v. 28 σύ abest 109. v. 31 κυρίου abest 108* c. 3. v. 32 καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ absque ὁ θεὸς 109 c. A 40 et al. v. 33 Pro κύριος – θεὸς 109 c. E. v. 34 ἀκήκοα 109. † τοῦ ἐξελέσθαι 108. v. 35

---

15. Conjunctionem ineunte hoc commate olim excidisse, Marc. 109 cum tribus aliis (40. 73 D) et duobus interpretibus indicat. Cum vero cl. occ. καί, cl. or. δέ suppleat, illud ob consonum principium verbi κατέβη facilius prætermissum et sensui convenientius restituendum, annuente Griesb. Cf. ad c. 2, 30.

22. ἐν ante ἔργοις cum nostris et plurimis libris scriptis utriusque classis ac Justino, probante Griesb., ejice.

26. τῇ τε loco τῇ δέ ex nostris et pluribus codicibus præeunte Bengelio rescribe. Ita enim in continua rerum gestarum enarratione commata Lucas copulare solet; cf. c. 6, 12 sq. Continuat vero v. 26, quæ v. 24 exponere orsus est: vide consimilem locum c. 21, 30. Etiam c. 8, 1. 6 τε in pluribus codd. in δέ mutatum est.

27. ἐφ' ἡμῶν Marc. 108 aliique testes familiæ præcipue africanæ habent, non refragante Griesb. Sed secundum intt. LXX. 2 Mos. 2, 14 mutatio facta. Idem Lucas Ev. 19, 14. 27 βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς dicit. Ubi vero ἐπί potestatem rei seu terræ exprimit, genitivum amat, e. g. c. 8, 27. 12, 20 Matth. 2, 22. V. Vigerum de idiotismis ling. gr. p. 593 sq.

35.

† καὶ ἄρχοντα καὶ λύτρ. 109 cum 40 et Itala: ἀπέσταλκεν 109 c. A 40 et al. σὺν χειρὶ 109 c. cl. occ., Vulg. in 109 vertit *per manum*. v. 36 γῇ abest 109 c. 40 et alio: αἰγύπτῳ 108. 109 c. plur. v. 37 ὁ ante Μωϋσῆς abest 108 c. al. Post Θεὸς abest ὑμῶν 108 c. cl. occ., ὑμῶν est in cd. 1, ἡμῶν habet 109 c. 40 et al. v. 38 λόγον ζῶντα 109** c. al. v. 39 ἀλλὰ 109; post ἐστράφησαν erasit idem ἐν, quod exstat in A 40. v. 40 Pro γῆς-τῆς 108. v. 43 Pro ὑμῶν-ἡμῶν 108. ῥεφὰν 109* c. al. v. 44 ἐν abest ab 108 ante τοῖς πατράσιν c. cl. occ., habet 109 c. al. πατράσιν ὑμῶν 108. ἑώρακεν 108. v. 45 ἐξῶσεν 108. v. 47 αὐτῷ abest 109 ἑαυτῷ 106 c. al. v. 48 χειροποιήτοις † ναοῖς 109 et 1. κατοικεῖ † ναοῖς 108. v. 49

---

35. ὁ Θ. καὶ ἀρχόντα lectio est non contemnenda; adi similem locum c. 2, 36, ubi item in nonnullis cl. or. libris καί omittitur. Cd. 1 caret καί c. 7, 35.

39. τῇ καρδίᾳ in cl. or. (et cd. 1) et Irenæo obvium quam ταῖς καρδίαις verius æstimo. Illud enim facilius quam hoc immutabatur, cum quia subjectum πατέρες in plurali positum, tum quia ad ΚΑΡΔΙΑΙ a properante librario Σ adjectum esse verisimile est. Cf. v. 51 Eph. 5, 19 Jac. 3, 14 Luc. Ev. 1, 66, in quibus locis item pleraque cl. occ. documenta pro τῇ καρδίᾳ pluralem numerum exhibent. Sine ulla varietate 2 Cor. 3, 15. 4, 15 et alibi singularis servatus est. Semel Hebr. 8, 10 duo codices pro καρδίας falso habent singularem καρδίαν, idque ob alliterationem ad antecedens διάνοιαν. Itidem Luc. 24, 5 cl. occ. in plurali subjecti τὸ πρόσωπον in τὰ πρόσωπα mutavit.

44. Præpositionem ἐν ante τοῖς πατράσιν ex antecedente verbo consono natam noster 108, Vulgatus in 109 multaque utriusque classis documenta (etiam cd. 1), quæ Bengelius secutus est, recte omittunt. Similis vocula ex syllaba præcedente orta c. 10, 25, ubi videas velim notam.

κατάπαυσις. μου † ἐστὶν 109 gr. et lat. v. 51 ταῖς καρδίαις 109 c. cl. occ. πατέρες ὑμῶν 109. v. 54 ὀδόντας † αὐτῶν 108 c. al. v. 56 ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν 109 c. A 40 et al. v. 57 κράζοντες 109. v. 58 ἐκβάλλοντες 109. αὐτῶν abest ab 108 c. cl. or. v. 60 ἐκοιμήθη † ἐν εἰρήνῃ 109, ubi Vulg. *in pace*, cum cod. 40.

K. η'.

v. 1 Pro τε-δὲ 108. 109, ibi tamen Vulg. *et omnes*. v. 2 ἐποίησαν 108. 109 c. A 40 et al. v. 3 πορευόμενος 108*. v. 6 Pro τε-δὲ 106. 109 c. cl. occ. τοῦ ante φιλίππου abest 109. v. 7 φωνῇ μεγάλῃ 108. 109 c. plur. recte. ἐξήρχοντο 109 c. cl. occ. v. 8 Ἐγένετο δὲ 109 c. fam. afr.. v. 9 ἐξιστάνων 109* ut videtur, cum A 40. v. 10 πάντες abest 108 c. cl. or. καλουμένη

---

48. ναοῖς post χειροποιήτοις glossema ex c. 17, 24 illatum videtur, abest a documentis cl. occ. et ab ed. Griesb., transponitur a Marc. 108.

C. VIII.

13. Iidem fere codices cl. or., qui hunc ordinem: δυνάμεις καὶ σημεῖα habent, post σημεῖα vocabulum μεγάλα abjiciunt, quod a Griesb. male retentum, ex c. 6, 8 irrepere potuit.

16. οὐδέπω ex cl. occ. probante Griesb. recipiendum duco, cum quia hoc adverbio Lucas Ev. 23, 53 et Paulus 1 Cor. 8, 2 utuntur, quando cum pronomine οὐδείς nectitur, tum quia οὔπω ex loco parallelo Joh. 7, 39 facile originem traxit. Inter οὔπω et οὐδέπω idem interest, atque inter οὐ et οὐδέ. Sed etiam ab hac parte οὐδέπω magis commendatur.

21. ἔναντι auctoritate cl. occ. rescribendum, quo adverbio minus usitato Lucas Ev. 1, 8 (ubi Cyprius ἐνώπιον habet) 20, 26. 24, 19 (ubi codex D similiter glossam ἐνώπιον substituit) Act. 7, 10 pro tritissimo ἐνώπιον utitur. Pariter Marc. 2, 12 ἔναντι modo in ἔμπροσθεν modo in ἐνώπιον mutatum est.

abest ab 108 c. cl. or., inest in 109. v. 12 τῦ ante Ἰησῦ abest ab utroque c. plur. recte. v. 13 σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας 109 c. cl. occ. δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα 108. 1 c. cl. or. v. 14 ἡ ante Σαμάρεια abest 108*. τὸν ante Πέτρον abest 109 c. cl. occ. v. 16 ἐδέπω 109 c. cl. occ. ὔπω 108. 1 c. cl. or. pro κυρίυ-Χριςῦ 108 c. cl. or. v. 17 ἐπετίθεσαν 109 c. cl. occ. v. 18 θεασάμενος 108 c. cl. or. ἰδὼν 109 c. cl. occ. v. 19 ᾧ ἂν 108 c. al. v. 21 ἐναντίον 109 c. cl. occ. ἐνώπιον 108. 1 c. cl. or. v. 22 Pro θεῦ-κυρίυ 109 c. cl. occ. v. 24 ὁ abest 108*. 109. περὶ ἐμῦ 109. v. 25 ἱεροσόλυμα 109 c. cl. occ. v. 26 πορεύθητι 109. pro καταβαίνυσαν-φέρυσαν 108 c. 3.

Quod in nonnullis libris Luc. 1, 6. ἐναντίον pro ἐνώπιον est, causa in proxima repetitione τῦ ἐναντίον v. 8 patet. Sed cum ἐνώπιον exadversum significat, tum c. 10, 30 lectio varians ἐναντίον occurrit. Eadem est ratio præpositionis κατέναντι, quam ex cl. occ., non reprobante Griesb., loco vulgaris κατενώπιον 2 Cor. 2, 17. 12, 19 restituendam censeo. Ubi κατενώπιον vera est lectio, sine ulla varietate ea exhibetur, v. Eph. 1, 4 Col. 1, 22 Jud. 24.

28. καί ante ἀνεγίνωσκε auctoritate complurium veterum librorum utriusque classis tolle, quod ante καθήμενος ob consonum verbi principium in nonnullis omissum, post alieno loco intrudebatur. Namque nimis illud dictum friget: eunuchum sedisse; quæ res obiter notata non a verbo ἦν pendere potest, sed tantum appositi instar adumbratur, eum sedentem legisse.

37. Dubitari potest, utrum hic versiculus tanquam amplificatio paraphrastica a patribus latinis illatus, an a græcis sublatus sit. Vetus enim fuit contentio de baptismo parvulorum, quem Cyprianus, Origenes, Augustinus et synodus Carthaginiensis anno 418 habita postularunt. Contra Gnostici

v. 27 τῆς ante βασιλίσσης in 109 super linea positum, abest a cl. occ. v. 28 καὶ ante ἀνεγίνωσκε abest 108 109 c. A 40 et al. inest in 1. v. 30 προσελθὼν 109 c. 40. v. 32 κείραντος 109 c. A 40 et al. v. 37 abest ab 108. 109. 1 c. plur. Vulg. in 109 hunc versiculum infra paginam habet, sed cum varietate: ἀποκριθεὶς] *et respondens eunuchus ait credo dei filium* nosti cetera. v. 39 Pro γάρ-δὲ 109 gr.

K. θ'.

v. 7 μηδένα θεωροῦντες 109. v. 8 Pro δὲ ante τῶν-τε 108. 1 c. plur. recte, 109 habet cum vulgar. edd. δὲ ex proximo ἠγέρθη δέ. v. 9 καὶ οὐκ-ἔπιεν abest 109,

---

et Novatiani rejicientes eum, hoc versiculo placitum firmare potuerunt, professionem fidei baptismo anteire oportere. Quare orthodoxi in dogmatis gratiam expunxisse videri possunt. Habent vero antiquiores patres de gnosticismo nequaquam suspecti, in quibus Irenæus. Quæ cum incerta sint, quoniam et alibi plura spuria Actis adjecta sunt potissimum in familia latina, atque iidem fere testes mox v. 39 in aliud additamentum conspirant, verba: πνεῦμα ἅγιον ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον· ἄγγελος δὲ κυρίου, injicientes, ii neque v. 37 audiendi sunt.

C. IX.

6. Quod nonnulli interpretes post διώκεις addunt: σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· κύριε τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν· ex locis parallelis c. 22, 10. 26, 14 tanquam scholion irrepsit, quod ex cetera quoque varietate illinc orta apparet: v. 3 plures cl. occ. habent ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ex c. 22, 6; alii verba σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν jam post v. 4 exhibent, quemadmodum c. 26, 14; v. 5 addunt post Ἰησοῦς nonnulli ὁ Ναζωραῖος ex c. 22, 8. Vice versa c. 26, 15 classis occidentalis ex nostro loco (v. 5) addit κύριος,

ubi Vulg. in margine habet. v. 10 ὁράματι· Ἀνάνια 109. v. 13 ἀποκριθεὶς δὲ ἀνανίας εἶπε 109, articulus ante Ἀναν. abest etiam ab 108 c. plur. τοὺς ἁγίους 108*. v. 16 αὐτὸν, ὅσα δεῖ αὐτὸν 109. v. 17 Ἰησοῦς abest ab 108. 109 gr. et lat. 1 c. cl. or. recte. v. 18. παραχρῆμα abest ab 108*. 109. 1 c. plur. v. 19 δὲ † ὁ Σαῦλος 108. 109 c. cl. or. ex lectionariis. Mox τῶν † ὄντων 108 c. al. v. 20 τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν 106. τὸν Χριστὸν 108*. 109 c. cl. or. v. 21 τοὺς ἐπικαλουμένους abest 108*. 109. ἐλήλυθεν 108. 109. 1 c. cl. or. v. 25 αὐτὸν abest 108*. v. 26 δὲ † ὁ Σαῦλος 108. 109 gr. et lat. c. cl. or. v. 27. τοῦ ante Ἰησοῦ abest 108* c. al. κυρίου

---

16. Non possum non suadere, ut egregia scriptura nostri 109 ὑποδείξω αὐτὸν textus ornetur, atque auctoritate trium codicum et Theophylacti a Sifanio editi pronomen αὐτὸν post δεῖ omittatur. Languet enim vulgaris oratio: *ostendam ei, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Quanto melius procedit ita: *exemplum proponam eum, quanta æquum sit pro nomine meo pati!* Hoc enim sensu verbum ὑποδεικνύναι et c. 20, 35 et Ev. Luc. 6, 47 usurpatur, quo fere Jesus Joh. 13, 15 ait: ὑπόδειγμα ἔδωκα, et Paulus 2 Thess. 3, 9 τύπον διδόναι, seu 1 Tim. 1, 16 ἐνδείκνυσθαι ἔν τινί τι πρὸς ὑποτύπωσιν. Cæterum δεῖ etiam alibi absolute ponitur sequente infinitivo, v. Luc. 13, 14 Matth. 23, 23. Quam vero facile fieri potuerit, ut lectio exquisitior αὐτὸν in αὐτῷ immutaretur, et postea illa alieno loco intruderetur, quilibet fatebitur. Neque a Marciano dissentit Irenæus, qui utrumque conjuncte αὐτῷ αὐτὸν legisse videtur, cum ejus interpres exhibeat: *ei ex ipso.*

18. παραχρῆμα post τε, prævio εὐθέως superfluum, a quibusdam interpretibus transpositum, suadentibus utriusque classis documentis, omitte, præeuntibus Erasmo et Bengelio.

Ἰησοῦ demto articulo 106. v. 28 καὶ ἐκπορευόμενος abest 108*. 109 c. plur. Pro ἐν-εἰς 108. 109 c. plur. v. 31 καὶ Γαλιλ. καὶ Σαμαρείας abest 108* cum 3. v. 35 πάντες abest ab 109. Λύδδα 109. τὸν Ἀσσάρωνα 108. 109 c. cl. or. v. 36 Ταβηθά 106. 108 (iidem ita v. 40) ἑρμηνευομένη 109, idem omittit πλήρης. v. 37 ἐν † τῷ ὑπερῴῳ 106. v. 38 δύο ἄνδρας abest ab 108. 109 c. cl. or. v. 40 † καὶ θεὶς 108* c. 3 et al. cl. occ. ὁ δὲ διήνοιξε 109. v. 43 αὐτὸν abest 108*.

---

21. Animadversione digna est omissio nostrorum codicum, quum τοὺς ἐπικαλουμένους ex v. 14 invehi, et subsequens pronomen αὐτοὺς etiam absque distincto nomine, ad quod referretur, poni potuerit, quemadmodum c. 20, 2. Mox ex cl. or. ἐλήλυθεν pro ἐληλύθει probante Griesb. scribe.

26. ἐστὶν ex Marcc. pro ἐστί excudendum, et v. 27 ὅ, τι scribendum.

28. καί ante παῤῥησιαζόμενος ab aliquot cl. occ. testibus omissum suspectum est. Iidem libri, qui hic conjunctionem abjiciunt, similibus locis v. 40 c. 22, 20 perperam ponunt; eoque minus in opinionem interpolationis cadunt. Et c. 10, 24 membrana D, c. 13, 9 classis or. et c. 14, 3 plures libri cl. or. duo participia sensu non nexa interposito καί male conjungunt.

31. Plura documenta cl. occ. ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία .... εἶχεν εἰρήνην, οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη .... ἐπληθύνετο, exhibent, quod Bengelio placuit. Similiter 1 Cor. 11, 16 plures interpretes et patres latini ἡ ἐκκλησία pro αἱ ἐκκλησίαι legerunt, scilicet catholicismi cogitatione adducti. Ubi vero non historica ratione de singulis ecclesiis, sed de universa notione ecclesiæ sermo est, ibi nomen collectivum ἡ ἐκκλησία reperitur: Matth. 16, 18 Eph. 1, 22. 3, 10. 21. 5, 23—32 Col. 1, 18. 24. Sed in his locis nemini librariorum in mentem venit, pluralem introducere.

K. ί.

v. 1 τις † ἦν 109 c. plur., abest ἦν ab 108 cum 40 et cl. occ. σπείρας 108 c. al. v. 3 † οὗτος εἶδεν Vulg. in 109. v. 5 τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον 108. 109. 1 c. cl. or. v. 6 Additamentum spurium non est in nostris. v. 7 ὁ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ 108. 109 c. cl. or. τὸν προσκαρτεροῦντα 109. v. 10 ἠθέλησε 109. παρασκευαζ. δὲ ἐκείνων 108. 109 c. cl. or. ἔπεσεν 109 c. al. v. 11 καταβαῖνον ἐπ᾽ αὐτὸν 108. 109 gr. et lat. 1 c. cl. or. v. 15 πρὸς

C. X.

1. ἦν post τις, quod ex c. 9, 36 invehi poterat, probante Griesb., tolle.

5. De lectione certo non constat, utra verior sit, τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, an ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος: illa in cl. or., hæc in occ. habetur. Istud minus dubium est, quin e locis parallelis corruptio invecta sit. Legitur enim v. 32: ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος, et c. 11, 13: τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον. Quæritur itaque, utra classis codicum probabilius locum parallelum expresserit. Liber 40, qui est familiæ africanæ, versiculum 32 secutus hic ἄνδρας omittit; quod vocabulum ideo a cl. occ. ante εἰς Ἰόππην ponitur. Quare eosdem in scriptura ὃς ἐπικαλ. Πέτρος itidem v. 32 imitatos esse suspicor. Compensationis gratia versu 32 in quibusdam codd. μετάπεμψαι ex nostro loco correctum, in aliis ibidem τινος additum, in aliis ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι omissum est. Tum ex c. 11, 14 in nonnullis, sed haud scio an classis or., nostro loco post v. 6 verba: οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν, assuta. Certe capite 11, 13 classis or. ἄνδρας adjungens nostrum locum ante oculos habuisse, neque vero istum huc transtulisse videtur.

10. Loco ἐκείνων, quod ex v. 9 transscriptum, probante Griesb. αὐτῶν ex cl. occ. recipe. Hoc enim pronomen commodius absolute usurpatur, ut c. 12, 21. 20, 2.

αὐτὸν † ἐγένετο 109. v. 16 † πάλιν ἀνελήφθη 108. 109 c. cl. or. v. 17 Pro ἀπὸ-ὑπὸ 108. v. 19 διενθυμουμένου 108. 109 c. plur. τρεῖς abest 108. 109 cum D 1 et plur. v. 21 τοὺς ἄνδρας † τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτὸν 108* c. al. abest ab 106. 109 c. plur. recte. v. 23 ἐπαύριον ὁ Πέτρος ἐξῆλθε 108. 109 c. al. τῆς ante Ἰόππης abest ab 108. 109 c. plur. recte. v. 25 † τοῦ εἰσελθεῖν 108. 109. 1 c. plur. v. 26 ἤγειρεν αὐτὸν 106 c. cl. occ. v. 30 Pro ἥμην-ἤμην 109. v. 31 ἡ προσευχή σου 109. v. 32 ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι abest ab 108* c. 3 et al. v. 33 πάντα abest 109. v. 37 οἴδατε. ὅτι τὸ γενόμενον 109. v. 39 ἡμεῖς † ἐσμεν 108

---

11. Scripti libri et interpretes cl. occ. hunc versiculum ex loco parallelo c. 11, 5 correxerunt, ἐπ' αὐτόν et mox δεδεμένον, καί omittendo, alii δεδεμένην καὶ καθιεμένην legentes, alii ἐξ οὐρανοῦ addentes. Quocirca a Griesb. ἐπ' αὐτόν delente dissentio. Vulgatus in 109 vertit: *super illum.*

16. πάλιν ante ἀνελήφθη, quod codd. cl. occ. partim cum adverbio εὐθύς permutant, probante Griesb. delendum, quod ex c. 11, 10 irrepsisse videtur.

19. τρεῖς post ἄνδρες, quod nonnulli ex c. 11, 11 introduxerunt, proscribatur.

25. τοῦ ante εἰσελθεῖν a Griesb. receptum, ex ultima syllaba verbi antecedentis ἐγένετο natum videtur, quemadmodum c. 5, 33 codex 109 inter ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν male τοῦ eandem ob causam interposuit, in Lucæ Ev. 15, 14 inter ἤρξατο ὑστερεῖσθαι plures τοῦ interseruerunt, et simili ratione Act. 11, 20 cl. or. verba οἵτινες ἐλθόντες in οἵτ. εἰσελθόντες depravavit. Sane ex lege grammaticæ locutio ἐγένετο nectitur aut cum tempore finito seu addita seu demta conjunctione καί, aut cum accusativo cum infinitivo, quem vero nunquam articulus τοῦ præcedit.

37. Cl. occ. documenta ἀρξάμενος γάρ correxerunt. Sed illud proprium Græcis loquendi est genus, quod

109 c. cl. or. ὃν † καὶ 108. 109 c. plur. recte. v. 46 καὶ ἐμεγάλυνον 109. v. 47 δύναταί τις κωλύσαι 108. v. 48 τοῦ κυρίου † Ἰησοῦ 106 c. al. ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ Vulg. in 109.

K. ια'.

v. 2 καὶ ὅτι 106. v. 3 ὅτι εἰσῆλθες καὶ συνέφαγες αὐτοῖς πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας 106. v. 5 ἐν ante ἐκστάσει abest 109. v. 6 τῆς γῆς abest 108. v. 8 † πᾶν κοινὸν 108. 109 c. cl. or. v. 9 ἐκάθερε 109. i. e. ἐκάθηρε, quod alii habent. v. 10 ἀνεσπάσθησαν 109. v. 11 ἐν abest ab 108*. pro ἤμην-ἦμεν 109. v. 12 ἀδελφοί † μου

---

quod *inde a* significat, cum Lucæ (c. 1, 22), tum Platoni (Gorg. p. 471 c ib. Heindorf. p. 83) aliisque familiare.

39. ἐσμέν post ἡμεῖς ex c. 5, 32 invectum, auctoritate cl. occ. Griesb. recte ejecit. Cf. not. ad Luc. Ev. 24, 48.

47 et c. 11, 17 κωλύσαι pro κωλῦσαι ex Marcc. et cd. Bas. 1 rescribe. Namque in senario comico, qui ad vulgarem pronunciationem proxime accedit, brevem habet κωλύω penultimam: v. Buttmanni Gramm. gr. p. 434. Et nihil obstat, quod e. g. in Sophocl. Oed. Col. 1771 υ in κωλύειν prolungatur. Contra v. 42 κηρῦξαι pro vulgari κηρύξαι scribendum (item Luc. Ev. 4, 19): c. 12, 14 ἐστάναι loco ἑστᾶναι, quod Vaterus quoque male imitatus est. Rectius alibi ἑστάναι exstat.

C. XI.

8. πᾶν ante κοινόν ex c. 10, 14 desumtum cum cl. occ., præeunte Griesb., tolle. Explendi causa aliquot codices τι post κοινόν inserunt.

16. ὅτι post ἔλεγεν in nonnullos veteres libros fluxit ex loco parallelo c. 1, 5.

20. Scripturæ Ἕλληνας a Griesb. receptæ duo tantum codices A D*, plures interpretes et patres suffragantur. Ἑλληνιστάς esse Judæos genere græ-

v. 8 εἶπε δὲ 109 gr. et lat. v. 9 διὰ τοῦ ἀγγέλου abest 109 c. alio. Pro δὲ-γὰρ 108 c. 3 et al. v. 10 Pro εἰς-ἐπὶ 109. προσῆλθον 108* c. al. v. 11 ἐξείλετο 108. 109 c. plur. v. 13 Pro αὐτοῦ-τοῦ Πέτρου 108. 109 c. plur. v. 18 ὁ abest 108*. v. 20 ἦν δὲ † Ἡρώδης 108. 109 c. cl. or. ὁμοθυμαδὸν τὲ 106. v. 22 φωνὴ θεοῦ 109 c. al. v. 25 ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ 106 c. al. εἰς Ἱερουσ. 108*. 109 c. al.

K. ιγ'.

v. 1 τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ 108. 109 c. cl. or. καὶ σαύλου 109. v. 2 τὸν σαύλον καὶ τὸν βαρνάβαν 109. τε ante Βαρνάβαν abest a Marcc. c. plur. v. 4 οὖν abest 106.

C. XII.

25. Lectio εἰς Ἱερουσαλὴμ ex loco parallelo c. 13, 13 orta videtur.

C. XIII.

1. τινες, quod a pluribus documentis cl. occ. abest et Griesbachio vix probatur, germanum judico, etiamsi prophetæ et doctores nominatim proferantur. Lucas enim istam particulam usurpare solet, cum homines, quos nominat, aut ex parte aut omnes nondum noti sint, ita c. 16, 14. 18, 24. 19, 9. 14. 24.

8. Post Ἐλύμας distingue; ὁ μάγος enim est illius vocis interpretatio, quemadmodum Rom. 8, 15.

9. καί ante ἀτενίσας auctoritate cl. occ. probante Griesb. tolle; vide notam ad c. 9, 28.

18. Griesb. ex paucis codd. dedit ἐτροφοφόρησεν pro vulgari ἐτροποφόρησεν. Neutrum alibi legitur in n. T., sed in aliis scriptis utrumque. Dummodo certius constaret, utro verbo LXX interpretes 5 Mos. 1, 31, quem locum Paulus hic expressisse videtur, usi essent, certius Lucas castigari posset. Sed et illic alii libri cum Origene ἐτροποφόρ., alii ἐτροφοφόρ. exhibent. Utrumque hebraico נָשָׂא respondere potest; illud enim cum tenui π significat: mores alicujus ferre, hoc cum aspirata a τροφός: nutricis instar ferre et fovere. Quoniam vero istic

Pro τε-δὲ 108. 109 c. cl. or. v. 5 καλήγγειλαν 109. v. 6 ὅλην abest 108. 109 c. cl. or. βαρινσῦν 108 c. plur. βὰρ Ἰησῦ 109 c. 40 et al. Παύλῳ abest ab 109 c. al. v. 9 † καὶ ἀτενίσας 108. 109 c. cl. or. v. 11 τῦ ante κυρίυ abest ab 108. 109 c. plur. recte. Mox ἔπεσεν 108. v. 12 ἐκπληττόμενος 109 et ut videtur 108*. v. 15 πρὸς αὐτὺς οἱ ἀρχισυνάγωγοι 106. ἔστιν ἐν ὑμῖν λόγος 109. v. 17 Ἰσραήλ post τύτυ abest ab 108. 109 c. plur. v. 18. ἐτροποφόρησεν 108*. 109 c. plur. ἐτροφοφόρησεν 106 c. al. v. 19 κατεκληρονόμησεν 108. 109 c. plur. recte. v. 21 τὸν Σαῦλ ὁ Θεὸς 108. v. 22 ὃς ποιήσει-μυ abest ab 108* c. 3. v. 23 ἤγαγε 108. 109 c. plur recte.

---

imago a voluntate viri erga filium desumta est, locutionem τροφοφορεῖν a nutrice derivatam pæne inconcinnam puto. Quare cum 5 Mos. 1, 31 tum nostro loco ἐτροποφόρησεν restituendum erit, quo etiam major auctoritas externa inclinat.

21. Verba ὁ Θεός a pluribus veteribus libris omissa et a nostro Marc. transposita suspecta sunt.

23. σωτηρίαν loco σωτῆρα Ἰησῦν ex compendio scripturæ ΣΩΤΗΡΑΙ͞Ν natum est.

25. Notam interrogandi post εἶναι auctoribus Neubourio et Raphelio tolle; idque confirmatur cd. Bas. 1, quem inspexi. Nam τίς sæpius loco ὅστις usurpatur: vide exempla a Schleusnero II. p. 1136 adducta, iisque adde 1 Petr. 5, 8. Similiter τίς pro εἴ τις ad instar hebræi pronominis מִי ponitur, e. g. Jac. 3, 13, ubi pariter signum interrogationis in comma mutandum. Adde Schleusner. loco memorato et 1 Cor. 7, 18, ubi adhuc male τις seu enclitice sive cum accentu gravi editum est.

33. Griesb. ex uno cod. D et nonnullis patribus ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ recepit. Erasmus et Bengelius τῷ πρώτῳ post ψαλμῷ posuerunt. Constat quidem in quibusdam codicibus v. T. secundum psalmum pro primo haberi, partim quod primus tanquam

Pro σωτῆρα Ἰησοῦν - σωτηρίαν c. cl. or. 108. 109, ubi Vulg. σωτῆρα absque Ἰησοῦν c. al. v. 24 παντὶ et λαῷ abest ab 108. 109 c. cl. or. v. 25 εἶναι abest 109 c. al.; idem pro ἄξιος-ἱκανός. v. 26 ἐξαπεστάλη 106 c. al. v. 29 πάντα 108. 109 c. plur. recte. v. 31 νῦν ante εἰσι abest 108. 109 c. cl. or. v. 32 ὑμᾶς abest 108. γενομένην ἐπαγγελίαν 108*. v. 37 ὃν δὲ-διαφθοράν abest 109 ob homœoteleuton. v. 39 τῷ abest 106. v. 40 μὴ ἐπέλθῃ-εἰρημένον ἐν abest 109. v. 41 καὶ ἀφανίσθητε abest 108*. ἔργον abest 108. 109 c. plur. Pro ᾧ-ὃ 108. 109 c. plur., in cd. 1 ᾧ reperi et mox ἐκδιηγεῖται. v. 42 αὐτῶν † ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων

---

prooemium non numeratus, partim quod secundus una cum primo junctus fuerit. Illud autem dubium est, utrum Paulus ipse, an vetus interpolator in suo exemplari Bibliorum eum ordinem psalmorum repererit. Igitur rectius scriptura plurimorum librorum retinetur, eo magis, quod neque illa singularis, neque vulgaris suspicione vacat. Namque nusquam alibi in n. T. ita distincte citatur, verba τῷ πρώτῳ et τῷ δευτέρῳ ab aliquot documentis absunt, et in aliis δευτέρῳ ante ψαλμῷ, in aliis post γέγραπται transponitur.

41. Pro ᾧ auctoritate plurimorum codd. utriusque classis probante Griesb. ὃ restitue. Similiter nonnulli libri scripti et vulgares impressi peccant 1 Petr. 3, 21 ᾧ pro ὃ exhibentes.

42. Ob initium lectionis librarii quidam, ut in nostro 109, adscripserant: ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, postea cl. or. priorem genitivum αὐτῶν sustulit, et nominativum τὰ ἔθνη finxit. Lectio cl. occ. non dubito quin præferenda sit, ut bene Griesb. judicavit. Etenim incommoda esset iteratio: ἐξιόντων τῶν Ἰουδαίων et v. 43: λυθείσης τῆς συναγωγῆς. Potius aoristus ἐξελθόντων poneretur. Deinde nequaquam probabile est, jam tum gentiles ultro verbi

109 c. al., itidem 108 sed absque αὐτῶν c. cl. or. παρεκάλουν † τὰ ἔθνη 108. 109 c. cl. or. ταῦτα abest 108*. 109. 1 c. al. v. 43 αὐτοῖς abest 108. 109 c. 40 et plur. ἐπιμένειν 108. 109 c. cl. or. ἐπιμένειν αὐτοὺς 106. v. 44 Pro δὲ-τε 108. 109 c. plur. recte. Mox ἐρχομένῳ 109 c. plur. ἐπερχομένῳ 108 c. 3. v. 47 ἡμῖν ἐντέταλται 108 c. al. v. 48 ἔχαιρε 109 c. al. v. 50 † καὶ τὰς εὐσχήμονας 108. 109 c. cl. or.

K. ιδ'.

v. 1 πλῆθος πολύ 109. v. 3 καί ante διδόντι recte abest ab 108; 109. 1 c. plur. utriusque classis. v. 8 αὐτοῦ † ὑπάρχων 108. 109 c. cl. or. περιπεπατήκει iidem

---

divini, cujus audiendi nondum occasio data erat, cupidos fuisse. Denique præpostere res enuntiarentur, exeuntibus Judæis, paganos rogasse, et multos Judæos secutos esse. Contra oratio optime ita procedit ἐξιόντων δὲ αὐτῶν, παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. Exeuntes apostolos rogabant Judæi congregati, ut proximo sabbato denuo perorarent, et dimissa synagoga multi eos sequebantur. — Demonstrativum ταῦτα merito Griesb. obelo notavit: abest a pluribus testibus cl. or, et minus intelligitur, cur omissum, quam cur adjectum sit. Similiter c. 6, 13 absoluta dictio ῥήματα λαλεῖν additamento aliquo interpolabatur, ad quem locum vide notam.

44. ἐχομένῳ Griesb. ex paucis libris veteribus recte recepit; est enim lectio doctior, sensui aptior de sabbato non solum futuro, sed proxime insequente, et usui Lucæ frequentato accommodatior, cf. Luc. Ev. 13, 33 (ubi plures codd. ἐρχομ.) Act. 20, 15 (ubi itidem duo codd. ρ inserunt) 21, 26 (ubi nonnulli similiter ἐρχομ.).

C. XIV.

3. καί ante διδόντι Griesb. recte omisit. Ubi enim participium posterius ad explicationem prioris per-

c. plur. v. 9 ἤκουσε 109 c. cl. occ. v. 10 Codex 108 sub pagina habet: εὑρῆσθαι ἐν ἄλλοις. σοὶ λέγω ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀνάστηθι, quod additamentum alii in textu exhibent, et Irenæus latin. Hæres. L. III., 12, 9 agnoscit. Mox ἥλλετο 108 c. cl. or. et fam. lat. recte, ἥλατο 109 c. fam. afr. v. 12 Pro τε δὲ 108* c. al. v. 13 οἱ δὲ ἱερεῖς - ἐνέγκαντες - ἤθελον 109 c. al. πόλεως αὐτῶν 108. 109 c. cl. or. v. 14 εἰσεπήδησαν 108. 109 c. cl. or. v. 15 ὑμῖν ἐσμὲν 106. τὰ ἐν αὐτῇ 109. v. 16 αὐτῶν 108. 109 c. plur. v. 17 ἡμῖν 109 c. al. ὑμῖν 108 c. al. rectius. Mox ἡμῶν 108. 109 c. plur. v. 18 τοῖς ὄχλοις 109. αὐτοῖς † ἀλλὰ πορεύεσθαι ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια. διατριβόντων δὲ αὐτῶν καὶ διδασκόντων, ἐπῆλθον ἀπὸ 108* c. al. v. 19 Ἀπῆλθον 109. Ἰουδαῖοι † καὶ διαλεγομένων αὐτῶν παρρησίᾳ, ἀνέπεισαν τοὺς ὄχλους, ἀποστῆναι αὐτῶν λέγοντες· ὅτι οὐδὲν ἀληθὲς λέγουσιν, ἀλλὰ πάντα ψεύδονται. 108* c. al. Mox νομήσαντες δὲ αὐτὸν τεθνάναι. ἀναστὰς εἰσῆλθεν 109, qui verba κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν in margine habet. Pro τεθνάναι a prima manu τεθνηκέναι in eo, ut in aliis, fuisse videtur. v. 20 τῶν μαθητῶν αὐτὸν 108. v. 21 Pro τε - δὲ 109. τὴν ante Λύστραν abest 106. καὶ εἰς Ἰκόνιον καὶ εἰς 108* c. fam. afr. v. 23 κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους 108* c. cl. occ. v. 27 ὁ θεὸς ἐποίησε 109 ex c. 15, 4. Mox θύρα 109. v. 28 δὲ † ἐκεῖ 108. 109 c. cl. or.

---

tinet, copulativa abesse solet, quemadmodum v. 17. 22 (ubi nonnulli καί perperam addunt): cf. ad c. 9, 28.

16. Vulgo mendose αὐτῶν pro αὑτῶν scribitur, quamvis pronomen non ad subjectum referatur.

26. Conjecturæ ᾔεσαν pro ἦσαν noster 109 distinguendo post ἦσαν quodammodo patrocinatur. Neque inusitata est illa forma nostro scriptori, qui Ev. 9, 18 (ubi v. not. crit.) συνῄσαν dicit. Scribendum igitur ᾖσαν (pro ᾔεσαν), et verba παραδεδόσθαι commatibus distinguenda.

C. XV.

K. ιε'.

v. 2 ζητήσεως 108. 109 c. plur. utriusque cl. v. 4 ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύρα (sic) πίστεως 109 ex c. 14, 27. v. 7 ἐν ὑμῖν 108. 109 c. A 3. 40 et al. τοῦ ante στόματος abest 109. v. 9 οὐθὲν 109. v. 11 † τοῦ κυρίου 108. 109 c. plur. utr. cl. Χριστοῦ abest 108. 109 c. plur. v. 12 ἅπαν 108 c. al. v. 14 ἐπὶ abest 108* c. cl. occ. v. 15 τοῦτο 108. 109. v. 17 ταῦτα † πάντα 106. 109 c. cl. or. abest ab 108*. v. 18 αἰῶνός † ἐστι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ 108. 109 c. cl. or. v. 20 ἀλλ' 108. v. 21 τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν κατὰ πόλιν 108*. v. 22 τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς ἀποστόλοις 109. βαρσαββᾶν 109 c. A et al. v. 25 ἐκλεξαμένοις 108 c. al. v. 28 ἐπάναγκαις (sic) 109. τούτων τῶν ἐπάναγκες 108* c. al. v. 29 ἀπέχεσθε 108*. 109. v. 33 Pro ἀποστείλαντας αὐτοὺς - ἀποστόλους 108. 109 c. cl. or. Subjungit cod. 106 c. al.: ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ,

---

C. XV.

2. Scriptura nonnullorum codd. συζητήσεως ex loco parallelo v. 7 orta, ubi quidam hinc ζητήσεως exhibent.

17. πάντα, quod a cl. occ. abest, ex Amos 9, 12 irrepsit; quare aliquot veteres libri (ita cd. 1) æque ac istic πάντα ταῦτα transponebant.

30. κατῆλθον loco ἦλθον, quod Griesb. placebat, cl. occ. ex v. 1 correxit.

33. Additamentum: ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ, quod pauci libri græci et aliquot interpretes agnoscunt, sed multi codd. utriusque cl. (et cd. 1) damnant, contradicit antecedentibus, ubi legitur, Judam et Silam dimissos fuisse; neque concinnum est cum sequentibus, ubi commoratio Pauli et Barnabæ cum particula adversativa δὲ infertur. Nullus dubito, quin explicandi v. 40 gratia censor antiquus hæc invexerit. Amplificatur etiam additamentum in membrana D insuper exhibente: μόνος δὲ Ἰούδας ἐπορεύθη (quacum Armenus et Vulgatus faciunt).

quæ verba in margine codd. 108. 109 a secunda manu exstant, sed in 109 cum varietate: ἐπιμένειν αὐτοῖς. v. 36 ἀδελφοὺς † ἡμῶν 108. 109 c. cl. or. † τὰς κατὰ 109. v. 37 Pro καὶ Ἰωάννην-τὸν Ἰωάνν. 109 c. cl. or.

K. ις'.

v. 1 γυναικός † τινος 108. 109 c. cl. or. v. 4 ἐπορεύοντο 108*. τῶν ante πρεσβυτέρων abest 108* c. cl. occ. τῶν ante ἐν abest 108*. v. 5 περιέσσευον 108* c. 3 et al. v. 7 Pro εἰς-κατὰ 108. 109 c. cl. or. Ἰησοῦ abest 109 gr. et lat. c. cl. or. v. 9 Pro διὰ-δὲ 108* ut videtur. Mox ἦν abest 108* c. 3 et al. † καὶ παρακαλῶν 109 c. cl. occ. v. 10 ἐλθεῖν 108*. τὴν abest 109 v. 11 τὴν Σαμοθρᾴκην 106. v. 12 τῆς μερίδος abest 109 c. al. τῆς ante Μακεδονίας abest ab 108 c. cl. occ. κολώνεια 108. 109 c. al. Pro ταύτῃ-αὐτῇ 108. 109 c. cl. or. v. 13 † τὸν ποταμὸν 109. v. 14 πορφυρόπολις 108 109. v. 15 ἐβαπτίσθη † αὐτὴ 106 c. al. v. 16 τὴν ante

---

Neque vero locutionem v. 36 μετά τινας ἡμέρας nimis urgere licet, sed latius patet, quo intervallo Silas Antiochiam reverti potuit, quod quidem Lucas reticet, quemadmodum de reditu Johannis Marci, quem c. 13, 13 Hierosolyma profectum memoriæ prodiderat, et hic v. 37 rursus Antiochiæ degere innuit.

C. XVI.

16. Articulum ante προσευχήν auctoritate cl. occ. probante Griesb. pone. Nam certum oratorium jam v. 13 memoratum intelligendum est, quod Philo de Mose L. III. p. 168 προσευκτήριον, Hellenistæ autem προσευχήν, (ita Judæi Halicarnasenses apud Gronovium in Decretis Romanis et Asiaticis pro Judæis p. 22 atque Judæi Massiliani apud Epiphanium Hæres. 80) et Latini (Juvenal. Sat. III. v. 295) *proseucham* nominare soliti erant.

37. ἡμᾶς ante ἐξαγαγέτωσαν, quod a Marcc. et pluribus libris abest, et facile ex antecedentibus

προσευχὴν abest 108. 109 c. cl. or. v. 17 ἔκραξε 109. καταγγέλλ. ὑμῖν 108. 109 c. plur. v. 21 ἡμᾶς 109. v. 26 ἀνείθη 108* c. al. ἀνελύθησαν 109**. v. 30 προσαγαγών 109. v. 34 ἠγαλλιᾶτο 109 c. 40 et al. Pro θεῷ-κυρίῳ 109. v. 37 ἡμᾶς ante ἐξαγαγέτωσαν abest 108. 109 c. al. adesse vidi in 1. v. 38 Ἀνήγγειλαν οὖν οἱ ῥαβδοῦχοι τοῖς στρατηγοῖς 109. ἐφοβήθησαν δὲ absque καί 106. 109.

K. ιζ'.

v. 3 Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς 106 c. al. v. 5 Ζηλώσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν 109 c. cl. occ. προσλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦντες 108 et 1 (qui tamen articulum ante ἀπειθ. omittit) c. cl. or. ἄνδρας τινὰς 109. † τοῦ Ἰάσωνος 109, idem cum ω v. 6. 9. v. 7 ἀποδέδεκται 109. v. 10 τε abest 108* c. 3 et al. Βέῤῥοιαν 108 et sic alibi cum al. ἀπήεσαν τῶν Ἰουδαίων 108. 109 c. al. v. 11 τὸ abest 106 c. cl. occ. v. 12 ὀλίγων 109. v. 14 ὡς abest 108*. 109 c. 3 et al. v. 15

---

suppletur, fortasse interpretamentum est; cf. c. 17, 19, ubi cod. D similiter pronomen inserit.

40. Nonnulli libri scripti et impressi loco πρός habent εἰς, ut simili loco c. 21, 18 duo tantum codd. εἰς Ἰάκωβον, c. 28, 30 plures εἰς, sed c. 17, 2. 28, 8 Marc. 15, 43 Luc. Ev. 1, 28 unanimi εἰσέρχεσθαι πρός τινα, id quod n. l. Marcc. et cd. 1 tuentur. Diverso sensu c. 19, 30 dicitur εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον (in mediam plebem).

C. XVII.

3. ἔστιν pro ἐστιν scribendum.

5. Lectionem cl. or. præferendam censeo, quam noster 108 agnoscit. Etenim quam cl. occ. et 109 exhibent, ea e scholio ζηλώσαντες super ἀπειθοῦντες scripto et e cap. 13, 45 desumto nata videtur. Quod vero libri impressi ex utraque lectione novam effingunt, equidem probare non ausim. Vulgares enim jungunt, quod utrique proprium est, ita:

† τὸν Τιμόθεον 108. v. 16 αὐτοῦ τοῦ Παύλου 109. v. 18 δὲ † καὶ 108. 109 c. plur. utr. cl. Pro αὐτῷ-δὲ 109. αὐτοῖς abest 108 c. cl. or. εὐηγγελίζετο αὐτοῖς 109. 1 c. A 40 et al. v. 19 † οὐ δυνάμεθα 109**. v. 21 νῦν καιρὸν 109 c. cl. occ. v. 25 Pro καὶ τά-κατά 106. 109 c. plur. v. 26 αἵματος abest 109 c. A 40 et al. Pro ἔθνος-γένος 109 c. al. προςτεταγμένους 108. 109 c. plur. recte. αὐτὸν ζητεῖν τὸν θεὸν 109. θεὸν v. 27 habet etiam 108 c. plur. recte. Ibid. ψηλαφήσαιεν 108* c. 3 et al. ψηλαφήσειεν 109 c. 40 et al. Pro καὶ-ἢ 109 c. A 40 et al. καίγε 108. 109 c. plur. v. 28 ἡμᾶς 108 109 c. al. Pro τοῦ-τούτου 109 c. al. v. 29 χρυσῷ ἢ ἀργυρίῳ 109, idem ὅμοιον εἶναι. v. 33 ὁ Παῦλος post αὐτῶν legitur in 108.

ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, καὶ προςλαβόμενοι. Griesbachius contra, quem Vaterus secutus est, ex utraque lectione mediam quandam invitis veteribus libris, varietate damnata, hoc modo effecit: προςλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι.

7. πράσσουσι pro πράττουσι ex nostris, Bas. 1 pluribusque codd. praeeunte Bengelio rescribe, quia Lucas Ev. 3, 3. 13. 22, 23 Act. 5, 35. 19, 13. 20, 25. 21, 25. 22, 20. 23, 35. 26, 20. 31 eo modo loquendi uti solet. Quare etiam c. 19, 36 ex Marcc. πράσσειν excudendum, sicut in edd. Complutensi, Bengelii et aliis. Sine varietate item Matth. 3, 1 Marc. 1, 7. 6, 12 κηρύσσ. In Matth. 13, 54 antiquissimi cdd. ἐκπλήσσεσθαι habent, quod recipiendum. Ita quoque in Paulo legitur Rom. 1, 32. 2, 1 alibi. Hebr. 12, 24 κρεῖσσον pro κρεῖττον emenda.

18. τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο] Constructio quidem recte se habet: nam verbum εὐαγγελίζεσθαι Act. 8, 35 cum accusativo rei et dativo personae, c. 13, 32 cum accusativo rei et personae construitur. Verum cum alii codd. unâ cum Peschito αὐτοῦ αὐτοῖς, alii neutrum, alii tantum αὐτοῖς, alius (68)

K. ιϛ'.

v. 2 τέταχέναι 108* c. al. v. 3 ἔμεινε 108. 109 c. al. v. 4 ἐν abest 108*. v. 5 Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν 108. v. 6 τὰς κεφαλὰς 106 c. al. v. 8 ἀκούσαντες 108* c. al. v. 9 ἐν νυκτὶ δι' ὁράματος 109. v. 12 οἱ abest 108. v. 14 ἦν post τι ponit 109 c. al. v. 15 ζητήματι περὶ 109. v. 17 Verba καὶ οὐδὲν-ἔμελεν in 109 in rasura posita sunt: ἔμελλεν 106. 108. v. 18 τὴν ante Συρίαν abest 108*. κεγχρεαῖς 109 c. al. v. 19 καὶ ἐκείνους 108. 109 c. al. v. 20 ἀλλὰ 109. v. 23 καθεξῆς abest 109. v. 25 περὶ τοῦ Ἰησοῦ 106 c. cl. occ. v. 26 αὐτοῦ abest 109.

---

tantum αὐτοῦ exhiberent, altera vox explicandi gratia irrepsisse ideoque in pluribus utraque excidisse mihi videtur. Ita e. g. c. 5, 37 propter glossam πολύν, quam loco ἱκανὸν codd. CD cum Origene habent, alii testes cl. occ. utrumque verbum omiserunt. Nostro autem loco posterius pronomen potius scholion redolet, quod hoc in aliis codd. ante, in aliis post εὐηγγελίζετο collocatum est. Lego itaque: τὴν ἀνάσ. αὐτοῦ εὐηγγ.

C. XVIII.

5. Lectio τῷ λόγῳ pro τῷ πνεύματι in paucis membranis cl. occ. et aliquot interpretibus obvia et a Griesb. recepta, e scholio ad verbum διαμαρτυρόμενος adscripto orta videtur.

10. ἐστι sensu requirente ex Marcc. scribe; itidem c. 19, 2 ἐστιν.

15. Egregia scriptura unius 109 ζήτημά τι ostendit originem et vulgatæ ζήτημά ἐστι et lectionis plurium documentorum cl. occ. ζητήματά ἐστι, quæ Griesb. non displicuit. Librarii enim ZHTHMATI pro dativo accipientes varie correxerunt. Sane et cod. 109 ζητήματι exhibens fideliter quidem literas antiquas servavit, sed male accentum posuit, sicut v. 14 pariter ἀδικήματι pro ἀδίκημά τι.

K. ιθ'.

v. 1 ἀπολλῶ 109 c. al. ἀνάθολικὰ μέρη 109 c. al. v. 3 τὸ † τοῦ 109. v. 4 τὸν ante Χριστὸν abest 109. v. 7 δέκα δύο 109. v. 9 Τυραννίου 105* c. 3 et al. v. 10 τοῦ κυρίου † Ἰησοῦ 108. 109 c. cl. or. v. 12 περιφέρεσθαι 109. πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν 108. 109 c. cl. or. v. 13 † καὶ ἀπὸ 108* c. al. ὁρκίζομεν 108. 109 c. cl. or. ὁ ante Παῦλος abest 109 c. cl. occ. v. 16 κατακυριεύσαν 106 c. al. v. 17 πᾶσι γνωστὸν 106. Post πᾶσι abest Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι 108*. v. 18 abest ab 108*. v. 19 συνεψηφίσαντο 106. 109, ut Glossar. vetus apud Labbæum p. 35. v. 27 ἡμῶν 109 c. al. ἱερὸν Ἀρτέμιδος 109 c. al. οὐθὲν 109. pro τε-δὲ 108. 109 c. al. v. 28 ἔκραξαν 109.

---

21. Censor occidentalis verba δεῖ-Ἱεροσόλυμα et mox δὲ sustulit, quod eum latuit, v. 22 ad ἀναβὰς supplendum esse εἰς Ἱεροσόλυμα. Quamobrem apostolum tunc Hierosolyma non profectum esse opinatus est.

C. XIX.

10. Ἰησοῦ post κυρίου seu per compendium ΙΥ, quod ab ed. Griesb. abest, nescio, utrum aberrantibus oculis ob simile principium sequentis vocis Ἰουδαίους in cl. occ. exciderit, an in cl. or. eandem ob causam intrusum sit, ut mox v. 40 οὐ. Sed his in rebus antiquiores libri et veteres interpretes, qui damnant, pluris habendi.

33. Aoristum προβαλόντων bonis documentis firmatum præsenti προβαλλ. præeunte Bengelio præferendum duco, respectu proximorum præteritorum habito.

38. ἀγόραιοι loco ἀγοραῖοι recentiores editores invitis omnibus codd. scripserunt, idque Lexicographi n. T. a voce ἀγοραῖος distinxerunt, argutias Grammaticorum suscipientes. Si Schleusnerus ἀγόραιος de negotiis interpretatur, quæ in foro aguntur, ἀγοραῖον vero pro mercatore accipit, ego arbitror,

v. 29 † τῆς συγχύσεως 108. 109 c. plur. τοῦ ante Παύλου abest ab utroque c. plur. recte. v. 31 φίλοι αὐτῷ 108. Pro πρὸς-εἰς 109. v. 33 προβαλόντων 108. 109 c. plur. utr. cl. προβαλλ. 1. αὐτῶν τῶν 109, idem pro ἤθελεν-ἤλθεν cum Slavo. v. 34 ἐπιγνόντων c. al. 106. 108*, qui super linea ἐπιγνόντες c. 109 et cl. occ. habet. v. 35 μεγάλης † θεᾶς 108. 109 c. cl. or. v. 37 τὴν θεὰν 106. 108* c. al. τὴν θεὸν 108**. 109 c. plur. rectius. v. 38 τεχνῖται abest 108 c. 3. ἔχουσι πρός τινα λόγον 109 c. plur. ἔχ. πρός τινας λόγ. 108. v. 40 περὶ οὗ † οὐ 108. 109. 1 c. plur. δοῦναι 108*. 109. 1 c. al.

---

mercatorem certe negotiorum forensium causa sic appellari. Neque quidquam causæ video, cur accentus non in eadem sede remaneat, sive ἀγοραῖος ad personam, sive ad rem pertineat. Suidas et Ammonius differre quidem ajunt, prout penultima circumflectatur, seu antepenultima acuatur; sibi vero invicem contradicunt. Proinde dubium esset, utrum sequi malis, et satius erit ab auctoritate librorum manu scriptorum pendere.

39. περαιτέρω loco περὶ ἑτέρων est in decem codd., in quibus B, et in translatione Itala codicis Cantabrigiensis, recte ut videtur. Non enim hoc agitur, in illo tanto tumultu de rebus aliis ac præsentibus loqui; illud vero æquum est, si quid *ulterius* sit, quam quod judiciis et proconsulibus absolvere liceret, ad concionem legitimam provocare. Cæterum membrana E περ ἔτερον exhibens ostendit, quomodo librarii pronunciatione seducti, pro αι scribentes ε, paulatim lectionem veram depravaverint.

40. Si quis cum Griesb. negationem οὐ post οὗ addere velit, saltem ante περί distinctionem majorem ponere, et ad pronomen οὗ supplere πράγματος deberet. Tunc autem verba τῆς συστροφῆς ταύτης redundarent. Proinde οὗ ad αἴτιον referendum, et particula οὐ ex illo vocabulo dupliciter lecto nata ejicienda est.

K. κ'.

v. 1 τὴν abest 109. v. 3 μέλλοντα 109 c. al. v. 4 συνείπετο 108*. 109 gr. et lat. c. 40 et al. Post hoc nomen addit Πύῤῥου 109 c. cl. occ., omittit 108. βεροιαῖος 108. v. 5 προσελθόντες 108*. 109 c. al. ἔμενον 109. v. 6 Pro τὰς-τῆς 109. v. 7 Pro ἡμῶν-τῶν μαθητῶν 108. 109 c. cl. or. τοῦ ante κλάσαι abest 108. 109 c. plur. v. 8 ἦμεν 109 c. cl. occ. ἦσαν 108 c. cl. or.

C. XX.

1. Antiquissimi codices et interpretes cl. occ. post μαθητὰς verba καὶ παρακαλέσας eorumque plures ἀσπασάμενός τε, unus ἀσπασάμενος δέ, alius καὶ ἀσπασάμ., pars ἀσπασάμενος sine copulativa exhibent. Sed cum verbum ἀσπάζεσθαι neque glossemate indigeat, neque ei verbum παρακαλεῖν respondeat, tum vero magna suspicio sit, καὶ παρακαλέσας ob similem terminationem antecedentis nominis μαθητὰς in cl. or. excidisse, omissa restitue et lege: καὶ παρακαλέσας ἀσπασ. τε.

4. Si Cajus hic *Derbaus*, Lycaonia oriundus, idem est atque Cajus *Macedo* c. 19, 29 nominatus, (id quod sane probabile est, cum utrobique brevi temporis intervallo Cajus una cum Aristarcho comes Pauli fuisse dicatur,) ad tollendam contradictionem auxilium codicis Matthæi d., qui c. 19, 29 Μακεδόνας (tanquam scholion forsitan ex c. 27, 2) omittit, seu codicis 15, qui ibidem Μακεδόνα (cum ς finale facile ex nomine sequente συνεκδήμους oriri potuerit) legit, amplecti malim, quam h. l. conjecturam Valckenarii Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος· Δερβαῖος δὲ Τιμόθεος adoptare.

7. τοῦ ante κλάσαι, quod in Stephani ed. 3 reperitur, usui quidem linguæ convenit. Ita ponitur 1 Maccab. 3, 52 post συνάγεσθαι, cum finis conveniendi indicetur. Sed cum auctoritate externa destitutus articulus videatur, recte Bengelius et Griesb.

primas

v. 10 θορυβεῖσθαι 109. v. 13 προσελθόντες 108. 109. 1 c. plur. ἄσσον 109 c. al., sed v. 14 duplicat σ. v. 15 ἀντικρυ 108*. 109. τρογυλλίῳ 108. τρωγυλίῳ 109. ἐρχομένη 108*. 109. v. 18 ἐξέβην 109. ἀφ' abest 106. v. 19 πολλῶν δακρύων 108. 109 c. cl. or. v. 21 τὸν ante θεὸν abest 109 c. al. v. 23 μοι post διαμαρτύρεται abest 108 109. 1 c. cl. or. λέγων 109 c. al. ἔτι δεσμά 109. v. 24 λόγυ 109. ἑαυτῷ 109 c. alio: ὥστε τελειῶσαι 108*. 109 c.

---

primas edd. secuti eum expunxerunt, ut c. 15, 6 post συνήχθησαν simplex infinitivus reperitur.

Versiculus 12 cum commodius ad v. 10, et v. 13 ad v. 11 referatur, invertere ordinem versiculorum 11 et 12 vellem, si antiqui testes assentirentur.

13. Inter προελθόντες et προσελθόντες variant codices, quæ est pervulgata permutatio. Legitur quidem in Plutarchi Alcibiade c. 5 προσέρχεσθαι εἰς ἀγοράν, Reiskius tamen ibi conjecit legendum προέρχ. Nostro certe loco προέρχεσθαι vim procedendi, non præcedendi habet. Paulus enim v. 11 prius egressus erat, neque verisimile est, comites navigantes eum peditem præivisse. Eo significatu occurrit προέρχεσθαι Matth. 26, 39 Marc. 14, 35 Act. 12, 10, quibus in locis plures codd. pariter προσέρχ. habent.

24. ὥστε ex nostris et undecim aliis codd., non refragante Bengelio, rescribendum, cum extrema syllaba istius particulæ ob simile principium sequentis verbi absorptum vulgo exciderit. Namque ὡς interdum quidem significatu *adeo ut* (v. Marc. 4, 27), nunquam vero notione causæ finalis pro ἵνα usurpatur, quam vim sensus hic requirit, et ὥστε bene exprimit. Præterea ὡς non infinitivum regit, nisi tanquam anacoluthon post verba discendi (cf. Matthiæi Gr. gr. §. 538) et in genere loquendi: ὡς ἔπος εἰπεῖν, et similibus: ὥς γε τἀληθῆ εἰρῆσθαι Plat. Gorg. p. 462 B. ὥς γέ μοι δοκεῖν Plat. Gorg. p. 482 D (quemadmodum εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι Plat.

40 et al. Ἰησοῦ † Χριστοῦ 108. v. 25 ἰδοὺ abest 109 c. 40 et al. v. 27 γὰρ abest 109. v. 28 τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ 106 109 c. cl. or. τοῦ κυρίου θεοῦ 108* c. 3. τοῦ ἰδίου αἵματος 108. 109 c. cl. or. v. 31 ἕκαστον † ὑμῶν c. al. 106 in

---

Gorg. p. 486 c, pro quo plenius p. 509 A καὶ εἰ ἀγροικότερόν τι εἰπεῖν ἐστι). Quare h. l. membrana B τελειῶσαι corrigendum haud inepte duxit. In loco 2 Cor. 10, 9 infinitivus a δόξω pendet, et ὡς ἂν *quasi* significat.

28. Judicium de lectionis varietate τοῦ θεοῦ seu τοῦ κυρίου major pars codicum, qui utrumque jungunt, ambiguum reddit. Tamen simpliciter τοῦ θεοῦ exhibent septendecim libri, in quorum numero antiquissimus B (quanquam ejus collationem h. l. in dubio ponit Birchius, quem vide in præfatione ad varias lectiones ad textum Apocalypseos collectas p. 39) et cod. 25 cum Vulgata. Simpliciter τοῦ κυρίου habent duodecim exemplaria, fere omnia cl. occ., ejusque generis interpretes et patres. Sed adverte, aliquot eorundem codd. v. 25 τοῦ θεοῦ omisisse et membranam D in τοῦ Ἰησοῦ immutasse. Peschito, quæ maxime cum fam. afr. facit, nostrum locum magis, quam qui τοῦ κυρίου correxerint, τοῦ Χριστοῦ exhibendo interpolasse videtur. Contra qui τοῦ θεοῦ habent, eos non ex τοῦ κυρίου illud fecisse verisimile est; certe c. 21, 20 hi fere omnes τὸν κύριον retinuerunt, ubi cl. occ. ex v. 19 τὸν θεόν correxit. Neque Griesb. assentior censenti, quoties duæ lectiones, quemadmodum hic in pluribus codd., junctim occurrant, utra priore loco stet, eam potiorem habendam esse. Ipse c. 27, 23, ubi cod. 98 κυρίου θεοῦ, 2 Petr. 2, 17, ubi codd. Slavi νεφέλαι καὶ ὁμίχλαι et 1 Joh. 2, 15, ubi quatuor codd. τοῦ θεοῦ καὶ πατρός conjungunt, posteriorem scripturam recte prætulit. Sin rem ipsam spectas, Lucas orationes historiæ intersertas fideliter exprimere solet, in Paulo vero ἐκκλησία τοῦ θεοῦ undecies, ἐκκλησ. τοῦ Χριστοῦ semel, ἐκκλ. τοῦ κυρίου

argumento epistolæ Pauli ad Ephesios. v. 35 τὸν λόγον 109 c. al. τῶν λόγων 108* c. plur. τῦ λόγυ 106 c. al. Ἰησῦ abest 109 c. A et al. διδόναι μᾶλλον 109 c. plur. μᾶλλ. διδόν. 108 c. cl. occ.

K. κα'.

v. 1 ἀχθῆναι 108*. Kῶ 108 c. plur. κῶν 109 c. al. v. 3 ἀφοριζόμενον 109. v. 4 τὺς ante μαθητὰς abest 108 109. 1 c. cl. or. Ἱερυσαλὴμ 108. 109 c. cl. or. v. 8 ἐξελθόντες † οἱ περὶ τὸν Παῦλον 108*. 109 c. cl. or., rectius abest ab 106 c. cl. occ. ἦλθον 109 c. al. † τῦ ὄντος 108 c. al., rectius abest τῦ ab 109 c. cl. occ. v. 11 τε αὐτῦ τὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας 108. 109. 1 c. plur. v. 12 ὡς δὲ ἠκύσαμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, ἠρωτῶμεν αὐτὸν τῦ

---

nunquam legitur. Probabilius autem est, τῦ Θεῦ ob sequentia mutatum, quam e scriptis Pauli illatum esse. Cæterum observatu digna est sententia quorundam doctorum apud Tellerum in Vocabulario n. T. p. 115 ed. 4 et van Hengel in Annotatione in loca nonnulla n. T. (Amstelodami 1824), qui absolute τὴν ἐκκλησίαν legendum proponunt.

35. τὸν λόγον ex triginta codd. et Chrysostomo rescribe, cum quia singularis numerus sententiæ magis convenit, tum quia hinc origo duarum aliarum lectionum τῦ λόγυ et τῶν λόγων apprime explicatur. Verbum autem μνημονεύειν admittit et accusativum, Matth. 16, 9. 1 Thess. 2, 9. 2 Tim. 2, 8 Apocal. 18, 5, et generandi casum, Col. 4, 19 Joh. 15, 20. 16, 4.

C. XXI.

4. τὺς post ἀνευρόντες ex hujus verbi syllaba extrema natum, cl. or. secutus tolle, præeuntibus editionibus primis et Bengelio. Est enim oratio non definita, loco τινὰς μαθητάς, quod c. 19, 1. Cf. c. 28, 14, ubi idem modus loquendi absque τινάς. Eadem ratio est articuli τῦ v. 8 a nonnullis libris scriptis et vulgaribus impressis appositi.

μὴ 108*. αὐτὸν post ἀναβαίνειν abest 106. 108. v. 13 Ἀπεκρίθη τε 108. 109 c. al. Pro γὰρ-δὲ 108* ut videtur, cum alio. v. 15 ἐπισκευασάμενοι 108. 109 c. plur. v. 16 Pro τινι-τι 108 absque 106. v. 18 Pro τε-δὲ 109. v. 20 εἰπόντες αὐτῷ 109 c. 40 et al. Ἰουδαίων abest 108* c. 3. τῶν Ἰουδαίων τῶν 109. v. 23 † ἐν ὑμῖν 108* c. al. v. 24 γνῶσι 108. 109 c. cl. or. v. 28 ἔτι δὲ καὶ 109. εἰςῆγεν 108*. κεκοινώνηκε 108*. c. al. v. 29 ἑωρακότες 108 109 c. plur. σὺν αὐτῷ ἐν τῇ πόλει 109. v. 31 σπείρας 106 108. v. 33 Ἐγγίσας δὲ 108 c. cl. or. v. 35 αὐτὸν abest 109. v. 36 κράζοντες 109 c. cl. occ. v. 37 Pro τε-δὲ 106. τι abest 108. 109 c. plur. v. 38 ἄρα 108 absque 106. v. 39 δὲ ante σὺ abest 109. v. 40 τὸν λαὸν 109 c. al. προσεφώνει 106. 109 c. al. ἐφώνησε 108* c. 3.

---

7. Interpunctio codd. Marcc. διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν. quam vulgaris: διανύσ., ἀπὸ Τύρου κατηντ. rectior est. Bengelius utrinque comma delevit.

11. ἑαυτοῦ loco τε αὐτοῦ ex cl. occ. probante Griesb. recipe, quod Lucas ipse accentibus distinxisse non videtur, et tamen perspicuitas vocem poposcit, quæ non ad Paulum referretur, sed reciproce intelligeretur. — Deinceps pro τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας inversionem τοὺς πόδ. καὶ τὰς χεῖρ. ut naturæ rei aptiorem, auctoritate plurimorum librorum utriusque classis nec non interpretum firmatam, præeuntibus aliquot editoribus, præfero. Transpositio vulgaris e Luc. Ev. 24, 39. 40 oriri potuit. Itidem Joh. 11, 44 formula τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας a pluribus antiquis testibus in τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας mutata est.

13. Cum classis occidentalis τότε ἀπεκρίθη, cl. or. partim ἀπεκρίθη δὲ partim ἀπεκρ. τε exhiberet, conjunctionem, quæ abest a quinque codd., omnino tollendam esse duco, ut pateat, unde variæ interpretationes conflatæ sint.

15. ἐπισκευασάμενοι consensu omnium fere veterum librorum et interpretum restitue. Erasmus

K. κβ'.

v. 3 μὲν abest 108* c. 3 et al. πάντες abest 108*. v. 4 φυλακὴν 109. v. 7 ἔπεσα 109 c. A 40 et al. v. 9 μὲν abest 109. καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο abest 108* c. 3 et al. v. 10 Pro περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι - τί σε δεῖ 108* c. al. ex c. 9, 6. v. 11 Pro χειραγωγούμενος ὑπὸ - μετὰ 108* c. 3. v. 12 εὐλαβὴς 108 c. al. κατοικούντων † ἐν Δαμασκῷ 108* c. plur. v. 14 τοῦ ante στόματος abest 108*. v. 15 αὐτοῦ 109 gr. et lat. v. 16 Pro αὐτοῦ - κυρίου 109. τοῦ κυρίου 108 c. cl. or. v. 17 ὑποστρέψαι 109. προσευχομένῳ ἐν 106. 108. μοι abest 109 c. 40 et al. v. 19 Pro κἀγὼ - καὶ 109. pro ἐπὶ - εἰς 106. v. 20 συνευδοκῶν † τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ 108. 109 c. cl. or. καὶ ante φυλάσσων abest 108*. 109. 1 c. cl. or. v. 21 μακρὰ 106. 108.

---

primus ἀποσκευασάμενοι edidit, eumque vulgares et Griesb. edd. secutæ sunt.

20. Ut hic quidam εἰπόντες habent, ita cod. 109 v. 37 pro μέλλων τε - μέλλοντες.

22. ἐστι cum accentu e nostro 109 (qui ἐστιν habet) desume.

36. κράζοντες ex eodem 109 et cl. occ. probante Griesb. rescribe, cf. c. 25, 24 Joh. 12, 12. 18 (ubi Griesb. recte ἔκραζαν edidit.)

C. XXII.

17. Perplacet προσευχομένῳ ἐν, quod est in Marco. 106. 108 concordantibus. Insulse enim in vulgari textu variat constructio, etsi conjunctione καί antecedentibus annexa. Vide v. 6 modum, quo Lucas construere insueverit. Vulgata scriptura interpretamentum redolet, quo nostri 106. 108 vacare solent, nisi permultos cl. or. socios habeant. Similiter Matth. 8, 1 veterrimi codices καταβάντι αὐτῷ, ἠκολούθησαν in καταβάντος αὐτοῦ, ἠκ. mutarunt, Matth. 8, 5 εἰσελθόντι αὐτῷ in εἰσελθόντος αὐτοῦ. Matth. 8, 28 21, 23. 26, 71 Marc. 9, 28 eadem correctio deprehenditur, itemque Act. 7, 21.

v. 22 αὐτῷ pro αὐτῶν inveni in cd. 1. καθῆκεν 108. 1 c. plur. utr. cl. καθήκει 109. v. 23 κραζόντων 109 c. 40 et al. ῥιπτόντων 108. 109 c. 40 et al. v. 24 ἄγεσθαι 108 109 c. cl. or. v. 25 προέτεινεν 108. 109 c. cl. or. ἱμάσιν 108. 109. v. 26 † ὅρα τί μέλλεις 108. 109 c. cl. or. v. 27 εἰ ante σύ abest 108* c. cl. occ. habent 106. 109 c. cl. or. v. 28 τε abest 109. ταύτην abest 108*. ταύτην τὴν πολιτείαν 106. δὲ post ἐγώ abest 109. v. 29 † καὶ οἱ μέλλ. 109. δεδοικώς 109** c. alio. v. 30 Pro παρὰ-ὑπὸ 106. 109 c. cl. occ. αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν 108. 109 c. cl. or. pro συνελθεῖν-ἐλθεῖν 108. 109 c. cl. or. ὅλον τὸ συνέδριον † αὐτῶν 108. 109 c. cl. or.

---

20. καί ante φυλάσσων plurimos cl. or. codd. secutus, præeuntibus primis et Bengelii edd., ejice, vid. not. ad c. 14, 3. Itidem verba τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ ex loco parallelo c. 8, 1 inserta, auctoritate cl. occ. ductus Griesb. recte damnavit.

22. καθῆκον ut lectionem doctiorem, etsi a Griesb. desertam, restitue. Inde enim origo trifariæ scripturæ καθῆκαν, καθῆκεν, καθήκει explicatur. Et præsens tempus requiritur; καθῆκον vero idem est atque c. 19, 36 δέον ἐστίν. Plurimi quidem codd. καθῆκεν habent.

30. Verba ἔλυσεν αὐτόν absque ἀπὸ τῶν δεσμῶν, quemadmodum Griesb. ex cl. occ. edidit, significarent, Paulum in plenam libertatem dimissum fuisse (cf. c. 24, 26), quod tamen tribunum modo cogniturum rationem accusationis fecisse fidem excedit. Potius illa est omissio eorum, qui orationem haud sibi constare crediderint, quod demum postero die eum solvisset a vinculis, quem jam pridie v. 29 in ea conjici veritus esset. Cum vero nulla esset causa timoris, civem romanum vincire (cf. c. 24, 27. 26, 29), equidem suspicor, pro δεδεκώς v. 29, in quo verbo libri variant, modo δεδωκώς, modo δεδοικώς, modo δεδηκώς exhibentes, δεδαρκώς scribendum esse.

K. κγ'.

v. 5 τι abest 109, idem mox ἐστιν. v. 6 καὶ τὸ ἕτερον 108. v. 7 λαλοῦντος 108 c. al. τῶν ante Σαδδουκαίων abest 108* c. plur. τῶν Σαδδουκαίων καὶ Φαρισαίων 109 c. cl. occ. v. 8 γὰρ abest 106, quod vero corrector in 108 intactum reliquit. Pro μηδὲ-μήτε 106 c. cl. occ. Pro μήτε-μηδὲ 108*. 109. v. 9 οἱ abest 108*. 109 c. al. Verba μὴ θεομαχῶμεν sunt in Marcc. c. cl. or. v. 10 καταβῆναι καὶ 108. 109 c. plur. v. 11 Παῦλε inest in Marcc. c. cl. or. ἐμαρτύρω 109. In cd. 1 reperi ἐν ῥώμῃ. v. 12 τινὲς τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν 108. 109 c. cl. or. λέγοντες abest 106 c. al. v. 14 ἀναθεματίσαμεν 106. 108, qui tamen v. 21 augmentum agnoscunt. v. 15 αὐτὸν καταγάγῃ αὐτὸν 109 sic conjungit lectiones cl. or. et occ. v. 16 τὸ ἔνεδρον 108. 109. 1 c. plur. v. 20 μέλλοντα 109 c. al. v. 22 νεανίσκον 109 c. al. v. 23 εἰς Καισάρειαν 108*. v. 24 παραστῆναι 109. διασώσητε i. e. διασώσωσι 109, ubi Vulg. *salvum ducant*. Φίλικα 106 108. 109, iidemque ita in seqq. v. 29 δὲ abest 106. 109 c. 40 et al. ἔχοντα ἔγκλημα 108 c. al. v. 34 ὁ ἡγεμὼν abest 109 c. cl. occ. πυθόμενος 106. 108. v. 35 παραγένωνται. ἐκέλευσε δὲ 109. τοῦ abest 108*. 109 c. plur. φυλάττεσθαι 108.

— Mox additamentum αὐτῶν post συνέδριον e loco parallelo c. 23, 28 fluxit.

C. XXIII.

12. Lectio a Griesb. recepta ποιήσαντες συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι sive e margine, cui quispiam argumentum apposuit, sive ex v. 20 in exemplaria occidentalia irrepsisse videtur.

16. τὸ ἔνεδρον loco τὴν ἐνέδραν, quæ posterior forma ex c. 25, 3 orta videtur, auctoritate plurimorum codd. utriusque classis, præeuntibus edd. primis et Bengelii, rescribendum est.

K. κδ'.

v. 1 ἐνεφάνησαν 109 c. 40 et al.; idem ita et ante et post. Mox τοῦ abest 109. v. 3 τε abest 106. πάντη τε 109 c. 40 et al. v. 4 ἡμῶν abest 109. v. 6 καὶ κατά usque ad ἐπὶ σέ v. 8 abest 106. 108. 109 c. plur. utr. cl.; est tamen in Vulg. in 109. v. 9 συνεπέθεντο 108 109 c. plur. utr. cl. οἱ abest 108. v. 10 κριτὴν † δίκαιον 106 c. al. v. 11 ἢ post ἡμέραι abest 109 c. plur. utr. cl. ἀφ' ἧς † ἡμέρας 108*. v. 12 ἐπίστασιν 108* c. al. v. 13 παραστῆσαι † με 109 c. al. με νῦν δύνανται περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. 108* c. al. v. 14 δέ σοι τοῦτο 109. τοῖς, omisso ἐν τοῖς, 108. 109 c. A et al. v. 16 ἔχων 108. 109 c. cl. or. πρός τε τὸν 108. v. 18 δέ post τινές abest

---

C. XXIV.

8. παρ' ὧν recte legitur in sex codd., in duobus aliis παρ' ᾧ. Secundum vulgatam scripturam παρ' οὗ aut ad Paulum aut ad Lysiam oratio pertineret, quanquam non possem non mirari, Judæos ad alterutrum provocavisse, ex quo veritas criminis cognosci posset, cum utrumque apud Felicem ipsi criminarentur. Ultro quidem Felix v. 22 ad Lysiæ adventum eam causam distulit, sed invito synedrio. Imo ad accusatores provocandum erat, a quibus se ipsi tanquam membra synedrii callide distinguunt, sicut Paulus quoque v. 19 accurate idem discrimen observat. Scite opponuntur αὐτός et ἡμεῖς, utrosque enim, accusatores examinando, judicum officio defungi oportebat. Quod comma inde a v. 6 καὶ κατά usque ad ἐπὶ σέ v. 8 in pluribus libris antiquitus excidit, ideo ὧν in οὗ sensu requirente correctum esse arbitror.

22. Ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ex paucis codd. cl. occ. Griesb. edidit, quod vel ex brevi annotatione marginis vel ob ineuntem pericopam textum invasisse puto. Sane Chrysostomus sic homiliam incipit: Ἀνεβάλετο δὲ ὁ Φῆλιξ αὐτούς, ut Bengelius observavit.

108. 109 gr. et lat. c. plur. v. 19 δὲ 108*. 109 c. cl. or. παρεῖναι καὶ 109. v. 20 εἰ ante τι abest 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 22 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνεβάλετο αὐτοὺς 108. 109 c. cl. or. v. 23 τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον 108 109 c. cl. or. v. 24 τῇ γυναικὶ, omisso pronomine, 108. 109 c. plur. Χριστὸν † Ἰησοῦν 108. 109 c. plur. abest ab 1. v. 25 μέλλοντος † ἔσεσθαι 108. 109 c. cl. or. v. 26 δὲ post ἅμα abest 108. 109 c. plur. utr. cl. ὅπως λύσῃ αὐτόν agnoscunt nostri c. cl. or. αὐτὸν post πυκνότερον abest 106. 109. v. 27 Pro τι-δὲ 106. 109 c. 40 et al. χάριν 109 c. 40 et al.

K. κε'.

v. 2 οἱ ἀρχιερεῖς 108 c. cl. oco. τοῦ abest 109. v. 3 Ἱεροσόλυμα 109. ἐνέδραν 106. 109. v. 4 μέλλον 109. v. 6 οὐ abest 109 c. 40 et al. οὐ et ὀκτὼ absunt 108 c. al. v. 7 καταβάντες 109. αἰτιάματα 108 c. al. αἰτιώματα 109 c. plur.

---

vavit. Codd. Marcc. inde a v. 22 novam sectionem constituunt.

24. ἰδίᾳ post γυναικί habent plures bonæ notæ membranæ utriusque cl., in iisque B, alii αὐτοῦ, quod (etiam in cd. 1 obvium) τοῦ ἰδίᾳ glossa esse videtur, alii assentiente Griesb. pronomen omnino omittunt, pauci denique utrumque conjungunt. Haud scio an ἰδίᾳ ingenio librarii cujusquam tribui possit, quod sane stylo n. T. loco αὐτοῦ convenit, e. g. 1 Petr. 3, 1. 5 γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. (Cf. 2 Petr. 2, 16 Jud. 6 Eph. 5, 22.) Atque cum junctim bifariæ lectiones reperiuntur, non fieri solet, ut neutra vera, utraque interpolata sit. — Mox Ἰησοῦν post Χριστόν auctoritate complurium utr. cl. documentorum adde.

C. XXV.

2. Lectio οἱ ἀρχιερεῖς e loco parallelo v. 15 invecta est.

6. οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα ex pluribus utr. cl. documentis Griesb. recte recepit, cum Erasmus aliique

v. 9 Pro ἐπ'-ὑπ' 106 c. al. v. 11 Pro τὸ-τῦ 109 c. al. v. 13 Pro τινῶν-τριῶν 108 c. 3. τινῶν διαγενομένων 109. ἀσπασάμενοι 108. 109 c. A et al. v. 17 αὐτῶν abest 108* c. al. Pro ἀχθῆναι-σταθῆναι 109. v. 20 εἰς ante τὴν abest 108*. 109. 1 c. A et al. περὶ τὴν sine εἰς 106 c. al. Pro τῦτο-τύτων 106. 108. 109. c. cl. occ. e fine versiculi assumtum. v. 21 ἕ πέμψω usque ad c. 26, 18. τῦ ἐπιστρέ deficit 109. v. 23 τοῖς ante χιλιάρχοις abest 108* c. 3 et cl. occ. καθ' ὑπεροχὴν ὗσι 108* c. 3. v. 24 οἱ σὺν ἡμῖν παρόντες 108. v. 27 σημᾶναι 108.

K κς'.

v. 2 ἐπὶ σῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον 108. 1 c. al. v. 4 τὴν ante ἐκ abest 108*. οἱ abest 108. v. 6 ἡμῶν post πατέρας abest ab 108 c. cl. or. v. 7 βασιλεῦ Ἀγρίπ-

---

πλείυς ἢ δέκα ediderint. Non dubito, quin nota numeralis η, quam particula ἢ subsequebatur, causa fuerit, cur numerus ὀκτὼ exciderit. Neque cum Bengelio in contrariam partem conjecerim, particulam ἢ a librariis pro nota numerali habitam fuisse. Locus enim c. 24, 11 ostendit, librarios facilius supplesse ἢ post ὐ πλείυς quam omisisse, tum vero antiquiora documenta, in quibus numeri non notis, sed plene expressi deprehenduntur, in additamento ὀκτὼ consentiunt. Testes igitur juniores suspecti sunt, numerum η in festinatione omisisse.

7. Vereor, ut recte Griesb. αἰτιώματα receperit, ab αἰτιᾶσθαι enim αἰτίαμα derivatur, ut a θεᾶσθαι θέαμα.

20. εἰς ante τὴν auctoritate complurium veterum librorum utr. cl. edd. Complutensis, Erasmi et Bengelii omiserunt, quas probo, quia hinc origo lectionis ἐγὼ περὶ τὴν τῦτο in aliquot codd. obviæ intelligitur.

C. XXVI.

2. Qui codd. fam. afr., Griesb. comprobante, σήμερον ἀπολογεῖσθαι habent, iidem fere v. 1 similem

πα post Ἰουδαίων exstat in 108 c. 3 et al. τῶν ante Ἰουδ. abest 108 c. plur. v. 9 ὢν abest 108. v. 10 ἐν ante φυλακαῖς abest 108 c. cl. or. v. 16 εἰς τοῦτο γὰρ 108. v. 17 Pro νῦν σε-ἐγώ σε 108 c. plur. utr. cl. recte. v. 18 Pro ἀπὸ-ἐκ 109. v. 20 τὴν abest 109. παρήγγελλον 109 c. al. ἀπαγγέλλω 108 c. al. Pro ἐπὶ-πρὸς 108. v. 22 μαρτυρόμενος 108. 109. 1 c. A 40 et plur. utr. cl. τε post ὧν abest 109. ἐλάλησαν abest 108. v. 23 τῷ † τε 108 c. al. utr. cl. v. 25 ἀλλὰ 108. 109. v. 26 ἐστιν abest 108. 109 c. al. v. 30 Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 32 ἠδύνατο 108.

---

inversionem Griesb. non probatam exhibent: ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο. Magis itaque ceteri audiendi sunt transponentes: ἐπὶ σοῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον, ut Bengelius aliique dederunt.

14. Aut λαλοῦσαν, aut λέγουσαν tanquam superfluum cl. occ. expunxit; unde verba καὶ λέγουσαν Bengelio et Griesb. suspecta sunt. Sed et v. 31 utrumque verbum junctim occurrit.

22. μαρτυρόμενος cum edd. Complut. et Bengelii rescribe; namque μαρτυρεῖσθαι in n. T. semper vi passiva, μαρτύρεσθαι autem deponentis instar sensu obtestandi cum Act. 20, 26 Ephes. 4, 17 alibique, tum a profanis usurpatur. Itidem 1 Thess. 2, 12 plures codd. cum iisdem illis libris impressis μαρτυρόμενοι habent, quod adoptandum.

23. τε post τῷ ex pluribus codd. utr. cl. et quibusdam patribus adde.

30. Ἀνέστη τε seu δὲ absque καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, exhibent comprobante Griesb. aliquot testes cl. occ., iidem ferme, qui v. 28 ἔφη, v. 29 εἶπεν, c. 24, 22 ἀκούσας δὲ ταῦτα abjiciunt, ideoque in suspicionem studii brevitatis cadunt.

32. ἠδύνατο ex nostro 108 rescribe, quod ita augmentum hoc in verbo in n. T. poni solet. V. not. ad Matth. 22, 46.

K. κζ'.

v. 2 ἀτραμυτηνῷ 108. μέλλοντα 109 c. al. ὄντος-κατήχθημεν abest 109, qui sub pagina habet. v. 3 τῇ δὲ 109. τῷ Παύλῳ ὁ Ἰούλιος 108. v. 5 κατήχθημεν 106 c. al. idem μῦρα. v. 6 ἀλεξανδρηνόν 106. 108. τὴν abest 106. ἀνεβίβασεν 109 c. al. v. 8 ἦν super linea habet 108*. Pro Λασαία-ἄλασσα 109 c. A et 40. v. 9 καὶ ante τὴν abest 108*. v. 10 ζημίας πολλῆς 108. φορτίου 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 11 ἐκατοντάρχης 108*. 109** c. plur. utr. cl. v. 12 ἐκεῖθεν 106 c. fam. afr. εἴπερ δύναιντο 109, idem χωρόν. v. 16 ὑποδραμοῦντες 106. 108. v. 17 βοηθείας 109. ὑποζωννῦντες 108. 109. σύρτην 108. 109 c. al. v. 19 ἔρριψαν 109 c. cl. occ. v. 20 πλείους 109, idem πᾶσα † ἡ. v. 23 ταύτῃ τῇ νυκτὶ 108. 109. 1 c. plur. utr. cl. v. 27 κατὰ † τὸ 108*. v. 28 βωλίσαντες 108 bis. v. 29 μὴ εἰς 108* c. 3. ἐκπέσωμεν 108. 109 c. plur. utr. cl. recte. v. 30 ἐκφυγεῖν 109. v. 34 μεταλαβεῖν 106 c. plur. ἡμετέρας 109 c. A et al. πεσεῖται 108. 109 c. cl. or. v. 35 ηὐχαρίστησε 109. v. 38 δὲ † τῆς 108*. 109 c. al. v. 39 ὑπενόουν 109. ἐβούλοντο 108 c. al. εἰ δυνατὸν 108. 109 c. cl. or. v. 40 ἀρτέμωνα 108 109** c. A et al. v. 42 κολυμβήσας 108*. διαφύγῃ 108 109 c. plur. utr. cl. v. 43 ἐκέλευσε δὲ 109.

K. κη'.

v. 2 διὰ ante τὸ abest 108. 109. v. 3 διεξελθοῦσα 108*. 109. 1 c. plur. καθήψατο 106 c. al. καθεῖκε τῆς

C. XXVII.

12. ἐκεῖθεν ex Marc. 106 aliisque undeviginti codd., pluribus interpretibus et Chrysostomo, non improbante Bengelio, recipe, cum vulgatum κἀκεῖθεν e loco parallelo v. 4 fluxisse videatur.

23. ταύτῃ τῇ νυκτί pro τῇ νυκτὶ ταύτῃ ex pluribus utr. cl. codd., præeuntibus edd. Complut. et Bengelii, rescribendum; quod ita facilius comprehenditur, cur ταύτῃ ob sequens τῇ aberrantibus oculis in exemplari, quo Theophylactus est usus, omissum, ideoque ab aliis transpositum fuerit.

109. v. 4 τὸ θηρίον κρεμάμενον 108. 109 c. alio. v. 5 ἀποτιναξάμενος 108. 109 c. plur. v. 8 πυρετοῖς κεῖσθαι absque καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον 109. εἰσελθὼν ὁ Παῦλος 108. v. 11 ἤχθημεν 109 c. al. διοσκόροις 109 c. 40 et al. v. 13 ἐπιγινομένε 109. v. 14 ἐπιμείναντες 108* ut videtur, c. al. ἤλθομεν εἰς Ῥώμην 109 gr. et lat. v. 15 οἱ abest 109. Pro ἡμῖν - ἡμῶν 108. 109 c. al. v. 16 ὁ ἑκατοντάρχης 108*. στρατοπεδάρχῳ 108* c. al. v. 17 Pro αὐτὸν - τὸν Παῦλον 108. 109 c. plur. ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοὶ 108 c. 3 et al. v. 18 ἠβέλοντο ἀπολύσαι 108. v. 19 τῶν abest 108*. v. 20 γὰρ abest 109. v. 21 γράμματα παρὰ 108* c. 3. v. 25 Pro ἡμῶν - ὑμῶν 108 c. al. v. 26 λέγων

C. XXVIII.

3. διεξελθοῦσα auctoritate Marcc. 108*. 109 Bas. 1 aliorumque triginta unius codd. utr. cl., non improbante Griesb., quam ἐξελθοῦσα rectius judico, quod illud aptius ad sarmenta refertur, præpositione ἐκ sensu *propter* accepta.

5. ἀποτιναξάμενος activo ἀποτινάξας, suadentibus nostris aliisque triginta uno codd. utr. cl., non reprobante Griesb., præfero.

14. ἐπιμείναντες legere malim, ut est in Marc. 108*, aliisque tribus codd. atque Theophylacto; alius μείναντες habet. Vulgarem scripturam ἐπιμεῖναι e mala interpretatione verbi παρεκλήθημεν conflatam esse arbitror, quasi vi rogandi accipiendum sit, cum potius significet voluptate perfundi per eos, ut 2 Cor. 7, 7 παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν.

15. Nescio an ἀπάντησιν ἡμῶν e nostris, Bas. 1 et viginti duobus aliis codd. atque Theophylacto et Oecumenio rescribendum sit, cum vulgare ἡμῖν non satis græcum esse, sed ex latino sermone invectum videatur: cf. de usu loquendi εἰς ἀπάντησιν cum genitivo Matth. 25, 1. 1 Thess. 4, 17.

25. ὑμῶν ex nonnullis utr. classis documentis, probante Bengelio, adoptare malim, quod ab iis,

109 c. alio. εἰπὸν 108. 109 c. plur. βλέψητε 108 c. al. v. 27 αὐτῶν abest 108. καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι abest 109. ἰάσομαι 108. 109 c. A et al. v. 29 abest a Vulg. in 109. v. 30 Ἔμεινεν ὢν 108. ante διετίαν addunt ὁ Παῦλος 108. 109 c. plur. utr. cl. pro πρὸς - εἰς 109 c. al. v. 31 ἀμήν addit 109 gr. et lat. c. 40 et al.

Τέλος τῶν πράξεων τῶν (ἁγίων 106) ἀποστόλων: 106 109 c. al.

---

qui indirectam orationem esse crediderint, in ἡμῶν correctum puto. Aptius vero est hoc sensu ὑμῶν, ut in sermone Stephani c. 7, 51 sq.

26. εἰπόν pro vulgari εἰπέ Griesb. recepit. In Luc. Ev. 22, 66 Joh. 10, 24 tamen sine varietate bona forma imperativi εἰπέ occurrit. Cæterum in n. T. in prima persona singularis εἶπον Joh. 1, 15 11, 40 alibi Act. 22, 10. 26, 15 Hebr. 3, 10 (ubi nonnulli libri εἶπα correxerunt), idem in tertia pluralis Luc. 22, 70. 71. 24, 5. 19. 24. 32 et sæpe, in prima pluralis εἴπομεν 1 Thess. 4, 6 (ubi nonnulli -αμεν), et tantum in secunda singularis εἶπας (Matth. 26, 64 Joh. 4, 17) et in plurali imperativi εἴπατε Matth. 28, 7. 13 Marc. 16, 7 Luc. 10, 10 alibi (ut ab indicativo εἴπετε distinguatur) et εἰπάτωσαν Act. 24, 20 dicitur, ut a bonis Atticis (Buttmann. Gr. gr. §. 101 p. 345). In participio forma aoristi secundi εἰπών constanter usurpatur, e. g. Matth. 12, 48. In citatione Ps. 82, 6 ab Joh. 10, 34 facta editur quidem εἶπα, sed plures veteres libri εἶπον exhibent.

Ἰακώβου καθολικὴ ἐπιστολή. 106. 108.

K. α'.

v. 5 Pro μὴ-οὐκ 109 c. plur. v. 7 μηδὲ γὰρ 108. παρὰ τοῦ κυρίου abest 108*. v. 9 ὁ ταπεινὸς ὁ ἀδελφὸς 109. v. 13 τοῦ ante Θεοῦ abest 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 18 ἡμᾶς ante λόγῳ abest 109. τινα abest 108* c. alio. v. 20 δικαιοσύνην † γὰρ 109. οὐκ ἐργάζεται 108* c. al. v. 21 ἡμῶν 108. 109 c. al. v. 22 Pro λόγου-νόμου 108* c. al. v. 23 Pro λόγου-νόμου 106. 108 c. al. v. 24 Pro ἑαυτὸν-αὐτὸ 109. v. 25 τὸν abest 108* c. 3 et al. ἐπιλησμονῆς 108* c. al. v. 26 εἶναι † ἐν ὑμῖν 108. 109 c. cl. or. ex 1 Cor. 3, 18. ἀλλὰ 109.

K. β'.

v. 3 εἴπητε αὐτῷ 108. 109 c. cl. or. v. 4 καὶ ante οὐ recte abest 106 c. cl. occ. v. 5 τούτου post κόσμου recte

---

C. II.

8. Memoratu dignum est, membranas literis uncialibus scriptas et quæ eas proxime sequuntur, in ista formula Matth. 22, 39 Marc. 12, 31 Rom. 13, 9 Gal. 5, 14 (ubi v. n. not.) atque hoc loco ὡς σεαυτόν exhibere, ubi cl. or. ὡς ἑαυτόν habeat. Diversitas vetustæ consuetudini vocabula connectendi originem debet. Griesb. modo hoc modo illud recepit; ed. Complut. et h. l. ἑαυτόν habet.

18. Loco prioris ἐκ cl. occ. comprobante Griesb. χωρίς correxit, ut iteratio eorundem verborum evitaretur. Quæ vero correctio a consilio scriptoris omnino abhorret. Contradicentem infert, alium habere fidem, alium opera. Jam nihil refert respondere: monstra mihi fidem sine operibus, atque ego tibi ex operibus fidem monstrabo. Contra responsum exspectamus, indistincte conjungi fidem et opera; id quod ex vulgari lectione efficitur. Sententia enim hæc est: tu, qui fidem habere ais, ostende mihi eam ex operibus, et ego, qui

abest 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 8 ἑαυτὸν 108. 109 c. cl. or. v. 11 ὁ μηχεύσης (sic) φονεύσης 109. v. 13 ἀνίλεος 106. 109 c. al. καὶ ante κατακαυχᾶται abest 108 109 c. plur. utr. cl. ἔλεον κρίσεως 106. 109 c. plur. v. 14 λέγει et mox ἔχει 109. ἔχει 108. v. 16 τὰ abest 109. v. 17 ἔργα ἔχῃ 109 c. cl. or. v. 18 ἐκ τῶν ἔργων σου 108 109. 1 c. cl. or. v. 24 ὁρᾶτε τοίνυν 108. 109 c. cl. or.

K. γ'.

v. 1 πολοὶ 109. v. 2 δυνάμενος χαλιναγωγῆσαι 106 109 c. al. v. 4 ἡ abest 109. ἰθύνοντος 106 c. alio. v. 6 γενέσεως † ἡμῶν 109** c. al. v. 10 ἐξέρχεται abest 109, idem γενέσθαι. v. 12 συκῆ 108. 109, iidem σύκα. Mox iidem οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ c. cl. or. v. 13 † εἴ τις 108* c. al. τίς abest 109*. 1 c. al. v. 18 † τῆς δικαιοσύνης 108*. 109 c. al.

---

habeo, ex iis tibi ostendam fidem. Ita tautologia, quæ quidem primo obtutu videtur, tollitur, cum ordinem verborum eorumque rationem cum antecedentibus spectes. Copulativa καί, quæ in lectione χωρίς adversative accipienda esset, commodissime jungit hæc duo membra: δεῖξον-ἔργων σου, et κἀγὼ-πίστιν μου, et hoc significat: *æque ac* ego tibi vere ostendam, tu mihi vere ostende. Nequit autem sine, sed ex operibus debet ostendi fides. Cæterum pronomina σου post ἔργων et μου post πίστιν cum Griesb. pro suspectis habeo, quibus deletis clarius sensus elucebit.

C. III.

6. τρόχον pro τροχόν cum Heinsio corrige, ut non sit rota, sed decursus.

12. οὕτως οὔτε ἁλυκὸν γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ, ita Griesb. ex cl. occ. edidit, sed nimis durum videtur, ἁλυκόν sine articulo loco substantivi et quidem subjecti adhiberi. Imo cum iidem fere codd., qui istam breviorem scripturam exhibent, etiam οὕτως omittant, suspicor, antiquum librarium per subitam

alliterationem

K. δ'.

v. 1 πόθεν ante μάχαι abest 108. 109 c. cl. or. v. 2 δὲ ante διὰ abest 108. 109 c. plur. propter literarum similitudinem. v. 6 Pro ὁ θεὸς - κύριος 108 c. al. v. 8 † τὰς χεῖρας et mox † τὰς καρδίας 108. v. 10 τοῦ θεοῦ 109. v. 11 ὁ † γὰρ καταλαλῶν 106 c. al. v. 12 νομοθέτης † καὶ κριτὴς 106 c. cl. occ. abest ab 108*. 109 c. plur. σὺ † δὲ 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 13 πορευσώμεθα - - ποιήσωμεν - ἐμπορευσώμεθα καὶ κερδήσωμεν 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 14 ἡμῶν 109 c. al. ἐστι 108*. 109 c. 40 et plur. ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη abest 109. v. 15 ζήσομεν 108 c. al. καὶ ποιήσομεν 108 c. al., et omisso καί Vulg. in 109.

---

alliterationem ab ὅλως in ὑδρεμία transiliisse, post autem censorem, ne conjunctio deesset, οὔτε seu alibi οὐδέ supra lineam scripsisse, eoque occasionem dedisse, ut verba ὑδρεμία πηγή abjicerentur.

C. IV.

12. ὁ κρίνων τὸν πλησίον auctoritate cl. occ. probante Bengelio præfero, cum lectio vulgaris ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον ex Rom. 2, 1 invecta videatur.

15. ποιήσομεν, quod ex proximo ζήσωμεν in ποιήσωμεν immutabatur, e pluribus codd. græcis utr. cl. rescribendum; aliquot interpretes non solum illud habent, sed etiam καί omittunt ante ποιήσομεν, quod omnino suspectum est.

17. ποιεῖν post καλόν auctoribus undecim libris scriptis, translationibus Peschito et Armena, atque Hieronymo, tanquam scholion tolle, poscente contextu. Reprehenderat nempe fiduciam sui insuperbientem, postulans, ut in Deo confideretur. Subjicit: qui igitur rectum scit, neque facit, ei est peccatum. Cum vero non tam de factis, quam de voluntate animi agatur, eo minus ποιεῖν ferri potest.

K. ε'.

v. 2 σέσηπε 109. v. 7 ἐπ' αὐτὸν 108. 109 c. 40 et plur. ἂν abest 108* c. plur. v. 9 κριθῆτε 106. 109 c. plur. utr. cl. κατακριθῆτε 108* c. al. ὁ κριτὴς 108 109 c. plur. utr. cl. v. 10 ἀδελφοί μου, τῆς κακοπαθείας 108. 109 c. plur. utr. cl. † τοῦ κυρίου 109. v. 11 ὑπομείναντας 108* c. al. πολυεύσπλαγχνος 109 c. 40 et. al. ἐστι καὶ omisso ὁ κύριος 106. 109 c. 40 et plur. v. 12 † εἰς ὑπόκρισιν 106. 109 c. 40 et cl. or. εἰς κρίσιν 108* c. alio. v. 15 προσευχὴ 109 c. al. v. 17 ἐπὶ τῆς γῆς post ἓξ ponit 109.

Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου ἐπιστολὴ στίχοι σμβ: 109 c. al.

C. V.

11. Ut hic pro τέλος in nonnullis codd. ἔλεος legitur, ita Jud. 21 vice versa quidam pro ἔλεος habent τέλος. Mox repetitio subjecti ὁ κύριος, licet a pluribus documentis prætermissi, inde explicari potest, quod minus arcte id comma antecedenti jungitur, ideoque rectius colon ante ὅτι ponitur.

Ἐπιστολὴ Πέτρου πρώτη 109. Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Π. καθολικὴ ἐπιστολὴ, πρώτη: 106. 108.

K. α'.

v. 6 λυπηθέντας 109 c. plur. v. 7 πολὺ τιμιώτερον 108. 109 c. cl. or. διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου abest 109. † εἰς δόξαν 108. 109. v. 8 πιστεύσαντες 109, idem v. 9 ἡμῶν. v. 10 ἐξερεύνησαν 108. † οἱ προφῆται οἱ 109. v. 11 ἐδηλοῦτο ἐν αὐτοῖς † τὸ 109. v. 12 Pro ἡμῖν - ὑμῖν 108. 109 c. plur. v. 16 γίνεσθε 108. 109 c. 40 et al. v. 18 Pro ἢ - καὶ 108*. Pro ἐκ - ἀπὸ 108*. † τῆς πατροπαραδότου 106. 108. v. 20 μὲν abest 109. ἡμᾶς 108 c. al. v. 22 ἡμῶν 108. 109. v. 23 ἀλλ' 109. v. 24 Pro αὐτῆς - ἀνθρώπου 108. 109 c. cl. or. † αὐτοῦ ἐξέπεσε 108. 109. c. cl. or.

K. β'.

v. 2 αὐξηθῆτε † εἰς σωτηρίαν 109 c. plur. utr. cl. abest ab 108 c. al. v. 3 Χριστὸς 108. 109 c. 40 et al. v. 4 παρὰ

C. I.

7. δεδοκιμασμένου loco δὲ δοκιμαζομένου facili permutatione olim legerunt Clemens alex. et Origenes, Syrus uterque, Arabs, Armenus et Vulgatus, qui quidem omnes δέ omiserunt; hodieque ita habent pauca exemplaria græca, in quibus est Euthalianum 40. Idque mihi non minus quam Bengelio magis arridet, quod præteritum contextui aptius est, et particula δέ incommodam oppositionem cum adjectivo ἀπολλυμένου efficit, quasi dicatur aurum per ignem probatum minus corrumpi. Contra probatio auri tantum comparandi causa cum probatione fidei inducitur.

24. LXX interpretes Jes. 40 h. l. cum a fam. afr. tum a cl. or. expressi sunt, ab illa in omittendo ὡς ante χόρτος, ab hac in mutando αὐτῆς in ἀνθρώπου. Hæc præterea ante ἐξέπεσε ex Jac. 1, 11, ut videtur, αὐτοῦ, quod neque LXX agnoscunt, supplevit.

Θεῷ δὲ 109. v. 6 διότι Marcc. c. plur. περιέχει ἡ γραφὴ 106 c. al. v. 8 Pro τῷ λόγῳ - τῷ λίθῳ 109 c. al. v. 11 ἀγαπητοί ad præcedentia referunt 108. 109. ἀπέχεσθε 106. 109. v. 12 ἐν τοῖς ἔθνεσιν post καλὴν ponunt 108 109. καταλαλῶσιν 108. 109 c. al. v. 14 μὲν abest 108* c. cl. occ., est in 106. 109. v. 15 Pro ἀγνωσίαν - ἐργασίαν 109. v. 16 ὡς δοῦλοι θεοῦ ad sequentia referunt 108. 109, posterior omittit ἀλλ', et pro δοῦλοι habet φίλοι. v. 17 ἀγαπήσατε 108. 109 c. 40 et plur. v. 20 πάσχοντες ὑπομένετε 109 c. al. παρὰ † τῷ 108. v. 21 γὰρ † καὶ 106 c. al. Pro ἔπαθεν - ἀπέθανεν 106* c. al. ἡμῶν, ὑμῖν 108*. 109. 1 c. plur. ἡμῶν, ἡμῖν 106 c. al. v. 24 αὐτοῦ puncto notatum in 109, abest a cl. occ. v. 25 ἡμῶν 108. 109 c. 3. 40 et al.

K. γ'.

v. 1 ὁμοίως † καὶ 109. κερδηθήσονται 108. 109 c. al. v. 2 ἁγνὴν abest 109 c. al. v. 4 τοῦ ante θεοῦ abest 108 c. al. v. 5 ἅγιαι abest 109 c. alio. τὸν abest 108* c.

C. II.

13. Nescio an κτίσει ex compendio κ'τητι (i. e. κυριότητι) corruptum sit. (Sic scribitur πνκά pro πνευματικά in codd.) Noster 109 h. l. κτήσει exhibens etiam propius ad originem veri inclinare videtur. Scilicet κτίσις nusquam ordinationem seu institutum, ut hic explicatur, significat; ἀνθρωπίνη κυριότης contra, a cœlesti potestate (κυριότητες Col. 1, 16) distincta, optime magistratum denotat.

21. ἡμῶν, ὑμῖν e compluribus documentis rescribe, cf. v. 24 c. 4, 1.

C. III.

8. φιλόφρονες, quod est in cl. or., vocis εὔσπλαγχνοι glossema esse puto, quo intruso facile excidit ταπεινόφρονες in easdem syllabas desinens. Certe duo codd. junctim exhibent φιλόφρονες ταπεινόφρονες.

10. Vereor, ut Petrus translationem alexandrinam Ps. 34, 12 in parum concinnam locutionem

al. v. 6 τὸν ἀβραάμ 109. ἐγεννήθη 106. 108. v. 7 συγκληρονόμοι 108. 109 c. plur. utr. cl. ζώσης 108* c. al. ἐγκόπτεσθαι 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 8 Pro ταπεινόφρονες - φιλόφρονες 108. 109 c. cl. or. v. 12 οἱ abest 108 109 c. plur. κακά: τοῦ καὶ τίς 109. v. 13 Pro μιμηταὶ-ζηλωταὶ 109** c. cl. occ. v. 15 μετὰ πραΰτητος ad seqq. refert 108. v. 16 τῇ ἀγαθῇ ἐν Χριστῷ ἀναστροφῇ 106. v. 17 γὰρ abest 109. v. 18 Pro περὶ-ὑπὲρ 109 c. al. ὑμᾶς 108 c. al. τῷ ante πνεύματι abest 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 20 ὅτι 108* c. al. ἀπεξεδέχετο 108. 109 c. plur. utr. cl. ὀλίγοι 108* c. 3 et al. v. 21 ὃ ἀντίτυπον νῦν καὶ ἡμᾶς 109 c. 40 et plur. ἀπόθεσιν 109. ἐπερώτημα usque ad πορευθεὶς v. 22 sub pagina habet 109. v. 22 Additamentum translationis Vulgatæ tantum sub pagina in 109 exstat, ubi etiam ante „deglutiens" additum est: „patris."

K. δ'.

v. 1 σαρκὶ ὑπὲρ ἡμῶν 108 c. al. ἐν abest 108 c. al. v. 2 Pro εἰς-ὡς 109. † τοῦ θεοῦ 106. v. 3 τοῦ βίου abest 106 c. al. v. 4 Pro ἀσωτίας-ἁμαρτίας 108* c. 3 et alio. v. 8 ἡ abest 108*. 1 c. al. καλύπτει 106. c. plur. utr. cl.

θέλων ἀγαπᾷν immutaverit; imo cuipiam censori, cui modus dicendi θέλων ζωὴν durior videretur, iste dissensus tribui potest; sicut c. 5, 8 in pluribus codd. et patribus ζητῶν τινα καταπιεῖν pro ζητῶν τίνα καταπίῃ exstat. Quare nescio, an non lectio duorum codd., Cassiodori et libri latini toletani: καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς, præferenda sit, præsertim cum hæc suspicione correctionis ex interpr. LXX propter additum καί, quod in iis prætermissum est, vacet.

16. καταλαλοῦσιν antiqua auctoritate satis firmatum, aliis editoribus præeuntibus, restitue. Vulgare καταλαλῶσιν ob rhythmum cum καταισχυνθῶσιν invectum. In loco parallelo c. 2, 12 non pauci codd. similiter subjunctivum male exhibuerunt.

καλύψει 108*. 109. 1 c. al. v. 11 Pro ἧς - ὡς 108. 109 c. 40 et al. v. 12 ξενίζεσθαι 109, idem γενομένη. v. 14 καὶ τὸ τοῦ θεοῦ, omisso καὶ δυνάμεως 108. 109 c. plur. ἀναπέπαυται 106 c. plur. κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται abest ab 108* c. cl. occ. v. 15 πασχέτω abest 108*. ὡς κλέπτης ἢ φονεὺς 109. v. 16 δὲ ante τὸν abest 108*. v. 17 τὸ ἄρξασθαι 109. Pro εἰ δὲ πρῶτον - ἐὰν δὲ τὸ κρίμα 108* c. 3. ὑμῶν 108* c. al. v. 18 † ὁ ἁμαρτωλὸς 108*. 109. v. 19 κτίστῃ 108. 109. αὐτῶν 108. 109 c. A 40 et al.

C. IV.

3. Animadvertenda unius e codd. scriptura πεπορευμένοις, ita enim construit apostolus simili loco II, 2, 21.

8. καλύπτει ex pluribus codd., interpretibus et patribus utr. cl., probantibus Bengelio et Griesb., rescribe. Namque suspicio est, καλύψει in alios e loco parallelo Jac. 5, 20 irrepsisse.

14. καὶ δυνάμεως τοῦ θεοῦ, ita recte habent duo codd., interpretes Philoxenianus et Aethiops, Cyprianus et Theophylactus. In pluribus documentis est καὶ δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ θεοῦ, quod Griesb. recepit, in plerisque καὶ τὸ τοῦ θεοῦ omisso καὶ δυνάμεως, a quibusdam denique veteribus libris et translatione Peschito cum καὶ δυνάμεως tum καὶ τό abest. Quæ varietas e scholio textui apposito oriri solet; tunc enim aut duplex lectio jungitur, aut alterutra ponitur, aut utraque abjicitur, ut hic factum esse videmus. Verum δυνάμεως haud scio an quisquam scholion esse existimaturus sit; contra τό ante τοῦ θεοῦ facile super linea ponebatur, quo facto unus e librariis vocabulum δυνάμεως in linea expunxisse videri potest, alter utrumque exscripsisse, addito καί hoc modo: καὶ δυνάμ. καὶ τό. Sane et sensus suadet, ut καὶ τό explodamus, ne spiritus gloriæ et spiritus Dei pro duobus habeantur.

K. έ.

v. 3 μηδὲ 108. 109. γενόμενοι 109. v. 4 τῆς δόξης abest 109. v. 6 καιρῷ † ἐπισκοπῆς 109 in margine, c. A et al. v. 8 † ὅτι ὁ ἀντίδικος 106 c. al. abest ὅτι ab 108* 109 c. plur. περιέρχεται 106 c. al. τινα καταπιεῖν 106. 108 c. plur. τίνα καταπιεῖν 109. v. 10 Pro ἡμᾶς - ὑμᾶς 108 109 c. plur. utr. cl. recte. Mox καταρτίσαι 108. 109. 1 c. cl. or. στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει 108*. 109. 1 c. plur. utr. cl. v. 11 ἡ δόξα κράτος 108*. 1 c. al. v. 12 ἀληθῆ abest 108*. v. 14 ἀμήν agnoscunt c. plur.

Πρώτης γραφῆς πέφθακε τέρμα τοῦ Πέτρου: 108. Π. ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ α΄ ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης: στίχων σλς: 109.

---

19. κτίστῃ loco κτιστῇ e Marcc. Bas. 1 Bengelium secutus excudi jubeto. Nomen est paroxytonon; videatur Hesychius s. v. 2 Macc. 1, 24.

C. V.

10. καταρτίσαι Griesb. reliquit, et tantum sequentia verba στηρίξει, σθενώσει, θεμελιώσει emendavit. Rectius ubique futurum ponitur; pariter atque hic, Rom. 16, 20. 2 Cor. 9, 10 Philipp. 4, 19 in pluribus codd. futura sensu optandi in optativos perperam mutata sunt. Contra Rom. 15, 13 Marcianus 109 πληρώσαι in πληρώσει corrupit. Sed Philipp. 4, 7 pro futuro indicativi φρουρήσει nullus veterum librorum optativum substituit.

11. ἡ δόξα καί auctoribus tribus exemplaribus antiquis et duobus interpretibus, non refragante Griesb., tolle. Namque in aliis transponitur: τὸ κράτος καὶ ἡ δόξα, in alio ἡ δόξα absque καὶ τὸ κράτος exstat, in pluribus ἡ δόξα κράτος legitur. Nimirum quod e loco parallelo c. 4, 11 ἡ δόξα super linea scriptum fuit, in uno libro τὸ κράτος, in aliis τό absorbebatur, in plerisque utraque lectio, conjunctione καί sive addita sive prætermissa, junctim exhibebatur.

Ἐπιστολὴ Πέτρου δευτέρα: 109. Τοῦ αὐτοῦ καθολικὴ ἐπ., δευτέρα. 108.

K. α'.

v. 1 Σίμων 106. 109 c. 40 et al. v. 3 ὑμῖν 109. v. 4 τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα c. al. 108 et 109, qui tamen ἡμῶν habet. v. 5 δὲ post τοῦτο abest 106. v. 8 Pro ἀκάρπους - ἀσκόπους 109. v. 9 ἁμαρτιῶν 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 12 ἀεὶ ὑμᾶς 108. 109 c. plur. utr. cl. παρούσῃ abest 109. v. 15 μνείαν 109 c. al. v. 17 ηὐδόκησα 108 109. v. 21 οἱ ante ἅγιοι abest 108. 109 c. plur. utr. cl.

K. β'.

v. 1 καὶ post δὲ abest 108*. v. 2 ταῖς ἀσελγείαις 106 109 c. plur. utr. cl. δι' ἃς 106 c. al. † καὶ ἡ ὁδὸς 109. v. 4 τηρουμένους 108. 109 c. plur. v. 7 τῆς abest 109. v. 9 οἶδε † γὰρ 109. πειρασμῶν 108* c. al. v. 12 φυσικῶς 108*. γεγεννημένα 106. 108. 109 c. plur. v. 14 ἀκαταπαύστου 109 c. 40 et al. πλεονεξίας 108. 109. 1* c. plur. v. 15 τὴν ante εὐθεῖαν abest 108. 109 c. plur. v. 17 Pro ὁμίχλαι - νεφέλαι 108. 109 c. plur. αἰῶνας 106. v. 18 φθεγξάμενοι 109. ἐν ἐπιθυμίας 109* ut videtur. Mox

---

C. I.

3. Loco δεδωρημένης in priscis quibusdam exemplaribus δεδωρημένα correctum est; sed etiam apud interpretes LXX. 1 Mos. 30, 20 hoc verbum potestatem activam habet.

C. II.

12. Attende ad peculiarem lectionem Marc. 108 φυσικῶς γεγεν., cui respondet cum Vulgatus, tum locus parallelus Jud. 10. Et sane facile fieri potuit, ut extrema syllaba ex præcedentibus vocabulis in α terminantibus mutata esset.

13. ἀγάπαις loco ἀπάταις e duobus vetustis membranis et pluribus interpretibus, non refragante Griesb., ediderim, quod ex imitatione Judæ v. 12 colligitur, hunc jam in suo exemplari Petrino sic legisse.

τὺς ὄντως ἀποφυγόντας 108. 109 c. cl. or. v. 22 ἐπιστρέψας abest 109. ἐξέραμα 108. 109 c. 3 et al.

K. γ'.

v. 1 Pro ὑμῶν-ὑμῖν 109. v. 2 ὑμῶν 108. 109 c. plur. utr. cl. Post ἐντολῆς commate recte distinguit 108. v. 3 ἐσχάτων 109 c. A et al. ἐν ἐμπαιγμονῇ abest 108. 109 c. cl. or. ἐπιθυμίας αὐτῶν 108. 109 c. plur. v. 5 συνεστῶτα 106 c. al. v. 6 *verbo. per quod* Vulg. in 109. v. 7 τῷ αὐτῷ 108. 109 c. plur. v. 10 κλέπτης † ἐν νυκτὶ 108. 109 c. cl. or. οἱ ante οὐρανοὶ abest 108 c. plur. ῥοιζοδὸν 109. v. 11 ὑμᾶς 108 c. al. v. 18 αὐξάνητε 106 108. αὔξετε 109. ἡμέρας 108* c. al.

Τῦ ἁγίυ ἀποστόλυ Πέτρυ ἐπιστολὴ β'. 109.

---

legisse. Præterea melius ita procedit sententia, non eadem, quæ in præcedentibus dicta erant, repetens, et aptius sequentibus conveniens. Itidem in loco Judæ aliquot libri male ἀπάταις habent.

14. πλεονεξίαις, cujus loco plures codd. πλεονεξίας habent et Griesb. edidit, rescribe, quod dativus melius qúam genitivus cum verbo γεγυμνασμένην construi posse, et mutatio vel ob pluralem minus usitatum (v. tamen Marc. 7, 22 πλεονεξίαι) vel ob rhythmum cum κατάρας facta esse videtur, ut mox v. 18 eandem ob causam ἀσελγείας prævio ἐπιθυμίαις vulgo in ἀσελγείαις mutabatur.

Ἰωάννου καθολικὴ πρώτη ἐπιστολή: 108. Ἐπ. Ἰωάννου πρώτη: 109.

K. α'.

v. 4 χαρὰ ἡμῶν 108 c. al. v. 5 ἔστιν αὕτη 109. 1 c. plur. utr. cl. ἡ ἀγγελία 108. 109. 1 c. A et cl. or.

K. β'.

v. 3 Καὶ abest 109. v. 7 Ἀδελφοὶ, οὐκ 108. 109 c. cl. or. v. 8 ὅ-ὑμῖν abest 109. v. 11 αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς 108 c. 3 et al. v. 12 cd. 1 hab. τέκνα. v. 13 τὸ πονηρόν 108. v. 14 Vulg. in 109 ita habet: *scribo vobis quoniam cognovistis*; omissis πατέρες et τὸν ἀπ' ἀρχῆς. v. 15 τῷ abest 108. 109. v. 18 ὅτι ante ὁ abest 109 c. A et al. v. 19 μεμενήκεισαν 108*. μεμενήκασιν 109. v. 22 ὁ ἀντίχριστος abest 109. v. 23 ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα ἔχει, quod Griesb. ex cl. occ. addidit, abest ab 108. 109 gr. et lat. c. cl. or. v. 24 ὃ post οὖν abest ab 109, qui deinceps habet: ἀρχῆς, καὶ ἐν. Mox pro μείνῃ-μένη 108. Mox ἐν τῷ πατρὶ καὶ ἐν τῷ υἱῷ 109 gr. et lat. v. 25 αὐτή 109. v. 28 καὶ νῦν-αὐτῷ super

---

C. I.

5. ἔστιν αὕτη ἡ ἀγγελία emendari oportet auctoritate plurimorum utr. cl. codd., quod patet, librarios hunc locum et parallela c. 2, 25. 3, 11 confudisse, cum hic αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία et c. 3, 11 ἐπαγγελία corrigerent.

8. ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν e cl. occ., non refragante Griesb., rescribe; quoniam transpositio vulgaris οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν e loco parallelo v. 10 fluxisse videtur.

C. II.

13. Loco tertii γράφω scribe ἔγραψα, ut est in cl. occ., requirente contextus tenore. Namque in enumerandis ætatibus v. 12 nomine τεκνίων omnes in genere christianos significari vix credibile est; sed omnino comma 12 cum sequentibus cohæret. Scribere se ait pueris, senibus et adolescentibus, iisdemque ætatibus eadem serie recensitis se jam

linea scriptum habet 109, sed pro μένετε - μείνατε. Idem ibidem pro ὅταν - ὅτε. v. 29 ἴδητε 108* c. plur.

K. γ'.

v. 1 ὁ πατὴρ ἡμῖν 109. ὑμᾶς 108. 109 c. 40 et al. v. 2 ὅμοιοι αὐτῷ 109. v. 6 † καὶ πᾶς ὁ ἁμαρτ. 108. 109** c. al. οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτὸν abest 109. v. 10 † τὴν δικαιοσύνην 109 c. A et al. v. 11 ἐπαγγελία 109 c. 40 et al. v. 12 τοῦ ante πονηροῦ abest 109. v. 14 ἀδελφὸν † αὐτοῦ 109 c. al. v. 15 ἑαυτῷ i. e. ἑαυτῷ c. plur. recte 109, qui et alibi ita scribit. v. 17 ἔχει et paullo post θεωρεῖ 109. ἐπ' αὐτοῦ 109. μενεῖ 108 c. 3 et al. v. 18 τῇ γλώσσῃ 108. 109 c. plur. utr. cl. ἐν ἔργῳ 108 c. plur. v. 20 ὅτι ἐὰν 108 (sine 106). ὅτι ἂν 109. † τὰ πάντα 109. v. 21 καταγινώσκει, omisso μή 109. v. 23 ἡμῖν abest 108. 109* c. plur. ante ἐντολήν ponit 109** c. al. v. 24 καὶ ante ἐν abest 108**, sed exstat in 106. ἔδωκεν ἡμῖν 108 c. al.

K. δ'.

v. 2 γινώσκεται 108 c. plur. πᾶν πνεῦμα - ἐστι· Καί abest 108* c. 3. 40. v. 3 τὸν abest 108. c. plur. Ἰησ. Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα 108. 109 gr. et lat. ἐστιν 108 recte.

---

scripsisse. Nihil igitur est, quod vulgo interpretes pueros secunda vice omissos esse dicant, cum ordinate omnia procedant, dummodo nulla sectio post v. 12 inchoet, post πονηρόν punctum ponatur, et deinde ἔγραψα legatur.

C. III.

19. Ἐν τούτῳ γνωσόμεθα e cl. occ., non refragante Griesb., recipe, cum vulgata scriptura καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν tanquam imitatio locorum parallelorum c. 2, 3. 5. 3, 24. 4, 13. 5, 1 suspecta sit. Similiter c. 4, 2 in lectione γινώσκομεν loco γινώσκετε peccatum est.

C. IV.

3. Verba Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα Griesb. auctoritate aliquot documentorum cl. occ. ductus damnavit. Sed excidisse videntur, quod Origenes et Socrates in quibusdam exemplaribus loco μὴ ὁμο-

v. 4 Pro ἐν τῷ κόσμῳ – ἐκ τοῦ κόσμου 109. v. 6 † τὸ τῆς ἀληθείας 106. 108. v. 9 ἀπέστειλεν 109 c. al. ὁ θεὸς abest 108 c. al. v. 14 ἀπέστειλε 109. v. 16 Pro ἐν ἡμῖν-μεθ' ἡμῶν 109. αὐτῷ † μένει 108. 109 c. 40 et plur. v. 17 ἀγάπη † τοῦ θεοῦ 109 gr. sed non Vulg. v. 20 μισεῖ 108 109 c. al.

Κ. ε'.

v. 4 ὑμῶν 108 c. 3 et al. v. 6 ὁ ante Χριστὸς abest 108 109 c. A 40 et plur. Pro καὶ τὸ – ὅτι 109. Vulgata in 109 habet: ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Comma 7 abest a Marcc. Vulg. in 109 legit: *et hii tres unum sunt. et tres sunt, qui testimonium dant in calo, pater verbum et spiritus sanctus et tres unum sunt.* Bessarion in superiore parte paginæ cod. 108, signo post αἷμα facto, notavit: ἐν τῷ λατίνῳ πρόσκειται *sicuti tres sunt qui testimonium dant in calo, pater, verbum et spiritus sanctus.* Unde intelligitur, a Bessarionis exemplari latino, quemadmodum a plurimis,

---

λογῶ scriptum λύει deprehenderant, unde Augustinus: *solvit Christum in carne venisse.* Quæ cum inepta fuissent, postrema verba facile ejecta sunt.

C. V.

6. Ante ὅτι majorem distinctionem appono, interpretationem Vulgati in 109 secutus, qui ita vertit: „quoniam spiritus est veritas."

8. Causa interpolationis hujus celebris loci scholion allegoricum fuisse videtur, quod jam Augustinus contra Maximin. L. III c. 22 Trinitatem eo commate significari conjecit, ita ut nomine spiritus pater, nomine sanguinis filius et nomine aquæ spiritus s. intelligeretur. Nec non Eucherius Lugdunensis (a. 440) Quæstion. v. et n. T. p. 88 interpretationem mysticam complurium fuisse asserit, qui dicant, aqua patrem, sanguine Christum, spiritu autem spiritum s. manifestari. Sane in aliquot codicum marginibus comma 8 cum Trinitate comparatur. Hinc in Africa primum versiculus hic con-

post testes in terra hæc verba abfuisse: *καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν.* v. 10 Pro *ἑαυτῷ* - *αὐτῷ* 108 c. plur. v. 13 *ὑμῖν* † *τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ* 108 109 c. cl. or. *αἰώνιον ἔχετε* 109 c. plur. *καὶ ἵνα πιστεύητε* 108. 109 c. cl. or. v. 15 *καὶ* - *ἡμῶν* abest c. A ab 109, qui super pagina habet. *ὃ ἐὰν* 109. *ὅ, τι ἐὰν* 108. v. 16 *ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον* abest ab 106. 108, posterior tamen in marg. agnoscit. v. 18 *οἶδα* 109. v. 20 *οἴδαμεν δὲ* 108**. 109 c. plur. *οἴδαμεν*, omissa conjunctione, 106. 108*. Mox *ἀληθινὸν* † *θεὸν* 108. 109** c. A 40 et al. *ἡ* ante *ζωὴ* abest 109 c. A et al. v. 21 *εἰδώλων* † *ἀμήν*: 108 c. plur.

Πρώτης ἐπιστολῆς ἔληξε νῦν πέρας, τοῦ τῶν μαθητῶν πλεῖον. ἠγαπημένου: 106. 108. *Ἰωάννου εὐαγγελιστοῦ ἐπιστ. πρ. ἐγράφη ἀπὸ Ἐφέσου*: 109 c. al.

---

flatus esse videtur: *καὶ* seu *καθὼς τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι.* Quæ verba a Vulgato in 109 aliisque pluribus libris latinis et ab antiquioribus patribus latinis post comma 8 inserta reperiuntur. Dein oppositionis gratia inter *μαρτυροῦντες* et *τὸ πνεῦμα* verba *ἐν τῇ γῇ* addere, et postremo scholion præponere cœperunt ejusmodi, ut in vulgatis edd. legitur: *ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ κ. τ. ἑξῆς.* Cæterum ad aliorum commentarios, qui pluribus verbis hoc de loco tractarunt, delegamus, inprimis ad eruditam Diatriben Griesb. in appendice editionis n. T. obviam. Nec aliud addere libet, nisi desiderari ista verba in Alcuini Vulgata (v. Hug. Introd. in n. T. ed. 3 p. 476 sqq.)

10. Hoc comma in parenthesi, et ante ac post colon ponatur. Continet enim non ipsum testimonium Dei, quod demum v. 11 exponitur, sed observationem quandam interpositam, ut testimonii dignitas et gravitas doceatur.

Τῦ αὐτῦ ἁγίυ Ἰωάννυ τῦ θεολόγυ, ἐπιστολὴ δευτέρα. 108.
Ἐπ. Ἰω. δευτ. 109.

v. 1 Ἡ συμπρεσβύτερος 106. v. 5 ἔχομεν 108 c. al. v. 9 ὁ † δὲ μένων 106. v. 10 χαίρειν αὐτὸν 109. v. 11 αὐτῷ abest 108*. 109 c. al. v. 12 ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν 108 109 c. cl. or. v. 13 ἐκλεκτῆς † ἀμήν: 108. 109 gr. et lat. c. plur.

Ἐπιστολῆς πέφθακε δευτέρας τέλος 106. 108.

---

7. Loco εἰσῆλθον cl. occ. probante Griesb. ἐξῆλθον habet, quod e loco parall. 1 Joh. 4, 1 invectum videri potest.

Τῦ αὐτῦ ἁγίυ Ἰωάννυ τῦ θεολόγυ, ἐπιστολὴ τρίτη. 108.
Ἰω. ἐπισ. τρ. 109.

v. 5 εἰς τὺς 108. 109 c. cl. or. v. 7 αὐτῦ abest 108 109. 1 c. plur. utr. cl. v. 8 γενώμεθα 109. v. 9 Pro ἀλλ᾽ - ὅτι 109. v. 10 ἀποδέχεται 109. ἐκ abest 108*. v. 11 δὲ post ὁ abest 108*. 109. c. plur. utr. cl. v. 12 οἴδαμεν 106 c. al.

Τῦ ἁγίυ Ἰωάννυ τῦ εὐαγγελιστῦ ἐπιστολὴ τρίτη. 109.

---

5. Loco εἰς τὺς e cl. occ. τῦτο ut lectionem doctiorem, non improbante Griesb., recipe.

7. αὐτῦ præeuntibus aliis editoribus tolle; cf. ad Acta 5, 41.

Τῦ ἁγίυ Ἰύδα καθολικὴ ἐπιςολή: 108. Ἐπ. Ἰύδα. 109.

v. 1 Χρ. Ἰησῦ δῦλος 108 c. al. Χριςῦ τετηρημένοις 109 c. 40 et al. v. 3 Verba περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας recte ad antecedentia referuntur in 108. 109. πίςει τοῖς ἁγίοις 109. *sancta fidei* Vulg. in 109. v. 4 γὰρ abest 108*. τὸ abest 109. δεσπότην † Θεὸν 108. 109 gr. et lat. c. cl. or. v. 5 ὁ ante κύριος abest 109. v. 6 δέσμὴν (i. e. δεσμεῖν) αἰδίυς 109. v. 9 σῶμα 109. v. 10 τὰ abest 109. v. 12 Pro ἀγάπαις - ἀπάταις 109 c. A et al. παραφερόμεναι Marcc. c. plur. v. 13 τὸν ante αἰῶνα abest 106 109 c. A 40 et plur. v. 14 ἦλθεν † ὁ 109. ἁγίαις μυριάσιν Marcc. c. plur. v. 15 ἐλέγξαι 109 c. A 40 et plur. v. 16 ἑαυτῶν 109 c. al. v. 18 ἐπιθυμίας ἑαυτῶν 109. v. 19 ἑαυτὺς abest 108. 109 c. plur. v. 20 ὑμῶν abest 109. v. 23 τῦ ante πυρὸς abest 108. 109. 1 c. A 40 et al. recte. v. 24 Pro ὑμᾶς - αὐτὺς 108 c. al. v. 25 † σοφῷ Θεῷ 108. 109 c. cl. or. διὰ Ἰησῦ Χριςῦ τῦ κυρίυ ἡμῶν et deinceps πρὸ παντὸς τῦ αἰῶνος abest 108. 109 c. cl. or. καὶ ante μεγαλωσύνη abest a Vulg. in 109 c. fam. afr. καὶ ante νῦν abest 108*. καὶ νῦν - αἰῶνας abest a Vulg. in 109. αἰῶνας † τῶν αἰώνων, ἀμήν: 106. 108.

Τέλος γραφῆς ἐνθάδε, τῆς ἐξ Ἰύδα 106. 108. Τῦ ἁγίυ ἀποςόλυ Ἰύδα ἐπιςολή. 109 c. al.

---

5. τῦτο, ἅπαξ ὅτι, ita est in quatuor codd., quos sequor. Ea enim ratione τῷ ἅπαξ opponitur τὸ δεύτερον, et bene intelligitur, cur plurimi ἅπαξ ad superiora constructum ante τῦτο, alii vero ad sequentia relatum modo post κύριος, modo post λαόν, modo post σώσας collocaverint.

22 sq. Varietas lectionis, quæ apud Griesb. videatur, e correctione ἐλέγχετε loco ἐλεεῖτε, quam duo codd. cæteroqui cum textu vulgato conspirantes habent, exorta est. Inde utroque verbo conjuncto, alterutrum modo principio, modo fine commatis poni cœptum est. Scite vero ἐλεεῖν et ἐν φόβῳ σώζειν opponuntur.

Πρὸς Ῥωμαίους. 110. 111 c. al. Παύλου ἀποστόλου ἐπιστολὴ πρ. Ῥωμ. 108. Πρὸς Ῥωμ. ἐπ. Παύλου 109. Cod. 106 in hac et cæteris epistolis loco inscriptionis salutationem ponit.

K. α'.

v. 1 et 3 Pro αὐτοῦ - αὐτοῦ Marcc. omnes. v. 4 Pro κατὰ πνεῦμα - πνς i. e. πνεύματος 109. Pro τοῦ κυρίου

C. I.

4. Adverte ad lectionem Chrysostomi in textu καὶ πνεύματι loco κατὰ πνεῦμα, cui Syrus antiquus et Arabs Erpenii subscribunt: unde nescio an πνεύματος, quod est in nostro 109, correctum sit, ut a δυνάμει penderet. Proclives autem fuerunt librarii ad permutandum κατά et καί, sicut ad Gal. 5, 23 demonstrabo; atque nostro loco κ. πνι facile transiit in κτ πνα, eo facilius, quod κατὰ σάρκα præcessit. Ita sane et sententia et constructio mihi magis probaretur; alibi enim spiritus Jesum Dei filium comprobare dicitur: 1 Tim. 3, 16: ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, 1 Petr. 3, 18: ζωοποιηθεὶς πνεύματι, 1 Joh. 5, 6: τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν. Eodemque sensu jungitur spiritus cum voce δύναμις Act. 10, 38: ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πν. ἁγίῳ καὶ δυνάμει. Cf. 1 Thess. 1, 5.

8. περί, quod cl. occ. loco ὑπέρ habet, e loco gemino 1 Cor. 1, 4 fluxisse videtur. Utroque modo construitur εὐχαριστεῖν, et cum περί Col. 1, 3. 1 Thess. 1, 2. 2 Thess. 1, 3. 2, 13, et cum ὑπέρ Ephes. 1, 16 1 Tim. 2, 1. Sæpius ὑπέρ loco περί (2 Cor. 12, 5. 8 v. Schleusner. II. p. 1200), et vice versa (Gal. 1, 4 Col. 2, 1 Schleusner. II. p. 500) usurpatur.

13. οὐκ οἴομαι loco οὐ θέλω e tribus membranis fam. lat., interprete Italo et Ambrosiastro recipe, quoniam vulgaris lectio ex c. 11, 25 invecta esse videtur, quæ hic, voluntate Romam proficiscendi jam ante v. 10 sq. declarata, inconcinna et vana repetitio foret.

ἡμῶν - τῦ θεῦ 109 c. alio. v. 9 ποιύμενος τό]ε ἐπί 109. v. 13 τινὰ καρπὸν Marcc. c. plur. καὶ post σχῶ. abest 109 c. al. v. 15 ὕ]ως τὸ 106. 109. v. 16 εὐαγγέλ. τῦ Χριςῦ 106. 108. 109. 110. 113 et Vulg. in 109. v. 19 ὁ γὰρ θεὸς Marcc. c. cl. or. v. 20 θεό]ης 106. 108* 109. v. 21 εὐχαρίςησαν Marcc. et cd. 1 c. cl. or.

K. β'.

v. 2 τὰ abest 109. v. 5 † καὶ δικαιοκρισίας 109. 110 111 c. plur. † τῆς δικαιοκρ. 108 c. 3 et al. v. 9 ἰυδαίω mox tamen ἕλληνος 109. v. 17 Pro εἰ δὲ - ἴδε 108. 109 110 c. al. v. 26 ὖν abest 109.

K. γ'.

v. 4 ὁ abest 109. v. 10 ὅ]ι abest 109 c. plur. v. 22 θεῦ habet 109 a sec. manu super linea. Idem γὰρ ἐςι recte. v. 24 τῆς ante ἐν 109 habet a sec. manu

---

foret. Sed, opinio, inquit, mea fert, vos de illa mea voluntate jam certiores esse factos.

19. ὁ γὰρ θεός rescribe, cum Griesb. e cl. occ. ὁ θεὸς γάρ susceperit, quod ex c. 14, 3 correctum esse potest. Utroque modo dicitur: Philipp. 2, 13 ὁ θεὸς γάρ, sed 1 Cor. 2, 10: τὸ γὰρ πνεῦμα, Gal. 5, 17: ἡ γὰρ σάρξ, Rom. 15, 5. 13. 33: ὁ δὲ θεός, Hebr. 2, 8: ἐν γὰρ τῷ, ubi ejusdem cl. occ. codd. quidam ἐν τῷ γάρ correxere.

21. ηὐχαρίςησαν male Griesb. e cl. occ. edidit; cf. Act. 27, 35 ubi augmentum abest, et similia in nota ad Act. 11, 29.

31. ἀσπόνδυς ex auctoritate codd. uncialium, Ephremi, Augustini aliorumque, probante Griesb., omittatur, quod e loco parall. 2 Tim. 3, 3 irrepsisse videtur, unde e margine illatum codex 17 et Theophylactus ante ἀςόργυς posuerunt.

32. Notatu digna est doctior lectio αὐ]οί pro αὐ]ά, quæ in cod. 73 et apud Chrysostomum semel occurrit. Similiter αὐ]ός reliquis opponitur 3 Joh. 10.

super linea. v. 26 αὐτῦ 108. 109. 110. 111. † καὶ εἰς τὸ 109. Ἰησῦν 109 c. al. Vulg. in 109 habet Ἰησῦ absque χριςῦ. v. 28 Pro ὖν - γὰρ 106 c. cl. occ. πίςει δικαιῦσθαι ἄνθρωπον 108. 109. 113 c. cl. or. v. 29 Ἡ habet 108 a sec. m. super lin. μόνων 106. 108. 111** c. al. καὶ ὐχὶ 108* c. 3. ὐχὶ δὲ καὶ 108. 109. 110. 111 113. 1. v. 30 τῆς abest 109.

K. δ'.

v. 3 δὲ abest ab 108* c. fam. lat. In marg. scriptum habet: γενέσεως. v. 4 Pro κατὰ ὀφείλημα - καὶ ὀφείλ. 106. τὸ ante ὀφείλ. abest a Marcc. c. plur. recte. v. 5 Additamentum Vulgatæ editæ non reperitur in 109. v. 9 ἢ abest 109. v. 11 καὶ ante αὐτοῖς abest 108 c. al. v. 12 τῆς πίςεως τῆς ἐν omnes c. plur. τῇ ante

---

C. III.

28. Λογιζόμεθα γὰρ, δικαιῦσθαι πίςει ἄνθρωπον, ita Griesb. e cl. occ. edidit, quod mihi quidem non probatur, neque Tholuckio in Commentario ad ep. ad Rom. p. 103 probari video. Hoc enim comma, quo versiculus antecedens repetitur, parum apte istius rationem conjunctione γάρ declaratam indicaret, imo summam superioris orationis hoc modo continet: existimamus *igitur* (ὖν), nosti cetera. Placiti ratio jam v. 23 sqq. exposita est. Video quoque Bas. 1 tueri vulgatam ὖν πίς. δικ. ἄνθρ., sed pergit χωρ. νόμυ (absque ἔργων).

29. μόνων pro μόνον nostri tres aliique octo codd., et plures patres, in quibus Clemens alex., recte habent. Ita enim Paulus construere solet: c. 10, 19 πρῶτος Μωϋσῆς, 1 Cor. 14, 36 μόνυς, Phil. 4, 15 μόνοι. Tantum in formula ὐ μόνον - ἀλλὰ καί istud μόνον ad nomen non refertur: c. 4, 16. 1 Joh. 2, 2. Pariter Luc. 6, 4 μόνυς nonnulli libri in μόνον mutarunt.

C. IV.

1. εὐηρεςηκέναι loco εὑρηκέναι notabilis est lectio margini duorum veterum codd. adscripta, quæ si

ἀκροβυστίᾳ abest 110. 111 c. al. v. 13 τοῦ κόσμου omnes c. cl. or. v. 14 ἐκ νόμου οἱ 113. v. 16 † οὐκ ἐκ πίστεως 109. v. 17 ἐπίστευσεν 109. 111. λαλοῦντος 109. v. 18 ἐθνῶν abest 109, qui in marg. habet. In extremo versiculo addit 106: ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. Quæ verba istinc in margine cod. 108 notata sunt. v. 25 ὡς καὶ παρεδόθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. 109, ibique Vulg. eadem omittit, vertens: *qui traditus est propter justificationem nostram.*

K. ε'.

6. ἔτι quod Griesb. e cl. occ. ante κατὰ exhibuit, recte abest a Marco. c. cl. or. Pro ἀσεβῶν - ἡμῶν 109.

---

aliunde confirmata fuerit, post ἦν nota interrogandi poni debebit. Sane non quidnam Abrahamo contigerit, sed num secundum carnem Deo placuerit, quæritur. Et opportune v. 2 respondetur, eum non ex operibus coram Deo justificatum esse. Contra si quæreretur, quid contigerit secundum carnem Abrahamo, responsi oblitus esset apostolus.

9. Recte ita interpungit cod. 111: περιτομήν; ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν. Λέγομεν γάρ. Vulgo non post περιτομήν, sed post ἀκροβυστίαν puncto interrogationis distinguitur, quanquam sequentia male conveniant. Imo respondetur, prædicationem felicitatis ad præputium quoque pertinere, quod deinceps exemplo Abrahami probatur. Sane particula ἢ in Plotino sæpe respondendi gratia sensu *imo* interrogationem excipit. Sic Luc. 12, 51 plene legitur: οὐχί, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν, *non, sed potius dissidium*: elliptice, sed sensu eodem in loco nostro et 1 Cor. 9, 10: ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει, ubi πάντως et sequens γὰρ arguit, affirmative accipiendum esse, licet vulgo perperam interrogative intelligatur.

C. V.

16. Optime omittit cod. Marc. 109 δι' ante ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, quod ex v. 18 irrepsisse judico, sicut

v. 8 ἔτι abest 109. v. 9 δι' αὐτοῦ usque ad σωθησόμεθα v. 10 abest 109, ubi in marg. exstat. v. 14 μέχρις

---

vice versa v. 18 εἰς ante κατάκριμα et δικαίωσιν ex nostro loco illatum puto. Durior certe est supposita ellipsis, si post δι' ἑνὸς ἁμαρτ. nomen θάνατος seu κρίμα subaudiatur; nam id, cui τὸ δώρημα opponitur, neutiquam posset reticeri. Deinde cum sequentibus sermo non consentiret; ait enim noxam et gratiam ita inter se differre, ut judicium condemnationis propter *unum*, sententia autem justificationis *multorum* peccatorum causa lata sit. Huc facit concinne οὐχ ὡς ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα, i. e. non quo unus peccaverit, beneficium contigit; unius quidem lapsus perniciem contraxit, sed multa delicta divinæ gratiæ ansam condonandi suppeditarunt. Sic progreditur oratio, neque eadem similitudo, quæ commate 15, ut vulgo opinantur, repetitur.

18. Docent quidem interpretes, præpositione εἰς nonnunquam circumscribi nominativum, quod vero tantum in verbis expressis et cum duplice nominativo constructis fieri solet, neque tamen in subjecto, sed in solo prædicato, e. g. Matth. 19, 5: ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, Luc. 2, 34. 13, 19. 1 Cor. 4, 3 Hebr. 1, 5. 1 Petr. 2, 7 et Matth. 21, 46 ex nostra emendatione in verbo cum duplice accusativo. Diversa autem ratio nostri loci est, quo deficit verbum, et, si suppletur, subjectum erit κατάκριμα et δικαίωσις, cujus loco valde dubito, an εἰς κατάκριμα, εἰς δικαίωσιν dici possit. Quod vero subaudit Tholuckius in Commentario p. 177 τὸ κρίμα ante εἰς κατάκριμα, et τὸ χάρισμα ante εἰς δικαίωσιν, durissimum est. Paullo levius auxilium subministrant quidam codices, cæteroquin ab interpolationis suspicione haud alieni, δι' ἑνὸς τὸ παράπτωμα et δι' ἑνὸς τὸ δικαίωμα exhibentes. Quod vero remedium consulto quæsitum videtur. Facilius et nativum, quantum video,

108. v. 15 ἐν τῇ χάριτι τῦ 109. v. 16 δι' ante ἑνὸς abest 109. v. 18 εἰς ante κατάκριμα abest 108*. v. 20 πλεονεκτήσῃ 109.

K. ς'.

v. 1 ἐπιμένομεν 109 c. al. v. 2 ζήσωμεν 109. 113 c. al. v. 3 † καὶ πῶς ἀπεθάνομεν. ἢ ἀγνοεῖτε, † ἀδελφοὶ 113. εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν 109. εἰς Χριστ. Ἰησῦν ἐβαπτίσθημεν 113. Vulg in 109 habet: *in Christo*, omisso *Jesu*. v. 8 συνζήσωμεν 109. v. 11 νεκρὺς μὲν εἶναι omnes c. cl. or. Χρ. Ἰησῦ † τῷ κυρίῳ ἡμῶν omnes c. cl. or. ex v. 23. v. 12 αὐτῇ † ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῦ omnes et Theodor. in 113 c. cl. or. v. 15 ἁμαρτήσωμεν 110* ut videtur, 113 c. al. v. 17 ὅτι 109, idem εἰς ὅ. v. 19 παρεστήσατε altera quoque vice ante τὰ μέλη habet 109.

---

præbetur et a Syro, qui κατάκριμα demto εἰς et δικαίωσις ζωῆς vertit, et a nostro cod. 108, qui εἰς ante κατάκριμα omittit; neque dubitarem eos sequi, si in alio libro scripto δικαίωσις pro εἰς δικαίωσιν exstaret. Unus e codicibus, qui εἰς δικαίωμα habet, originem interpolationis ex v. 16 propius monstrat.

20. Notatu digna est lectio nostri 109 πλεονεκτήσῃ, cum vulgare πλεονάσῃ facile e proximo et ex c. 6, 1 invehi potuerit.

C. VI.

12. ὑπακύειν αὐτῇ omissis cæteris auctoritate fam. lat., Irenæi et Tertulliani scribi oportet. Namque quum fam. afr. ὑπακύειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῦ, cl. or. autem et illud et hoc junctim addito ἐν exhiberet: αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῦ, atque cum unus e libris latinis Sangermanensis cum Ambrosio, quos Griesb. secutus est, unum et alterum omitteret; admodum probabile est, alterutrum e scholio super linea scripto insertum fuisse. Neque vero crediderim, vocula αὐτῇ plura verba ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῦ expulsa fuisse, sed contra videtur factum, et scholion istud Origeni jam cognitum Alexandriæ confictum esse.

K. ζ'.

v. 3 τοῦ μὴ usque ad ἑτέρῳ abest 109, qui in marg. agnoscit. v. 6 ἀποθανόντες Marcc. c. plur. v. 7 Pro ἐπιθυμίαν - ἁμαρτίαν 109 e proximo. v. 10 ἡ ante εἰς abest 109. v. 14 σαρκικὸς omnes c. cl. or. πεπραγμένος 106. v. 15 θέλω † ἀγαθὸν et paullo post μισῶ † πο-

---

C. VII.

10. αὐτὴ pro αὕτη invitis libris manu scriptis Koppe scripsit, qua in re Griesbachium quidem assentientem habet, neque vero Bengelii editionem, ad quam falso provocat. Demonstrativum ita vim augendi habet v. 16 c. 9, 6. 1 Cor. 3, 17 (ubi quidam libri interpolarunt) 1 Cor. 6, 4. 16, 3.

14. σάρκινος loco σαρκικός Griesb. cl. occ. secutus hic et alibi rescripsit. At sine ulla varietate c. 15, 27. 1 Cor. 9, 11. 2 Cor. 10, 4. 1 Petr. 2, 11 σαρκικός legitur, ad denotandum id, quod ad carnem et ad corporea pertinet, cui adjectivum πνευματικός opponitur. Nec minus 2 Cor. 3, 3 absque scripturæ diversitate σάρκινος occurrit, significans id, quod ex carne constat, cui λίθινος opponitur. Quocirca idem discrimen, quod nostri inter fleischlich et fleischern faciunt, etiam inter σαρκικός et σάρκινος constituendum, atque 1 Cor. 3, 1. 3. 4. 2 Cor. 1, 12 Hebr. 7, 16, in quibus locis documenta cl. occ. formam σάρκινος exhibent, constanter σαρκικός legendum est.

15. τοῦτο ante πράσσω, quod a pluribus monumentis cl. occ. abest, suspicione interpolationis non vacat; quoniam non tanta vis in hoc commate inest, quanta in proximo: ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Unum vero comma ex altero esse corruptum, e Marcc. 110 et 111 patet, quemadmodum etiam c. 8, 26 sq., ubi v. lect. var. ap. Griesb. Similis locus est Matth. 15, 11, ubi prævio commate negativo verbum κοινοῖ simpliciter, et subsequente affirmativo τοῦτο κοινοῖ augendi gratia ponitur.

νηρὸν 106. Pro πράσσω - ποιῶ et pro ποιῶ - πράσσω 110 111. v. 17 αὐτῷ 106. 109. v. 20 ἐγὼ post θέλω abest 109 c. cl. occ. v. 21 Pro τῷ - τὸ 109. Idem ποιεῖ. v. 22 Pro συνήδομαι - δυνήσομαι 106. τὸν νόμον 109.

K. η'.

v. 1 μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα omnes c. cl. or. v. 3 Pro ἑαυτοῦ - αὐτοῦ 109. καὶ περὶ

---

21. Locus ab interpretibus varie tentatus, nisi ab arte critica præsidium nactus fuerit, vix ad sanam rationem restitui poterit. Durum hyperbaton statuit Tholuckius in Commentario p. 252, post ἄρα interpungendo, τὸ καλόν tanquam appositum ad τὸν νόμον intelligendo, et τῷ θέλοντι ἐμοί ad ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται construendo. Qui minus verbis vim faciunt, τὸν νόμον potentiam seu animi humani impetum esse volunt. Tum vero articulus τόν inscite appositus esset, qui legem divinam potius spectare videtur. Neque scio an recte apostolus de tali animi impetu loquatur, quali vitiositas mihi adhæreat (ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται). Nam τὸ παρακεῖσθαι parum convenit νόμῳ, imo τὸ κυριεύειν sive αἰχμαλωτίζειν (v. 23). Quapropter equidem arbitror, verba ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται, tanquam argumentum totius loci margini adscriptum, quod in veteribus libris cum conjunctione ὅτι inferri solet, auctoritate membranarum F G, qui interdum soli verum tenent, a textu esse excludenda. Theodoretus certe perspiciens, quam male hæc cohæreant, post καλόν notat: ἐνταῦθα δεῖ στίξαι. Sin quæ a sensu abhorrent, plane ejecta fuerint, omnia recte se habebunt. Verbum εὑρίσκειν hic potestatem percipiendi seu prehendendi habet, quemadmodum Act. 17, 27 formula εὑρίσκειν τὸν θεόν.

C. VIII.

1. Lego μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, omissis ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα, auctoresque habeo codd. A D ex emen-

ἁμαρτίας abest 109 c. al. καὶ abest a Vulg. 109. v. 10 διὰ ἁμαρτίαν 109. v. 11 διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα Marcc. c. plur. utr. cl. v. 17 Pro μὲν - δὲ 109, idem verba συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ in marg. habet. v. 19 Pro κτίσεως - πίστεως 109 c. al. v. 23 αὐτοὶ οἱ 109 c. al. v. 26 προσευξόμεθα 108. 109. 110. 111. 113 c. plur. ἀλλὰ 109.

---

datione priori, (nam a prima manu omnia absunt, a tertia omnia adsunt,) complures veteres interpretes et patres, Bengeliumque mecum assentientem. Ita enim probe intelligitur, et cur verba cognata ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα e loco parallelo v. 4 in codd. cl. or. assuta, et cur, additamento lineis superscripto, spatium vacuum in cod. G. relictum, in cæteris membranis uncialibus verba μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα, omnino omissa sint. Neque igitur brevissimam scripturam, quæ Millio, Semlero et Griesb. perplacuit, præferre oportet. Alibi quoque in iisdem monumentis cl. occ. studium repetitiones evitandi cernimus, e. g. c. 10, 3 δικαιοσύνην post ἰδίαν, quod sane facile suppletur, a pluribus testibus occ. abest, ab iisdem fere ἐξουσίαι c. 13, 1. Cæterum in Pauli scriptis verba et commata iterata haud raro deprehendimus: cf. 1 Cor. 15, 13 sq. et 16 sq. c. 6, 12 et 10, 23. 2 Cor. 10, 8 et 13, 10 c. 11, 5 et 12, 11 Gal. 2, 16. Similiter 1 Cor. 15, 54 comma e proximo repetitum ab aliquot testibus cl. occ. male omittitur.

23. Articulum οἱ, quem sensus requirere videtur, quemque librarii prævio αὐτοί facillime prætermiserunt, ex Marc. 109 aliisque octo codd. et editione, qua Theophylactus usus est, probante Bengelio, restitue. Eadem de causa c. 11, 24 in nonnullis libris οἱ post οὗτοι excidit.

24. καί, quod quædam cl. occ. documenta sustulerunt, sic in altero membro orationis interrogandi particulæ τίς adjungitur 2 Cor. 2, 2.

v. 28 † τὸ ἀγαθὸν 109 c. al. v. 30 ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ abest 109. v. 34 καὶ ante ἐστιν abest 108. 109. 113 c. A et al. v. 36 ἕνεκα 108 c. al. sed ἕνεκεν 109 c. cl. occ. v. 38 οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα 108. 109 110. 113 c. cl. or. Ante οὔτε δυνάμ. addit 109 c. alio οὔτε ἐξουσίαι.

---

33 sq. In interpunctione Theodoretum, Athanasium et Bas. cd. 1, quem inspexi, cum Bengelio sequi malim, quam Augustinum post δικαιῶν, ἀποθανών et ἐγερθείς interrogative distingui jubentem, cui Griesb. aliique suffragantur. Etenim prædicata ὁ δικαιῶν, ὁ ἀποθανών et ἐγερθείς rationem reddunt, cur nemo accusare seu condemnare possit. Neque vero scio an gravis sit oratoris, eum, qui auctor est ut nemo accuset, ipsum, etiamsi interrogative, accusantem fingere. Tum quod neque Deus neque Christus electos reos fecerint sive condemnaverint, nil sane dixit, nec inde sequitur, eos omnino criminationibus et condemnatione, quas diabolus, mundus et sua cuique conscientia infligere soleant, vacare. Vacant autem, cum contra hos Deus justificans et Christus intercedens affirmative ponantur.

34 Dubium est, utrum καί ante ἐστιν a fam. afr. elegantiæ gratia proscriptum, an a cl. or. per oscitantiam e proximo ὅς καί invectum sit. Eadem quidem fam. afr. omittit etiam καί ante ἐγερθείς, sed tamen res digna est memoratu, ante ἐστιν neque Irenæo neque interpretibus latinis τὸ καί cognitum fuisse.

38. ἄγγελοι, ἀρχαὶ, δυνάμεις sive ordines tres angelorum, sive potestates cœlestes, terrestres et subterraneas significent, hæc tria vocabula arcte connexa non cum Griesb. auctoritate cl. occ. freto sejungenda sunt. Quod quidem οὔτε δυνάμεις post μέλλοντα collocatur, propterea factum esse suspicor, quod quispiam olim parallelismi servandi causa

14

K. θ'.

v. 3 εὐχόμην 108. 109. 113. 1 c. plur. ἐγὼ abest 108. v. 4 εἰσιν abest 109. v. 7 οὐδὲ Theodoret. in textu 113. v. 9 ἐλεύσομαι.† πρὸς σέ, 109. v. 11 πρόθεσις τοῦ θεοῦ Marcc. c. plur. utr. cl. v. 12 et 25 ἐῤῥέθη 108. 109. 113. v. 16 οὐ τοῦ τρέχοντος οὐδὲ τοῦ θέλοντος 109. v. 21 ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ ἐξουσίαν 109. v. 22 † αὐτοῦ μακροθυμία 109,

---

super οὔτε δυνάμεις scripserit ex Eph. 1, 21. 1 Petr. 3, 22 οὔτε ἐξουσίαι (v. lect. var.); unde alius illud facile omittebat, alius transponebat. Quod si verum est, editio nostri 109, qui οὔτε ἐξουσίαι addit, hac in scriptura archetypum est totius class. occ.

C. IX.

1. Placitum Nœsselti, quo ἐν πνεύματι ἁγίῳ de formula jurandi intelligitur, et distinctione ante interposita, ad superiora refertur, licet a recentioribus editoribus adoptatum, mihi quidem non probatur. Primum enim nullum exstat exemplum juramenti per spiritum s.; minus etiam hic tale reperiri possit, prævia obtestatione per Christum, quasi per duos Deos. Deinde ne liquet quidem, num per Christum Paulus h. l. affirmet. Quod in dubium merito vocabis, cum similis tenoris locum 2 Cor. 12, 19 contuleris, ubi κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλεῖν opponitur humano sermoni, τῷ λαλεῖν ἀνθρωπίνως. Pariter nostrum comma nescio an melius ita explicari possit: verum dico coram Deo, mente in Christo versans, eundemque vicissim in præcordiis habens. Quo solennis animi habitus in affirmando brevi significatur, neque vero Christus testis appellatur. Tandem Nœsselti ratio contortam reddit constructionem, vicina separando et longinqua nectendo. Provocat apostolus ad suam conscientiam; quam incommode inde provocatio ad spiritum s. sejungatur, nemo non videt. Facilior sane et ab omni parte laudabilior est hæc interpretatio: dum

idem paullo post κατηρτισμένα, ubi Vulg. *apta*. v. 29 ἐγκατέλιπεν 109. v. 33 ἐπ' αὐτὸν Theodoret. in textu in 113.

---

mihi conscientia testificatur, unâ efficax est et spiritus s., qui ei obversatur eamque penetrat. Eodem sensu præpositio ἐν usurpatur e. g. Marc. 12, 36: Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Egregie Bucerus et Tholuckius in Commentario p. 333 sq. nostrum locum interpretati sunt.

3. Inter ηὐχόμην et εὐχόμην veteres codd. variant. Utrumque recte scribitur, sed prius præferendum, quod Act. 8, 15. 9, 40. 27, 29 augmentum sine variatione librorum adest.

12 et 26. ἐῤῥέθη pro vulgari ἐῤῥήθη e nostris codd. et Bas. 1 rescribe, quia illam formam plurima exemplaria Gal. 3, 16 Matth. 5, 21. 27. 31 sqq. agnoscunt. Utrumque dici ajunt Phavorinus et Etymol. M. v. ἐῤῥέθη, v. Heindorf. ad Plat. Gorg. p. 46, ubi æque fluctuant veteres cdd.

22 sqq. Dele distinctionem post ὀργήν, et apposito comma post ἀπώλειαν, notam interrogandi post δόξαν, et punctum post ἐθνῶν. Est enim interrogatio, qua objectio Judæorum v. 19 prolata et v. 20 sq. vituperata refellitur. Particula adversativa δὲ intendit orationem, et εἰ δὲ valet: *quid? si* (wie? wenn). Nemo interpretum mentem Pauli assecutus esse videtur, quam intelliges, cum ἃ v. 23 pro αὐτὰ dicta sumseris, cujus generis plura exempla ad c. 16, 27 congessimus. Tum comma καὶ ἵνα γνωρίσῃ, a προητοίμασεν pendet, et sibi invicem respondent cum verba v. 22: „multa patientia sustinuit vasa iræ," verbis v. 23: „vasa misericordiæ (ἃ) præparavit in gloriam," tum verba v. 22: „ostensurus suam potentem iram," verbis v. 23: „ut patefaceret uberrimam suam gloriam." Sapienter autem verbo sustinere utitur de vasis iræ, et verbo præparare

K. ί.

v. 1 Pro αὐτῶν - τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν omnes c. cl. or. Vulg. in 109: *fit per Israel.* v. 3 δικαιοσύνην, καὶ usque ad τοῦ Θεοῦ abest ob homœoteleuton ab 109,

---

de vasis honestis: illa enim non sunt a Deo præparata ad exitium, sed sua culpa ad interitum aptata, et a Deo ad manifestandam suam justitiam tolerata, hæc vero a Deo in gloriam facta et prædestinata sunt. Quam si interpretationem amplexus fueris, prorsus confutati erunt adversarii, qui culpam sibi imputari v. 19 deprecabantur. Nam minime oportere Deum accusari, ait apostolus, sed eum tantum uti vasis pestiferis, iisque spatium dare, ut ira et majestas divina patescat, eundemque in electis gloriosam suam misericordiam prodere.

C. X.

19. Utrum μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω cum cl. occ., an μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ cum cl. or. legi oporteat, ex contextu dijudicari potest. Prout enim οὐκ ad verbum, seu ad voculam interrogandi μή refertur, diversa enascitur sententia. Scilicet particula interrogativa μή latinæ *num* respondet, ita tamen, ut id, quod interrogatur, negetur vel dubitetur, e. g. c. 9, 20 11, 1. Contra οὐ cum interrogative sumitur, reddendum est *nonne*, ita ut id, quod interrogatur, affirmetur, e. g. c. 11, 2. Hinc vero bene distinguas, cum interrogatio non ad negationem οὐ, sed ad verbum cum negatione constructum pertinet: ita Act. 13, 10: οὐ παύσῃ διαστρέφων, non desines pervertere? quod haud vertendum: nonne desines? (Diversa esset sententia: μὴ παύσῃ, an desines?) In hunc modum οὐ accipiendum Rom. 2, 21. 1 Cor. 9, 6 Luc. 17, 18. Quapropter ut luculentius appareat, οὐ interrogative, non negative intelligendum esse, Johannes Ev. 18, 11 οὐ μή sensu affirmativo, Paulus 1 Cor. 9, 4 sq. 11, 22 μὴ οὐκ eadem vi affirmandi quidem,

qui in marg. habet, sed omittens καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην. v. 14 πιστεύσωσιν 109 c. f. lat. ἀκούσωσι 111 c. al. ἀκούσωσιν 109. v. 15 εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων abest ob homœotel. ab 109. v. 19 μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ omnes c. cl. or. præter 106, qui habet: μὴ, οὐ γινώσκω Ἰσραήλ. Ad antecedentia refert πρῶτος 109. v. 21 διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου πρὸς 109.

---

modeste tamen addubitandi: *nunquid* (seu *num forte*) *non*, scripsisse videntur. Idem valet μὴ οὐκ commate antecedente 18, ubi affirmative respondetur: in nostro interpretes pariter interrogationem affirmativam reperire solent, ita explicantes: nonne Israel cognovit, a se ad gentiles doctrinam de Messia traductum iri? Tum ordinem verborum a cl. or. exhibitam prætulerim. At cum commata 18 et 19, quæ iisdem verbis: ἀλλὰ λέγω inchoant, cum illic ἀκούειν et hic γινώσκειν sibi respondeant, utrumque autem ad superius comma 16 se referat, equidem in his duobus propositionibus duplicem modum video exponendi, cur non omnes obediant evangelio, primum: nunquid non id audiverunt? imo vero; deinde: an Israel id (supple τὸ εὐαγγέλιον ex v. 16) non cognovit, i. e. mente et fide assecutus est? Non cognovisse eos et ab ethnicis in coguoscendo vero superatos esse, e prophetarum vaticiniis demonstrat, ne insolentior videatur, si ipse suo nomine asseruerit. Quam cum interpretationem unice contextui convenire arbitrer, rectius μή sensu negativo accipietur, et οὐκ ad verbum, non ad interrogationem referetur; quare editionem occidentalem ego cum Kustero, Millio et Griesb. probo, classem orientalem, quam vulgares libri impressi sequuntur, ex v. 18 aberrantibus oculis ordinem adulterasse ratus. Quod ad rationem grammaticam supra expositam attinet, observes velim, Johannem 4, 29 μήτι, c. 9, 27 μή sensu dubitandi usurpare, more

K. ια'.

v. 1 et 2 αὐτοῦ omnes. v. 2 Ἰσραὴλ, λέγων 108. 109 110. v. 4 κατέλειπον 109. v. 5 οὖν abest 109 c. al. v. 6 Pro γίνεται - ἐστὶ Theodoret. in 113 c. al. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ (ἔστι 109) χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον. omnes habent c. cl. or. v. 7 τούτου 108 c. al. τοῦτο 109. 1 c. cl. occ. v. 12 κόσμου πλοῦτος 109. v. 13

---

optimorum scriptorum, e. g. Platonis in Parmenide c. 18 p. 134 E, ubi v. Heindorf.

C. XI.

6. Verba εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστι χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον, omittuntur in cl. occ., comprobantibus Erasmo, Grotio, Wetstenio et Griesb. Neque vero est otiosum additamentum, imo ad explendam sententiam necessarium. Si gratia, inquit, eliguntur, jam non est ex operibus, alioquin notio gratiæ interciderit; sin ex operibus, jam non est gratia, alioquin notio operis interciderit: aut gratiam opusve perverse intellexeris, aut utrumque sejungendum ait; et illam huic et hoc illi in salute conquirenda convenire negat. Similiter in utramque partem disputat c. 13, 1, ut plenius sensus eluceat. Cæterum quam vetustum sit comma, de quo quæritur, testificantur translatio Peschito, quæ agnoscit, et codex Vaticanus, qui verba ἐστὶν ἔργον depravavit in ἐστὶ χάρις. Quam interpolationem si jam in antiquissimo apographo, unde codices et interpretes cl. occ. hauserint, exstitisse supponis, non mirum est, istud comma per negligentiam excidisse, quoniam antecedens desinit in idem vocabulum χάρις, imo secundum scripturam aliquot documentorum cl. occ. in eadem verba: οὐκέτι ἐστὶ χάρις (pro οὐκέτι γίνεται χάρις). Sane quam ob homœoteleuta aliæ omissiones h. l. in veteribus libris deprehenduntur, cum modo verba ἐπεὶ ἡ χάρις usque ad εἰ δὲ ἐξ ἔργων, modo εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστι χάρις, modo ἐπεὶ τὸ

Pro γὰρ - δὲ Theodor. in 113 c. al. ἐγὼ abest 109 et Theodoret. 113 c. A et al. δοξάσω 109 c. 46 et alio. v. 16 εἰ ante ἡ abest 109 c. al. v. 19 οἱ abest ab omnibus Marcc. Theodoret. in 113 et cd. 1 c. plur. utr. cl. v. 21 φείσεται omn. c. plur. v. 22 ἴδε omn. c. plur. recte. v. 23 καὶ ἐκεῖνοι 108. 109. 113 c. cl. or. v. 24 οἱ abest 109 c. al.

ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον desiderentur. Cæterum Marc. 109 loco oxytoni ἐστὶ ante χάρις rectius ἔστι exhibet.

7. τοῦτο, ob sequens οὐκ litera finali ο amissa, in τοῦτο in cl. occ. mutatum est, quod editiones principes et Griesb. habent.

19. Articulus οἱ ante κλάδοι, qui in recentioribus edd. inde a Stephani tertia exstat, auctoritate librorum veterum destitutus, et ex conjectura intrusus esse videtur; quare cum primis edd. impressis et Bengelio ejiciendus.

21. φείσηται, quod est in paucis libris scriptis atque edd. posterioribus Erasmi et Elzeviriana, scribere malim quam φείσεται, licet a plurimis codd. manu exaratis et impressis exhibitum. Namque μήπως tantum in re præterita cum indicativo construi solitum est, sic Gal. 2, 2. 4, 11 (φοβοῦμαι, μήπως εἰκῆ κεκοπίακα) 1 Thess. 3, 5; in re autem futura nunquam non cum subjunctivo, e. g. eodem loco 1 Thess. 3, 5 unum verbum in indicativo, alterum in conjunctivo consulto positum est. Quod exemplum ex Hebr. 3, 12 afferunt: βλέπετε, μήποτε ἔσται, non quadrare videtur, quia particulæ μήπως et μήποτε earumque constructio invicem non confundendæ sunt. Correctio vero φείσεται nostro loco ex omissione conjunctionis μήπως facile explicatur, quæ a fam. afr. propterea abest, quod ellipsis subaudienda φοβοῦ (ut Matth. 25, 9 Act. 5, 39) non intelligebatur.

32. ὁ Θεὸς τὰ πάντα seu ὁ Θεὸς πάντα habet fam. lat., ex Gal. 3, 22, monente Tholuckio in Comment. p. 462.

K. ιβ'.

v. 2 μὴ abest 106. συσχηματίζεσθαι - μεταμορφοῦσθε 109. v. 4 μέλη πολλὰ ἔχομεν ἐν ἑνὶ σώματι 109. v. 5

C XII.

2. συσχηματίζεσθαι - μεταμορφοῦσθε, ut est in 109, mihi tanquam doctior lectio placet, cum cl. or. bis -σθε et cl. occ. (cum Bas. 1) totidem -σθαι exhibeat. Ita enim v. 14 sq. et Act. 23, 23 sq. infinitus imperativum excipit, atque v. 19 in altero membro orationis cum ἀλλά inchoante imperativus ponitur, prævio participio loco imperativi. Quod si nostro loco æque obtinuit, patet, cur alii prima vice -εσθε, alii altera -ῦσθαι correxerint. Item Ephes. 4, 23 sq. aliquot libri infinitivos medii in imperativos mutarunt. Cæterum de hoc usu infiniti v. not. ad Act. 1, 4. — Mox ὑμῶν, quod a cl. occ. abest, et mihi et Griesb. suspectum est, quia similiter absolute νοῦς 2 Thess. 2, 2 usurpatur, ubi nonnulli ὑμῶν addebant.

11. κυρίῳ ex auctoritate omnium fere codd. et intt. rescribe loco καιρῷ, quod Griesb. e membranis græcolatine scriptis D*FG, nonnullis exemplaribus latinis et paucis patribus atque libris antiquitus impressis recepit. Cum vero prope fidem accedat, compendium scribendi ab oculis latinis festinanter inspectum diversitatis fuisse causam, observari oportet, non vocem καιρός, sed nomen κύριος fere semper compendiose occurrere, sicut Marcc. h. l. κ̅ῶ seu κ̅ῳι habent. Quod si tenetur, sequitur, ex κ̅ῳι i. e. κυρίῳ lectionem καιρῷ esse natam. Neque hæc posterior internis argumentis sese commendat. Atqui cum contextus, ut τῷ κυρίῳ legatur, suadet, ita ut christiani spiritu ducti in domini servitutem tradantur; tum δουλεύειν notat servum esse, non se accommodare, sed vereor, ut cohortatio, τῷ καιρῷ δουλεύειν, gravitatem apostoli deceat, qui utique

Eph.

Post ὅλως addit super linea καὶ 109 c. 46 et al. v. 7 Pro διακονίαν - ὁ διακονῶν 109 c. al. Theodor. in 113.

Eph. 5, 16 Col. 4, 5 admonet, τὸν καιρὸν ἐξαγοράζεσθαι. Similiter Ignatius in ep. ad Polycarpum c. 3 hortatur: τοὺς καιροὺς καταμάνθανε, ubi eum nonnulli nostrum locum respexisse temere putaverunt. Ut vero nemo sacrorum scriptorum ad δουλεύειν τῷ καιρῷ aut similia excitat, ita solenne est δουλεύειν τῷ κυρίῳ Act. 20, 19 Eph. 6, 7, vel Χριστῷ Rom. 14, 18. 16, 18, vel τῷ κυρίῳ Χριστῷ Col. 3, 24, vel Θεῷ Matth. 6, 24 1 Thess. 1, 9.

19. Animadvertendum, interpretem Gothicum post ὀργῇ addidisse Θεοῦ quod nescio utrum ob paucitatem literarum ΘΥ potius exciderit, an ex interpretatione irrepserit. Sane quam dura fuerit ellipsis, quæ ob hanc ipsam causam trifariam explicatur, alio pro ultione divina, alio pro ira hostis, alio denique pro ira propria τὴν ὀργήν accipiente. Qui postremam sententiam amplectuntur, ita ei patrocinari student, ut δότε τόπον, date moram, differte, interpretentur, collata phrasi latina e. g. apud Livium L. VIII. 32 obvia: „orabant, ut iræ suæ spatium et consilio tempus daret," v. et L. II. 50 Senec. de ira III. 39. Ii vero dissimilia comparant: τόπον διδόναι et *spatium dare*. Constat enim, *spatium* de temporis intervallo Latinis usurpari, ideoque haud raro de mora dici et cum nomine moræ jungi, e. g. a Valerio Flacco L. II. v. 356 et a Statio Theb. L. X. v. 704. Sed nusquam τόπος de tempore seu temporis dilatione adhibetur. Imo τόπον διδόναι respondet phrasi latinæ: locum dare, i. e. cedere, ut Luc. 14, 9. Sed cedere propriæ iræ, sive pati eam dominari, (quo sensu translato διδόναι τόπον Eph. 4, 27 occurrit,) non ferenda esset sententia et pæne insulsa. Imo Plutarchus de ira cohibenda c. 14 recte monet, non oportere iræ διδόναι

v. 20 οὖν abest 106. 108 c. al. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν abest 109, qui in marg. a sec. manu habet: καὶ ἐὰν διψήσῃ πότιζε αὐτόν.

K. ιγ′.

v. 1 Pro ἀπὸ - ὑπὸ omnes c. plur. utr. cl. οὖσαι ἐξουσίαι omnes c. Theodoret. in 113 c. cl. or. ὑπὸ τοῦ 106 108 113. 1, abest τοῦ ab 109 c. cl. occ. v. 4 εἰς ὀργὴν. ἔκδικος 108. 109 c. 46 et al. v. 8 ἀγαπᾷν ἀλλήλους omn. c. cl. or. v. 9 οὐ ψευδομαρτυρήσεις abest 109 gr. et lat. c. cl. occ., adest in 106. 108. v. 11 γὰρ abest 109 c. al. v. 14 ποιεῖσθαι 109.

τόπον. Quanquam isti interpretationi literis maxime accommodatæ ipse scriptor ansam præbuerit, nisi θεοῦ addiderit. Non minus sequentia iram Dei, cui locus dandus sit, intelligendam esse persuadent. Similiter 1 Cor. 2, 14 verba τοῦ θεοῦ in antiquis editionibus, quibus interpres Syrus, Irenæus et Clemens alex. usi sunt, defuerant; Act. 15, 10 verba τὸν θεόν a pluribus Latinis omissa; Gal. 1, 15 ὁ θεός in compluribus documentis excidit; Gal. 3, 21 τοῦ θεοῦ abest a vetusto cod. Vaticano (B), in aliis Eph. 3, 2. 4, 30 Hebr. 10, 12 Marc. 12, 32 Luc. 13, 28 eadem verba desiderantur.

C. XIII.

1. Articulus τοῦ ab iis fere codd., qui etiam loco ἀπό habent ὑπό, omittitur, unde studium conformandi unum comma ad alterum pellucet; eoque minus cum Bengelio et Griesb. facio, qui omissionem comprobarunt.

4. εἰς ὀργὴν, ἔκδικος, sic e præstantissimo cod. 17 Marcc. Bas. 1 aliisque sedecim libris, e Theodoreto et Chrysostomo rescribe, cum vulgo inverso ordine legatur ἔκδικος εἰς ὀργήν, male ita εἰς ὀργὴν redundante. Quod a fam. lat. verba εἰς ὀργὴν omnino absunt, propterea, ut fieri solet, alienum locum in reliquis exemplaribus obtinuisse videntur.

K. ιδ'.

v. 1 προςλαμβάνεσθαι 109. Idem pro διαλογισμῶν-λογισμὸν. v. 2 † τὰ πάντα 109. v. 4 δυνατὸς γάρ ἐστιν omnes c. cl. or. v. 5 γὰρ post μὲν, quod in Vulgato edito additur, a Vulg. in 109 abest. Mox κρινεῖ bis 109. v. 6 καὶ ὁ ἐσθίων omnes c. plur. v. 8 Loco prioris ἀποθνήσκωμεν-ἀποθάνωμεν 108* ut videtur c. 3 et al. v. 9 καὶ ante ἀπέθανε abest 108* c. cl. occ. ἀπέθανεν 111. καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν omn. c. plur. v. 13 Pro ἢ-εἰ 109. v. 14 αὐτοῦ Marcc. c. plur. v. 16 ὑμῶν abest 109. v. 18 τούτοις omn. c. cl. or. Pro Χριστῷ-κυρίῳ 109 c. alio. v. 23 πᾶν-πίστεως abest ob homœotel. 109.

---

12. Pro καὶ ἐνδυσώμεθα cl. occ. ἐνδυσώμεθα δὲ ad ostentandam oppositionem correxit, non improbante Griesb. Iidem fere codd. eandem ob causam c. 14, 3 ὁ δὲ interpolarunt, quod Griesb. minus placuit: utrumque vero æque rejiciendum.

C. XIV.

4. Pro δυνατὸς γάρ ἐστιν, quod est pervulgatum loquendi genus (c. 4, 21. 11, 23. 2 Cor. 12, 10. 13, 9), scripturam rariorem δυνατεῖ γὰρ e cl. occ., non refragante Griesb., recipe, cum AFG δυνατεῖ, BCDE δύναται, Basilius et Chrysost. δυνατὸς absque ἐστιν exhiberent. Eadem varietas in verbo δυνατεῖ 2 Cor. 13, 3 reperitur.

9. Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα, sic optime habent codd. FG, Vulg. et aliquot patres. Vulgaris editio orientalis hæc est: καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν. (Male Erasmus et Elzevirii καὶ ἀνέζησεν ediderunt.) Aut καὶ ἀνέστη aut καὶ ἔζησεν expungendum esse, jam inde colligi potest, quod a codd. ABC illud (probante Griesb.), ab aliis hoc abest, et vulgo utrumque jungitur, idque in Peschito inverso ordine: καὶ ἔζησεν καὶ ἀνέστη. Utrum ejiciendum sit, perspicere mihi videor ex antiqua interpolatione codd. DE in Irenæo jam obvia: ἔζησε καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη. Verbum ἔζησε hic addebatur, si quid video,

Ad calcem capitis inseruntur versiculi 25—27 cap. 16 ab omnibus c. cl. or. In Vulg. 109 et hic a recentiore manu perscripti, et in extrema epistola infra paginam denuo exstant.

K. ιε'.

v. 1 δὲ abest 111 c. al. v. 2 γὰρ abest ab omn. c. plur. Pro ἡμῶν, ὑμῶν 109 c. al. v. 3 ἑαυτὸν Theodor. in textu 113. v. 4 διὰ posterius abest 109 c. plur. adest in 108 c. fam. afr. v. 5 ἐν ἀλλήλοις abest 109. Ἰησ. Χριστὸν 109 gr. et lat. v. 6 δοξάζειν σε τὸν 109. v. 7 ὑμᾶς 108. 109 c. cl. occ. ἡμᾶς 111 c. al. v. 8 Χρ. Ἰησοῦν omn. c. plur. v. 9 † κύριε. καὶ 106. 108. 1 c. plur. v. 11 πάλιν abest Theodor. in 113. καὶ ante ἐπαινέσατε abest

---

ut ratio redderetur, cur Christus ζώντων dominus esset. Hinc etiam καί ante ἀπέθανε in cl. or. remansit, quod cl. occ. cum nostro 108 recte omittit. Hoc modo originem interpolationum verius conjecisse mihi videor, quam si καὶ ἀνέστη ex 1 Thess. 4, 14 huc esse translatum dicatur. Perinde verba καὶ ἔζησεν ex Apocal. 2, 8 desumta videri possint.

18. ἐν τούτῳ probante Griesb. scribe. Cum enim in scriptura ΤΟΥΤΩΙ seriore ævo depravatio fuerit proclivis in τούτοις, magis audiendæ sunt membranæ antiquiores unciales.

C. XV.

8. Ἰησοῦν Χριστὸν vulgo editum, sed aut invertendum ordinem, ut est in nostris omnibus Bas. 1 cum pluribus codd., intt. et patribus, editionibus Complutensi et Bengelii, aut Ἰησοῦν ex auctoritate fam. afr. omnino delendum esse duco.

9. Additamentum κύριε in pluribus exemplaribus græcis, intt. et editione impressa Complutensi obvium non prorsus spernendum, quod dubium est, irrepseritne huc ex intt. LXX Ps. 18, 50, an in cæteris libris ob compendium κε' καί (ita in Marcc.) per negligentiam exciderit. Neque v. 11 liquet,

106. 108*. 109 c. al. v. 13 πληρώσει 109. ὑμᾶς πάσης 106. περισσεύειν ὑμᾶς 109. v. 14 ἀγαθοσύνης 109. 111. Pro ἀλλήλους-ἄλλους 108 c. plur. v. 15 τολμηρὸν 109. ἀπὸ μέρους, ἀδελφοὶ 108 c. 3. v. 17 ἔχων 106. πρὸς τὸν omn. c. cl. occ. v. 19 πνεύματος θεοῦ omn. c. cl. or. v. 20 εὐαγγελίσασθαι 109. v. 23 τόπον ἔχειν 109. δὲ post ἐπιποθίαν abest 111. v. 24 πορεύομαι ἐπισπανίαν 109. ἰσπανίαν 106 et v. 28 ita c. al. ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, ἐλπίζω γὰρ omn. c. cl. or. In 108* sicut in cod. 3 pro γὰρ fuisse δέ videtur. Mox ἀφ' ὑμῶν 109 c. cl. occ. v. 26 μακεδονίαν καὶ ἀχαΐαν 109. v. 28 † ὧν αὐτοῖς 109. αὐτοῖς abest 108 c. al. v. 29 Verba τοῦ εὐαγγελίου τοῦ agnoscunt omnes c. cl. or.

---

utrum Peschito, Chrysostomus et aliquot codd. καί ante ἐπαινέσατε omittendo LXX Ps. 117, 1 imitati sint, an cæteri copulativam ex suo ingenio addiderint.

13. ἐν ante τῇ ἐλπίδι abest a fam. lat. Promiscue res, qua abundamus, cum περισσεύειν construitur et adjuncta et demta præpositione ἐν: adjuncta 1 Cor. 15, 58. 2 Cor. 3, 9 Phil. 1, 9, demta cum dativo simplici Act. 16, 5. 2 Cor. 7, 4. 1 Thess. 3, 12. Utrumque genus eodem commate occurrit 2 Cor. 8, 7. Ut nostro loco, ita Col. 2, 7 aliud ἐν sensu diverso apponitur: περισσεύοντες ἐν αὐτῇ (πίστει), ἐν εὐχαριστίᾳ.

24. ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς et γάρ Griesb. cl. occ. secutus ejecit, quæ restituenda videntur. Etenim cum in A B C ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς quidem desit, sed γάρ exstet, hoc certe clamat, illud improviso excidisse. Nam de industria γάρ ex cl. or. per correctionem in fam. afr. immissum esse non credibile est, quoniam tum priora verba, sine quibus γάρ ineptum est, unâ illata forent.

C. XVI.

5. Ἀσίας e cl. occ. cum Griesb. recipe, quoniam vulgare Ἀχαΐας loco parallelo 1 Cor. 16, 15 originem debere videtur: cf. Griesb. Symbolas Crit. T. 2 p. 108 sq.

K. ιϛ΄.

v. 1 ἡμῶν abest 109. κεχρείαις 109 c. al. v. 2 προστάτης 109 c. al. ἐμοῦ αὐτοῦ 106. 108. 109 c. 3 et al. v. 3 πρίσκαν 108**. 109. 111 c. plur. utr. cl. πρίσκιλλαν 106 108* c. al. μοι 106. 108. v. 5 Ἐπαινετὸν 106. 108. 109 Theod. in 113. Pro Ἀσίας - Ἀχαΐας omnes et Vulg. in

---

17. καί ante ἐκκλίνατε in duobus codd. propterea omissum, quod constructio mutari credebatur. Ego interpunctione consulo, colon post ἀδελφοί et comma post ποιοῦντας ponendo: v. ad Acta 1, 4.

18. τῷ κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ, sic in Marc. 109 et fam. afr. recte legitur. Ἰησοῦ ante Χριστῷ, ut est in cl. or., a correctore quopiam supra lineam olim scriptum fuisse videtur, unde ἡμῶν modo excidit, modo post Χριστῷ (comprobante Griesb.) transpositum, in alio denique Ἰησοῦ Χριστῷ omissum est. Scilicet interdum et quod super linea et quod in ea positum, prætermittebatur. — Mox loco εὐλογίας unicum 109 facili permutatione εὐγλωττίας exhibentem, præstantiæ lectionis, quam numero codicum plus tribuens, exprimere ausim. Nunquam enim εὐλογία in malam partem accipitur, neque veri simile est, εὐγλωττία cum semel h. l. in n. T. legeretur, glossemate invehi potuisse. Non me quidem fugit, εὔλογος in scriptoribus profanis sensum *plausibilis* habere, et Demosthenem de Corona p. 296 ed. Schæfer. προφάσεις εὐλόγους dicere; neque tamen hinc mirificam potestatem εὐλογίας h. l. satis defendi posse arbitror. Etiamsi substantivo εὐλογία illa inusitata vis vindicetur, vereor tamen, ut Paulus χρηστολογίαν et εὐλογίαν eadem sonantia copulaverit.

21. ἀσπάζεται e cl. occ., nostro 108 Bas. 1 et Chrysostomo, non abnuente Griesb., recipe: cf. Col. 4, 10. 14. Similiter Philem. 23 cl. or. ἀσπάζονται correxit, ubi Griesb. bene singularem cl occ. et intt. secutus restituit.

109 c. cl. or. v. 6 *ὑμᾶς* 109 c. A et al. v. 11 *ἀρχίσσου* 109. v. 14 †*καὶ ἑρμᾶν* 109 ibique Vulg. *hermen patrobam. et hermam*, quemadmodum fere cl. occ. v. 15 *νιρέα* 109 c. al. v. 16 *πᾶσαι* abest a Marcc. c. plur. utr. cl. Pro Χριστοῦ - Θεοῦ 106 c. al. v. 18 *τῷ κυρίῳ ἡμῶν* Χριστῷ 109 c. fam. afr. *τῷ κυρίῳ ἡμῶν* Ἰησοῦ Χρ. 106. 108 c. cl. or. *τῷ κυρίῳ* Ἰησοῦ Χρ. 110. 111 c. al.

Versiculi 25—27 quum ab omnibus fere minutis literis scriptis codd., ab AI et Slavo ad extremum caput 14 rejicerentur, contra a membranis majusculis literis exaratis partim cum reliquis intt. in calce epistolæ, partim utroque loco collocarentur, partim plane omitterentur; ad dijudicandam rem maxime quæritur, unde probabiliter origo hujus maximæ varietatis repetatur. Teste Origene in commentario ad ep. ad Roman. Marcion inde a capite 15 usque ad finem epistolæ cuncta dissecuit. Et sane quæ c. 15, 4. 8 leguntur, eum, qui nexum v. et n. T. negavit, non potuere non offendere, atque reliqua epistolæ ad res privatas apostoli pertinent. Quæ cum ita sint, et cum Marcion ob contemtum v. T. et alia loca n. T. abstulerit (videantur Neander de system. Gnostic. p. 315 sqq. et lectiones variantes in Lucæ Ev. a Griesbachio collectæ passim), testimonium Origenis ab interprete Ruffino servatum firmari videtur. Hinc vero commode explicatur, in codd. ex recensione Marcionis perscriptis, librarios ipso fortasse Marcione auctore, clausulam ex fine epistolæ assuisse, et postquam quod deerat a correctoribus suppletum esset, alios hanc clausulam iterasse, alios hinc, alios illinc, alios utrinque ejecisse. Quam ad sententiam magis etiam adducor, quod duo codd. 31 et 73 versiculum 24, quo in vulgaribus epistola desinere solet, unâ cum tribus istis ad calcem capitis 14 reponunt; unde colligi potest, versiculos 25—27 æque ad finem

Pro εὐλογίας - εὐγλωττίας 109. v. 20 Vulgatus in 109: *conteret*, cum editus habeat: *conterat*. ἀμὴν abest a Marcc. c. plur. v. 21 ἀσπάζεται 108* c. cl. occ. ὁ συγγενὴς 109.

---

pertinere et cum illo inde esse desumtos. Quo accedit ratio e contextu petita, quod quæ sensu nexa sunt, male separata forent, additamento inter capita 14 et 15 interposito. Quæ res Tholuckium in Commentario p. 501 movit, ut existimaret, Paulum absolutis cap. 14 literis, tanquam alicujus negotii oblitum, orationem resumsisse. Aliquantum vero audaciæ habet hæc conjectura; neque hoc modo tam facile ludibrium transponendi explicatur, quam ex nostra sententia; multo minus intelligitur, qui evenerit, duos codices etiam versiculum 24 ad caput 14 assumsisse.

Cæterum de loco, quem versiculus 24 obtineat, denuo disputandum est. Omnes quidem libri impressi (excepto Griesbachiano, ubi v. 25—27 ad cap. 14 rejecti sunt) versiculum 24 commati 25 præposuerunt, auctoritatem codd. B D* E et 16 secuti. Quoniam vero isti versiculi transpositionis gratia facile in fine assuebantur, suspectior videtur hic ordo: quare melius v. 24 tribus istis postponitur quemadmodum disponunt codd. 17 (ubi utroque loco exstant v. 25—27) 80 et (qui ad cap. 14 versiculum 24 quoque rejiciunt) 31 et 73 cum Syro utroque, Arabe Erpenii et Ambrosiastro. Sic repetitio eorundem fere verborum, quæ jam v. 20 legebantur, ferenda erit, si apostolus hæc in extremo manu propria subscripsisse putatur; nisi ex Koppii sententia comma 24, tanquam post rejectos demum ad cap. 14 versiculos 25—27 clausulæ loco additum, delere malueris.

27. Pro ᾧ quidam libri manu scripti et impressi habent αὐτῷ, neque vero mutatione opus est: ita

Ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου ἡ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴ διὰ Φοίβης, στίχοι λχ′: 106. 108. Πρὸς Ῥωμ. ἐγρ. ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας 109. 110 111 c. al.

---

1 Cor. 2, 9, ubi intt. hæsitaverunt, posterius ἃ loco ταῦτα usurpatur, itidem 2 Cor. 4, 6. 11, 12 Gal. 2, 5 Hebr. 7, 16 Act. 8, 27 Rom. 9, 23 (ubi vid. n. nota.).

Πρὸς Κορινθίους πρώτη 108. 109. 110. Nullam inscriptionem habet 111.

K. α′.

v. 2 Ἰησοῦ abest 109. συμπᾶσι 109. ἡμῶν post κυρίου abest 109 c. A et alio. τε abest 109 c. cl. occ. v. 6 Pro Χριστοῦ – Θεοῦ 109 c. 46 et al. ἐν abest 109 c. al. v. 7 ὑμᾶς abest 109*. v. 8 καὶ abest 108. v. 10 παρακαλῶ οὖν Theodor. in 113. Pro αὐτῇ – αὐτοῦ 109. v. 12 λέγει † ὅτι 108. v. 13 ἡμῶν 109 c. al. v. 15 Vulg. in 109: *baptizaverim*, ut textus græcus receptus. v. 16 λοιπὸν abest 108 c. al. v. 18 † Ἀδελφοί. ὁ λόγος, omisso γάρ 109 e lectionar. v. 21 γὰρ abest 108 c. al. v. 22 σημεῖον omn. c. cl. or. v. 23 Pro ἔθνεσι – Ἕλλησι omn. c. cl. or. v. 24 Χριστοῦ Θεοῦ 109. v. 27 Ab ἵνα ad ἵνα proximum abest 109 (qui in marg. habet) 110. 111

C. I.

27. καταισχύνῃ τοὺς σοφούς, hunc ordinem verborum, qui est in cl. occ., præfero, quod ita bene intelligitur, cur in pluribus libris verba ab ἵνα καταισχύνῃ ad proximum ἵνα καταισχύνῃ oculis aberrantibus omissa fuerint. Ii sane codd., a quibus ista sunt, illi lectioni suffragari potius qu[...] putandi sunt.

c. A et al. καταισχύνῃ τοὺς σοφοὺς 109 c. cl. occ. v. 28 ἐξελέξατο ὁ θεὸς καὶ τὰ ἐξουθενημένα 109. v. 29 τοῦ θεοῦ 108. 109. 110** c. plur. utr. cl. αὐτοῦ 110*. 111 c. al.

K. β'.

v. 2 τοῦ εἰδέναι τι omn. c. cl. or. Χριστὸν Ἰησοῦν 109. v. 4 πειθοῖ 106. 108. ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις omn. c. cl. or. sed Theodoret. in 113 omittit ἀνθρωπίνης. v. 7 σοφίαν θεοῦ omn. c. cl. or. πρὸ τῶν αἰώνων abest 109. v. 9 ἃ † ὁ 110. 111. οἶδε 106. v. 10 ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε omn. c. cl. or. v. 11 Pro οἶδεν - ἔγνωκεν 109 c. cl. occ. v. 13 πνεύματος ἁγίου omn. cum Vulg. in 109 et Theod. in 113 c. cl. or. v. 14 Pro ἀνακρίνεται - κρίνεται 109.

C. II.

4. πειθοῖ pro πειθοῖς e nostris 106. 108 Bas. 1 alisque quinque codd., pluribus veteribus intt. et patribus auctore Semlero recipere malo, quam inauditum alioquin adjectivum πειθός statuere, præsertim cum probabile sit, literam σ ex prima sequentis vocabuli assutam, vel respectu sequentis nominis λόγοις invectam esse. Voces autem ἀνθρωπίνης et λόγοις, quarum prior a cl. occ. unanimi fere consensu, posterior autem a codd. F G aliisque documentis abest, e loco parall. v. 13 male insertæ videntur. Mosquensium unus, qui transponit σοφίας ἀνθρωπίνης, et alius, qui ἀνθρωπίνοις λόγοις exhibet, conjecturam confirmant, e margine intra lineas τὸ ἀνθρωπίνης illatum fuisse. Scriptura, quam ego probo, pridem Griesb. placuit.

13. ἁγίου, quod Griesb. auctoritate cl. occ. ejecit, propter locum parallelum v. 4 excidisse videtur, quum iste locus ex hoc et hic ex isto correctus sit. Patres aliqui ab editione occidentali pendentes etiam strictius versiculum 4 repræsentarunt, ἐν ἀποδείξει πνεύματος hic exhibentes, unde elucet, quid de hac re judicandum sit.

K. γ'.

v. 1 Κἀγὼ 109 c. cl. occ. ceteri καὶ ἐγώ. Mox ὑμῖν λαλῆσαι 106. 108 c. plur., ceteri transponunt. Verba ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ sequentibus jungunt 106 109. 111. v. 2 καὶ οὐ omn. c. cl. or. ἠδύνασθε 106. 108 113 c. cl. or., ceteri ἐδύνασθε. Mox οὐδὲ 109 c. cl. occ., ceteri οὔτε. Paullo post νῦν abest 109. v. 4 λέγει 109 c. al. v. 5 ἀλλ' ἢ διάκονοι omn. c. cl. or. v. 7 ἐστι τὶ 109. 110 recte. v. 11 ὁ ante Χριστός abest a Marcc. c. plur. v. 13 καὶ abest 108. v. 15 οὕτω 106. οὕτως 109, qui alibi quoque ita.

C. III.

1. In scriptura ὑμῖν λαλῆσαι cl. or. cum patribus cl. occ. et Vulgato convenit, ideoque ea adoptanda, præeuntibus edd. Complutensi, Bengelii et aliis.

5. ἀλλ' ἢ Griesb. cum cl. occ. a textu proscripsit, sed quoniam hic sensu rariore *nisi*, ut 2 Cor. 1, 13 Luc. 12, 51 Diogen. Laërt. procem. p. 12, usurpatur, potius omissum quam insertum esse arbitror. Quare interrogandi notam non post Ἀπολλώς, sed post ἐπιστεύσατε apponi oportet.

14. μένει quum recte hic perpetuitatem quandam indicet, Griesb. aliosque sequi dubito, qui invitis omnibus exemplaribus græcis præsens in futurum μενεῖ mutaverunt. Syrus, Vulgatus, Chrysostomus et Theodoretus, qui μενεῖ agnoscunt, versiculum 15, ubi κατακαήσεται unam actionem futuram repræsentat, male comparasse videntur. Itidem 2 Tim. 2, 13 unus e codicibus μένει in μενεῖ depravavit.

18. Ante ἐν τῷ bene distinguunt Marcc. codd. Bas. 1 Cyprianus aliique et inter recentiores Bengelius, cum hæc verba commodius ad præceptum apostoli quam ad opinionem hominum arrogantiorum referuntur. Griesb. aliique post τούτῳ interpungunt.

K. δ'.

v. 1 ὑμᾶς 109. v. 2 ζητεῖται 109 c. cl. occ. τις abest 109. v. 3 εἰς abest 109. v. 5 ἑκάστῳ abest 110* c. al. τοῦ ante Θεοῦ abest 109. v. 6 ἐν ὑμῖν 109 c. al. † μὴ φυσιοῦσθε 106 c. al. v. 14 νουθετῶν 106. 108 c. al. v. 18—19 ἐφυσιώθησαν usque ad ὑμᾶς abest 109, qui infra paginam habet: ἐφυσ. τινες. ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ταχέως. v. 19 τὸν πεφυσιωμένον 109 c. 46* et al. v. 20 Pro τοῦ Θεοῦ – τῶν οὐρανῶν 109. v. 21 πρὸς ὑμᾶς ἔλθω 109.

K. ε'.

v. 1 καὶ τοιαύτη πορνεία abest ob homœotel. ab 109. ἔθνεσιν † ὀνομάζεται omn. c. cl. or. v. 2 ἐξαρθῇ omn. c. cl. or. v. 3 γὰρ abest 109 c. al. ἀπὼν † μὲν 108*. v. 4 ἡμῶν abest 108. v. 5 Ἰησοῦ † Χριστοῦ 109 c. cl.

C. IV.

14. Observandum est, duos nostrorum codd., qui alias familiæ afr. favere non solent, cum hac in lectione νουθετῶν, quæ etiam Griesb. non displicuit, convenire.

C. V.

1. ὀνομάζεται scholion esse ex Eph. 5, 3 invectum Bengelius censuit. Idem v. 2 ἐξαρθῇ ex v. 13 ortum esse suspicatur, et sane aliqui codd. etiam ἐξ loco ἐκ μέσου ex v. 13 susceperunt.

3. ὡς ante ἀπών a cl. occ. abest, et vereor, ne ea particula e linea sequente iterata a quopiam librario super γάρ posita sit, quoniam subscriptum vocabulum γάρ in nonnullis codd. excidit, in Vulg. vero et Ambrosiastro et γάρ et ὡς omissa deprehenduntur. Sed ubi duarum vocum modo alterutra, modo utraque desideratur, modo una cum altera conjungitur, inest interpolationis vestigium, quod hic jam Griesb. odoratus est.

4. Memoratu dignum est, quod in uno 108 pronomen ἡμῶν omittitur, quo proscripto de spiritu sancto intelligendum erit, qui cœtui eorum interfuturus sit.

occ. v. 7 ὢν abest 110. 111 c. cl. occ. adest in cæteris. v. 9 συναναμίγνυσθε 106. 108. 111, itidem v. 11 ita exstat in 106. 108. v. 10 ὠφείλετε 109 c. cl. occ. v. 11 νῦν 106. 108 c. al. ἢ Marcc. c. plur. v. 13 κρινεῖ 106 108. 110 c. cl. or. κρίνει 109 c. cl. occ. † καὶ ἐξαρεῖτε omn. c. plur., sed 109 habet: καὶ ἐξαρεῖ.

K. ϛ'.

v. 1 † ἐξ ὑμῶν 109 c. A et al. v. 2 ἢ οὐκ 109** c. cl. occ. ἢ abest 106. 108. κρίνετε 109 c. al. v. 5 ὅλως † καὶ 109. ἔνι omn. c. plur. v. 6 Pro μετὰ - ὑπὸ 109. v. 7 οὖν abest 108 c. 3 et al. ἐν abest a Marcc. c. plur. κρίμα 109. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε abest 109. διατί οὐχὶ

---

10. καί ante οὐ ab uncialibus omnibus abest, et sane inepte copulat, quum comma 10 ad explicationem epistolæ prioris deperditæ pertineat. Iidem codd. καί pro ἢ ante ἅρπαξιν ponunt, et veri simile est, ἢ ex v. 11 invectum esse. Suspicor, postquam aliquis censor orientalis ad ἢ ἅρπαξιν in margine ex libro antiquiore notasset: γράφ. καί, alieno loco a librariis καί insertum esse. Eadem cl. or. v. 13 καί male addidit. — Paullo post præsens ὀφείλετε præferendum duco, cf. c. 7, 14.

12. Post κρίνετε dele signum interrogationis, quo duriores ellipses evitentur. Particula οὐχί vim exprobrandi habet, ut nos dicimus: sogar nicht einmal. Sic Hesychius interpretatur: οὐχί· οὐδαμῶς, οὐ δῆτα.

C. VI.

8. καὶ τοῦτο cl. occ. habet, quod quidem sæpius quam καὶ ταῦτα sensu *et quidem* frequentatur: Rom. 13, 11. 1 Cor. 6, 6 Eph. 2, 8 Philipp. 1, 28. Ex Bengelii sententia τοῦτο ex v. 6 ortum est; possit contra ταῦτα ex v. 11 originem duxisse. Opportune Rosenmüllerus Josephum Ant. XV, 5, 3 καὶ ταῦτα sensu *et quidem* adhibentem laudavit. Addo Platon. Gorg. p. 487 B: καὶ ταῦτα περὶ τῶν μεγίστων, ibid. p. 492 C · 508 A alibi.

μᾶλλον ἀποςερεῖσθε abest 108. v. 8 τῦτο 109 c. cl. occ. v. 9 βασιλείαν Θεῦ omn. c. cl. or. v. 14 ἡμᾶς Marcc. c. plur. ἐγερεῖ 109. v. 15 ἄρα 106. 108*. 110**. ἆρα 109 c. al., qui et alibi ita circumflectit: sed ἄρας 108** 110*. 111. v. 16 ἢ abest 108 c. al. v. 18 ὃ ἂν 106. v. 19 τὰ σώματα 109 c. plur., ibique Vulg. *corpora vestra.* v. 20 καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐςι τῦ Θεῦ abest 109 c. cl. occ., adest in ceteris.

K. ζ'.

v. 1 μοι abest 109 c. 46 et al. v. 3 ὀφειλομένην εὔνοιαν omn. c. cl. or. v. 5 σχολάζητε τῇ νηςείᾳ καὶ omn. c. cl. or. Vulg. in 109 habet *jejunio* a recentiore

---

9. Θεῦ βασιλείαν, ita Griesb. perpauca documenta occid. secutus ordinem invertit. Potius vero censores alexandrini absonum concursum vocalium Θεῦ ὀ evitaturi, quam librarii respectu versiculi 10 habito a vero declinasse videntur.

20. De additamento, quod in cl. or. reperitur, Bengelius scite comparavit Gregorium Naz. Or. VI., qui similiter Rom. 12, 1 post verba τὰ σώματα addidit καὶ τὰς ψυχάς. Equidem suspicor, locum parallelum c. 7, 34 ansam præbuisse annotatori.

C. VII.

5. Additamentum τῇ νηςείᾳ καὶ judice Bengelio ex Matth. 17, 21 irrepsit, ad quem locum v. nostram notam.

13. Cl. occ., ne pronomen αὐτός ter repeteretur, elegantiæ gratia loco αὐτός-οὗτος, et loco αὐτὸν-τὸν ἄνδρα correxisse videtur, probante Griesb.

16. Verba εἰ μὴ ἑκάςῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ κύριος, ad comma 16 pertinent, punctoque post ea distinguendum: ita in pluribus libris scriptis est, in Marc. 109 voce ἕκαςον etiam aliud caput, scilicet XXXVI, incipit. Namque particula εἰ μή semper excipit seu excludit aliquid præcedens, et errant, qui nonnunquam pro conjunctione mere adversativa habent,

manu. Pro ὅτι-συνέρχεσθε 106. 109. 110 c. cl. or. συνέρχησθε 108. 111. 1 c. al. πειράζει 106. v. 7 χάρισμα ἔχει omn. c. cl. or., sed 111* ἔχῃ. v. 8 ταῖς ἀγάμοις 109 c. al. v. 13 Pro αὐτόν-αὐτῶν 106. v. 16 sq. ἐμέρισεν ὁ θεός-κέκληκεν ὁ κύριος omn. c. cl. or. v. 17 ἕκαστον γὰρ ὡς 109. οὕτως περιπατ. idem. v. 18 τίς bis 106

---

tanquam sit ἀλλά. Sin cum editionibus vulgaribus post ἐμέρισεν ὁ κύριος commate interpunxeris, frigidus existet sensus et pæne repetitio verborum proxime sequentium. Contra optime ita procedit sententia: tu non cogito conjugem christianismi expertem ad matrimonium retinendum; nescis enim, an salvum eum facturus sis, *nisi* prout quemque dominus adjuverit. Post vero rem paullo diversam attingit, ut quisque in pristina vitæ conditione remaneat. — Quod autem transpositionem vocum κύριος et θεός attinet, incertum est, utrum cl. occ. ὁ κύριος ex c. 3, 5, an cl. or. ὁ θεός e locis parallelis Rom. 12, 3 2 Cor. 10, 13 correxerit. Bengelius certe κέκληκεν ὁ θεός, quemadmodum cl. occ. annuente Griesb. habet, ex v. 15 ortum arbitratus est.

29. Verba ὅτι ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπόν ἐστιν, parenthesi includenda, et ἵνα ad φημί referendum duco; æque ac c. 8, 1 ὅτι non enuntiat quæ sciamus, sed *nam* vertendum est, et demum v. 4 alterum ὅτι ad οἴδαμεν pertinet. Nequeo enim vulgarem explicationem sectari, qua ἵνα tanquam adverbium temporis sensu *quando* accipitur, ita ut in sequentibus rerum omnium conversio describatur. At præsens conjunctivi ὦσι potius cohortationem apostoli quam expositionem temporum futurorum innuit. Tum contextus cum commate 32 docet, superiore oratione prohiberi, quo minus secunda seu adversa fortuna, seu possessiones solicitudinem ullam facesserent. Denique si hæc esset sententia, vitæ conditionem mox in contrariam mutatum iri, ne-

109, qui etiam bis post ἐκλήθη signum interrogandi apponit. v. 24 τῷ ante θεῷ abest a Marcc. c. plur. v. 29 ὅτι ὁ καιρὸς 106. 108*, abest ὅτι ab 109. 110 c. fam. afr. τὸ λοιπὸν συνεσταλμένος ἐστί. 106. v. 32 ἀρέσῃ 109 c. cl. occ., sic et v. 33, sed v. 34 ἀρέσει. v. 34 καὶ μεμέρισται. Καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ. 109 c. fam. afr. Μεμέρισται καὶ 106. 108. 110**

---

scio an dixerit ὡς οἱ μὴ ἔχοντες – ὡς οἱ μὴ κλαίοντες κ. τ. λ. Nimirum ita hæc docti interpretantur: flentes pares erunt felicibus, ementes nihil possidentibus. Quoniam articulus deest, οἱ κλαίοντες et μὴ κλαίοντες iidem putandi sunt, atque ὡς non continet comparationem personarum diversarum. — Conjunctionem ὅτι, quam Bengelius ex c. 15, 50 illatam credidit et Griesb. omisit, sensu requirente e gravissimis documentis fam. lat. et cl. or. in textum revocare oportet.

34. καί post μεμέρισται, quod in editionibus Erasmi, Elzeviriana et Griesb. cum perpaucis codicibus deterioris notæ repugnante contextu prætermissum est, e pæne omnibus libris manu scriptis (et Bas. 1) præeunte Bengelio restituendum. Varietas lectionis hujus loci inde maxime orta esse videtur, quod lectores verba ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος junctim acciperent; quare γυνή et παρθένος ad μεριμνᾷ referebantur, ideoque μεμέρισται suppleta copulativa καί antecedentibus jungebatur. Post sensu postulante verba ἡ ἄγαμος ordine mutato post ἡ γυνή ponebantur, ut sit mulier vidua, quemadmodum Aethiops vertit; alii vero, ut noster 109, et hoc et suo loco verba ἡ ἄγαμος retinebant.

36. γαμείτωσαν a fam. lat. in γαμείτω mutatum. Similiter autem pluralis usurpatur 2 Thess. 3, 6 1 Tim. 2, 15.

38. Pro καὶ ὁ oppositionis gratia ὁ δέ correctum, ut alibi Rom. 13, 12. 14, 3.

39.

Theodoret. in 113 c. fam. lat. v. 35 εὐπάρεδρον 109 c. plur. εὐπρόσεδρον cet. c. al. v. 36 νομίζεις 109. † καὶ οὐχ ἁμαρτάνει 109. v. 37 ἑδραῖος ἐπὶ τῇ 106. τοῦ ante τηρεῖν abest 106. 108 c. fam. afr. v. 38 ἐκγαμίζων † τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς 109 c. cl. occ. ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων omn. et Theodoret. in 113 c. cl. or. v. 39 δέδεται † νόμῳ omn. c. plur. † καὶ κοιμηθῇ 108. 110. 111 c. plur. αὐτῆς ante ἐλευθέρα abest ab omn. c. plur.

K. η'.

v. 2 δέ abest 109 c. f. afr. Pro εἰδέναι - εἶναι 109 c. al. οὔπω ἔγνω absque οὐδὲν 109 c. cl. occ. v. 5 † τῆς γῆς omn. c. cl. or. v. 6 αὐτοῦ † καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον, ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ 109, ibique Vulg. a sec. manu idem additamentum habet. v. 7 συνηθείᾳ 109 c. fam. afr. συνειδήσει ceteri c. plur. v. 8 ὑμᾶς 108 c. al.

---

39. νόμῳ, quod a gravissimis testibus abest, e loco parallelo Rom. 7, 2 insertum esse Bengelius recte censuit. Mox αὐτῆς ante ἐλευθέρα, quod e proximo in vulgaribus editionibus iteratum, tolle.

C. VIII.

2. δέ ante τις auctoritate fam. afr. probante Griesb. ejiciendum, quod hoc comma præcedenti neutiquam est contrarium, sed amplificat verba: ἡ γνῶσις φυσιοῖ. Oppositum vero est v. 3, ubi bene δέ legitur, unde etiam in v. 2 irrepsisse videtur.

7. συνηθείᾳ, quod etiam Griesb. placuit, e fam. afr. edendum. Nihil enim dicunt verba: τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου. Nimirum qui tanquam immolatitiis vescuntur, eos idoli conscios esse, per se intelligitur. At emendata in eum modum lectione, scite ratio redditur, cur quidam immolatitiis se vesci sibi persuadeant, scilicet pro consuetudine idoli, a pueris animo impressa.

C. IX.

1. ἐλεύθερος - ἀπόστολος, ita fam. afr. cum interpretibus excepto Italo transponit, quod Griesb. cum

K. θ'.

v. 1 οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; omn. c. cl. or. v. 9 νόμῳ Μωσέως 110 c. al. v. 10 τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι omn. c. plur. v. 12 ἐξουσίας ὑμῶν omn. c. cl. or. v. 13 προσεδρεύοντες omn. c. cl. or. v. 15 οὐδενὶ ἐχρησάμην 109 c. cl. or. μᾶλλον abest 108*. ἀποθανεῖν μᾶλλον 106. ἵνα τίς οὐ μὴ 109. v. 16 οὐαὶ γάρ

Vatero adoptavit. Quoniam vero codex 71, cujus editionem nonnunquam familiæ afr. archetypum repræsentare in procemio docuimus, verba οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος omittit, inde transpositio originem ducere videtur. Quæ enim prætermissa et post in margine notata erant, alieno loco in textum venire solita sunt. Unde vero explicatur omissio? Quod utrumque comma verbis οὐκ εἰμί incipit, quæ in medio interposita erant, a properante librario, ut fieri solebat, neglecta sunt; quemadmodum c. 10, 3 in cod. 109 factum esse videmus. Cum autem in cod. 71 non verba ἐλεύθερος οὐκ εἰμί, sed ἀπόστολος οὐκ εἰμί excidissent, ideo posteriora verba in exemplari antiquiore quam cod. 71 medium occupasse censenda sunt, atque ordo a cl. or. et fam. lat. exhibitus pro vero habendus.

Commata 2 et 3 parenthesi include. Continent enim annotationem ad præcedentia: τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε.

9. Lectionem codd. D*FG οὐ κημώσεις Griesbachius merito ut non spernendam notavit, quia Hesychius et Cyrillus in Lexico ms. κημώσεις glossa φιμώσεις interpretantur.

10. Pro τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι Griesb. auctoritate fam. afr. ductus ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν recepit, quod quidem facilius intellectu quam verius videtur. Vereor enim ut quisquam verba τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, quæ sane obscurius dicta, explicationis gratia addiderit, nedum inverso ordine. Sed cum

109 c. cl. occ. ceteri καὶ δέ. v. 18 τί 109. ἐν τῷ εὐαγγελίῳ abest 109. v. 19 γὰρ abest 108*. Pro πλείονας-πάντας 109 c. 46. v. 20 μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον adest in 109 c. cl. occ., abest a ceteris. v. 21 κερδάνω τοὺς ἀνόμους 109 c. cl. occ.

---

codd. D*FG atque interpretes Italus et Sahidicus: τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ (sive αὐτοῦ) μετέχειν omisso ἐπ' ἐλπίδι, habeant, perspicimus originem corruptelæ in fam. afr. obviæ. Namque ἐπ' ἐλπίδι, quod exciderat, ex antiquiore exemplari margini adscriptum, alio atque alio loco inserebatur: ab uno ante μετέχειν, a Slavo ante τῆς ἐλπίδος, ab aliis ἐπ' ἐλπίδι supra τῆς ἐλπίδος intra lineas scriptum esse videtur, cujus rei vestigium in lectione codicis 46 superest, inepte ita exhibentis: τῆς ἐπ' ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ab alio hinc id, quod infra scriptum erat, omittebatur, ut unus codex Slavi habet ἐπ' ἐλπίδι αὐτοῦ μετέχειν. Idque membranæ alexandrinæ et inde pendentes translationes amplexæ, αὐτοῦ sensus gratia in τοῦ corrigebant, seu prorsus ejiciebant. Itaque cum omnem istam discrepantiam lectionum explicare volueris, aut ἐπ' ἐλπίδι male e præcedentibus assutum arbitraberis, (dummodo verba ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος, αὐτοῦ μετέχειν, argutum interpretem invenerint,) aut ἐπ' ἐλπίδι male ab antiquo librario omissum ab universa cl. or. recte legi censebis. Cæterum ex Italo et Ambrosiastro pro vulgari αὐτοῦ reciprocum αὑτοῦ excudi jubeto.

13. παρεδρεύοντες loco προσεδρεύοντες e codd. uncialibus omnibus rescribe, quo magis vocabulo εὐπάρεδρος c. 7, 35 respondeatur.

15. Observanda est omissio adverbii μᾶλλον in 108*, ejusque hinc orta transpositio in cod. 106. Ita enim quoque in LXX et Matth. 18, 8 Luc. 15, 7 17, 2. 18, 14 ἢ elliptice pro μᾶλλον ἢ usurpatur. V. Schleusner. Lex. I p. 1025.

K. ί.

v. 1 οὐ θέλω δὲ omn. c. cl. or. v. 2 *sub Moyse* Vulg. in 109. ἐβαπτίσθησαν 109 c. cl. occ. v. 3 abest 109. v. 7 Pro ὡς - ὥσπερ 106. 108. 110. 1 c. plur. ὡς habent 109. 111. v. 9 κύριον 109 c. 46 et al. χριστὸν ceteri. καὶ prius abest 109 c. cl. occ. v. 13 Pro πιστὸς - δυνα-

---

20. Verba μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον, dubium est, utrum a cl. or. ob homœoteleuton exciderint, ut Griesb. censuit, an a cl. occ. ad analogiam commatis sequentis judice Bengelio illata sint.

22. τά ante πάντα a cl. occ. male omittitur: v. hunc usum loquendi Gal. 3, 22, ubi codd. F G pariter τά ejecerunt.

C. X.

1. Pro δέ omnes unciales γάρ habent, quod Griesb. edidit. Neque vero cum Bengelio arbitror, e Rom. 1, 13 δέ irrepsisse, cum Paulus, qui sæpius ea formula cum particula γάρ juncta utitur, nusquam separatim οὐ θέλω γάρ, quod ne græcum quidem est, sed junctim semper dicat οὐ γάρ, cum alias, tum in hoc modo loquendi, v. Rom. 11, 25. 2 Cor. 1, 8. Præterea contextus postulat δέ, id quod cl. or. cum Peschito suppeditat. Namque oratio non nectitur proxime præcedentibus, sed altius repetitur, atque postquam cap. IX suo exemplo docuerat, Corinthios libertate abuti non oportere, jam c. X eam rem exemplo patrum persequitur et confirmat. Quæ vero duplex argumentatio nexu non causæ (γάρ), sed progressionis (δέ) inter se juncta est.

7. ὥσπερ, quod cl. or. cum nonnullis codd. cl. occ. pro ὡς habet, cum Bengelio scribe. Item Matth. 5, 48. 6, 16 testes cl. occ. ὥσπερ in ὡς mutaverunt.

13. ὑμᾶς ante ὑπενεγκεῖν Griesb. auctoritate cl. occ. omisit, sed Bengelius opportune observasse videtur: „facile omissum ante verbum ab eadem litera incipiens.“

τὸς 108 c. al. δύνασθαι ὑμᾶς omn. c. cl. or. v. 20 θύουσιν prima vice 109 c. cl. occ., sed altera θύει. Pro δαιμονίων - δαιμόνων 108*. v. 23 πάντα μοι bis in omn. c. cl. or. v. 24 ἑτέρου † ἕκαστος omn. c. cl. or. v. 27 δὲ abest 109 c. cl. occ. v. 28 συνείδησιν † τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ

---

20. θύουσιν bis exhibent unciales omnes; sed alias quoque in cl. occ. studium post neutra pluralia verbum in plurali ponendi reperitur: v. constructionem cum τὰ ἔθνη in lect. var. Griesb. Rom. 2, 14. 2 Tim. 4, 17 Luc. 12, 30 et in aliis formulis Gal. 5, 17. 1 Tim. 5, 25. 2 Tim. 3, 11 Matth. 6, 28. 10, 2. 13, 4. 16. 19, 13. 26, 31 Marc. 3, 11. 14, 27 Luc. 8, 33 Act. 8, 7. Vicissim pluralis in singularem corruptus esse videtur 1 Cor. 10, 11. 12, 25. Sine varietate post τὰ ἔθνη sequitur pluralis apud Lucam in Act. 11, 1 13, 48, post τὰ ῥήματα in Lucæ Ev. 24, 11.

23. μοι bis deest in cl. occ., quam Griesb. secutus est. Videtur autem Paulus eandem objectionem iisdem verbis, quibus c. 6, 12, iterasse. Primum respondit, non omnia recte facta esse, quæ pro licitis haberentur; jam vero, non omnia cum amore christiano convenire, et proximi gratia nonnunquam et a licitis temperandum esse. In ejusmodi sententiis autem eadem verba repetere solet, ut in introductione ad 3 Corinth. p. 204 sq. docui. Igitur minus credibile est, cl. or. e loco parallelo hic repetiisse μοι, quam cl. occ. abjecisse. Vereor enim, ne quis censor alexandrinus verba πάντα μοι ἔξεστιν non pro objectione alterius acceperit, et demiratus, cur ad apostolum ipsum referrentur, pronomen damnaverit.

24. ἕκαστος post ἑτέρου Griesb. auctoritate cl. occ. a textu recte proscripsit. Est enim, quantum video, illatum e Philipp. 2, 4, æque ac istinc quidam libri antiqui τό bis in τά mutarunt, et post ἀλλά addiderunt καί.

καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς 106. 108. 110 c. cl. or. abest additamentum ab 109. v. 29 συνείδησιν abest 109. δὲ abest 106. v. 30 δὲ abest ab omn. c. plur.

K. ια'.

v. 4 αὐτοῦ 109. v. 11 πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς omn. c. cl. or. v. 15 δόξα αὐτῆς 110. 111 c. al. αὐτῇ posterius abest 106. 108. 110. 111 1. αὐτῇ δέδοται 109 c. 46 et al. v. 17 ἀλλὰ 109, idem σύνεσθε. v. 18 † τῇ ἐκκλησίᾳ 109 c. al., abest τῇ a cet. v. 21 προςλαμβάνει 106. 108 c. al. v. 23 Ἀδελφοὶ ἐγὼ 109. ὁ ante κύριος abest 110. v. 24 εἶπε· † λάβετε, φάγετε

---

28. Additamentum exeunte commate ab uncialibus omnibus codd. et plerisque interpretibus abest, quod probandum. Scilicet ad v. 26, vocabulo συνείδησιν utrinque prævio, librarius orientalis recidit, ut Bengelius vere monuit.

C. XI.

11. Membranæ unciales omnes ita transponunt: οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικός, quod Griesb. recepit. Vulgata tamen et Peschito cum cl. or. faciunt, quod verius videtur. Nam particula restringens πλὴν parum apte ad eam sententiam refertur, feminam marito carere non posse, id quod jam in præcedentibus significatum erat. Imo postquam de conditione subdita mulierum locutus erat, recte subjicit: veruntamen neque vir femina, neque femina viro carere potest. Censor occidentalis verba: οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικός, eo consilio secundo loco collocasse videtur, quo arctius sequentibus necterentur, ubi de viro potissimum agitur.

15. αὐτῇ, quod in vulgaribus libris impressis post δέδοται, in aliquot scriptis et Vulgata ante δέδοται additur, consensu cl. or. et fam. lat. expungendum est.

24. Cum loco κλώμενον a nonnullis intt. διδόμενον, in codice D glossa θρυπτόμενον substituta esset, fam. afr. cum Athanasio, Cyrillo alex. et Fulgentio (ep.

omn. c. cl. or. v. 25 τῷ αἵματί μυ 109 c. fam. afr. ὁσάκις ἂν πίνῆτε abest 109 c. al. v. 26 τῦτο post ποτήριον abest 109 c. cl. occ., inest in cet. ῦ † ἂν omn. c. cl. or. v. 27 τῦτον post ἄρτον abest 109 c. cl. occ., adest in cet. c. cl. or. Pro ἢ-καὶ 109 c. A 46 et al. τῦ κυρίυ ante ἀναξίως abest 108*. τῦ κυρίυ ἀναξίως † τῦ κυρίυ 110 111 c. al. τῦ ante αἵματος abest 109 c. al., adest in cet. c. plur. v. 31 Pro γάρ-δὲ 109 c. cl. occ. Pro διεκρίνομεν-ἐκρίνομεν 108*. 109 (in quo est ἐκρίνωμεν) c. 46 et al. v. 34 εἰ δέ omn. c. cl. or.

K. ιβ'.

v. 2 ὅτι 108* c. al. ὅτι ὅτι 108** c. cl. occ. v. 3 ἀνάθεμα Ἰησῦς 109 c. fam. afr. κύριος Ἰησῦς 109 c. f.

---

ad Ferrandum c. 39) participium plane omisit. Sæpenumero enim fieri solet, ut glossema una cum sincera scriptura interciderit. In sacramento vero per se obscuro ellipsis parum probabilis, et vix credibile est, eam a librariis voce exquisita eaque metonymice accipienda κλώμενον expletam fuisse; quanquam nuper Schulthessius istam omissionem externis et internis argumentis destitutam defenderit, ut somnia sua quoquo modo firmaret. Idem v. 23 lectioni παρά loco ἀπό, quam pauculi libri iique unius familiæ suppeditant, male patrocinatur in libro suo eucharistico. Directo de manu in manum traditur quippiam παρά τινος, id quod auctoris sententiæ h. l. haud convenit. Similiter Luc. 4, 15 et alibi nonnulli codices ὑπό in παρά depravarunt.

26. τῦτο et ἂν post ῦ in omnibus codd. uncialibus omittuntur, quod probo. Causa enim addendi magis quam omittendi apparet. Post ἄχρις ῦ cl. or. subjunctivi gratia etiam c. 15, 25 ἂν subjecit, quod non minus suspectum: cf. Gal. 3, 19. 4, 19. Rom. 11, 25, ubi ἄχρις ῦ absque ἄν.

C. XII.

12. τῦ ἑνός post σώματος secundum cl. occ. et att. fere omnes tolle. Propter istud additamentum

afr. v. 6 Pro ὁ δὲ - καὶ ὁ 109 c. 46 et al. Post αὐτὸς abest ἐστι 109 c. cl. occ. inest in cet. v. 10 ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν abest 109. v. 12 τοῦ ἑνὸς omisso τοῦ σώματος 109. τοῦ σώματος † τοῦ ἑνὸς cet. c. cl. or. v. 15 et 16 Vulg. in 109: *non ideo non est de corpore.* v. 21 δύναται δὲ 106. 108. 109 c. plur. abest δὲ 110 et a Theodor. in 113 c. 1 et al. ὁ ὀφθαλμὸς 108. 109 110. 1. abest ὁ ab 106. v. 23 τίθεμεν 108* c. 3 et al. v. 25 σχίσματα 109 c. fam. lat.

K. ιγ'.

v. 2 οὐδέν omn. c. plur. v. 3 ψωμίσω omn. c. plur. καυθῇ 108* c. alio. v. 9 Pro γὰρ - δὲ 109 c. 46 et plur. v. 10 τὸ post τότε abest 109. v. 12 † καὶ ἐν 109 c. al.

---

intra lineas scriptum verba τοῦ σώματος in Marc. 109 interciderunt.

15 et 16. Signum interrogandi, quo vulgares editiones utrumque versiculum claudunt, præeunte Bengelio dele, Syrum, Chrysostomum, Theodoretum, codicem 109 ibique Vulgatum secutus. Etenim cum interrogative οὐ acceperis, existet sententia contraria ejusmodi: nonne propterea non est pars corporis? Tum vero alterum οὐκ potius abesset; ut dicat, nihilominus esse de corpore. Qui vero prius οὐ pro *num* sumunt, sensui quidem consulunt, sed novi aliquid fingunt, cum οὐ interrogativum nunquam non vim τοῦ nonne habeat. Cf. not. ad Rom. 10, 19.

21. δέ, quod ab ed. Griesb. abest, non tam de industria additum, quam casu idcirco omissum fuisse videtur, quod articulus ὁ olim (jam in membrana B) excidit, adeoque ab aliis suprascriptus causa interitus voculæ δέ infra positæ exstitit.

C. XIV.

7. ὁμῶς loco ὅμως, ut Hesychius et Phavorinus eam particulam sensu ὁμοίως scribendam docent, suadente Wetstenio excudendum. Codex A etiam Jud. v. 8 ὁμοίως depravavit in ὅμως. Gal. 3, 15 recte

ὅμως

K. ιδ'.

v. 7 μὴ διδῷ 106. 109. 1 c. f. lat. et cl. or. v. 13 ἵνα διερμηνεύῃ 109. v. 14 γὰρ abest 108* c. fam. lat. v. 15 δὲ prius abest 109 c. al. v. 18 θεῷ † μου omn. c. cl. or. v. 24 προφητεύσωσιν 109. ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων abest 109. v. 25 † καὶ οὕτω τὰ 106 c. cl. or. cæteri καὶ οὕτως τά. Mox ὁ abest 109. v. 26 διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει abest 109* c. al. γλῶσσαν ἔχει abest 106 c. al. inest in 108. v. 26 γινέσθω omn. c. plur. v. 27 εἴς δὲ absque καὶ 109. v. 34 ἀλλὰ 109. v. 35 ἐν ἐκκλησίαις 106. 108 c. f. lat. v. 37 τοῦ ante κυρίου abest ab omn. c. plur. v. 38 abest ab 109. v. 40 δὲ post πάντα abest ab 106 109 c. cl. or.

ὅμως sensu *atqui* scribitur. — Mox auctoritate cl. or. et fam. lat. ductus διδῷ præfero præterito δῷ, quod forte e v. seq. illatum. Similiter c. 15, 57 plures testes male δόντι exhibent. Similis varietas 2 Cor. 8, 16, ubi cl. or. et fam. lat. in δόντι recte conveniunt.

12. Loco πνευμάτων Peschito, Ambrosius, Origenes cum paucis exemplaribus ex antiquitate ad nos perlatis πνευματικῶν legerunt, quod nescio an verius sit, cum unus idemque spiritus varia dona largiatur, v. c. 12, 11. Eundem usum adjectivi πνευματικός vide c. 2, 13. Facilis autem fuit lapsus ob compendium scribendi in hoc nomine ejusque derivatis frequentatum.

38. Lectio ἀγνοεῖται pro ἀγνοείτω, quam suppeditant A* D* F G Origenes atque libri et patres latini (in quibus *ignoratur* vel *ignorabitur* legimus), multam veri speciem habet, digniorque apostolo videtur. Ita enim ἀγνοεῖσθαι sensu ignorari seu reprobari usurpatur 2 Cor. 6, 9, quemadmodum contrario γινώσκεσθαι vel ἐπιγινώσκεσθαι 1 Cor. 13, 12 Gal. 4, 9 sensu nosci seu approbari. Facile autem imperativus ἀγνοείτω e superiore ἐπιγινωσκέτω inferebatur, sicut v. 34 librarii alexandrini cum Marcione

K. ιε'.

v. 5 Pro εἶτα-ἔπειτα 109 c. A 46 et al. v. 6 ἐπάνω abest 109. v. 7 Pro εἶτα-ἔπειτα 106. 109 c. A 46 et al. v. 8 ὡςπερεί τῳ 106. 108. v. 14 ἄρα καὶ 108*. 109 c. cl. occ. ἡμῶν 106 (sine 108). v. 20 κεκοιμημένων † ἐγένετο omn. c. cl. or. v. 29 Pro αὐτῶν-τῶν νεκρῶν omn. c. cl. or. v. 31 ἀποθνήσκων ἡ τὴν 109. ἣν ἔχω-ἡμῶν abest 106. v. 34 Pro λέγω-λαλῶ 109 c. 46 et al. v. 36 ἄφρων 109 c. cl. occ. ζωογονεῖται 108* c. al. v. 38 αὐτῶν 109. v. 39 σάρξ ante ἀνθρώπων abest ab 109 c. plur. ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν abest 109. v. 44 ἔστι σῶμα ψυχικὸν usque ad πνευματικόν abest 108* c. al. v. 46 ἔπειτα τὸ πνευματικόν abest 109 c. 46*. v. 49 φορέσωμεν 109 c. plur. utr. cl. v. 58 τοῦ abest 109.

ὑποτασσέσθωσαν ad instar præcedentis σιγάτωσαν finxerunt.

C. XV.

8. τῳ pro vulgari τῷ enclitice recte exhibent Chrysostomus et nostri codd. 106. 108. Ita et 1 Thess. 4, 6.

31. ἡμετέραν, ita e cod. A, pluribus aliis cl. or., Origene et Theodoreto scribendum, cum interpretatio verborum: gloriatio vestra, ita ut sit gloriatio de vobis seu propter vos, admodum dura videatur. Jam pridem interpretes antiqui lectionem ὑμετέραν explicare tentarunt, cum addendo ἀδελφοί post καύχησιν, tum tollendo ἣν ἔχω-ἡμῶν (quam rationem unus nostrorum iniit). Varietas nata vel ex itacismo, ut persæpe, vel quod subsequens singularis ἔχω haud apte plurali ἡμετέραν respondere videbatur; quanquam et antea in verbis κινδυνεύομεν et ἀποθνήσκω eadem numeri diversitas occurrit, et 2 Cor. 1, 13 5, 11 (ubi unus codicum itidem æqualitatem numeri effecit).

47. ὁ κύριος post ἄνθρωπος a fere omnibus codd. uncialibus, a pluribus intt. et patribus abest, et

K. ιϛ'.

v. 1 εὐλογίας 109 in margine c. alio. v. 3 ὑμῖν 109. v. 4 πορεύεσθαι † οὐ ἐὰν δοκιμάσητε 108*. v. 7 ἐλπίζω δὲ omn. c. cl. or. v. 11 ἐξουδενώσῃ. προπέμψατε 109. v. 13 καὶ κραταιοῦσθε 109 c. cl. occ. v. 15 Στεφανᾶ † καὶ Φουρτουνάτου 109 c. 46** et al. ἐστιν 108. v. 19 πολλὰ † ἀπολλῶ καὶ ἀκύλας 109 gr. et lat. c. 46. v. 22 μαραναθά 108 110. v. 23 κυρίου † ἡμῶν 106. 108. 109 c. A et al.

---

indicium falsitatis habet, quod modo ἄνθρωπος, modo ὁ κύριος prætermissum, et diserte Marcion loco ἄνθρωπος primus substituisse κύριος traditur a Tertulliano et in Dialogo c. Marcionem, æque ac v. 45 ὁ ἔσχατος κύριος Marcioni legere placuit.

C. XVI.

7. οὐ mihi quidem valde suspectum est. Primum enim phrasis οὐ γάρ separari non solet, (nisi quod particula μέν e. g. in Homero interponitur: οὐ μὲν γάρ,) tum μόνον potius quam θέλω interponi, multo minus omitti debebat; nam si verba urgemus, contraria omnino sententia existeret, perinde ac si Paulus hac vice Corinthios visere nollet. Sin subaudiendo explicaverimus, tamen nonnihil difficultatis remanebit, quia apostolus, commate 6 consilio permanendi Corinthi dubitanter pronuntiato, nunc contrario certum propositum proferret, se eos non tantum in transitu, sed diutius visitaturum esse. Contextus denique orationis expungendum οὐ docet. Postquam enim de comitatu Corinthiorum locutus erat, convenienter aperit consilium in transitu eos visendi, ita tamen, ut non sit rapidus transitus, si spes eum haud fefellerit. Hoc modo auctor sibi constat, neque suum adventum Corinthi, sed permansionem in aliquo dubio ponit. Tum vero δέ aptius est, cujus loco codd. unciales et alibi (1 Cor. 10, 1) et hic consentiente Griesb. γάρ habent.

Ἐγράφη ἀπὸ Ἐφέσου διὰ Στεφανᾶ, (καὶ 106) Φουρτουνάτου, Κυάρτου, καὶ Τιμοθέου, στίχοι ωο. 106. 108. Πρὸς Κορινθίους πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφ. καὶ Φουρτ. καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου, στίχοι ωο. 109. 110. 111.

---

13. Copulativam καί, quæ compendiose scripta perfacile ob sequens κ excidit, in Marc. 109 aliisque quatuor vetustis libris cl. occ. et pluribus intt. servatam restitue.

19. Additamentum Ἀπολλὼς καί in codd. 109. 46 obvium non plane spernendum videtur, cum ab antecedente voce consona πολλά æque absorberi vel in vocem πολλά corrumpi, ac inde nasci potuerit.

Πρὸς Κορινθίους δευτέρα 108. 110. Cod. 106 in principio notat: Ἐν κεφαλαίοις διαιρεῖται ἐννέα, ἐχόντων τινῶν καὶ μερικὰς ὑποδιαιρέσεις, καὶ κεφάλαια θείων μαρτυριῶν ιζ΄.

Κ. α΄.

v. 4 Pro ὑπὸ - ἀπὸ 109. v. 5 τοῦ Χριστοῦ omn. c. plur. v. 6 sq. τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως

C. I.

6 sq. In ordine verborum a codd. Marco. exhibito conveniunt libri B 39. 46. 47. 71 familiæ afr., familia latina et classis orient., quapropter externis

καὶ σωτηρίας ita omn. c. plur., sed cod. 108* post ὑπομονῇ addit πολλῇ (quod item inveni in cd. 1), et ἡμῶν post ἐλπὶς abest ab 106; neque Vulg. in 109 agnoscit verba καὶ σωτηρίας. v. 8 θέλω 109 c. Lectionar. ἐβαρύθημεν 109. v. 9 ἐγείραντι 109 c. al. v. 11 extremo ὑμῶν 109 e. plur. v. 13 ἀναγινώσκετε ἢ καὶ

---

argumentis firmior est hæc lectio, licet relicta a Bengelio, Griesb. aliisque, ordinem in quibusdam membranis fam. afr. obvium præferentibus: εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, τῆς ἐνεργουμένης κ. τ. λ. Sed ut ratio veterum exemplarium, ita contextus illam potius scripturam commendat. Et afflictatio, inquit, et consolatio mea vobis prodest, illa, quia meo exemplo, ut spero, ad tolerantiam communium malorum invitamini, hæc, quia non afflictationis solum, sed etiam solatiorum participes eritis. Hæc sententia, ad quam respicit τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν c. 7, 3, contorquetur permutato ordine. Censores, qui verba εἴτε παρακαλούμεθα κ. τ. λ. arctius cum priore membro orationis jungenda duxerunt, iidem καὶ σωτηρίας posterius sustulerunt, ne cito iteraretur. Paulus vero sæpe eadem verba repetit, e. g. 1 Cor. 7, 2 ἑκάστη ter, 10, 1 sqq. πάντες, 15, 41 ἄλλη δόξα, 2 Cor. 12, 2 οὐκ οἶδα, Col. 1, 28 πάντα ἄνθρωπον ter. Quæ vero lectio ab Erasmo inde a secunda editione, a Stephano, ab Elsevirio aliisque recipi cœpta est: τῆς ἐνεργουμένης -- εἴτε παρακαλούμεθα -- καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν κ. τ. λ., librorum veterum auctoritate plane destituta est.

13. ἢ ante καὶ quod, quæ arcte juncta sunt, male disjungit, auctoritate codd. FG duorumque aliorum et complurium intt. f. afr. et lat. abjice, et perspicuitatis gratia ante ἃ commate distingue. Artificiosa enim est interpretatio verborum ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγ.: nisi ut verba, quæ legitis, sonant, vel ut ipsi cognoscitis. Ex nostra emendatione

ἐπιγινώσκεσθαι. 111. ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε abest 109 c. al. ὅτι abest 108*. v. 14 † ἡμῶν Ἰησοῦ † Χριστοῦ 109 c. cl. occ. v. 15 ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς 106. 108. 109. 1 c. plur. ceteri πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν, omnes τὸ πρότερον. v. 17 βουλόμενος 106. 111 c. cl. occ. βουλευόμενος 109 c. cl. or. ἄρα 108 109. 111. v. 20 τοῦ θεοῦ 106 c. al. δι' abest 106 c. alio. v. 22 ὁ abest 109 c. A et al.

K. β'.

v. 1 ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν omn. c. cl. or. et fam. afr. v. 3 ἡ abest 109. v. 5 ἀλλὰ omnes. ἵνα ἐπιβαρῶ

---

rectius ita: non alia, inquit, scribimus vobis, nisi, quæ legeritis, vera comperiatis. Sic eleganter sibi respondent verba ἀναγινώσκειν et ἐπιγινώσκειν. Eodem lusu utuntur Paulus c. 3, 2 et Lucas Act. 8, 30. Ἢ ante ἃ quia in vetustis libris (A D*) omissum erat, ideo e scholio critico alieno loco irrepsisse videtur.

15. Quod cl. or. cum fam. lat. ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς habet, id ex commate sequente ortum est. Τὸ ante πρότερον e plurimis libris manu scriptis restituendum; nam nisi ubi πρότερον transponitur, in nullo codice desiderari videtur.

17. βουλόμενος, quod Bengelius propter alliterationem ad proximum βουλεύομαι in βουλευόμενος mutatum fuisse censet, cl. occ. et Chrysostomum secutus rescribe.

18. ἐστι, ita recte est in uncialibus omnibus et intt. Vulgare ἐγένετο e commate proximo surreptum.

C. II.

5. ἀλλὰ pro ἀλλ' e codd. præeunte Bengelio rescribe. — Notatu dignissima et nescio an germana sit scriptura codicis 109: ἵνα ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. Beza invitis veteribus libris comma post ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ apposuit, quem recentiores secuti sunt, eam formulam ita explicantes: *ne quid gravius dicam*; eodem sensu, quo Demosthenes in prooemio orat. de corona dicit: ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς (seu δυσχερὲς) λέγω.

πάντας ὑμᾶς 109, neque 110. 111. 112 post ἐπιβαρῶ commate distinguunt. v. 9 καὶ abest 112. Pro εἰ-ὡς 109. v. 10 εἴ τι κεχάρισμαι omissis ὃ κεχάρισμαι 109 c. 46* et al. εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι ceteri c. cl. or. † τοῦ Χριστοῦ 112. v. 12 τὸ μὴ εὑρεῖν με 109. v. 14 αὐτοῦ 106. 109 recte. v. 17 Pro πολλοὶ-λοιποὶ 109 c. 46 et al. κατενώπιον τοῦ omn. c. cl. or.

Neque potest negari, ἵνα μή significatu eodem Philem. 19 usurpari. Verum quid gravius dici potest, quam uno homine universam ecclesiam mœrore affectam esse? Neque sane istam superfluam parenthesin quisquam desideraret. Deinde cum secundum vulgarem scripturam et interpretationem, quam etiam Fritzsche de nonnull. poster. P. ad Cor. ep. locis Diss. II p. 16 sequitur, ἀλλά negationem οὐκ non restringat, sed confirmet, ita ut ἀπὸ μέρους non ad apostolum, sed ad Corinthios pertineat; verba οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν commati 4 contradicunt. Fritzsche verba ἀπὸ μέρους *paullum*, et ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, *ne dicam multum*, interpretatur. Illud quidem Rom. 15, 24 eam potestatem habet, sed ἐπιβαρεῖν nusquam illo sensu occurrit. Omnes has difficultates amovet cod. 109: non me, inquit, contristavit nisi ex parte, ita ut omnes vos increparem. Sic apprime connectitur et cum antecedente oratione, ubi rigorem prioris epistolæ deprecatur, et cum subsequente, ubi ad veniam reo dandam hortatur. „Equidem, inquit, insons vestri mœroris sum, incestuosus homo inculpandus, qui me anxit, adeoque effecit, ut ego vos objurgando contristarem. Nolite autem acrius in eum animadvertere.“ Præterea commodius ἐπιβαρῶ ad πάντας ὑμᾶς construitur; solet enim ἐπιβαρεῖν accusativum regere, e. g. c. 12, 16. Tum id verbum secundum istam scripturam propriam suam significationem tenet, quam c. 12, 16. 1 Thess. 2, 9. 2 Thess. 3, 8 habet: molestiam alicui exhibere.

K. γ'.

v. 1 εἰ μὴ omn. c. plur. v. 2 ἐγγεγραμμένοι 112 c. Augustano 6. (Gr. 55.) Codex Uffenbachianus habet γεγραμμένοι-γινωσκόμενοι καὶ ἀναγινωσκόμενοι. Codd. 32. 45: γεγραμμένη. (Ea e notis Bengelii excerpsi,

---

Cæterum ἀλλά potestatem particulæ nisi habet etiam Matth. 19, 11. 20, 23 Marc. 9, 8 (ubi plenius ἀλλὰ μόνον, sicut alias ἀλλ' ἤ.). Particula autem μή alibi quoque (Gal. 2, 4 Matth. 8, 30) in vetustis exemplaribus perperam adjecta, et vicissim sæpe omissa reperitur; v. Bengel. ad Gal. 2, 5. Hic vero μή e loco parallelo 1 Thess. 2, 9 male comparato facile inseri potuit.

17. κατέναντι e fam. afr. et Chrysostomo, probante Griesb., recipe, collata animadversione in Act. 8, 21. — Articulum τοῦ cl. occ. secutus expunge, quod e loco parall. c. 12, 19 fluxisse videtur.

C. III.

2. καρδίαις ὑμῶν facili mutatione e membrana præstantissima 17, interprete Aethiope, libro slavonico 8 et codice latino demidoviano edendum censeo. Nam quod interpretantur ἡμῶν: quos ego ita diligo, ut nunquam non vestri sim memor, alienum et pæne ineptum esset additamentum, ubi de commendatione sui apud alios sermo est. Imo in vestris præcordiis me ministro inscripta est epistola mea commendatitia secundum versiculum 3, in vobis cognoscitur mea opera, meum meritum, mea laus. Etiam magis hoc patet e verbo φανερούμενοι, quod haud dubie ad Corinthios refertur. Quoniam vero hi manifesti omnibus sunt, ergo epistola, quæ ab omnibus hominibus legitur, in Corinthiis ipsis, non in Paulo perscripta est. Præterea linguæ leges scripturam, quam ego probo, vindicare videntur; alioqui ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν dicere debebat. Artificiosa enim esset ratio de Timotheo, qui epistolam

una

a Griesb. omissa.) Verba καὶ ἀναγινωσκομένη absunt ab 109. v. 3 ὑμῶν 109. ἀλλ' 106. 109. καρδίαις 106 109. 112 c. A 46 et al. v. 6 ἀποκτέννει 109 c. al. v. 9 ἡ abest 112. v. 10 γὰρ ὁ omn. c. plur. utr. cl. εἵνεκεν 108. v. 14 σήμερον ἡμέρας 109 c. cl. occ., abest ἡμέρας ab 106. Mox ὅ, τι 110. ὅ τι 111. 112 recte.

K. δ'.

v. 1 ἐγκακοῦμεν 109 c. cl. occ., ibidem in Vulg. *deficiemus*. v. 2 ἀλλὰ ἀπειπ. 109. v. 4 αὐγάσαι † αὐτοῖς omn. c. cl. or. τοῦ † ἀοράτου Θεοῦ 106. v. 10 τοῦ κυρίου omn. c. cl. or. sed 112 habet τοῦ κυρίου ἡμῶν. v. 12 ὁ μὲν omn. c. cl. or. v. 14 ἐξεγερεῖ 109. σὺν abest 109. v. 15 διὰ τῶν πλειόνων seqq. jungit cod. 109 recte, ut c. 1, 11. v. 16 ἐγκακοῦμεν 109 c. cl. occ. v. 18 ἀλλὰ-γὰρ βλεπόμενα abest 109.

K. ε'.

v. 1 ἡ abest 112. v. 2 ἐνδύσασθαι 112 c. alio. v. 8 ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐκδημῆσαι abest 109. τὸν abest 108*.

---

una dederit, intelligere. Vulgaris lectio ex alliteratione proximi ἡμῶν orta, ut prius ἡμῶν in uno codicum ob sequens ὑμεῖς in ὑμῶν corrumpebatur.

14. ἡμέρας a cl. or. respectu commatis proximi habito omissum videri potest; habent unciales omnes atque intt., probante Griesb. Sed eadem cl. occ. Matth. 28, 15 post μέχρι τῆς σήμερον addidit ἡμέρας, quare neque nostro loco audienda.

C. IV.

10. κυρίου male abest a cl. occ., consentiente Griesb., quemadmodum in ejusdem generis aliquot codd. v. 14 κύριον excidit. Vereor, ne cum festinatio, tum similitudo proximorum verborum ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι causa omissionis KY fuerit.

C. V.

3. Marcion cum fam. lat. codd. legit ἐκδυσάμενοι, quod Gr. non displicuit: sed arguta sententia ita

v. 11 πείθωμεν 109 c. 46 et alio. † ὅτι καὶ 106. ἡμῶν 106. 108. v. 12 ἀλλ' 109. v. 14 εἰ abest 109 c. cl. occ. v. 15 καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν abest 109. αὐτῶν † πάντων 106. v. 20 δι' ἡμῶν abest 109. v. 21 γενώμεθα 106. 109 c. al. Θεοῦ δικαιοσύνη 109 c. al.

K. ϛ'.

v. 1 καὶ abest 108* c. al. v. 15 Βελίαρ omn. c. cl. or. v. 16 ὑμεῖς-ἐσμὲν 109.

K. ζ'.

v. 2 οὐδένα ἐφθείραμεν abest 109. v. 4 θλίψει ὑμῶν 112. v. 5 φόβ° i. e. φόβος 109. v. 7 Pro αὐτοῦ-τίτε

---

enasceretur. Puto vulgarem scripturam rectius menti auctoris respondere hoc modo: cupimus quidem superindui vestimento cælesti, si tamen hoc fieri poterit, dum vestiti (scilicet hoc corpore), non nudi (non mortui) simus. Sic decompositum ἐπενδύσασθαι potestatem suam habet, tanquam indui super corpus naturale, atque ἐνδυσάμενοι scite opponitur.

19. Observatu digna omissio particulæ ὡς, ut est in codd. 6. 67**. Namque ὡς ὅτι valet c. 11, 21 2 Thess. 2, 2 tanquam, quasi. Si ὡς explicationis gratia voculæ ὅτι superscriptum erat, facile irrepsit, ut Gal. 2, 11 in Armeno ὅτι † ὡς.

C. VII.

8. Post μεταμέλομαι puncto, post μετεμελόμην commate apposito, et verbis βλέπω γὰρ-ὑμᾶς parenthesi inclusis ac post ὑμᾶς commate collocato, interpretationem hujus loci multo expeditiorem fore arbitror; ita ut verba: Εἰ καὶ μετεμελόμην, νῦν χαίρω, opportune sibi respondeant.

12. Habet quidem cl. or. cum fam. lat. et pluribus intt.: ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν, non refragante Griesb.; neque insulse apostolus diceret, se studium Corinthiorum in se experturum fuisse, cum v. 11 et 14 de hoc ipso studio in Corinthiis excitato ageret.

109. Idem pro ἡμῶν - ὑμῶν. Idem με omittit c. al. v. 9 ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε abest 109. v. 10 ἡ δὲ τοῦ - κατεργάζεται abest 108* c. al. v. 11 τὸ abest 109. v. 12 ἕνεκεν ter 109, prima vice etiam in 106. Mox ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν omn. c. 1 et plur. utr. cl. v. 13 ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ἡμῶν περισσοτέρως μᾶλλον. 109 c. cl. occ. Pro ἀπὸ πάντων - ἀπάντων 109. v. 15 ὥστε μετὰ 108*. v. 16 Post χαίρω recte οὖν omittitur ab 108. 109 c. plur., χαίρω † δὲ habet 106.

K. θ'.

v. 1 γνωρίζω 108*. 109 c. Lectionar. In cod. 109 etiam δὲ omittitur. v. 4 δέξασθαι ἡμᾶς agnoscunt 106

Recepta vero scriptura ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν cum c. 2, 4 magis convenit, ubi priorem epistolam ad declarandum suum amorem in eos scriptam esse ostendit. Præterea si cum cl. or. et Millio faceremus, potius πρὸς ἡμᾶς scribi oporteret, quod tamen in solis duobus codd. reperitur. Pergit apostolus commate proximo: propter nostrum studium pro vobis integerrimum (διὰ τοῦτο) e solatio vestro ipse solatium percepi. Quapropter verba ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν non cum sequentibus jungenda sunt, ut perperam est in cl. occ. codd.

C. VIII.

4. δέξασθαι ἡμᾶς, quæ a pluribus utr. cl. codd. et intt. comprobante Griesb. absunt, casu antiquitus excidisse potius, quam de industria explicationis gratia addita esse puto. Item Eph. 6, 17 fam. lat. δέξασθε omisit. Neque minus Philem. 12 προσλαβοῦ, quod neutiquam abesse potest, in aliquot veteribus documentis cl. occ. desideratur. Causa omissionis patet, quia scilicet librarii occidentales crebro ordinem verborum inverterunt; unde evenit, ut quæ a posteriore censore alieno loco expuncta, et suo super linea scripta erant, deinceps ab incertis librariis omnino abjicerentur. Nec desunt hujus rei

110. 111, non habent cæteri c. 1 et plur. v. 7 καὶ πάσῃ σπουδῇ abest 108*. v. 9 δι' ὑμᾶς 109 c. al. v. 10 τοῦ ποιῆσαι 109. v. 12 ἔχει 109 c. al. τι 112 c. alio. v. 15 ὁ πολὺ 106. ὁ ante τὸ ὀλίγον abest 106 c. al. v. 16 δόντι 108*. 112. 1 c. plur. utr. cl., cæteri διδόντι habent. v. 17 αὐθαιρέτως 109. v. 19 σὺν 110**, qui fortasse a pr. manu c. al. ἐν habuit. Mox προθυμίαν ὑμῶν omn.

---

vestigia in locis indicatis, cum nostro loco Ambrosiaster *suscipi* ante τὴν χάριν, Eph. 6, 17 Armenus δέξασθε ante τὴν περικεφαλαίαν, atque Philem. 12 duo documenta verbum προςλαβοῦ alienis locis ponant. Errant vero, qui e transpositionibus colligunt, verba transposita semper interpolata esse. Versiculi Rom. 16, 25—27, qui in codd. parte transponuntur, in ceteris plane desiderantur, non ideo pro falsis habentur; sed ipsa transpositio idonea causa omissionis merito creditur: id quod et illic evenit.

10. Ordo verborum longe ante codicum nostrorum ætatem turbatus, a Peschito et hinc ab Arabe recte ita exhiberi videtur: θέλειν - ποιῆσαι. Superiore anno enim re vera τὸ θέλειν seu secundum v. 11 τὴν προθυμίαν τοῦ θέλειν ostenderant, quod est principium actionis, sed minus tamen ipsa actione. Potest quidem explicari textus vulgaris, sed nimis argute.

16. δόντι lego, cf. ad 1 Cor. 14, 7.

21. προνοοῦμεν γὰρ καλά, ita recte cl. occ., Chrysostomus et intt. habent. Cum Bengelio enim suspicor, vulgare προνοούμενοι καλά e loco parallelo Rom. 12, 17 fluxisse. Griesb. lectiones orientalem et occidentalem hoc modo male conjunxit: προνοούμενοι γὰρ καλά.

23. Interpunctio ita emendanda, ut ante πεποιθήσει, qua voce versiculus incipiat, colon, et ante εἴτε bis comma ponatur. Recte sic πεποιθήσει non ab adjectivo σπουδαιότερον, sed a verbo συνεπέμψαμεν

recte c. plur. v. 21 γὰρ abest ab omn. c. cl. or. v. 24 ἐνδείξασθαι 112. καὶ ante εἰς abest recte ab omn. c. plur.

Κ. θ'.

v. 1 Pro τὸ - τῦ 109 c. al. v. 4 ἡμεῖς ἵνα μὴ λέγωμεν abest 109. ταύτῃ † τῆς καυχήσεως omn. c. cl. or. v. 5 προκατηγγελμένην omn. c. cl. or. ὡς πλεονεξίαν Marco. c. plur. v. 8 Pro δὲ - γὰρ 109. Idem περισσεύωμεν εἰς. v. 10 χορηγήσαι καὶ πληθύναι - αὐξήσαι omn. c. cl. or. τὰ γενήματα 106. 109 c. al. v. 13 ἁπλότητος 109.

Κ. ί.

v. 5 αἰχμαλωτεύοντες 108* c. al. v. 7 ἡμεῖς † Χριςῦ omn. c. cl. or. v. 13 ὐ συνιῦσιν. Ἡμεῖς δὲ abest a Vulg.

---

pendet. Misi, inquit, aliquos viros, confisus, vos reverentia eorum ductos eo largiores fore, sive Titi gratia, sive fratrum nostrorum (ἀδελφοί est nominativus absolutus, sed conjunctione εἴτε tanquam oppositum verborum εἴτε ὑπὲρ Τίτυ satis indicatus, ita ut sit loco: εἴτε ὑπὲρ ἀδελφῶν.) Demonstrate igitur ipsis (εἰς αὐτὺς) beneficum vestrum animum. Recentiores interpretes et editores puncto ante εἴτε ὑπέρ perperam distinguunt, quo facto versiculus 23 tam constructione quam sensu exsulat, nisi duræ ellipses subaudiantur.

C. IX.

4. τῆς καυχήσεως, quod a cl. occ. abest, ex loco parallelo c. 11, 17 adjectum esse recte censuit Millius, approbante Griesb.

5. προεπηγγελμένην, ut est in cl. occ. et intt., præfero vulgari προκατηγγελμένην, quod judice Bengelio ex alliteratione ad præcedens προκαταρτίσωσι potius natum, quam a correctore quopiam mutatum est. Munus sane ante promissum quam prænuntiatum huic loco convenientius est.

C. X.

13. Verba ὐ συνιῦσιν. Ἡμεῖς δέ, quæ ob male intellectum pronomen αὐτοί intrusa et ex Matth. 13, 13

in 109 c. fam. lat. Pro οὐχὶ - οὐκ 109 c. cl. occ. ἀφικέσθαι 109. v. 14 ἀφικνούμενοι 106. v. 15 δὲ abest 109 c. al. v. 16 ὑπὲρ ἐκεῖνα 109 c. al. v. 18 ὁ post γὰρ abest 109. συνιστάνων 109 c. cl. occ.

K. ια'.

v. 1 ὤφελον 109 et 110* ut videtur c. 46 et al. ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ omn. c. 1 et cl. or. v. 4 ἠνείχεσθε 110 c. al. cæteri rectius ἀνείχεσθε. v. 5 γὰρ in litura positum in 109. ὑπὲρ λίαν 110. v. 6 φανερώσαντες ἑαυτοὺς 108** c. alio. v. 16 κἀγὼ μικρόν τι omn. c. plur. v. 20 δαίρει 106 c. al. v. 21 ὅτι † καὶ 109. v.

---

desumta videntur, merito Griesb. improbavit, neque a textu ea proscribere dubitarem. Absunt a codd. D*FG, a bœrneriano, ab Italo et Vulgato in nostro 109, ab Hilario, Ambrosiastro, Vigilio tapsensi, Idacio, Sedulio, Tractat. de singul. Cleric. apud Cyprianum. Verba οὐ συνιοῦσιν absunt a Vulgato edito, qui etiam αὐτοί v. 12 ad Paulum refert, a Lucifero calaritano, Pelagio et Fulgentio, atque a cod. 74**. Omnino contextus ea explodit. Negaverat enim apostolus v. 12, se comparaturum se esse cum aliis, quare non posset eos, qui suo se modulo metirentur, reprehendere. Imo id ipsum de se prædicat, quod in falsos doctores Corinthiorum ne conveniret quidem; ii enim non solum semet de ipsis metiebantur, sed conferri cum apostolo nequaquam supersedebant. Jam e futuro καυχησόμεθα suspicari licet, participia μετροῦντες καὶ συγκρίνοντες de Paulo intelligenda esse hoc modo: sed quamvis in nobis nosmet metientes, tamen non in immensum gloriabimur. Futurum tempus respectu antecedentis præsentis habito recte ponitur: sed incommode poneretur secundum vulgarem scripturam.

C. XI.

1. ὤφελον attice scribitur a pluribus codd. cl. occ., sed sine varietate ὄφελον 1 Cor. 4, 8 Apocal. 3, 15, quæ posterior scriptura usui adverbiali hujus

25 ἐῤῥαβδίσθην 106. 109 c. al. v. 26 ἐρημίαις 108*. v. 31 ἡμῶν post κυρίου abest ab 109. 110. 1 c. plur. utr. cl., inest in 111.

K. ιβ'.

v. 1 Pro δὴ-δεῖ 108 c. cl. occ. v. 2 τὸν τοιοῦτον † ἄνθρωπον 109. v. 5 μου, quod abest a nonnullis documentis, in 109 super linea est. v. 7 Vulg. in 109 agnoscit verba ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι bis: *ne extollat me.* In græco 109 secunda vice scriptum est: ἵνα μὴ ὑπεραίρω με. v. 9 μου habet Vulg. in 109. v. 11

---

verbi in n. T. magis convenit, et intt. LXX solennis est. Adde Gal. 5, 12, ubi pauci libri ὤφελον habent. — Mox μικρόν τι ἀφροσύνης e codd. B D E 17 et duobus Mosquensibus atque Vulgato recipiendum censeo, cum sensu requirente, tum quia hinc origo multiplicis diversitatis lectionum perspicitur. Namque modo τι ob itacismum in τῇ adeoque ἀφροσύνης in dativum mutatum est, quod editiones principes et Griesb. cl. or. secuti adoptabant, modo τι τῇ ἀφροσύνῃ junctim scriptum est, ut in codd. 29 et 57, modo τι ob sequentem genitivum in τῆς correctum, ut in F G, modo τι τῆς conjunctum, ut in codd. 6 et 10, Theophylacto et ed. Elseviriana, modo e scholio critico rescriptum: τι καὶ τῆς, quemadmodum Armenus vertebat.

31. ἡμῶν, quod a pluribus utr. cl. monumentis abest, tolle. Itidem c. 13, 13 plures veteres libri ἡμῶν perperam addiderunt.

C. XII.

11. καυχώμενος, quod ab uncialibus omnibus et ed. Griesb. abest, scholion videtur.

14. τοῦτο, quod Griesb. post τρίτον inseruit, a pluribus codd. cl. or. abest, et ex c. 13, 1 translatum videtur, sicut vicissim plures eorum codd., qui hic τοῦτο habent, illuc ex hoc loco ἰδοὺ et ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν traxerunt, quo minus dubia esset interpolatio. Idcirco nonnulli τοῦτο ante τρίτον posuerunt.

ἄφρων † καυχώμενος omn. c. cl. or. v. 14 τῦτο post τρί-τον abest 106. 110. 111, 1 c. cl. or., adest in 109. 112. ἀλλὰ ὑμᾶς 106. 109. 112. v. 17 Pro ὧν-ὃν 106. v. 18 Τί-τον 106. 109. v. 19 λαλῦμεν· τὰ δὲ omn. c. plur. v. 21 ταπεινώσει 106. 109. 112. με post hoc verbum nullus Marc. repetit.

K. ιγ'.

v. 1 † Ἰδὲ, τρίτον 109 c. A et al. v. 2 Pro ἀπὼν-ἀγαπῶν 106. νῦν † γράφω omn. c. cl. or. εἰς τὸ πάλιν cod. 109 cum seqq. jungit. v. 3 ἀλλ' ἀδυνατεῖ 106. v. 4 γὰρ posterius abest 112 c. al. ante ἡμεῖς nullus agnoscit καί. Mox † τῦ Θεῦ εἰς ὑμᾶς 110 (sine 111). v. 7 ἡμᾶς μηδὲν κακὸν 109. v. 9 γὰρ abest 108* c. al. v. 13 ἡμῶν 112. ἀμὴν omn. c. plur.

[Ἡ 106. 108. 111] πρὸς Κορινθίους β' [ἐπιστολὴ 106 108] ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Τίτε [Βαρνάβα 106. 108] καὶ Λεκᾶ: Codd. Marcc. omn. στίχοι φν 106. φλ 109.

Demonstrativum vero tantum c. 13, 1 locum habet, quod ibi jam antecedente commate adventus apostoli mentio facta erat.

16. Apposito post ἔλαβον puncto interrogandi, malo pro verbis apostoli, quam obtrectatorum accipere, quod eorum objectio, qualis vulgo creditur, commate sequente confutanda erat, ibi autem aut non aut male infringitur. Namque qui emissarios non subornat, ideo nondum suspicione doli vacat; potest enim alia quoque astutia uti. Rectius itaque procedere videtur oratio, si interrogatio generalis in specialem transeat, ita ut commate 17 non ad præcedens respondeatur, sed quæ prius dicta, pluribus exponantur.

C. XIII.

2. γράφω ex auctoritate cl. occ. præeunte Griesb. tolle; nam e v. 10 irrepsisse videtur. Loco γράφω consimili verbo λέγω interpres Copticus supplevit.

Πρὸς Γαλάτας. 108. 110. 112. Πρ. Γ. ἐπιστολή. 109.

K. α'.

v. 3 ἡμῶν. καὶ κυρίου Ἰ. X. 112 c. al. v. 4 περὶ τῶν 106. ὑπὲρ 109 (sed puncto notavit) 112 c. al. v. 5 τῶν αἰώνων abest 108. 109 c. al. v. 6 ταχέως abest 109. εὐαγγέλιον abest 106. v. 8 εὐαγγελίζεται 109 c. al. v. 9 προείρηκα 108* c. al. προειρήκαμεν † ὑμῖν 109 gr. et lat. v. 10 ἢ τῷ Θεῷ 109, qui cum seqq. jungit. v. 12 ἐγὼ abest 108*. v. 15 καλέσας † με 109, idem v. 17 ἀλλά, idem v. 18 ἔμεινα. v. 21 Pro εἰς - ἐπὶ 109. καὶ τῆς Κιλικίας abest 109 c. alio. v. 22 τῷ abest 108*. † ἐν τῷ προσώπῳ 109. τῆς ἐν Χριστῷ 108*. 109.

K. β'.

v. 5 διαμένῃ 112 cum A 47. 55 (quod Griesb. haud observavit). v. 9 ἡμεῖς μὲν 106. 108 c. plur. utr. cl.,

---

C. I.

4. Promiscue quidem apostolus utitur præpositionibus περί et ὑπέρ, e. g. εὔχεσθαι περί τινος Eph. 6, 18. 2 Thess. 1, 11 Col. 4, 3, sed ὑπέρ τινος Col. 1, 9; εὐχαριστεῖν περί et ὑπέρ τινος, v. not. ad Rom. 1, 8. Nostro autem loco περί, quod est in codd. utr. cl. et in cd. 1 deprehendi, cum Griesb. præfero; quoniam ii libri, qui Eph. 6, 18 Col. 1, 3 περί in ὑπέρ mutarunt, hic constanter περί exhibent, eoque minus suspecti sunt. Etiam Rom. 8, 3. 1 Petr. 3, 18. 1 Joh. 2, 2 περὶ ἁμαρτίας seu ἁμαρτιῶν legitur.

18 et II, 11. 14. Hebraicum genus loquendi Κηφᾶς e fam. afr. et ex intt. excepto Italo, non reprobante Griesb., restituendum videtur. Nam ubi forma græca Πέτρος occurrit c. 2, 7. 8, nullus codex Κηφᾶς correxit; contra ubi a plurimis Κηφᾶς exhibetur v. 9, ibi fam. lat. Πέτρος interpolavit.

C. II.

1. διὰ τεσσάρων ἐτῶν cum Chronico alexandrino, ut videtur, cum Semlero, Bertholdto et Kuinœlio

abest μέν ab 109 c. al. v. 12 ἀφώριζεν αὐτὸν 109. v. 14 τί τὰ ἔθνη omn. c. cl. or. v. 16 δὲ post εἰδότες abest

---

scribere malim, quam rem accuratius tractavi in introductione ad 3 epistolam Corinthiacam p. 101 sqq. Agitur enim hic, ut paucis absolvam, de itinere ad consulendos apostolos facto, de quo Act. 15 sermo est, et anni sunt computandi a proximo Pauli ex Hierosolymis discessu c. 1, 18, non ab anno conversionis ejusdem. Ita vero quatuordecim annis, si lectio pro germana habenda, eæ res, quas Lucas Act. 9, 30 usque ad c. 14, 28 de Paulo narrat, gestæ essent, quæ potius spatio quadriennii actæ esse putandæ sunt; præsertim quum primum Hierosolymis commoratus, in visione non ad moram faciendam, sed ad propere convertendos paganos excitatus fuerit: Act. 22, 17 sqq. Tum Pauli captivitas Romæ demum in octavum decimumve annum Neronis incideret, quam secundo Neronis accidisse Hieronymus de Viris illustribus (in Paulo c. 5 p. 851 ed. Valars.) auctor est. Festus denique procurator multo post, quam Eusebius in Chronico perhibet, Felici successisset, eodem nimirum tempore, quo Paulus Romam vinctus mitteretur. Numerum igitur nostri loci interpolatum judico, ejusque rei causam negligentiæ librarii tribuo, qui præpositionem ΔΙΑ in vetusto exemplari voci ΤΕΣΣΑΡΩΝ annexam deprehenderit, eaque dupliciter lecta διὰ δέκα descripserit.

4 sq. Anacoluthon est, quod dicunt, a criticis jam veteribus varie vexatum. Hieronymus et Theodoretus, omisso δέ post διά, male antecedentibus comma 4 jungi voluerunt. Plures latini libri et patres, ut sermo cohæreret, οἷς οὐδέ expunxerunt; quod Griesb. placuit, licet verba ἵνα ἡ ἀλήθεια nosti cetera parum concinne subsequerentur, cf. v. 14. Rosenmüllerus contra cum Strothio duram ellipsin ἀνέβην

106. 109 c. cl. or. εἰς abest 108*. διότι ὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου omn. c. cl. or., sed ab 109 absunt hæc verba. v. 18 συνίστημι omn. c. cl. or. v. 20 † ὁ Χριστὸς 109.

---

ex v. 2 ad v. 4 subaudit. Sensu autem, non constructione omnia ita cohærent, ut nec coacta interpretatione, nec correctione opus sit. Incipit oratio: Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, et solita constructione sequi oporteret οὐκ εἴξαμεν, sed longiore parenthesi interposita, pronomen οἷς repetitum est mutata constructione. Particulis δέ - δέ v. 4 et 6 gradatim usus progreditur, negans se neque a falsis fratribus, neque a veris apostolis permotum esse, ut a veritate Evangelii gentilibus prædicandi abduceretur. Quod si parenthesis contextui intermixta scriptoris animum eo perduxit, ut a consueto genere dicendi declinaret, illa uncis non includenda, sicut in ed. Griesb. factum est. Simile plane anacoluthon ab intt. melius intellectum legimus v. 6, ubi aliis rebus interjectis, constructione inchoata excidit. Voluerat enim scribere: ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι οὐδέν μοι προσανετέθη. Ejusmodi exempla alia vide Eph. 2, 1. 3, 1 cf. v. 14 Phil. 1, 29. 2 Thess. 2, 3.

17. ἄρα loco vulgaris ἆρα sublata interrogatione rescribas velim, ut olim Wall Not. crit. p. 168 sq. proposuit. Non enim sibi constant critici et intt., qui loca ejusdem tenoris v. 21 c. 3, 29 non interrogative accipiunt, neque ἆρα scribunt. Formula μὴ γένοιτο, qua Bengelius interrogationem corroborari autumavit, eam potius excludit. Importuna enim esse videtur, si tanquam responsum intelligeretur, cum non negative, sed affirmative respondendum esset, Christum utique fore peccati ministrum, si nos peccatores fuerimus.

C. III.

1. τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι sententia Bengelii scholion est ex c. 5, 7. Abest a cl. occ. et Chrysostomo,

K. γ'.

v. 1 ἐβάσκηνε 106 c. al. ἐβάσκ. † τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι omn. c. cl. or. ἐν ὑμῖν abest a Vulg. in 109 c. fam. afr. v. 5 συνεργῶν 109. v. 7 οἱ υἱοὶ 106. Ἀβραὰμ υἱοί 108* ut videtur. v. 8 δὲ † καὶ 106 sine 108. ἐνευλογηθήσονται 106. 109 c. plur. v. 10 ὅτι ante ἐπικατάρατος abest ab omn. c. cl. or. Pro ἐν - ἐπὶ 108. τοῖς προγεγραμμένοις

---

qui observante eodem Bengelio eo pluris habendus, quia in hanc epistolam hypomnema, non homilias edidit. Vicissim c. 5, 7 nonnulli libri ἐβάσκανε hinc transtulerunt pro ἐνέκοψε.

10. ὅτι ἐπικατάρατος habent unciales omnes, et v. 13 tantum non omnes cum Irenæo ὅτι γέγραπται. Quos sequor, non enim video, cur γάρ in ὅτι mutatum sit, sed bene intelligo, hoc in illud ob locum parallelum v. 10 conversum, et vicissim ὅτι v. 10 propter locum parall. v. 13 expunctum esse.

12. ἄνθρωπος ex auctoritate cl. occ., intt. et Chrysostomi præeunte Griesb. tolle, quod Millius ex LXX 3 Mos. 18, 5 injectum censuit.

17. εἰς Griesb. unciales omnes secutus post τριάκοντα posuit. Imo vero ante τετρακόσια ob similitudinem literarum absorptum, alieno post loco injectum est.

20. D. Lücke (Studien und Krit. von Ullmann und Umbreit T. I Fasc. I. 1828), novissimis intt. hujus perobscuri loci merito reprobatis, de extricanda difficultate desperans, ad ultimum remedium confugit, desecandum esse totum versiculum ut peregrinum scholion ratus. Keilius et Schleiermacherus (in Usteri Entwicklung des paulin. Lehrbegr. p. 86) εἷς pro μόνος acceperunt, subaudientes, Deum in promissione per se solum, benignitate sponte sua motum, agere, contra Mosen ut mediatorem inter Deum et populum legem pepigisse. Winerus in Comment. in Pauli ep. ad Gal. Exc. III p. 110 una

109. v. 12 αὐτὰ † ἄνθρωπος omn. c. cl. or. v. 16 ἐῤῥέθησαν 106. 109. ἐῤῥήθησαν 108*. 110. 111. ἐῤῥέθεισαν 112. v. 17 *in Christo* Vulg. in 109 c. Itala. Mox ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα omn. c. cl. or. v. 19 προσετέθη omn. c. plur. utr. cl. Pro ᾧ - ὁ 109 c. 46 et al. διαταγῆς δι' 109, unde Cyrillus et Slavus ms. διαταγῇ demto δι'.

---

cum Aethiope interprete εἷς sensu ἕτερος intellexit, explicans, alteram partem fœderis mosaici Deum, alteram populum hebræum esse, adeoque legi obstrictum. Schmiederus (in nova interpret. loci Paulini Gal. 3, 19. 20) maxime contrariam argumentationem statuit hoc modo, quia mediator non unius esset, Deus autem unus, illum non Dei esse ministrum, adeoque legem abrogatam esse. Ego vero non obelo, sed recta interpretatione usus, rem ita expedire mihi videor. Mediator legis et Deus auctor promissionis Abrahami in Chr. impletæ sibi sic opponuntur: notio mediatoris, qui non uni contingit, jam discrepantiam quandam (scilicet inter Deum et homines) adesse innuit, sed Deus est unus, cui homines ad divinam unitatem consensumque revocandi neque voluntas nec facultas deest; id quod per legem non licitum est, quippe quæ dissensum declaravit et auxit. Igitur a singulis auctoribus et legis et Evangelii huic summa dignitas conciliatur et repetitur præ illa, cum mediator in dissidiis officio fungatur, Deus autem ad unitatem tendat. In eo autem mea ratio a Schleierm. discedit, quod hic Deum in promissione *solum agere* a socio alienum, equidem Deum in promissione et Evangelio *unum esse* ab omni discrepantia abhorrentem interpretemur. Hæc sententia, quando verborum vis spectatur, et veritate et simplicitate commendatur (nullo enim vocabulo sua potestas subtrahitur, nulla opus est ellipsi, nisi forte post ὁ δὲ θεὸς levissima ὁ ἐπαγγείλας); quando ipsa per se ponderatur, et gravit-

Mox ἀγγέλȣ 108* c. 3. χερσὶ 109. v. 21 ἡ abest 108*. v. 23 δὲ abest ab 109* c. al. v. 27 εἰς Χριστὸν † Ἰησȣ͂ν 108*.

K. δ'.

v. 4 γεννόμενον ἐκ 109 pro γεννώμενον, quemadmodum alii, nam et alias ο et ω confundit. v. 6 ὑμῶν omn. c. cl. or., sed Vulg. in 109 ἡμῶν. v. 7 Pro εἶ-ἐστὶ Vulg. in 109. κληρονόμος † Θεȣ͂ omn. c. cl. or. v. 9 † τȣ͂

---

pollet et opposito eminet; sin de contextu quæritur, nihil ea est concinnius, quam sublatam ægre desideres. Namque postquam v. 19 finis legis peccatorum causa datæ indicatus est, apte v. 20 de discrepantia per mediatorem significata mentio subjungitur. Atque v. 20 mediatore legis et Deo promissionum invicem oppositis, v. 21 objectio de contradictione legis et promissionum recte infertur, (in quo verba τȣ͂ Θεȣ͂ v. 21 scite respiciunt ad ὁ Θεός v. 20) eaque ita solvitur, legem vi vitali carentem lapsis copiam non dare ad unitatem cum Deo redeundi, cujus rei nos compotes reddat fides in Chr. promissione freta (v. 22).

C. IV.

4. γεννώμενον ἐκ γυναικός, ita legitur in nullo quidem codice unciali, sed in Irenæo, Clemente alex., Theodoreto, triginta codd. utr. cl. (etiam in 1) et compluribus intt., in quibus est Vulg. in 109. Noster 109, qui cum alibi tum hic γεννόμενον exhibens ω et ο confundit, viam monstrare videtur, qua germana scriptura depravata fuerit. Facilis sane error, qui etiam Luc. 1, 35 in aliquot veteribus libris γεννόμενον pro γεννώμενον habentibus deprehenditur, eoque facilior fuit nostro loco, quod subito γενόμενον sequitur. Fieri quoque potest, ut e loco parallelo Rom. 1, 3 corruptela orta sit. Eo minus dubito istam lectionem adoptare, quod iteratio verbi γενόμενον displiceat, et rectius filius Dei e muliere natus dici videatur, quam e muliere fuisse, quanquam

θεῦ, πῶς ἐπιστρέφετε 109. v. 14 διετηρήσατε 108 c. 3 et al. v. 17 Pro ὑ-ὡς 109. ὑμᾶς 106. 109 c. plur. v. 18 ζηλοῦσθε absque τὸ 109 c. al. v. 24 αἱ ante δύο abest ab 108. 109 c. plur. † ἡ μία 106 sine 108*. v. 25 δὲ μετὰ omn. c. cl. or. v. 26 πάντων ἡμῶν omn. c. cl. or. v. 30 κληρονομήσει 106. 109. v. 31 † τῆς παιδίσκης 109.

Rom. 1, 3 e semine Davidis *fuisse* (γενόμενον) bene perhibeatur: quemadmodum in Matthæo 1, 1 genus (γένεσις) Jesu a patribus repetitum ab alio titulo nativitatis (γεννήσεως) 1, 18 probe distinguitur, licet Griesb. etiam altero loco e paucis libris γένεσις pro γέννησις recepit.

7. εἶ a nonnullis libris fam. lat. omittitur, et Vulg. in 109 lacunam per *est* explet; sed pariter a secunda persona pluralis ad secundam singularis c. 6, 1 transitur. — Mox διὰ Χριστοῦ, demto θεοῦ, habet Hieronymus cum uno cod. Mosquensium (levi tamen mutatione: διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ), quæ scriptura jampridem Erasmo et Bengelio jure probata est, utpote ex qua originem lectionum variantium perspicere posses. Quoniam enim θεοῦ e loco parallelo Rom. 8, 17 supra lineam scriptum erat, (luculentius etiam nonnulli eum locum expresserunt, hic legendo: κληρονόμος μὲν θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ,) aliqui interpretes, quod infra scriptum erat διὰ Χριστοῦ seu tantum διά, omittebant, unus codicum a prima manu c*, et quod infra et quod supra legebatur, prætermittebat (quod Griesb. arrisit), monumenta africana, Χριστοῦ sublito, διὰ θεοῦ corrigebant, et cl. or. utrumque jungebat: θεοῦ διὰ Χριστοῦ, ut est in vulgaribus editionibus.

C. V.

1. Lectio cl. occ. τῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσε. Στήκετε οὖν, non dubito, quin inde originem duxerit, quod ᾗ ob sequens ἡ in ἡμᾶς exciderat. Deinde membranæ F G, interprete latino in auxilium vocato,

K. ε'.

v. 1 τῇ ἐλευθέρᾳ 112. οὖν post τῇ ἐλευθ. agnoscunt omn. c. cl. or., sed Vulg. in 109 οὖν post στήκετε ponit. Mox μὴ abest 111. ἀνέχεσθε 109 c. al. v. 2 ἴδε 110. 111. v. 7 ἐνέκοψε Marcc. c. plur. v. 10 † δὲ πέποιθα 106 109** c. al. v. 11 δέ abest 108*. v. 12 ὤφελον 109. 110* c. al. v. 13 γὰρ ἐλευθερίαν ἐκλήθητε 109, idem ἀλλήλους.

---

corrigebant modo latino: ῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς Χριστὸς ἠλευθέρωσε, στήκετε οὖν. Minime vero probandum, quod Griesb. invitis codd. οὖν et post ἐλευθερίᾳ et post στήκετε omnino omisit.

14. Ubicunque formula: ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν, occurrit, 3 Mos. 19, 18 Matth. 22, 39 Marc. 12, 31 Rom. 13, 9 Jac. 2, 8 (ubi v. not.) et nostro loco, veteres codices inter sese dissident, alii ἑαυτόν, alii σεαυτόν exhibentes. Sed haud scio, an in trita locutione modo hoc, modo illud scribendum sit, sicut Griesb. Rom. 13, 9 ἑαυτόν et hic σεαυτόν legens parum sibi constitit. Diversitas vero minus ex comparatione locorum parallelorum orta esse videtur, quam ex litera finali particulæ ὡς ad ἑαυτόν tracta, perinde ac noster 109 e. g. Rom. 10, 9 ἐν τῇ καρδίας σου oscitanter scripsit. Plurimi autem libri Rom. 13, 9 et h. l. omnes Marcc. excepto uno 106 cum permultis aliis ἑαυτόν habent, quam scripturam doctiorem præfero.

23. Res notatu digna est, quod Theodoretus ms. loco κατά legit καί. Ita opportuna sententia existeret, quæ 1 Tim. 1, 9 his verbis proponitur: δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, atque respiceret, quæ v. 18 dicta erant, Galatas non subditos esse legi, sed Christi esse, ut v. 24 subjicitur, et inde officia sponte præstanda esse sine legis imperio colligitur. Id vero hic agit apostolus, ut Galatas a lege omnino, non a legis damnatione (κατά) solvat: c. 4, 9 sq. 5, 2. 4. 6, 12. Sic etiam arctius necteretur comma 23 cum sequentibus.

v. 14 Pro νόμος-λόγος 109 c. al. ὡς ἑαυτόν 108*. 109. 110 111. 112. 1 c. cl. or. v. 17 ἀντίκειται ἀλλήλοις omn. c. cl. or., sed 106 ἀντίκεινται c. al. v. 19 μοιχεία, πορνεία omn. c. cl. or. et fam. lat., sed cod. 109 habet hæc nomina tantum in margine. Mox ἀσέλγειαι 112, qui deinceps εἰδωλολατρεία usque ad ἐριθεῖαι omittit. v. 20 ἔχθρα, ἔρις 108. v. 21 φόνοι. φθόνοι 112. v. 22 Vulg. in 109 meliore ordine quam edita ita legit, ut, quid scholion sit, accuratius distinguatur: *patientia*, *longanimitas*, *bonitas*, *benignitas*, *mansuetudo* etc. v. 25 στοιχοῦμεν 108* c. al. v. 26 ἀλλήλους bis 109 c. al.

Κ. ϛ.′

v. 1 προεληφθῇ 109 c. al. v. 4 αὐτοῦ 108*. v. 7 γὰρ abest 106. v. 10 ἐργαζόμεθα 109 c. A et al. v. 13 Pro

---

tibus. Qui, inquit, fructum spiritus ferunt, ad eos quidem lex non pertinet, sed Christus; attamen non contra legem vivunt, sed carnem crucifigunt, et spiritu viventes, spiritu quoque ambulant. Facilis vero permutatio particularum κατά et καί; ita illa pro hac ponitur in uno cod. Mosquensium Col. 4, 1, ubi sequens vocabulum perinde atque hic litera τ incipit; Act. 17, 25 plurimi libri habent κατά pro καὶ τά. Vicissim Rom. 4, 4 et Eph. 1, 7 unus Marcianorum καί pro κατά, et sic plures codd. 2 Tim. 4, 1 (male assentiente Griesb.) 2 Petr. 2, 12. 3, 13 Luc. 6, 23 exhibent; plures item Act. 5, 15 κατά in καί mutarunt, et sensu requirente alii εἰς, alii ἐν addiderunt. Præterea Rom. 1, 4 Peschito et Chrysostomus καὶ πνεύματι (ϗ πνι) loco κατὰ πνεῦμα (κτ πνα) legerunt.

C. VI.

2. ἀναπληρώσετε legunt pauci codd. (in quibus est B) cum intt., quod certe notandum.

13. περιτετμημένοι auctoritate complurium librorum utr. cl., in quibus est prevetus B, Hieronymi et Hilarii, non reprobante Griesb., rescribe loco περιτε-

ὑδὲ-ὑ 108*. περιτετμημένοι 106. 108. 112. 1 c. plur. ὑμετέρα 106. 109. v. 15 τι ἰσχύει omn. c. cl. or. v. 17 κυρίυ abest a Vulg. in 109 c. fam. afr. † ἡμῶν Ἰησῦ † Χριςῦ ἐν 111.

μνόμενοι, quod e proximo περιτέμνεσθαι oculis aberrantibus ortum, ut paullo ante c. 5, 26 plures librarii bis ἀλλήλυς descripserunt. Intelliguntur autem adversarii judaizantes, qui ex Judæis baptizati erant; hi vero non ii erant, qui circumcidebantur, sed circumcisi erant, et Galatas circumcidi volebant. De Judæo circumciso perfectum participii (e. g. 1 Cor. 7, 18), et de homine, qui adultus circumciditur, præsens (e. g. Gal. 5, 3) sine ulla lectionis varietate usurpatur.

15. ὔτε γὰρ περιτομή, ita recte membranæ B 17, nonnulli intt., Chrysostomus et quidam patres latini breviter habent, quod Griesb. probavit, non tamen recepit. Quin vulgare: ἐν γὰρ Χριςῷ Ἰησῦ ὔτε περιτομή, e loco parallelo c. 5, 6 irrepserit, eo minus dubitandum, quod indidem cl. or. ἰσχύει pro ἐςιν traxit, invitis uncialibus omnibus. Si contextum spectas, verum confirmatur. Gloriam se quærere negat v. 14, nisi in cruce Christi. Subjicit rationem, quamobrem præterea de circumcisione non æque ac adversarii, glorietur: „nam circumcisio nihil est:“ cf. 1 Cor. 7, 19. Sin in Chr. Jesu circumcisionem quidquam valere negaret, petitio principii esset. Contra c. 5, 6 opportune ratio, cur Galatæ adhibita circumcisione a Christo abalienati forent, proponitur, quod *in Christo Jesu* circumcisio nil valeat.

16. καί ante ἐπί, quod a D* E et ab uno Mosquensium abest, suspectum est. Huc enim spectat tota epistola, ut ne disjungat sectatores Christi ab Israelitis Deo acceptis. Si vos Christi, inquit c. 3, 29, Abrahami semen estis. Igitur præstat, eos ipsos, qui regulam Chr. sequuntur, omisso καί pro Israële

['Η 106. 108] πρὸς Γαλάτας [ἐπιστολὴ 106. 108] ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης. omn. c. al. στίχοι τ3β.˙. 106. 108. ς. σλγ. 109.

Dei declarare, ut Phil. 3, 3. Amat apostolus sic annectere, subaudiens *scilicet*, δηλονότι, e. g. Eph. 1, 7. 13. 23.

17. κυρίου, quod a fam. afr. abest, nescio an e versiculo sequente irrepserit, sicut unus Marcianorum plenius etiam sequentia imitatus est.

Πρὸς Ἐφεσίους 108. 110. 112.

Κ. α'.

v. 3 ἐν Χριστῷ † Ἰησοῦ 109 gr. et lat. v. 6 Additamentum Vulg. editæ post ἠγαπημένῳ υἱῷ αὐτοῦ abest a Vulg. in 109. v. 7 Pro κατὰ - καὶ 109. Pro χάριτος - χρηστότητος 109 c. A. v. 10 τε post τὰ abest a Marcc. c. plur. Pro ἐν τοῖς - ἐπὶ τοῖς 106 c. plur. v. 11 τὰ abest 109. v. 12 εἰς posterius abest 109. τῆς abest 106. 109. 112

C. I.

1. ἐν Ἐφέσῳ abfuit a veteribus exemplaribus a Basilio adversus Eunomium L. II c. 19 excitatis, eademque verba in margine cod. B minoribus literis a prima manu scripta sunt, ut Hugius de antiquitate cod. Vaticani p. 26 observavit. Quare a multis dubitatum est, an vere ad Ephesios hæc epistola data fuerit. At consilium omittendi, ut de vera essentia Christianorum constet, inde colligitur, quod similiter Rom. 1, 7 ἐν Ῥώμῃ a vetusta membrana superstite abest, et in alia 1 Cor. 1, 2 eandem ob

1 c. plur. utr. cl. v. 13 ἡμεῖς 109. c. A 46 et al. v. 18 τῆς καρδίας Marcc. c. plur. τῆς κλήσεως - δόξης abest 109.

K. β'.

v. 1 Vulg. in 109 additamentum editæ: *convivificavit*, non agnoscit. v. 2 Pro αἷς - οἷς 109. ἀέρρος 106. Vulg. in 109 habet: *aëris hujus, spiritum, qui nunc*, nosti cetera. Mox pro τῆς - τοῖς 111. v. 3 φύσει abest 109. φύσει τέκνα 106. 108 c. 3 et al. v. 8 ἡμῶν 109 c. al. v. 14 Pro αὐτὸς γάρ - Χριστὸς 109 e Lectionar. v. 21 ἡ abest 106. 109 c. plur. v. 22 πνεύματι † ἁγίῳ. Vulg. in 109.

K. γ'.

v. 1 † γὰρ χάριν 109. v. 3 ἐγνώρισέ μοι omn. c. cl. or. v. 4 † οἱ ἀναγινώσκοντες 108*. v. 5 ἐν ante ἑτέραις

---

causam interpunctio mutata est: τῇ οὔσῃ, ἐν Κορίνθῳ ἡγιασμένοις. Marcion, qui verba ἐν Ἐφέσῳ omissa deprehendisse videtur, ex Col. 4, 16 ἐν Λαοδικείᾳ substituit, ut arguitur a Tertulliano adv. Marcion. L. V c. 17. Conferantur quæ de hac tituli interpolatione scripsi in introductione ad 3 epist. ad Corinthios p. 30 sqq.

12. τῆς ante δόξης, quod plures utr. cl. codd. omittunt, probante Gr., tolle. Videtur enim potius e loco parallelo propiore v. 14 in libros pauciores irrepsisse, quam ob longinquiorem v. 6 in pluribus excidisse.

C. II.

7. Lectio Irenæi et Origenis, Griesbachio non observata, πλοῦτον τῆς χρηστότητος αὐτοῦ ἐφ', digna saltem est, quæ notetur; quoniam vulgaris e loco parallelo c. 1, 7 fluxisse, et illic lectio varians codd. A 109 ac interpretis Coptici χρηστότητος nostro loco, si cum Origene legeretur, originem debere potuit.

C. III.

2. τοῦ θεοῦ, cui in fam. lat. ante τῆς χάριτος locus assignatur, a codice alexandrino αὐτοῦ substituitur,

abest recte ab 109 c. plur. utr. cl., adest in 108 c. al. v. 6 Pro εἶναι-ἵνα 112. αὐτῷ abest 106 et a Vulg. in 109. v. 8 πάντων τῶν 106. 109, abest τῶν ab 110. 111. 112. 1 c. plur. v. 9 κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ omn. et Vulg. in 109 c. cl. or. v. 13 ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν abest 109. Idem v. 15 ὀνομαζομένου.

K. δ'.

v. 4 καὶ post καθὼς abest a Vulg. in 109. v. 6 ἡμῖν 109 c. plur. v. 7 ὑμῶν 109. ἡ abest 108* c. al. v. 9

---

et quod ab uno cod. Mosquensium, a Theophylacto et Ambrosiastro abest, annuente Griesb., suspectum est, et nescio an e loco parallelo v. 7 irrepserit.

3. ἐγνωρίσθη, quod Griesb. loco ἐγνώρισε e cl. occ. recepit, judice Bengelio e v. 5 fluxit.

8. τῶν ab antecedente syllaba absorptum in compluribus veteribus libris, Griesb. tollendum duxit. Sed etiam c. 6, 18 codex 112 in πάντων τῶν ἁγίων omisit τῶν.

9. διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Griesb. cl. occ. secutus damnavit, et ex Col. 1, 16 adjectum dici posset. At quoniam Marcion omittendo ἐν teste Tertulliano hunc locum interpolavit, suspicor, eundem verba διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ expunxisse, ut textum sacrum pro suo more ad dogmata sua accommodaret. Hoc enim illi placuit, mysterium Evangelii *Deo* inferiori, qui mundum creaverit, absconditum, et a numine supremo revelatum esse per Jesum Christum, quem tamen ipsum materiæ expertem, mundi auctorem esse negavit. Tertullianus quidem hujus omissionis Marcionem accusare non potuit, quia ab ipsius exemplo ista verba jam aberant. Cæterum inter exemplaria cl. occ. et præcipue fam. lat. et inter codicem Marcionis necessitudinem quandam intercessisse, e variis locis erui potest, e. g. Gal. 1, 5 5, 9. 14. 19. 21, itidem ex consecutione epistolæ ad Colossenos post ep. ad Ephesios.

καὶ abest 108* c. al. κατέβη † πρῶτον omn. c. cl. or. v. 12 τὸν abest 109. Idem v. 14 pro κυβείᾳ - κυνωβεία, ibid. μεθοδίαν c. al. 109 et c. 6, 11 ita. v. 16 συμβιαζόμενον 106. ποιεῖται τοῦ σώματος 112. Pro ἑαυτοῦ - αὐτοῦ 106. 109 c. fam. lat. v. 23 sq. ἀνανεοῦσθε - ἐνδύσασθε 109 c. al. v. 24 τῆς abest 109. v. 26 ὀργίζεσθαι 109. v. 27 μὴ δὲ 106 109. 110. 111. 112. 113. 1 c. plur. μὴ 108* c. 3 et alio. v. 28 διδόναι 109. v. 30 λυπεῖτε 108. v. 32 χαριζόμενοι αὐτοῖς 109. ἡμῖν 109 c. cl. occ.

K. ε'.

v. 5 ἐστὶ 106. 109. 111 c. cl. or. ἐστε 112. ἴστε 110 c. cl. occ. v. 6 καινοῖς 111. v. 9 Pro φωτὸς - πνεύματος omn. et Vulg. in 109 c. cl. or. v. 10 Vulg. in 109 non ut edita *Deo*, sed *domino* habet. v. 11 καὶ post δὲ abest 108*. v. 13 Pro γὰρ - δὲ 109. v. 14 ἔγειρε 108*. 109 111 c. cl. occ., sed ἔγειραι 106. 110. 112. v. 17 Pro κυρίου - θεοῦ 109 c. A et al., Vulg. ibi habet *domini*. v. 21 φόβῳ θεοῦ 106. 109 c. cl. or. v. 23 ἀνὴρ sine articulo omn. c. plur. † ἡ κεφαλὴ 112. καὶ post ὡς abest 111. καὶ ante αὐτὸς abest 112 c. cl. occ., adest in ceteris. Pronomen *ejus*, quod post σώματος in Vulg. edita adjectum, non est in Vulg. 109. v. 26 † καὶ καθαρίσας

C. IV.

27. μηδέ, cujus loco in vulgaribus edd. est μήτε, habent, annuente Griesb., plerique codd. utr. cl., quibus obtemperandum.

C. V.

5. Lectionem ἴστε γινώσκοντες, quam Griesb. adoptavit, Bengelius alliterationi ad mediam syllabam in εὐχαριστία tribuit.

9. πνεύματος arripuere librarii ex loco parallelo Gal. 5, 22, ut monet Bengelius. Comma præcedens et oppositum σκότος v. 11 requirit φωτός, quod Griesb. e cl. occ. recipere cœpit.

13. Lectio cod. 109 δέ notatu digna; ita enim δέ augendi et procedendi causa iterari solet. Sensus

τῷ λύτρῳ τῶ τῦ 109. Additamentum Vulg. ed. *vitæ* post *verbo* deest in Vulg. 109. v. 27 αὐτὴν ἑαυτῷ 106 109 c. cl. or. ἔνδοξαν 109. v. 29 ὁ Χριστὸς 109 c. plur. v. 31 μητέρα † αὐτῦ 108*.

K. ς'.

v. 2 ἐστι πρώτη ἐντολὴ 109. v. 5 ἀκύετε 108*. † ὑμῶν κατὰ 109. v. 7 ὡς τῷ κυρίῳ 106. 109 c. plur. v. 8 ἕκαστος ὃ ἐὰν ποιήσῃ 106 c. cl. occ. τῦ abest 108* c. cl. occ., adest in cæteris. v. 9 ὑμῶν αὐτῶν 109 c. al. v. 10 μυ abest 109 c. A et al. v. 12 τῦ σκότυς τῦ αἰῶνος omn. c. cl. or., excepto 106, qui τῦ σκότυς omittit. v. 15 ὑποδυσάμενοι 109 c. al. v. 17 δέξασθαι 109 c. A et al. v. 18 καὶ δεήσει et mox τῶν abest 112. v. 19 δοθῇ omn. c. plur. præter 110, qui δοθείη. v. 24 ἀφθασία 106. ἀμήν: omn.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικῦ. omn. στίχοι τιβ (106. 108) κεφάλαια δέκα. (106. 109 in procemio. Posterior cod. exhibet argumenta capitum.)

---

est: Omnia, quæ a luce corriguntur, in lucem protrahuntur, quodcunque *vero* in lucem protrahitur, jam non est tenebrosum, sed lucidum.

C. VI.

12. τῦ αἰῶνος sententia Bengelii idcirco a cl. occ. ejectum est, ut si, prævio κοσμοκράτορας, supervacuum esset. Griesb. omisit.

Πρὸς Φιλιππησίυς.

K. α'.

v. 1 Χριςῦ Ἰησῦ 109. συνεπισκόποις 110 c. al. v. 3 πᾶσι 109. v. 6 † καὶ ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας † τῦ Χριςῦ Ἰησῦ 108*. v. 7 συγκληρονόμυς 109. Pro μυ ante τῆς - μοι 106 c. al. v. 8 ἐςὶν agnoscit Vulg. in 109. Ἰησ. Χρις. omn. c. cl. or. v. 10 ἦτε abest 109. v. 11 καρπὸν δικαιοσύνης τὸν 109 c. cl. occ., ceteri καρπῶν δ. τῶν. Mox Θεῦ abest 112. v. 12 βύλομαι ὑμᾶς 108. Pro μᾶλλον - πάντα 108*. v. 14 λόγον † τῦ Θεῦ 109 c. fam. afr. v. 15 διὰ εὐδοκίαν 108. v. 16 sq. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας - οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης omn. et Vulg. in 109 c. cl. or. v. 16 μυ abest 106. v. 18 καταγγέλλεται 109. v. 22 Pro εἰ δὲ - εἶτε 109, ubi Vulg. *quid si.* v. 23 συνέχομαι δὲ omn. c. plur; γὰρ ante μᾶλλον abest ab 106. 109 c. 46 et plur., habet Vulg. in 109. v. 24 συνεπιμένειν τῇ 109. v. 28 Pro ἥτις - ὅτι 106. αὐτοῖς μέν ἐςιν omn. c. cl. or. ἐςὶν αὐτοῖς Vulg. in 109. † τῦ Θεῦ 108. v. 30 Pro οἷον - ὃν 111. εἴδετε 106. 108. 112. 1 c. plur. utr. cl., ceteri ἴδετε.

K. β'.

v. 1 εἴτε παραμύθιον 109. εἴ τι κοινωνία 106 ob præcedens εἴ τι, similiter τις σπλάγχνα omn. c. plur. utr.

C. I.

16 sq. Griesb. cl. occ. secutus hæc commata ita transposuit: οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης - - οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας. Sed secundum ordinem cl. or. oratio versiculis 15 et 18 (primum πρόφασις, deinde ἀλήθεια) rectius respondet, et „quia, ait Bengelius, verbum καταγγέλλεται utrumque versum sustentat, is versus præcedit, qui hoc verbum habet." Similiter 2 Tim. 2, 20 ἃ μέν ad priora, ἃ δέ ad posteriora referuntur.

30. Pro εἴδετε, quod est in codd. utr. cl., vulgo perperam ἴδετε scribitur. Rectius edd. c. 4, 9 εἴδετε habent, quamvis multi codd. scripti illic quoque itacismum sequuntur.

C. II.

cl. ob præcedens εἴ τις, licet Griesb. probaverit. v. 3 κἀἰεριθείαν 109. Idem προηγέμενοι c. 46 et al., sed προ in margine positum. v. 4 σκοπεῖτε 106. 109. 110 c. cl. or. σκοπῆτε 111. 112. τὸ ἕτερον 110. 111 c. al. τὸ ἕτερον 112. ἕκαστος omn. c. cl. or. v. 6 τὸ abest 109 c. alio. v. 9 αὐτῷ ὄνομα omn. recte c. cl. or. et fam. lat. v. 11 ἐξομολογήσεται 109 c. A et al. v. 12 ἠκέσατε 109. ἀλλὰ † καὶ 108*. v. 14 † ὀργῆς, γογγυσμῶν 108* c. al. v. 18 δὲ 109. v. 21 τῦ ante Χρ. abest ab 106. 112 c. plur., adest in 109. Χρ. Ἰησ. omn. c. cl. or. v. 23 ἐπίδω 109** c. al. v. 26 ὑμᾶς † ἰδεῖν 109 c. A et al. v. 27 καὶ γὰρ ἠσθένησε abest 108*. ἐπὶ λύπην 106. 109 c. plur. utr. cl. v. 30. παραβυλευσάμενος omn. c. cl. or. πληρώσῃ 109 c. al.

C. II.

4. ἕκαστοι secunda vice Griesb. ex cl. occ. edidit, sed iidem fere codd. etiam antea ἕκαστοι habent propter sequentem pluralem; quare non probabile est, posterius ἕκαστοι in ἕκαστος esse correctum, imo e proximo mutatum. Eadem enallage numeri reperitur Act. 2, 6. 8. 11, 29 Joh. 16, 32.

30. Pro παραβυλευσάμενος Griesb. e codd. uncialibus παραβολευσ. recepit. Utrumque verbum græcis auribus peregrinum est, sed analogia similium verborum, quæ hic audienda, (παραφρονεῖν 2 Cor. 11, 23, παραλογίζεσθαι Col. 2, 4) παραβυλεύεσθαι commendat, contra παραβολεύω analogiæ est expers, quæ quidem in verbis compositis terminationes -λογέω, -τροφέω, -φορέω, -βολέω agnoscit, nullam vero in -εύω exeuntem. Deinde construenda foret vox παραβολεύεσθαι, æque ac παραβάλλεσθαι, cum accusativo ψυχήν, non cum dativo ψυχῇ, sicut in Hom. Il. ι', 322: ἐμὴν ψυχὴν παραβαλλόμενος πολεμίζειν. Diversa est ratio grammatica in Polyb. 1, 20 Diodor. Sic. XX, 7, ubi παραβάλλεσθαι τῇ ψυχῇ in forma passiva accipitur. Mutatum videtur υ in ο in schola alexandrina, ut verbum a nomine παράβολος deduceretur. V. Excurs. II ed. Kopp. Vol. VII P. II.

K. γ'.

v. 1 † τὸ ἀσφαλὲς 106. 109 c. cl. or. v. 3 ἡ κατατερίτομὴ 109. θεοῦ 106. 109 c. plur. utr. cl. v. 4 ἄλλος abest 109 c. 46 et alio. v. 5 περιτομὴ 106. 109 c. al. v. 7 ἅτινα τινα ἦν μοι κέρδη 109. v. 8 ἀλλὰ-ζημίαν abest 108*. μὲν οὖν 106. 109 c. plur. v. 9 ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως † τοῦ Χριστοῦ 109. v. 10 Pro ἀναστάσεως-πίστεως 108* c. 3. v. 11 τῶν νεκρῶν omn. c. cl. or. v. 12 καὶ ante κατελήφθην abest 112 c. fam. lat. κατελείφθην 106. 109. Χριστοῦ Ἰησοῦ 109 c. A et al. Ἰησοῦ Χριστοῦ 112. τοῦ κυρίου Ἰησοῦ 108. τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ 110. 111 c. al. v. 13 οὔπω λογίζομαι 106 110. 111 c. plur. utr. cl. v. 15 φρονοῦμεν 109 c. al. καὶ τοῦτο abest 108*. v. 16 στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν omn. c. plur. utr. cl. v. 21 † εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον omn. c. cl. or.

C. III.

11. τὴν ἐκ νεκρῶν, ita Irenæus, Tertullianus et Chrysostomus cum codd. cl. occ. et intt., non refragante Griesb., legunt, quos probo. In cod. G, qui τῶν ἐκ νεκρῶν habet, apparet, τῶν super linea positum post in textum irrepsisse. Pariter Act. 4, 2 complures veteres libri τὴν ἐκ νεκρῶν in τῶν νεκρῶν mutarunt. Sine variatione τὴν ἐκ νεκρῶν Luc. 20, 35 exstat.

12. Χριστοῦ recte Griesb. e cl. occ. edidit. Pauci codd. fam. afr. cum Chrysostomo addiderunt Ἰησοῦ, unde recentiores modo τοῦ Χρ. Ἰησοῦ, modo, XY in KY mutato, τοῦ κυρίου Ἰησοῦ habent.

16. κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, a paucis fam. afr. documentis hæc verba propter rhythmum cum στοιχεῖν absunt; fam. lat., quæ κανόνι omisso τὸ αὐτὸ φρονεῖν ante τῷ αὐτῷ στοιχεῖν ponit, e margine intulisse videtur, quæ omissa erant. Quanquam vero Griesb. cum fam. afr. faciat, equidem mihi persuadere nequeo, additamentum ex Gal. 6, 16 Phil. 2, 2. 4, 2 originem duxisse. Sensus jam requirit, ut plene legatur. Nam quod vulgo interpretantur: „veruntamen secundum id, quod assecuti sumus, vitam

K. δ'.

v. 1 ἀγαπητοὶ posterius abest ab 108* c. cod. 55. v. 2 εὐωδίαν 109 c. al. Scholion ad h. l. in cod. 108 perhibetur ejusmodi: τὴν τοῦ δεσμοφύλακος γυναῖκα φησὶ καὶ αὐτὸν τὸν δεσμοφύλακα, οὓς ἐβάπτισε μετὰ παντὸς τοῦ οἴκου αὐτῶν, καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσιν εἴρηται: v. 3 Ναὶ 106. 109 c. plur. v. 9 ἴδετε 108. 109 c. plur. v. 10 ἀνεθάλλετε 108 c. al. v. 12 οἶδα καὶ 106. 109 c. plur. utr. cl. v. 13 με † χριστῷ omn. c. cl. or. et nonnullis codd. fam. lat. v. 15 καὶ post δὲ abest 108*. v. 16 Pro μοι - μου 108* c. al. v. 18 ἔχω 109. v. 19 † πληρώσει 109. 1. πληρώσαι 106 108. 112 c. fam. lat. v. 20 ἡ abest 109. v. 23 ἡμῶν post κυρίου abest ab 108. 109. 110. 111. 112. 113. 1 c. plur. utr. cl., adest in 106.

Πρὸς Φιλιππησίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ἐπαφροδίτου 109. 110. 111. Ἐγρ. ἡ πρ. Φ. ἀπὸ Ῥ. δι' Ἐ. 106. 108.

---

instituamus," ratio durissima videtur. Hoc sensu scripsisset apostolus: ἐν τούτῳ (seu ἐν αὐτῷ) καὶ στοιχεῖν, sicut fere Col. 2, 6. At ὁ αὐτός *idem* denotat, et hortationem ad unitatem doctrinæ servandam innuit. Particula πλὴν restringit diversitatem quandam v. 15 (τι ἑτέρως) admissam, quo minus tamen a norma generali docendi neque a concordia animorum discedatur.

C. IV.

13. Χριστῷ post με, quod Griesb. cl. occ. secutus recte abjecit, ex 1 Tim. 1, 12 huc translatum esse eo magis credibile est, quod Origenes etiam propius hunc locum parallelum expressit, ter Χριστῷ Ἰησοῦ, semel Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν exhibens, et quod vicissim iste locus e nostro a correctoribus interpolatus est.

23. ἡμῶν post κυρίου, quod Griesb. licet externa auctoritate parum firmatum adhuc in textu reliquit, eo minus ejicere dubito, quod ex Gal. 6, 18 irre-

Αὕτη διαιρεῖται κεφαλαίοις ἑπτὰ, οὐκ ἔχουσα ὑποδιαιρέσεις, μήτε μὴν γραφικὰς μαρτυρίας. 106 in prooemio.

---

psisse videtur, unde cl. occ. etiam τοῦ πνεύματος arripuit et loco πάντων substituit.

Πρὸς Κολοσσαεῖς 110. 112. Πρ. Κολασσαεῖς (108) ἐπιστολὴ Παύλου. 109.

Κ. α'.

v. 2 Κολασσαῖς 106. 108. 109. 1 c. plur. Pro Χριστῷ-κυρίω (κῶ) 109 gr. et lat. ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ 108 110. 112, sed 112 omittit ἡμῶν. Absunt καὶ κυρ. Ἰ. Χρ. ab 109 gr. et lat. cum 46 et al. v. 6 καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον 106. 108 c. plur. utr. cl., abest καὶ αὐξαν. ab 109. 110. 111. 112. 113. 1. v. 7 Pro ὑμῶν - ἡμῶν

C. I.

2. Κολασσαῖς a fam. afr. et parte cl. or., atque a nonnullis intt. scribitur, probantibus Erasmo, Stephano, Wetstenio ac Griesb. Sed credibile est, Paulo nomen oppidi per Epaphram ita innotuisse, ut oppidani ipsi scribere soliti erant. In eorum vero numis cunctis cum autonomis tum imperatoriis urbs Κολοσσαί et gentile Κολοσσηνός exhibetur (v. Eckhel Doctrin. Numor. veter. Vol. III p. 147 sq.). Similiter in scriptoribus græcis et latinis forma Colossæ reperitur: (v. Herod. VII, 30 Xenoph. Anab. L. I Strabo L. XII p. 864 B. Plin. H. N. V, 32. Orosius Histor. L. VII, 7) nisi quod Polyænus L. VIII, c. 16 habet: ἐν Κολασσαῖς τῆς Φρυγίας. Nam Theodoretus

109 c. A et al. τῦ ante Χριςῦ abest 108*. v. 10 περιπατῆσαι † ὑμᾶς omn. c. cl. or. Pro κυρίυ-Χριςῦ 109 gr. et lat. εἰς τὴν ἐπίγνωσιν omn. c. cl. or. v. 11 sq. μετὰ χαρᾶς εὐχαριςῦντες 112. v. 14 διὰ τῦ αἵματος αὐτῦ abest 108*. 109. 112. 1 c. plur. utr. cl. v. 18 αὐτὸς ἐν πᾶσι 108. v. 19 ηὐδόκησε 109 c. A et al. πλήρωμα † τῦ νόμυ 109 gr. ibiq. Vulg. *omnem plenitudinem legem*. v. 20 εἰς αὐτὸν omn. recte, et Vulg. in 109 *in ipso*. Mox δι' αὐτῆς, εἶτε 109, ibique Vulg. habet: *per ipsum*, quod ab edita abest. Pro ἐν-ἐπὶ 106. 109 c. 46 et al. v. 21 ἡμᾶς 109. v. 22 θανάτυ † αὐτῦ 106 (sine 108*) 112 c. al. v. 23 † καὶ ἐπιμένετε 112. v. 24 παθήμασί † μυ 106. 110.

---

et Acta Conciliorum, si quidem sua exemplaria n. T. expresserunt, scribentes Κολασσαί, nihil momenti ad dijudicandam quæstionem afferunt. Numorum vero auctoritatem secutus, epistolæ inscriptionem πρὸς Κολοσσηνὺς loco πρὸς Κολοσσαεῖς emenda. — Mox καὶ κυρίυ Ἰησῦ Χριςῦ, quod ex Eph. 1, 2 invectum videtur, auctoribus testibus utr. cl. recte Griesb. proscripsit.

6. Cum dubium sit, utrum locus parallelus v. 10 causam addendi verba καὶ αὐξανόμενον, an rhythmus cum καρποφορύμενον occasionem omittendi (velut c. 2, 19 in Marc. 109) præbuerit, ob externorum argumentorum pondus plenior scriptura cum Griesb. præferenda, in qua codd. utr. cl., intt. et Chrysostomus concinunt. Stapulensis tamen scribit: „quædam *rariora* exemplaria græca habent αὐξανόμενον."

7. καί, quod e commate antecedente illatum, codd. unciales et intt. secutus, probante Griesb., tolle.

10. ὑμᾶς post περιπατῆσαι præeunte Griesb. cum cl. occ. damno. Quanquam alioquin hoc sensu infinitivis addatur (1 Thess. 4, 3), hic, præcedente secunda persona pluralis in verbo πληρωθῆτε, commode abesse potest. Ex loco parallelo 1 Thess. 2, 12 translatum videtur, unde etiam nonnulli κυρίυ

abest μου ab 108*. 109. 112 c. plur. utr. cl. Mox ἀναπληρῶ 108* c. al. ὅς 108* c. al. ὅτι ἐστιν ἐκκλησία 109. v. 25 In Griesb. varia lectione codex 108 ut οὗ pro ἧς legens excitatur, sed distincte (nescio an a secunda manu) ἧς habet. v. 26 τὸ κεκρυμμένον 109. v. 28 καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον abest 109 c. al. Χριστῷ † Ἰησοῦ omn. c. cl. or.

K. β'.

v. 2 συμβιβασθέντων 106. 109 c. cl. or. Θεοῦ † καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ omn. c. cl. or., item Vulg. in 109,

---

Θεοῦ mutarunt. — Mox Griesb. difficiliorem lectionem εἰς τὴν ἐπίγνωσιν permutavit cum faciliore cl. occ. τῇ ἐπιγνώσει, cujus loco alii ἐν τῇ ἐπιγνώσει exhibent. Fructus enumerantur cognitionis christianæ, in quibus incrementa cognitionis Dei denuo collocari non possunt, sed εἰς h. l. sensu διά (in Folge) accipiendum, ut Matth. 12, 41, quem modum loquendi Alexandrini interpretamento τῇ ἐπιγνώσει explicasse videntur.

12. μετὰ χαρᾶς εὐχαριστοῦντες, quæ verba vulgo separantur, codicem 55, Marc. 112, translationem Peschito et Chrysostomum secutus conjunge. Lætitia enim gratiarum actionem opportunius quam perseverantiam in calamitatibus præstandam comitatur. Deinde analogia nostram interpunctionem commendat; ut enim præcedentibus participiis appositum aliquod adjectum est: ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, — ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, ita pariter infertur μετὰ χαρᾶς εὐχαριστ.

14. διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, in quædam vetera exemplaria et in vulgares recentiores edd. ex Eph. 1, 7 insertum est, unde aliqui codd. et παραπτωμάτων loco ἁμαρτιῶν desumserunt.

C. II.

2. Cum subinde magis magisque ad verba τοῦ Θεοῦ additum sit, modo Χριστοῦ, modo καὶ Χριστοῦ, ab aliis

ubi non, ut in edita, *Jesu* additur. v. 6 τὸν Χριστὸν abest 108*. Ἰησοῦν Χριστὸν 106. v. 7 Vulg. in 109 ἐν αὐτῇ legit, *in illa* vertens, edita *in illo*. v. 8 † ἀδελφοί, βλέπετε 109 e Lectionar. v. 11 σώματος † τῶν ἁμαρτιῶν omn. c. cl. or. τῆς σαρκὸς ἐν abest 112 c. alio. Post σαρκός 109 a secunda manu in margine ἀλλ' habet, ibique Vulg. *sed*. v. 12 τῶν ante νεκρῶν abest 108*. 109 112 c. al., adest in 106. v. 13 ἐν abest 106. 108 c. al. συνεζωοποίησεν ὑμᾶς 109. 110 c. plur. utr. cl. συνεζ. ἡμᾶς 106. 111. 112 c. al. Pro σὺν - ἐν 109 c. al. χαρισάμενος ἡμῖν omn. c. 1 et plur. v. 14 † καὶ προσηλώσας αὐτῷ 109. v. 15 αὐτῷ ἐν αὐτῷ 109. v. 17 τοῦ ante Χριστοῦ abest ab

---

πατρὸς τοῦ Χριστοῦ, deinceps πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, dein καὶ πατρὸς τοῦ Χριστοῦ, a cl. or. denique καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, omnia hæc spuria esse Griesb. optime judicavit, membranam 71 aliasque paucas secutus.

11. τῶν ἁμαρτιῶν ab uncialibus omnibus, pluribus intt. et patribus abest. Expunge præeunte Griesb., quod minus probabile est, ea verba propter locum c. 1, 22 haudquaquam parallelum omissa, ut Bengelius sibi persuasit, quam respectu habito loci Rom. 6, 6 injecta esse. Eoque magis in suspicionem cadunt, tantum supra lineam quasi scholion scripta fuisse, quod in antiquis monumentis modo τοῦ σώματος, modo τῆς σαρκὸς ἐν absorptum desideratur.

13. ἐν ante τοῖς παραπτώμασι a quibusdam codd. ob locum parallelum Eph. 2, 1 abest. — Mox ἡμῖν pro ὑμῖν complures libri scripti et impressi habent ex commate sequente, velut plures item ἡμᾶς loco ὑμᾶς ob sequentia perperam legunt. Sed cum antecedentibus hæc cohærent. Qui peccatorum causa mortui estis, reviviscetis, condonatis peccatis. Demum v. 14 ad generalia redit oratio, primam personam pronominis possessivi introducens.

17. Adverte ad elegantem lectionem Vulg. in 109 ΧΣ, cujus permutatio cum ΧΥ facillima. Ita ver-

106. 112 c. cl. or. et fam. lat., adest in 109. 111. χριστός legit Vulg. in 109. v. 18 ἐν † τῇ ταπεινοφροσύνῃ 106. v. 19 πᾶν abest 106. καὶ συμβιβαζόμενον abest 109. αὔξει omn. excepto 112, qui αὔξῃ male e seq. v. 20 οὖν abest 108* c. cl. occ., ceteri habent cum cd. 1, Vulg. in 109 *autem*. Mox τῷ ante χριστῷ abest 109. 110. 111 112. 1 c. plur. utr. cl., adest in 106. 108. v. 21 μὴ γεύσῃ μὴ δὲ 109.

K. γ'.

v. 4 ὑμῶν 109 c. cl. occ. v. 11 τὰ abest 108* c. al. fam. afr. v. 12 οἰκτιρμοῦ 109. 1 c. plur. utr. cl., ceteri οἰκτιρμῶν. Mox ταπεινοφροσύνην, πρᾳότητα abest 108*.

---

terunt et Syrus antiquus et Arabs Erpenii, atque codex græcus 66 in margine exhibet ὁ χριστός.

18. Loco μή codd. F G οὐκ habent, et alii testes cl. occ., probante Griesb., negationem prorsus omittunt. Tum explicandum foret: ἃ δοκεῖ ἑωρακέναι. Reprehenditur homo, qui visiones, quas habere sibi videtur, perscrutatur. Angelis enim, quorum proxime mentio fuit, visiones tribuebantur, v. Act. 23, 9. Sin μή admittitur, judicium Pauli de visionis simulatione inest.

20. οὖν et τῷ ex c. 3, 1 in aliquot libros cl. or. et inde in vulgares edd. irrepsit.

C. III.

4. ὑμῶν pro ἡμῶν est in nonnullis codd. cl. occ., in Cypriano et Chrysostomo, probantibus Bengelio et Griesb.; sed haud levis suspicio adest, ex v. antecedente mutationem ortam esse.

12. Ante ἅγιοι cum nostro 109 interpungas velim, nam ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι æque ac ἐκλεκτοί substantive rectius accipiuntur, ut Rom. 1, 7. — Lectio οἰκτιρμῶν in quibusdam codd. cl. or. obvia a glossemate οἰκτιρμόν, quo σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ explicabantur, originem duxisse videtur. Sane in D* et Peschito illa glossa cum σπλάγχνα ita juncta occurrit: σπλ.

καὶ

v. 13 ἡμῖν 109 c. 46 et al. v. 15 ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ omn. c. cl. or. et Vulg. in 109. v. 16 † καὶ ὕμνοις ut omn., ita Vulg. in 109 c. cl. or. ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ omn. (et Vulg. in 109 *domino*) c. cl. or. v. 17 κυρίου Ἰησοῦ † Χριστοῦ 109 gr. et lat. v. 18 ἰδίοις abest 108* c. cl. occ., adest in ceteris. v. 19 Vulg. in 109 additamentum editæ ὑμῶν post γυναῖκας non agnoscit. Mox παραπικραίνεσθε 112 c. al. v. 20 ἐν κυρίῳ 109 c. plur. utr. cl., ceteri τῷ κυρίῳ demta præpositione. v. 22 ἀλλ' ὡς ἁπλότητι 106. 108. v. 23 Pro καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν - ὃ ἐὰν 112 c. cl. occ. v. 25 κομίσεσθαι 108*, item 109 (qui κομίσηται) c. 46 et al.

καὶ οἰκτιρμόν. Semel hic οἰκτιρμός numero singulari legitur in n. T.

15. Χριστοῦ e cl. occ. et intt. Griesb. recepit, quod probo, quia Θεοῦ e loco parall. Phil. 4, 7 invectum, ut vicissim illic nonnulli ex h. l. Χριστοῦ correxerunt.

16 sqq. Locus geminus Eph. 5, 19 sqq. interpolandi occasionem dedit librariis cl. or., quamobrem recte Griesb. e cl. occ. ταῖς καρδίαις et Θεῷ restituit. Eandem ob causam καί ante ὕμνοις, quod ab omnibus uncialibus et a Chrysostomo abest, expunge, nec minus suspectum est καὶ πατρί, quod fam. afr. cum pluribus intt. omittit. Vicissim in loco Eph. 5, 19 ex nostro in A verba ἐν χάριτι inserta, et a cl. occ. ταῖς καρδίαις correctum est; unde credibile fit, archetypum cl. or. hic illum locum, archetypum cl. occ. illic hunc locum margini apposuisse. Mox v. 18 complures libri cl. or. ex Eph. 5, 22 ἰδίοις addiderunt, quod recte Griesb. a textu proscripsit. Commate 21 cl. occ. ex Eph. 6, 4 παροργίζετε loco ἐρεθίζετε arripuit; quæ omnia damnanda sunt, cum causa peccandi liqueat.

22. ὀφθαλμοδουλείᾳ cl. occ. secutus, non reprobantibus Bengelio et Griesb., edito, quod in ultima

K. δ'.

v. 8 γνῶτε τὰ περὶ ὑμῶν 111. καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν abest 112. v. 9 τῷ ἀγαπητῷ καὶ πιστῷ 112 c. fam. lat. ἐξ ἐστιν ὑμῶν 112. v. 12 Quod Vulg. ed. post Χριστοῦ addit Ἰησοῦ, non agnoscit Vulg. in 109. v. 13 ζῆλον πολὺν omn. c. cl. or. καὶ post ὑμῶν abest 106 (sine 108). v. 16 ἡ ἐπιστολὴ † αὕτη 108 c. al. ἡ ἀποστολὴ 109, ubi Vulg. αὕτη non addit. v. 17 † τῷ Ἀρχίππῳ 109. v. 19 ἡ χάρις † τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 109 gr. et lat. ἀμήν: omn.

---

syllaba AI scripta amanuenses recentiores facillime lapsi sunt. V. ad Acta 7, 39 et ad Rom. 14, 18.

23. ὃ ἐάν simpliciter e cl. occ. et nostro 112, probante Griesb., recipe, cum vulgaris scriptura καὶ πᾶν ὅ, τι ἐάν ex v. 17 exorta videatur.

C. IV.

8. γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν auctoritate cl. occ., quacum facit et noster 111 (ubi tamen ὑμῶν), non abnuente Griesb., scribendum. Minus enim probabile videtur, eam lectionem e loco parallelo Eph. 6, 22 ortam, quam ultimam syllabam verbi γνῶτε a sequente vocabulo τά absorptam esse, eo magis postquam ἡμῶν in proximum ὑμῶν mutatum erat. Scilicet Paulus Tychicum nuncium suarum rerum missum esse et ante v. 7 et paulo post v. 9 profitetur, atque formula εἰς αὐτὸ τοῦτο eundem finem mittendi respicit, quare mandatum cognoscendi res Colossenorum inopportune subnecteretur, præsertim cum se de his jam ab Epaphra certiorem esse factum dicat c. 1, 8. Constat autem in mendis a scribendi ratione oriundis codicibus junioribus minus fidei habendum esse, quam legem et hic et c. 3, 22 observare oportet.

13. πολὺν πόνον Griesb. bene e cl. occ. edidit, quanquam Bengelius πόνον ex alliteratione ad πολύν natum esse existimaverit. Quoniam vero varie

Πρὸς Κολοσσαεῖς (Κολασσ. 109. 111) ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης [Ἐγρ. ἀπὸ Ῥ. ἡ πρὸς Κολασσ. 106. 108] διὰ Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου: omn. c. al.

---

legitur: πόνον, κόπον, πόθον, ζῆλον, ἀγῶνα, et præterea Slavus addit: *et dolorem*; omnia hæc nomina esse glossemata lectionis πόνον videntur, quæ haud scio an ad scripturam vulgarem ζῆλον notata forent. Revera Glossarium vetus ad vocem πόνος annotavit *dolor*, id quod Slavus expressit.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς α΄.

K. α΄.

v. 1 Neque quod Vulg. edita post πατρὶ addit ἡμῶν, neque quod inde ab ἀπὸ usque ad Χριστοῦ omittit, in Vulg. 109 agnoscitur. v. 4 εἰδότες † δέ 109. † τοῦ θεοῦ 109 c. A 46 et al. v. 7 καὶ † ἐν 109 c. cl. occ. v. 8 † ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ 109. 110 c. plur. ἐν τῇ ante Ἀχαΐᾳ abest 106. 108. v. 9 περὶ ὑμῶν omn. c. plur., excepto 109, qui ἡμῶν habet c. 1. Mox ἔσχομεν 106. 108 c. plur. utr. cl. ἔχωμεν 109. v. 10 τῶν ante νεκρῶν abest 106. 108 c. al., adest in ceteris c. 1 et plur.

C. I.

9. ὑμῶν auctoritatem nostrorum et complurium codd. secutus pro ἡμῶν scribe. Nam Paulus successum muneris sui, non sui sed Thessalonicensium gratia, memorat; de iis (ὑμῶν) ergo eorumque fide narrare omnes ait. Corrector quidam antiquus, a prima persona ἔσχομεν deceptus, textum depravasse mihi videtur.

K. β'.

v. 2 καὶ post ἀλλὰ abest ab omn. e. plur. v. 6 ἀπὸ ἄλλων 109. Idem v. 7 pro Χριστοῦ - Θεοῦ. Mox νήπιοι 109** c. fam. lat. v. 8 ἱμειρόμενοι omn. excepto 109, ubi ὁμειρόμενοι c. plur. Pro ἡμῖν - ἡμῶν 106, 108 c. 3 et al. v. 9 νυκτὸς γὰρ omn. c. cl. or. v. 14 τὰ αὐτὰ 106 108. 109 c. plur. v. 15 τοὺς † ἰδίους omn. c. cl. or. καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων abest 108* c. 3 et alio. Mox ἐναντιουμένων 109 gr. et lat. (*qui adversantur*) c. 46 et al. v. 19 † ἡ ἐλπὶς 108*. Χριστοῦ abest 110. 111 c. al. cl. occ. v. 20 ἡ ante χαρά abest 109.

---

10. τῶν ante νεκρῶν, licet a codd. utr. cl. et Chrysostomo consentiente Griesb. exhibitum, Bengelius, quem sequor, e linea superiore irrepsisse censuit.

C. II.

8. ἱμειρόμενοι præter nostros habent codex 55 aliique, Chrysostomus et Stapulensis, contra ὁμειρόμενοι unciales omnes, quos Gr. secutus est. (In cd. 1 reperi ὁμειρόμ.) Sed cum posterior forma, a quibusdam Glossariis tantum ex nostro loco excerpta, græcis auribus sit inaudita, omnique analogia careat, puto antiquum librarium ob alliterationem τοῦ IME ad proximum OME, quod in eodem verbo legitur, lapsum fuisse.

9. γάρ ante καί omisit quidem Griesb. cl. occ. secutus, sed ideo ea particula excidisse videtur, quod vetusta editio, quam Peschito expressit, verba ἐκηρύξαμεν - τοῦ Θεοῦ a textu proscripserat, quibus servatis etiam γάρ retinendum.

12. μαρτυρόμενοι e triginta codd. utr. cl. edito; vulgare μαρτυρούμενοι ex alliteratione ad παραμυθούμενοι natum. Adi notam ad Act. 26, 22. — Mox περιπατεῖν rectius habet cl. occ., nam vulgare περιπατῆσαι e loco parallelo Col. 1, 10 translatum, ut vicissim hinc illic in cl. or. varietas orta est.

K. γ'.

v. 2 καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν omn. e. cl. or. περὶ τῆς πίστεως omn. c. cl. or. v. 3 Pro τῷ - τὸ 109. 110. 111. 112 c. A et al., τοῦ habent 106. 108 c. al. v. 7 Pro ἐπὶ - ἐν 109 c. fam. lat. v. 8 στήκετε 108*. 109 c. A 46 et al. v. 12 καθὼς περ 109. v. 13 ἔμπροσθεν 109. Χριστοῦ abest 108* c. cl. occ., ceteri habent.

K. δ'.

v. 1 τὸ abest 108*. 109 c. cl. occ., ceteri habent. Mox οὖν abest 111 c. al. Post θεῷ addit Vulg. in 109: *sicut et ambulatis.* v. 5 ἰδόντα 109. v. 6 προείπομεν 106 108. 110. 112 c. A et cl. or. προείπαμεν 109. 111 c. al. διεμαρτυρόμεθα 108* c. al. v. 8 τὸν διδόντα 109 c. cl. occ. εἰς ὑμᾶς 106. 108. 109 c. plur. utr. cl. recte. v. 9 φιλίας

C. III.

2. καὶ συνεργὸν τοῦ θεοῦ, ita recte est in D* 17, nonnullis libris latinis et Ambrosiastro, nec non in B, qui tamen etiam τοῦ θεοῦ ejicit. Quum enim modo καὶ διάκονον, modo καὶ συνεργὸν ἡμῶν a codd. absit, modo utrumque conjunctum occurrat, modo verba τοῦ θεοῦ post διάκονον, modo post συνεργὸν apponantur, hinc colligitur, alterutrum glossema esse. Quod si prope fidem accedit, διάκονον antiquitus super συνεργόν a glossatore collocatum fuisse arbitror, unde omnis varietas explicatur. — Mox ὑπέρ difficilius quam περί cl. occ. et Chrysostomum secutus, probante Griesb., præfero.

13. Χριστοῦ, quod e loco parallelo c. 5, 23 facile irrepsit, auctoritate cl. occ. ejice.

C. IV.

6. τῳ ut 1 Cor. 15, 8 monente Griesb. enclitice scribendum.

9. Loco ἔχετε cl. occ. et Chrysostomus ἔχομεν habent, probantibus Bengelio et Griesb. Quoniam vero illa scriptura intellectu difficilior est, eademque comprobatur loco Hebr. 5, 12 (χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν

112. v. 11 ἐργάζεσθε 109. Idem καθὼς † καί. v. 13 θέλομεν 106. 108 c. plur. utr. cl. θέλω 109. 110. 111. v. 18 ἀλλήλοις τοῖς 109.

K. ε'.

v. 5 πάντες ὑμεῖς omn. c. cl. or. v. 12 δὲ abest 111. v. 13 ὑγιεῖσθε 109. αὐτοῖς 109 c. fam. lat. v. 21 πάντα δὲ 106. 109. 110 c. plur. utr. cl. δὲ abest ab 108*. 111. δοκιμάζοντες 106. 109 c. plur. † καὶ τὸ 110. 111 c. al. v. 28 ἀμήν: omn.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν 109. 110 111. Ἐγρ. ά. Ἀ. ἡ πρὸς Θ. ἐπ. πρ. 106. 108. στίχων ρλγ. 109. Euthalius in prologo codd. 106. 109 ait ἐπιστολὴν διαιρουμένην κεφαλαίοις ἑπτά, ἄνευ μερικῶν ὑποθέσεων καὶ γραφικῶν μαρτυριῶν:

ὑμᾶς), dubito, an ἔχετε e loco parallelo c. 5, 1 natum sit, sed hoc modo accipiendum: de caritate non opus est vobis scribere.

C. V.

3. γάρ a perpaucis cl. occ. monumentis abest, quia alibi δέ correctum erat, quæ causa esse videtur, cur in aliis utrumque exciderit, et in pluribus libris deinde alieno loco v. 5 γάρ post πάντες insertum fuerit. Quæ transpositio, licet a Griesb. adoptata, eo suspectior est, quod iidem testes, qui v. 3 γάρ aut omnino omittunt, aut δέ substituunt, v. 5 γάρ agnoscunt.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς β'.

Κ. α'.

v. 5 δικαιοκρισίας 110. 111 c. al. v. 8 Χριστοῦ abest 108* c. al. v. 9 τοῦ abest 106. 108*. 109 c. al. v. 10 πιστεύσασιν 106. 108. 109. 111 c. plur. utr. cl., πιστεύουσιν 110. v. 12 Χριστοῦ prius abest 108*. 109. 110 c. plur. utr. cl.

Κ. β'.

v. 2 ἐνέστηκεν 106. τοῦ Χριστοῦ omn. c. cl. or. v. 4 ὡς θεὸν καθίσαι 109. 110. 111 c. cl. or. καθίσαι ὡς θεὸν 106 108 c. 3 et alio. Mox ἐστι 106. 108. 110. 111 recte. v. 6 Pro ἑαυτοῦ - αὐτοῦ 106. 108 c. al. v. 8 Ἰησοῦς post κύριος abest ab omn. c. cl. or. et Cyrillo Hierosol. v. 13 ἀπαρχῆς omn., unde alii ἀπαρχὴν.

C. I.

10. Adverte ad rariores et doctiores lectiones θαυμαστωθῆναι (quæ in uno codicum Mosquensium a) et ἐπιστώθη (quæ in Hesychio et in cod. 31 exstat). Nam verba ἐνδοξασθῆναι et θαυμασθῆναι ad gloriam magis Christianorum quam Christi pertinere, et pœnis improborum v. 9 opponi videntur. Neque igitur ita intelligenda sunt, ac si Christus venturus sit, ut per suos honore afficiatur ab iisque suspiciatur (θαυμασθῆναι), sed rectius cum Vulgata ita, ut glorificetur in suis et *admirabilis* (seu in 109 mirabilis) *fiat* (θαυμασθωθῆναι) in omnibus qui crediderint. Eo enim revertente, omnia membra splendoris capitis participes reddentur. Illo die *confirmatum* erit apostoli testimonium. Sin ἐπιστώθη legeris, languidior sensus existet, creditam esse ejus doctrinam; et tunc potius ὑφ' ὑμῶν scripsisset. Verbum πιστοῦσθαι semel in n. T. occurrit 2 Tim. 3, 14, ubi similiter duo codd. ἐπιστώθης exhibent.

C. II.

2. τοῦ κυρίου, quod Griesb. loco τοῦ Χριστοῦ e cl. occ. suscepit, e loco parall. 1 Thess. 5, 2 eo magis

K. γ'.

v. 2 καὶ ante ἵνα abest 109. v. 5 τὴν ὑπομονὴν 106 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 6 Pro ἡμῶν - ὑμῶν 106. παρέλαβον omn. c. plur. utr. cl. v. 8 Pro ἐφάγομεν - ἐλάβομεν 109 c. al. v. 9 ἔχωμεν 109. Idem v. 11 omittit ἀλλὰ περιεργαζομένους ob homœoteleuton.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν 109 110. 111. Ἐγρ. ἀπὸ Ῥώμης (Ἀθηνῶν 108*) ἡ πρ. Θ. δευτ. ἐπισ. 106. 108. Roma missam esse epistolam, ex argumento Euthalii desumtum est, quod in codd. 106. 108. 109 ita incipit: Ταύτην ἀποστέλλει ἀπὸ Ῥώμης κ. τ. λ.

---

videtur correctum esse, quod nonnulli etiam τοῦ omiserunt. Mox v. 4 ἔστι e codd. scribendum.

C. III.

14. διὰ τῆς ἐπιστολῆς noli, ut Griesb. fecit, cum τῷ λόγῳ ἡμῶν jungere, tam propter constructionem, quam propter oppositionem, qua λόγος et ἐπιστολὴ alibi (c. 2, 15) continentur.

Πρὸς Τιμόθεον α'.

K. α'.

v. 1 καὶ † κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ omn. c. cl. or., sed 108* omittit hæc verba usque ad τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ob homœoteleuton. v. 2 κυρίου Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν 109. v. 7

C. I.

2. ἡμῶν post πατρός cl. occ. probante Griesb. omisit; quod vero ob loca parallela 2 Tim. 1, 2 Tit. 1, 4 factum

μάτι prius abest 108* c. al. v. 9 δικαίων 109. πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις 108. 109 (qui tamen καὶ μητρολ. omittit) c. al. πατραλοίαις καὶ μητραλοίαις 106 c. al. v. 10 sq. διδασκαλίᾳ-εὐαγγέλιον abest 112. v. 13 ἀλλὰ omn. ἀλλὰ † καὶ 110. 111 c. al. v. 15 Ἰησοῦ Χριστῷ 109. v. 16 πρῶτον 106. 108. 109 c. al. v. 17 μόνῳ † σοφῷ omn. c. plur. v. 18 προςαγέσας 109. Idem v. 20 ὑμαίνεος.

---

factum esse puto, velut hinc illic in nonnullis codd. ἡμῶν vicissim additum est.

4. Lectio omnium fere codd. οἰκονομίαν, cum habeat, quo defendi possit, retinenda. Fabulis enim ait et genealogiis disceptationes magis quam *munus* doctoris christiani promoveri. Ministerium divinum (οἰκονομία hoc sensu 1 Cor. 9, 17 Col. 1, 25) fide, sed non istis fabulis et genealogiis continetur; c. 2, 7 Paulus doctorem in fide et veritate se perhibet. Unus D* cum Irenæo græco apud Epiphanium habet οἰκοδομήν, quod certe faciliorem sensum efficit. Quare nonnulli intt. et patres *ædificationem* verterunt, ideoque plures editores οἰκοδομίαν suo ingenio correxerunt.

17. σοφῷ post μόνῳ aut ab Arianis demtum, aut ab orthodoxis ex Rom. 16, 27 invectum videtur. Nam ii patres, qui fidem Nicænam contra Arianos defendebant, Gregorii Nyssenus et Nazianzenus, (itidem Pseudo-Athanasius in Dialogo 1 de Trinitate,) cum pluribus exemplaribus græcis et Arabe σοφῷ agnoscunt; et sane negabis, eos, qui filium ὁμοούσιον esse affirmabant, scriptura, qua æternus pater solus vere Deus dicatur, gaudere potuisse. Arianis contra, quibus μόνῳ θεῷ arridere debuit, interpolatio tamen nequit tribui, quoniam jam ante eorum ætatem Peschito et Tertullianus σοφῷ omiserunt, quamvis hic trinitatis defensor contra unius Dei cultores exstiterit (adversus Praxeam c. 3). Id adjectivum itaque cum tantum non omnibus intt.

κ. β'.

v. 2 ἐν abest 109**. v. 5 Ἰησῦς χριστὸς 109 c. al. v. 6 ἑαυτῶ 109. v. 7 καὶ ἀπόστολος abest 108*. Mox λέγω † ἐν χριστῷ omn. c. 1 et al. et Vulg. in 109.

κ. γ'.

v. 2 νηφάλιον 106 c. al. νηφάλεον 112 c. al. νηφάλαιον 109 c. al. Idem v. 11 νηφαλέυς. v. 3 μὴ αἰσχροκερδῆ

---

et paucis codd. cl. occ. præeunte Griesb. expunge, collato c. 6, 15 Joh. 5, 44 (ubi unus Mosquensium μόνυ omisit). Non minus Jud. 25 σοφῷ post μόνῳ a cl. or. male insertum reperitur.

C. II.

7. ἐν χριστῷ ex Rom. 9, 1 irrepsit. Neque καὶ ἀπόστολος, quod ab uno Marcianorum abest, omni suspicione vacat, e loco parallelo 2 Tim. 1, 11 illatum esse.

C. III.

3. μὴ αἰσχροκερδῆ loco parall. Tit. 1, 7 originem debet, et vicissim illic ex nostro loco ἀνεπίληπτον pro ἀνέγκλητον in quibusdam codd. legitur, atque in 112 post σώφρονα eandem ob causam κόσμιον additum.

16. Codices græci, interpretes, patres græci et latini post ἀληθείας periodum inchoant. Sed Joh. Camero et Jac. Cappellus, a Melvino et Fabricio edocti, ut feruntur, verba τῆς ἀληθείας καὶ ὁμολογυμένως μέγα, nulla distinctione interposita, primi junxerunt, qua ratione hoc comma arctius cum præcedente oratione connectitur. Postquam enim dixerat, ecclesiam esse domum Dei, ea domus eum admonuit columnæ et veri fundamenti, quo ecclesia innititur, scilicet dogmatis palmaris de Christo, quod sequitur. Proinde mihi non probatur, quod nonnulli editores (Bengelius et Griesb.) inde a στύλος novam sectionem faciant, domum a suo firmamento divellentes. Imo vero ante στύλος colon tantum pone. Recte Bengelius hanc enunciationem cum c. 1, 15

abest 108*. 109 c. plur. utr. cl., adest in 106. 110. 112 1 c. al. v. 6 τυφλωθεὶς 109. v. 7 abest 106 ob homœo-

---

4, 9 comparavit: „στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας idem est, inquit, augusta paraphrasi et rebus congruente, quod πιστόν, et ὁμολογουμένως μέγα idem dicit, quod πάσης ἀποδοχῆς ἄξιον."

Ibidem Θεός auctoritate codd. cl. or. omnium et intt. Slavi et Arabis polyglotti retinendum. Loco Θεός legunt ὅς F 17. 73, idque Griesb. recepit. De scriptura codd. ACG non liquet, si verum fassi fuerimus. Nam Bengelius ad A Θεός habentem provocat, „quanquam, inquit, lineola, qua ΘΣ compendiose scriptum ab ΟΣ distinguitur, sublesta videtur nonnullis." In cod. autem C Woidius, qui eum inspexit, lineolas istas transversas invenisse sibi visus est, unde Matthæi illum pro lectione Θεός excitavit. Griesb. contra in Symbolis Criticis T. 1 p. VIII. LIV illos ductus esse seriores alienamque manum prodere contendit. Satius autem erit, de primigenia scriptura codd. AC nihil certi affirmare. Quis enim non videt, in quanam ancipite alea versetur, qui in rimandis tenuissimis literarum apicibus, perpetua manuum contrectatione obliteratis, tempora distinguere, manum primam et secundam dignoscere velit? Hoc certe generaliter monendum videtur, codicem A a nullo correctore ad alios codices refictum fuisse, neque prope fidem accedere; omnes unciales (in quorum numero BEH iliant) ὅς legisse, cum sic duo tantum eorum codd. minutis literis scriptorum habeant, qui alias cum uncialibus convenire soleant. Aeque de membrana G ambigitur, in qua literæ O lineola superducta est (v. tabulam æneam in Matthæi n. T. in calce Evangelii Matthæi); neque tamen certo id compendii signum est, quod in hoc codice litera O sæpe sine causa ejusmodi lineolam habet, teste Matthæio in secunda

teleuton. v. 8 σεμνὰς abest 109 c. 46*. δισχροκερδεῖς 109. v. 11 νηφαλίους 106. 110 c. plur. v. 16 θεὸς omn. c. fere omn.

---

editione n. T. T. II p. 440. Neque propterea quod Ο apice, quo ab Θ distinguitur, caret, Θ non esse colligi potest, cum continuo ibidem in verbo ἘΦΑΝΕΡΩΘΗ apex desideretur. Codex D* habet ὅ, et a secunda manu θεός, *interpretes* præter supra nominatos modo *qui*, modo *quod* reddunt. *Patres* latini omnes legunt *quod*. De patribus græcis dubitatur, qui aut sibi non constant, aut ambiguitate non vacant. Pro scriptura θεός antiquissimus patrocinator Ignatius excitatur in epistola ad Ephesios §. 19, ubi fortasse nostrum locum respiciens meminit θεοῦ ἀνθρωπίνως φανερουμένου. Gregorius Nyssenus persæpe θεός, semel ὅς legisse videtur. In Cyrillo alexandrino eadem variatio animadvertitur. Chrysostomum vero, Theodoretum, Euthalium, Damascenum et Theophylactum θεός legisse constat. Igitur cum solæ quatuor membranæ cl. occ. et præcipue documenta fam. lat. ὅς seu ὅ exhibeant, cum ὅ aperte ex ὅς interpolatum sit, ὅς vero „nil habeat, (Bengelii sunt verba) quo commode referatur, θεός planum sit atque nativum"; lectionem ΟΣ ex ΘΣ, non hanc ex illa, ortam esse censeo. Referunt quidem patres latini pronomen relativum ad μυστήριον, et posset nomen generis neutrius, cum virum denotat, cum pronomine masculino necti, ut Philem. 10: τέκνον, ὅν. Sed μυστήριον nusquam Christum ipsum significat, sed doctrinam reconditam de eo. Hoc mysterium certe φανερωθέν dicitur Rom. 16, 25 Col. 1, 26, neque vero, ut hic, φανερωθὲν ἐν σαρκί, neque, justificatum in spiritu, neque, visum angelis (sed cognitum Eph. 3, 10), multo minus, assumtum in gloriam. Itaque Rosenmüllerus aliique fautores scripturæ ὅς ante hoc pronomen subaudiverunt Ἰησοῦς, et inde ab ἐδικαιώθη

K. δ'.

v. 1 πλάνης 106. 108. 1 c. plur. δαιμόνων 106*. 112 c. al. v. 2 καὶ καυτηριασμένων 109 c. alio. v. 6 ὑποτιθεμένοις 109, idem καλῶς. Mox χριστοῦ Ἰησοῦ 108 c. cl. occ. v. 8 ἐπαγγελίας omn. et Theodor. in 113 c. 1 et cl. or. v. 11 παράγγελε 109. v. 12 ἐν πνεύματι, ἐν πίστει omn. c. cl. or.

---

apodosin acceperunt, hoc modo: qui manifestatus est in carne, is justificatus est, nosti cetera. Nequit autem negari, hanc quoque explicationem impeditiorem esse, quæ sublimiori dictioni hujus commatis minime congruat. Et quum structura sex propositionum inter se admodum æqualis sit, valde displicet, primam pro relativa accipi, et inde a secunda apodosin statui, licet omnino desit οὗτος seu αὐτός, et æque a tertia seu quarta propositione apodosis incipere possit. Neque vero est critici, ejusmodi difficiles lectiones, easque votis externis parum firmas, præferre, quibus admissis constructio claudicat, atque loquendi usus offenditur. Alii, ut quoquo modo imbecillam scripturam ὅς firmarent, ea verba ad hymnum christianum pertinere sibi persuaserunt. Quam vero serviliter hic hymnus oppresso auctore excitatus et inepto pronomine ὅς introductus foret, cujus rei nulla exempla sunt!

C. IV.

1. Lectio πλάνης ex 1 Joh. 4, 6 invecta, judicibus Millio et Bengelio.

8. ἐπαγγελίας scribe auctoritate cl. or., Euthalii et translationis Philoxen. in marg.; nam vulgare ἐπαγγελίαν loco par. 2 Tim. 1, 1 debetur.

10. Loco ὀνειδιζόμεθα cl. occ. ex Col. 1, 29 ἀγωνιζόμεθα hausit, ut monuit Bengelius.

12. ἐν πνεύματι retinendum, quod ἐν πνι compendiose scriptum facillime a properante librario ob sequens ἐν πίστει negligebatur. Griesb. cl. occ. secutus expunxit, licet non appareat, cur a cl. or. additum sit.

K. ε'.

v. 1 πρεσβυτέρων μὴ ἐπιπλήξεις et mox νεωτέρας 109. Idem v. 3 ὄντας. Id. v. 4 ἔγγονα. Mox μανθανέτω 108* c. 3 et alio. Abest καλὸν καὶ ab omn. c. plur. v. 7 ἀνεπίληπτοι 109. v. 10 ἐπήρκησεν 109. v. 14 νεωτέρας † χήρας 108* c. al. v. 16 ἐπιβαρείσθω 109. Idem v. 18 φιμώσεις, id. omittit ὁ. v. 21 κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 112. πρόσκλησιν 109 c. plur. utr. cl. v. 23 ὕδωρ πότει 109. v. 25 δύνανται 106. 108 c. al.

C. V.

4. καλὸν καὶ habent ante ἀπόδεκτον vulgares edd. cum pauculis codd. ex c. 2, 3.

21. Χριστοῦ Ἰησοῦ loco κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ auctoritate codd. uncialium omnium (B C E H hiant), complurium intt. et patrum, in quibus est Clemens alex., probantibus Millio et Bengelio, rescribe. Griesb. vulgarem scripturam retinuit, quanquam eorundem fere testium fide, qui h. l. κυρίου omittunt, 2 Tim. 4, 1 κυρίου ejecerit. Observandum est, verba Χριστοῦ Ἰησοῦ et κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ crebro permutari, cujus rei causa sine dubio ex compendiis scribendi repetenda. Quoniam enim ΧΥ et ΚΥ simillimos ductus habent, verba ΧΥ ΙΥ in ΚΥ ΙΥ, seu, suppleto ex aliis libris nomine Christi, in ΚΥ ΙΥ ΧΥ transierunt. In vera lectione decidenda a parte codd. uncialium antiquiorum et intt. standum erit, quod ea diversitas non ex correctione, sed ex incuria librariorum nata, et vetustiora exemplaria ejusmodi erroribus minus contaminata videntur. Recte ita Griesb. c. 1, 1 loco vulgaris κυρίου Ἰ. Χρ. e cl. occ. Χρ. Ἰησοῦ edidit, quae verba primum in ΚΥ ΙΥ in aliquot codd. interpolata sunt, unde post cl. or. ΚΥ ΙΥ ΧΥ fingebat. Eadem res apparet c. 1, 2, ubi Marc. 109 loco ΧΥ ΙΥ τοῦ κυρίου ἡμῶν oscitanter ΚΥ ΙΥ τοῦ κυρίου ἡμῶν exscripsit, et pauci alii, jam addito nomine Christi: ΚΥ ΙΥ ΧΥ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

K. ς'.

v. 4 βλασφημία 112. v. 5 διαπαρατριβαὶ omn. c. plur. v. 7 εἰσηνέγκαμεν 106. 109. v. 8 διατροφὴν 109 c. 46 et fam. lat. v. 9 Pro βλαβερὰς-βαρείας 109. v. 11 ταῦτα et mox δὲ absunt ab 109. ἀγάπην † εἰρήνην 109 ex 2 Tim. 2, 22. Propinquus cod. 46 eandem vocem post δικαιοσύνην addit. v. 12 καὶ ante ἐκλήθης abest ab 106. 109 c. plur. utr. cl., adest in 110. v. 13 τοῦ Θεοῦ abest 109. Idem v. 16 † τῶν ἀνθρώπων. Id. v. 17 pro πλούτου-πλούτῳ. Id. ibid. πάντα πλουσίως c. plur. utr. cl. v. 19 ἑαυτοῖς 111. τῆς αἰωνίου ζωῆς omn. c. cl. or. v. 20 παρακαταθήκην 106 108 c. al., παραθήκην 109. 110*. 111. 112 c. plur.

C. VI.

5. παραδιατριβαὶ male cum Theophylacto et paucis codd. scriptis (in quibus tamen esse cd. 1 mihi persuasi) habent vulgares libri impressi. Intt. LXX non hoc, sed διαπαρατριβὴ agnoscunt.

11. πραϋπάθειαν loco πρᾳότητα ex codd. AFG 71, Ignatio, Ephremo et Hesychio, probante Griesb., recipe, quod in lexicis Zonaræ, Photii et Hesychii illa vox glossa πρᾳότης explicatur. Philo quoque illo nomine et verbo πραϋπαθεῖν utitur.

17. τῷ ζῶντι, quod Griesb. immerito suspectum est, in cl. occ. eandem ob causam, ob quam Marc. 109 v. 13 τοῦ Θεοῦ omisit, recurrente τῷ in τῷ παρέχοντι, casu excidit.

20. παρακαταθήκην exhibent Marcc. 106. 108 cdd. 1. 33. 38. 39 aliique, Chrysostomus, Zonaras in Lexico col. 1510 cum edd. vulgaribus; multi codd. contra cum Ignatio interpolato παραθήκην. Thucydides, Demosthenes, Aeschines, Isocrates, Aristoteles, Polybius, Josephus, Pausanias et Pollux dicunt παρακαταθήκη, Herodotus, Phocylides, Plutarchus et recentiores παραθήκη: adi Wassium ad Thucyd. II, 72. Mœris itaque monet, hoc ἑλληνικῶς, illud vero ἀττικῶς dici. Quare probabilius videri potest, nostro

Πρὸς Τιμόθεον πρώτη 109. Addunt 110. 111: ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς. (111: καπατιανῆς.) Codd. 106. 108 ita: Ἡ πρ. Τ. πρ. ἐπιστολὴ ἐγρ. ἀπὸ Λαοδικίας. ἥτις ἐ. μ. Φ. τ. καπατιανῆς. Argumentum Euthalii in 109 ita incipit: Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ Μακεδονίας, cujus loco codd. 106. 108**. Λαοδικίας legunt.

---

loco παρακαταθήκην in παραθήκην corruptum esse, quam vice versa. Adde, quod in locis parallelis 2 Tim. 1, 12. 14 lectio varians παρακαταθήκην in nonnullis codd. obvia fidem facit, semel certe ita lectum fuisse et hinc illuc transiisse.

Πρὸς Τιμόθεον β'.

Κ. α'.

v. 1 ἀπόστολος abest 109. ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ 108 109 gr. et lat. c. 46 et fam. lat. v. 5 λωΐδι 109 c. al. v. 12 Pro ῷ-ὃ 109. v. 14 παραθήκην 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 15 φύγγελλος 109, ubi Vulg. φύγελος c. cl. occ. v. 16 ὁ κύριος ἔλεος 108 c. al. ἐπαισχύνθη 109 c. A 46 et al. v. 18 ἔλεον 109. διηκόνησέ † μοι 109 c. 46 et al.

Κ. β'.

v. 2 Pro ἀνθρώποις-ἁγίοις 109. v. 3 Vulg. in 109: *tu vero labora.* v. 7 ὁ abest 109. v. 8 μνημονεύειν

C. II.

7. δώσει optime habent unciales omnes et intt., probante Griesb. Vulgare δῴη, quod parum commode cum γάρ jungitur, ex c. 1, 16. 18 irrepsisse videtur.

Χριςὸν 109. Χριςὸν Ἰησῦν 111. Vulg. in 109 additamentum τὸν κύριον non agnoscit. v. 11 †ἀλλὰ καὶ 109. v. 12 συνζήσωμεν. (συνζήσομεν 112) καὶ ὑπομένωμεν. καὶ συνβασιλεύσωμεν. 109. v. 13 γὰρ ἑαυτὸν 106. 108. 1 c. cl. occ., a ceteris abest. v. 14 *commoneo* Vulg. in 109. τῦ abest 112. v. 17 γάγγραινα 109. φιλητὸς 106. 108. 109 c. plur. v. 19 κυρίυ 109 c. plur. utr. cl.

K. γ'.

v. 1 καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ abest 112, sed spatium vacuum et rasura adest. v. 2 γὰρ abest 109 c. al. v. 6 αἰχμαλωτίζοντες 112 c. plur. utr. cl., sed

---

13. γάρ post ἀρνήσασθαι Griesb. unciales omnes aliaque documenta utr. cl. secutus recte addidit.

17. Bengelius ad Φίλητος, quod nomen plures codd. oxytonon faciunt, opportune monet, ubi ex epitheto proprium fiat, accentum retrahi, ut ἀρατός, Ἄρατος, Ἐπαίνετος Rom. 16, 5 (quem cdd. Marcc. Ἐπαινετόν scribunt.)

C. III.

2. οἱ ante ἄνθρωποι auctoritate quinque codd. præeunte ed. Complutensi expunge, quod omissio conjunctionis γάρ in vetustis monumentis obvia fidem facit, articulum οἱ supra lineam scriptum, postmodo textum occupasse. Tum veritas sententiæ suadet, ut οἱ explodatur; quia non homines universim, sed pars tantum iis vitiis, quæ describit, extremis temporibus polluti erunt, v. 1 Tim. 4, 1. Alioquin Timotheum v. 5 ad ejusmodi homines evitandos hortari non posset.

7. Notanda scriptura duorum codd. μανθάνοντες et mox δυνάμενοι; vereor enim, ut ea participia rectius ad mulierculas fortuito tantum introductas, quam ad homines improbos referantur. Eosdem homines 1 Tim. 6, 3. 5 depingit μηδὲν ἐπιςαμένυς, et ἀπεςερημένυς τῆς ἀληθείας. Facilis autem erat interpolatio ob præcedens ἀγόμενα.

αἰχμαλωτεύοντες 106. 108. 109 c. al. τὰ ante γυναικάρια abest 108. 109. 112 c. plur. utr. cl. v. 7 οὐδέποτε 109. v. 8 Μωϋσῇ 108. 109. 112. 1. Μωσῇ 106. 110. 111. τῆς ἀληθείας 109. v. 9 ἔσται 108**, ubi nescio an a prima manu ἐστι c. 3 et al. Mox ἡ ante ἐκείνων abest 109. Id. v. 11 ἐγένοντο c. A et al.

K. δ'.

v. 1 Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ omn. c. cl. or. τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χρ. 106. 108. 110. 111 c. cl. or. κυρίου Ἰησ. Χρ. 109 112. Χριστοῦ Ἰησοῦ Vulg. in 109. κρῖναι 109 c. al. κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν omn. c. cl. or. recte. v. 3 τὰς ἐπιθυμίας τὰς

---

8. Male Griesb. cum edd. vulgaribus μωϋσεῖ et Marc. 9, 5 Luc. 9, 33 Μωσεῖ pro Μωϋσῇ retinuit, quod ex jota adscripto natum, quemadmodum in cod. 111 pro suo more scribendi μωσῆι reperitur. Itidem Act. 7, 44 codd. D 46 aliique cum Chrysostomo Μωϋσεῖ habent, ubi tamen Griesb. rectius damnavit. Etiam in accusativo hoc nomen primam declinationem sequitur (e. g. Hebr. 3, 3 Μωϋσῆν), tertiam nonnisi in genitivo Μωϋσέως (e. g. Hebr. 9, 19).

16. Cum incertum sit, utrum conjunctio καί a Clemente alex., Tertulliano, Peschito, Arabe et Vulgato tantum explicationis gratia omissa, an in codd. ad male nectenda adjectiva θεόπνευστος et ὠφέλιμος addita fuerit (ut Millius opinatur), a parte codd. standum erit; dummodo sensus hoc modo accipiatur: omnis scriptura divinitus inspirata *etiam* utilis est. Nam θεόπνευστος omnino cum subjecto copulandum videtur, sin secus, πᾶσα ἡ γραφή scribere debuit, ut scriptura sacra intelligeretur.

C. IV.

1. Cum cl. occ. οὖν ἐγώ et τοῦ κυρίου omittat, atque Χριστοῦ Ἰησοῦ invertat, admodum probabile fit, hunc locum ad parallelum 1 Tim. 5, 21 esse refictum, ubi eadem cl. occ. Χριστοῦ Ἰησοῦ habet. Igitur lectionem cl. or., quæ a loco 1 Tim. 5, 21 longius distat, pro

ἰδίας 109. 110 c. cl. or. τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας 106. 108. 112 c. 3 et cl. occ. ἐπισωρεύουσι διδασκάλους κνηθομένους 112. v. 8 ἀνταποδώσει 106. v. 9 Σπούδασον † δὲ 108*. v. 10 ἐγκατέλειπε 109, idem omittit Τίτος εἰς Δαλματίαν ob homœoteleuton. v. 13 φαιλόνην 110. 111 c. al. pro ὃν - ὃ 106. ἀπέλειπον 109, qui item v. 16 et 20 ει habet. † ὁμοίως καὶ τὰ 109. βεμβράνας 106. 108. v. 14 ἀποδῴη omn. c. cl. or. v. 19 ἀκύλαν. † Λέκτραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. καὶ σημαίαν. καὶ ζήνωνα. τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. 109 cum 46. Item Vulg. in 109: *aquilam et lectram femina ejus. et simean. et Zinona filii ejus.* v. 21 σπούδης 109 c. 46 et al. Λίνος 109 c. al. v. 22 μεθ' ἡμῶν 109 gr. et lat. ἀμήν: omn.

---

germana habeo. Nonnulli libri, qui illic κυρίου Ἰησ. Χρ. habent, etiam hic ad coæquandum utrumque locum τοῦ ante κυρίου abjiciunt.

3. τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας, licet invito Griesb., retine. Nam v. 7 pars eorundem codd., qui hic τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας habent, τὸν καλὸν ἀγῶνα correxit, eorundemque nonnulli Tit. 1, 9 τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ exhibent. Quæ cum Griesb. merito improbaverit, liceat nobis eorum testium fidem in eadem re in dubium vocare. Marcc. 106. 108 nihil ponderis in favorem lectionis cl. occ. addunt, quia cum codice 3 pro uno numerandi sunt. Modus loquendi Paulo consuetus, quo ἴδιος substantivum præcedere solet (Rom. 8, 32. 10, 3. 14, 4 sq. 1 Cor. 3, 8. 4, 12. 6, 18 7, 2. 4. 7. 37. 9, 7. 15, 23. 38. 1 Tim. 4, 2. 2 Tim. 1, 9), Grammaticos alexandr. ad corrigendum induxisse videtur. Quamquam etiam postponitur ἴδιος Tit. 1, 3. — Pro ἀνέξονται non opus est conjectura ἀντέξονται, v. Hebr. 13, 22.

14. ἀποδώσει rectius e mente apostoli quam ἀποδῴη in uncialibus omnibus et proximis codd., in intt., in Chrysostomo, Theodoreto, Damasceno, Augustino et Oecumenio legi videtur; velut c. 2, 7 cl. or. δώσει in δῴη mutavit.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη Παῦλος τῷ καίσαρι Νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν: 106. 108. Πρ. Τιμ. δευτ. τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας († πρῶτον 111) ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγρ. ἀπὸ Ῥώμης, ὅτε ἐκ (ἐκ abest ab 109) δευτέρου παρέστη Παῦλ. τῷ καίσαρι Ῥώμης Νέρωνι: 109. 110. 111.

---

19. Additamentum nostri 109, quod est scholion ad Onesiphori domum, propterea jam e margine esse invectum proditur, quia alieno loco exhibitum est.

20. Scripturam Arabis ἐν Μελίτῃ pro ἐν Μιλήτῳ cum Baronio, Beza et Grotio omnino approbo, quoniam Trophimus Paulum Hierosolyma comitatus erat (Act. 21, 29), ideoque ab hoc Romam proficiscente non Mileti, sed in Melite æger relinqui potuit: adi meam introductionem ad 3 epist. ad Corinth. p. 51.

21. Λίνος pro Λῖνος, nostrum 109 Bas. 1 aliosque codd., Kusterum et Bengelium secutus, scribe. Corripiunt enim poëtæ græci et latini.

Πρὸς Τίτον.

Κ. α΄.

v. 1 Χριστοῦ Ἰησοῦ 106. 108 c. A. v. 2 ἐπ' abest 108, v. 3 Θεοῦ abest 109, ubi Vulg. supra lineam scriptum habet. v. 4 ἔλεος, εἰρήνη omn. c. cl. or. κυρίου abest

---

C. I.

4. καί pro ἔλεος ex septem codd. cl. occ., plerisque intt., Chrysostomo, Augustino et Hilario,

Theodoret. in 113 c. al. Χριϛȣ̃ Ἰησȣ̃ 113 c. al. v. 5 ἐπιδιορθώσῃ omn. c. al. Pro καὶ καταϛήσῃς - καταϛήσας 106. καὶ καταϛήσεις 113, idem πρεσβυτέριον. v. 7 αὐθάδην 109. v. 8 σώφρονα † κόσμιον 112. v. 9 τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ 108. 112 c. 3 et al. ἐλέγχειν, † μὴ χειροτονεῖν διγάμȣς. μηδὲ διακόνȣς αὐτȣ̀ς ποιεῖν. μὴ δὲ γυναῖκας ἔχειν ἐκ διγαμίας. μηδὲν προσερχέσθωσαν ἐν τῷ θυσιαϛηρίῳ λειτȣργεῖν τὸ θεῖον, τȣ̀ς ἄρχοντας τȣ̀ς ἀδικοκρίτας καὶ ἅρπαγας καὶ ψεύϛας. καὶ ἀνελεήμονας ἔλεγχε. ὡς θεȣ̃ διάκονος. εἰσὶν γὰρ κ. τ. λ. 109. Ibi in Vulg. spatium vacuum, nullum vero in translatione Arabica annexa. v. 10 καὶ ante ἀνυπότακτοι abest 110. 111. 112 c. al. utr. cl. † καὶ ματαιολόγοι 110. 111. 113 c. al. v. 11 χάριν: τὰ τέκνα. οἱ τȣ̀ς ἰδίȣς γονεῖς οἱ βρίζοντες (i. e. ὑβρίζοντες) ἢ τύπτοντες. ἐπιϛόμιζε. καὶ ἔλεγχε. καὶ νȣθέτει ὡς πατὴρ τέκνα. καὶ εἰρήνης ἐπίσκοπος. Εἶπέν τις κ. τ. λ. 109, ubi in Vulg. lacuna, nulla vero in Arabe. v. 13 ἐϛιν 110. 111. v. 14 ἐντάλμασιν 113 c. al. v. 15 μὲν abest 109 c. cl. occ. μεμιαμμένοις 109 c. al., idem μεμεμίανται.

Κ. β'.

v. 2 νηφαλαίȣς 109 c. 46 et al. νηφαλέȣς 110. 111 c. al. v. 3 † σεμνὰς ἐν καταϛήματι ἱεροπρεπεῖς 112 c. al. v. 7

---

probante Griesb., recipe, quia ἔλεος ex duabus epistolis ad Timotheum datis invectum esse eo magis videtur, quod indidem in nonnullis monumentis verba κυρίȣ Ἰησȣ̃ Χρ. in Χριϛȣ̃ Ἰησȣ̃ mutata, et in uno codicum post πατρός additum ἡμῶν, ut speciem loci 1 Tim. 1, 2 propius referrent. Unus Mosquensium utrumque junxit: ἔλεος καί.

5. ἐπιδιορθώσῃς vetustissimi codd. habent, qui omnino sequendi, postulante quoque usu loquendi.

10. καὶ ante ἀνυπότακτοι, quod habent vulgares libri impressi (et cd. 1), abest a pluribus scriptis utr. cl. et intt., Clemente alex., Chrys. et Augustino, eoque suspectius est, quod locum variat, ab aliis ante ματαιολόγοι positum, ubi primitus ab antiquo correctore intrusum fuisse videtur.

πάντας 113. ἀδιαφορίαν 106. 111 c. al. Vulg. in 109: *in doctrina, in integritate*, † *in castitate, in gravitate:* ita nonnulli codd. et intt. post ἀδιαφθορίαν addunt ἁγνείαν. Mox σεμνότητα † ἀφθαρσίαν omn. c. cl. or. v. 8 ἡμῶν omn. c. plur. φαῦλον λέγειν 112. λέγειν περὶ ὑμῶν φαῦλον Theodor. in 113. v. 10 ὑποδεικνυμένους 109. τὴν ante τοῦ abest ab omn. excepto 113 c. cl. or. Pro ἐν - ἐπὶ 112 c. alio. v. 11 γὰρ abest 109. 112 c. al. ineunte pericopa. v. 12 καὶ ante εὐσεβῶς abest 109. v. 15 καταφρονείτω 106. 108 c. al. ex interpretamento Chrysostomi.

K. γ'.

v. 3 ἀνόητοι 112, ut nonnulli 1 Tim. 6, 9. Mox ἀλλήλους. † ἀποστρέφοντες μισθὸν μισθόν. καὶ ἐκχυνόμενοι αἷμα ἱδρώτων αὐτῶν. ὃν ἡ κρίσις ἀνέλεος. τὸ μὴ ποιήσαντι ἔλεος: 109 gr. et arab., in Vulg. lacuna. Desumtum ex Ecclesiast. 34, 24 Jacob. 2, 13. — v. 4 ὅτι 112. v. 5 τῶν abest 109. ἀνακαινίσεως 112** c. al. v. 7 κατ' ἐλπίδα abest 112 c. alio. v. 8 τῷ ante θεῷ abest 108 (sine 106) 111. 113 c. al. v. 9 Pro γενεαλογίας - ἀναλογίας 109. ἔρις 106. 108. 110. 112. v. 10 καὶ δευτέραν † καὶ τρίτην 109 gr. et lat. νουθεσίαν καὶ δευτέραν 113. v. 11 ἐξέτραπη 109. v. 12 ὅταν † δὲ 112, idem ἐκεῖσε, idem c. 113 παραχειμάσαι. v. 13 λίπῃ 112. 113 c. al. v. 15 ἀμήν: omn.

C. II.

7. ἀφθαρσίαν post σεμνότητα, quod plerique codd. et nonnulli intt. cum Chrysost. addunt, judice Bengelio est „glossa ἀδιαφθορίαν explicans, a margine in contextum traducta;" quemadmodum pauci codd. cum Vulg. in 109 et Hieronymo ἁγνείαν, glossam ad σεμνότητα, inseruerunt.

C. III.

5. ἃ pro ὧν est in antiquissimis documentis, in Clemente alex., Cyrillo alex. et codd. uncialibus fere omnibus cum 17. 67, quod notandum. Occurrunt

Ἐγράφη ἡ πρὸς Τίτον ἐπιστολὴ, ἀπὸ Νικοπόλεως 106 108. [Ἡ 113] πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας [πρῶτον 109. 110. 111] ἐπίσκοπον [χειροτονηθέντα 109. 110. 111] ἐγρ. ἀπὸ Νικ. τῆς Μακεδονίας: 109. 110. 111. 113.

---

enim plura loca in Paulo, in quibus solita attractio relativi neglecta est, in iisque quandoque studium correctorum vulgarem Græcorum constructionem restituendi perspicitur: cf. c. 1, 3. 1 Tim. 4, 3 Philem. 10 Hebr. 9, 7. 10, 1 et lectiones variantes Griesb. Vice versa Act. 7, 16 Chrysost. cum cl. or. ὃ et Joh. 2, 22 fam. afr. ὃν correxisse videtur, ubi attractio ᾧ requirit.

Πρὸς Φιλήμονα.

v. 5 πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην 106. 108 c. 3 et al. ex locis par. Eph. 1, 15 Col. 1, 4. 1 Thess. 1, 3. v. 6 ἐν ἡμῖν 108. 110 c. plur. v. 7 χάριν γὰρ omn. c. cl. or. v. 11 Pro καὶ ἐμοὶ - κἀμοὶ 113. v. 13 διακονῇ μοι omn., excepto 106, qui διακ. μοῦ. v. 17 ἐν με 106. 108 c. plur. v. 20 σπλάγχνα ἐν Χριστῷ 106. 108 c. plur. v. 23 ἀσπάζεται 112 c. cl. occ., ceteri ἀσπάζονται. v. 25 ἀμήν: omn.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ δι' Ὀνησίμου οἰκέτου. 106. 108. Πρ. Φ. ἐγρ. ἀ. Ῥ. διὰ Ὀ. οἰκ. 110. 111.

Πρὸς Ἑβραίους.

K. α'.

v. 2 ἐπ' ἐσχάτου 106. 108. 109 c. plur. Pro δι' οὗ - διὸ 109. Idem v. 4 τοσοῦτον. id. αὐτοῖς. Id. v. 14 σωτηρίας: ex c. 2, 3.

K. β'.

v. 3 ἐκφευξώμεθα 109. 111 c. al. Pro διὰ - ὑπὸ 108** c. 3 et al. v. 4 τε abest 106. 109 c. al. v. 7 καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου abest 108 c. plur., adest in 109 ex LXX Ps. 8 c. al. v. 9 Ante διὰ supra lin. habet καὶ 108. διὰ τοῦ πάθημα 109. v. 13 Καὶ πάλιν. ἐγὼ - αὐτῷ abest c. al. ab 108*, qui in marg. habet. v. 16 ἀλλὰ - ἐπιλαμβάνεται abest 109 c. al. ob homœotel.

K. γ'.

v. 1 Ἰησοῦν † Χριστὸν 108. 109 c. plur. v. 3 δόξης οὗτος omn. c. cl. or. v. 9 Pro ἔργα - ἔτη 106. v. 10 ἔτη προσώχθισα 112 c. al., idem εἶπα c. al. v. 11 Pro ὡς - οἷς

C. II.

14. αἵματος καὶ σαρκός, ut loco σαρκὸς καὶ αἵματος unciales omnes cum vetusto fragmento 53 seculi IX seu X aliisque duobus codd., nonnulli intt. et complures patres habent, antiquiorem scripturam, probantibus Bengelio et Griesb., judico. Sic Paulus Eph. 6, 12 αἷμα καὶ σάρκα dicit, item Polyænus Stratagem. p. 258.

C. III.

2. ὅλῳ, quod a cod. B et intt. Coptico et Arabe Erpenii abest, suspicione non vacat, ex v. 5 irrepsisse.

3. Griesb. οὗτος δόξης cl. occ. secutus (invito autem illo fragmento 53) transposuit; sed pronomen οὗτος nonnisi prope Mosen positum ambiguitatis expers est, quo referatur, nempe ad Christum.

6. μέχρι τέλους βεβαίαν, aut omnino hæc verba, (quæ absunt a membrana B, Aethiope, Lucifero calaritano et Ambrosio,) aut in ultima voce, (quæ in

Vulg. in 109. v. 12 *ἀδελφοί † μου* 109 c. al. v. 13 Pro *καλεῖται* - *παρακαλεῖτε* 109 e proximo. Mox *ἐξ ὑμῶν τις* 108. 109 c. plur. v. 14 *γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ* 108. 109 c. cl. or. v. 16 *τινὲς* omn. c. plur. v. 17 *ἁμαρτάνουσιν* 108 109 c. alio. Mox *ἔπεσον* 108 c. al. v. 19 *διὰ † τὴν* 109 c. al.

K. δ'.

v. 2 *συγκεκραμμένους* 106. 109 c. al. *συγκεκραμένους* 108* c. plur. v. 3 *πιστεύοντες* 108 c. 3 et alio. Mox *εἰ*

---

in Peschito omittitur, in uno codicum transponitur,) suspecta sunt, quod facile ex v. 14 invehebantur.

9 sq. *τὰ ἔργα μου. Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα*, ita emenda ex nostro 112, cod. 56 aliisque sex, Cyrillo alex. et Ambrosio (apud quem loco *proximus* legendum est *perosus*). Nego enim illam scripturam e LXX Ps. 95, 10 oriundam esse; etenim non tantum verba hebraica hujus loci isti lectioni favent, sed ab ipso Paulo sic vere textum lectum et cognitum esse, verba commatis 17 fidem faciunt. Idque rerum historia requirit. Namque eo tempore, quo ad Meribam Judæi rebellarunt (2 Mos. 17), seu ab exploratoribus perculsi dominum tentarunt (4 Mos. 14), nondum per quadraginta annos opera Dei cognoverant; sed rebellio, quæ migrationis XL annorum causa fuit, secundo jam anno post exitum ex Aegypto fieri cœpta est, ut memoriæ prodidit Philo de vita Mosis L. I p. 639 c. Ad hanc defectionem puniendam dominus XL annos migrandum esse minatus est 4 Mos. 14, 33; quare tum non potuit dicere, populum jam tot annos Deum tentasse, vel ipsius opera vidisse. Patet, conjunctionem *διό*, cum verba *τεσσαράκοντα ἔτη* perperam ad antecedentia relata essent, copulandorum commatum gratia insertam esse.

C. IV.

1. *ἡμῶν* contextu postulante e paucis codd., Theodoreto, Vulg. ms. et sixtina, præeuntibus Ben-

abest 108. Vulg. in 109 jungit καίτοι cum seqq. et v. 4 γάρ omittit. v. 5 Pro ἐν τούτῳ - ἐκ τούτο 109. Idem v. 7 χρόνων. v. 8 Pro αὐτοὺς - αὐτὸς ὁ 109 c. al. v. 12 τε prius abest 108 c. fam. afr. v. 15 πεπειραμένον 108

---

gelio aliisque, corrige: ὑμῶν e loco parall. c. 3, 13 natum videtur, sicut vicissim hinc illic τις ἐξ ὑμῶν transpositum, quod est in vulgaribus libris impressis.

4. καίτοι, τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων, εἴρηκέ που, ita impeditissimum locum extricasse mihi videor, Vulg. ms. in 109 secutus, quæ καίτοι cum seqq. jungit et γάρ omittit. Quum enim ex lectione codicum græcorum ne Oedipus quidem commodum sensum enodare possit, unicam illam auctoritatem amplectendam duco. Nam alii ita explicant: et tamen opera Dei jam inde a creatione absoluta erant, ergo hæc requies Dei ab hexamero non intelligenda est, sed alia futura. At hoc ipsum sabbatum quasi imago futuri repræsentare felicitatem christianam dicitur v. 9 sq. Qui igitur hæc nexit, idem ea sejungere non potuerat. Alii τῶν ἔργων ab καταπαύσεως dependere volunt, loco ἀπὸ τῶν ἔργων, sicut v. 10, et καίτοι potestate *et quidem* accipiunt. Neque negaverim, καίτοι *et quidem* seu *et tamen* denotare; nusquam vero significat *et quidem* sensu *nempe* (τουτέστι), quemadmodum h. l. interpretantur. Secundum nostram emendationem et verba singula et contextus optime se habent. Conjunctio καίτοι sensu proprio *quanquam* seu *attamen* excipit præcedens vetitum ingressionis in quietem, et cum εἴρηκε construenda est: *attamen Deus requievit septimo die*, quo loco Deus et populus Dei conjuncti cogitantur, ita ut illa requies Dei tanquam promissio requietis populi Dei declaretur, quod distinctius ex v. 9 patet. His præmissis, quod Israëlitæ in quietem pervenire vetabantur, et tamen (καίτοι) scriptura Deum requievisse dicit, concluditur v. 6 (οὖν), nihilo minus

109 c. plur. (A cum paucis aliis et Theophylacto πεπειρασμένον habet.) v. 16 προσερχόμεθα 109 c. al.

K. ί.

v. 4 ἀλλ' ὁ καλούμενος 106. 108. 109 c. plur. ἀλλὰ καλούμ. 110. 112. 1 c. al. Mox καὶ Ἀαρών 106. 108. 109. 110 c. plur. v. 12 λόγων 108 c. 3 et al.

---

quibusdam (scilicet vero Dei populo) accessum ad requiem remanere, quod erat demonstrandum secundum v. 3: εἰσερχόμεθα γάρ κ. τ. λ. Quare per Davidem Deus aliam diem constituit, qua ad suam requiem perveniri posset: v. 7. Nam introitu in Palæstinam promissio nondum absolute expleta est: v. 8. Exposita hoc modo sententia non opus est dura ellipsi, ad quam confugere solent, v. 3 δι' ἀπιστίαν vel simile quid subaudientes. Sane in iis verbis, quibus Israëlitæ ingredi vetantur, nihil inest rationis, nos credentes ingredi posse; sin ex opposito δι' ἀπιστίαν hoc colligeretur, ut docent, illud oppositum prægnans reticeri nullo pacto potuisset. Ex nostra autem mente καθώς v. 3 non tantum ad vetitum, sed etiam ad promissionem pertinet, ad utramque præmissam propositionem, hoc modo: nobis fide aditus ad Dei requiem patet, sicut illis præclusus est, et tamen ab initio promissus erat, sabbato Dei ad populum Dei applicato.

C. V.

4. ἀλλ' ὁ, cujus loco Griesb. ἀλλά edidit, auctoritate multorum codd. utr. cl., in quibus membrana B esse videtur, rescribe; quoniam patet, scripturam ΑΛΛΟ, quemadmodum pro ἀλλ' ὁ exemplaria prisca uncialibus literis sine accentibus et sine intervallis scripta exhibere consueverint, (sicut revera noster 109 ἀλλο descripsit,) facile in ἀλλά abiisse. Articulus ὁ postmodo margini adscriptus alieno loco in paucis libris scriptis et vulgaribus impressis ante Ἀαρών resurrexit.

K. ϛ'.

v. 1 *καταβαλλόμεθα* 109. v. 3 *ποιήσωμεν* 106. 108. 109 110*. 112 c. plur. v. 4 *ἁγίυ* abest 108. v. 7 *ἡ* abest 108, idem *αὐτῇ* c. al. v. 9 *κρείσσονα* 108 c. f. afr. v. 10 *καὶ* † *τῦ κόπυ τῆς* 108. 109 c. cl. or. ex 1 Thess. 1, 3. v. 12 *διὰ* † *τῆς* 108. *κληρονομησάντων* 106. 108 c. 3 et alio. v. 15 *ὕτως*. 109. 110. 112 c. fam. lat. v. 18 *καταφεύγοντες* 112 c. al. v. 19 *τῆς ψυχῆς - εἰσερχομένην* abest 109 ob alli-terationem.

K. ζ'.

v. 1 *ὁ* ante *μελχισεδὲκ* abest 108. *τῦ ὑψίςυ* 108. 10
c. plur. *βασιλέων. ὅτι ἐδίωξεν τὺς ἀλλοφύλυς καὶ ἐξείλ*
λωτ. μετὰ πάσης τῆς αἰχμαλωσίας; καὶ εὐλογήσας 109, u
in Vulg. lacuna. v. 2 *καὶ* post *δὲ* abest 109 c. al. v
τέλος ζωῆς 109, idem *ἀφομοιωμένος* c. al. v. 6 *τῷ ἀβρα*
109, idem *ηὐλόγηκε*. Idem v. 11 pro *ἐπ' - ἐν*. v. 16 *σα*
κίνης 109 c. cl. occ., ceteri rectius *σαρκικῆς*. Transp
nit 112 *σαρκικῆς ἐντολῆς*. Paulo post *ἐγένετο* 109. v.
ὅτι abest 108. v. 22 † *ὁ Ἰησῦς* 109. Idem v. 23 *διὰ*
ob proximum. v. 25 *καὶ σώζειν* post *ὅθεν* abest ab 1
qui post *τῷ θεῷ* addit *πάντοτε σώζειν*. v. 26 *ἡμῖν ἔπ*
πεν 108. 109 c. cl. or.

K. η'.

v. 3 *προσενέγκει* 109 c. al. v. 5 *ποιήσεις* 108. 109. 1
plur. utr. cl. v. 9 Pro *γῆς - χειρὸς* 109. Ab eodem

C. VIII.

4. *ὢν* pro *γὰρ* recte habent aliquot cl. occ.
cumenta, non reprobante Griesb. Nam scala
procedit: pontifex noster tabernaculum veru
cœlis habet v. 1 sq., quod hac argumentatione
batur: omnis enim pontifex offerre hostias in ta
naculo debet, si *igitur* tabernaculum, quo J
utitur, in terra esset, non ille esset sacerdos
ἐξοχὴν (*ἱερεύς*), cum sacerdotes (*ἱερεῖς*) sint, qui
restria munera offerant, eaque in tabernaculo
exemplar divini confecto. Antithesis in num

ante τῇ abest. Ab eod. v. 10 μου abest. v. 11 τὸν πολίτην 108. 109 c. plur. v. 12 ἵλεως 109 c. al. καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν abest 109.

K. Θ'.

v. 1 καὶ abest 108* c. 3 et al. σκηνὴ abest 108*. 109 110 c. plur. utr. cl., habetur in 106 ineunte pericopa. v. 2 ἁγία 106. 108 c. al. v. 5 τῆς abest ab omn. c. 1 et plur. libr. scr. et impressis, ponunt Griesb. et Vater. Mox ἐπισκευάζοντα 112. v. 7 Pro ἑαυτοῦ - αὐτοῦ 109. v. 8 δηλοῦντός ἐστι 108 c. al. e Lectionar. v. 9 ἐνεστῶτα 112.

ἱερεύς et ἱερέων constat, ut c. 7, 23; namque multitudo sacerdotum eorum dignitatem jam debilitat. Articulus autem ante ἱερέων mihi quidem valde suspectus est; cum τῶν προσφερόντων subjectum et ἱερέων objectum esse videatur. Facillime vero τῶν ex syllaba antecedente verbi ὄντων repetitum est; abest ab uno cod. Mosquensium et a Chrysostomo. Supra lineam puto in aliis τῶν scriptum fuisse, unde etiam ἱερέων in pluribus monumentis cl. occ. excidit.

5. ποιήσεις loco ποιήσῃς e plerisque codd. probante Griesb. scribendum.

C. IX.

9. καθ' ἣν et v. 10 δικαιώματα secundum antiquissimos codd. cl. occ., non refragante Griesb., legendum, quia utrumque ob antecedentia in libris serioris ætatis inscite correctum esse videtur. Cum καθ' ὃν legeres, ad καιρόν pertineret, quod displicet; tempus enim rerum christianarum significatur, cujus imaginem tabernaculum mosaicum repræsentavit: ἣν igitur ad σκηνήν referendum. V. 10 δικαιώματα loco καὶ δικαιώμασι probant Bengelius et Griesb.; est nominativus absolutus, ut participium ἐπικείμενα habeat, unde pendeat. Durissimam enim eorum rationem existimo, qui ἐπικείμενα ad δῶρα construant.

19. Post βιβλίον Armenus et Copticus, Erasmus et Bengelius distinguunt, ad λαβών referentes; et

v. 10 † καὶ δικαιώμασι omn. c. cl. or. v. 11 τοῦτ᾽ ἔστιν-κτίσεως abest 109. v. 14 αἰωνίου habet etiam Vulg. in 109. προςήγαγεν 106. 108. v. 15 καινῆς abest 109. v. 19 ἀπάσης 109, ibid. et v. 21 ἐράντισε idem c. al. v. 23 παρὰ ταῦτα 109 c. al. v. 26 συντελεῖ 109. v. 28 οὕτω καὶ 108 109 c. plur. utr. cl.

Κ. ί.

v. 1 αὐταῖς abest 109 c. al. δύνανται 108*. 109 c. A et al. v. 2 οὐκ ἂν 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 4 ἀφαιρεῖν

---

verum est, de adspersione codicis sacri nullam fieri mentionem Exod. 24, 7. Neque vero ibi sermo est de aqua, lana coccinea et hyssopo, sed nonnunquam traditionem secuti sunt scriptores n. T., ut Stephanus Act. 7. Sed hic τὸ βιβλίον a λαβών regi valde incommodum est, tam ob sententiam quam ob constructionem. Supervacanea enim esset omnino codicis mentio, ubi tantum de sanguinis respersione agitur, nisi codex ipse adspergeretur. Deinde ex verbis λαληθείσης πάσης ἐντολῆς jam intelligitur, Mosen pentateuchum prehendisse, alioquin recitare non potuisset; hujus itaque comprehensio inopportune et sero iteratur. Denique conjunctio καί ab omnibus libris confirmata inepta foret, cum λαβὼν βιβλίον - καὶ ἐῤῥάντισε construere volueris: contra ordo verborum: βιβλίον καὶ λαὸν ἐῤῥάντισε, optime fluit, et ut sic interpungatur, flagitare videtur.

C. X.

12. οὗτος et αὐτός, libro e libro transcripto, facile permutabantur: (hoc in illud Matth. 12, 50 illud in hoc Luc. 13, 4. 14. 19, 2 mutabatur) quare antiquiores testes præferendi sunt. Illud habent unciales omnes et intt., quod probante Griesb. et præeunte Tittmanno rectius existimo. Idem pronomen in eadem sententia occurrit c. 8, 3.

16. Bene notandum est additamentum ὕστερον λέγει, in viginti sex codd. cl. or., in margine trans-

109, inde ἀφιλεῖν 106. 108 c. al. v. 7 ὁ θεὸς abest 109 gr. et lat. c. alio. v. 8 κυδόκησας 109. v. 9 ὁ θεὸς abest 108 c. cl. occ., adest in 106. 109 c. cl. or. ex v. 7. v. 10 ἐσμὲν † οἱ 106. 108. 109 c. 46 et plur. τοῦ ante Ἰησοῦ abest 108. 109 c. plur. v. 12 τοῦ θεοῦ abest 108 c. alio. v. 16 αὐτοὺς · † ὕστερον λέγει · 112 c. al. v. 19 παῤῥησίαν ἀδελφοὶ 109. Pro αἵματι - ὀνόματι 106. 108. v. 22 προσερχόμεθα 109 c. al. idem μετὰ. Idem τῷ σώματι c. al. Idem v. 23 κατέχομεν c. al. v. 28 † γάρ τις 106. 108. v. 30 λέγει κύριος agnoscit Vulg. in 109. v. 32 δὲ abest 108 109 c. 46 et al. v. 34 δεσμοῖς μου omn. c. plur. utr. cl.

---

lationis Philoxenianæ et in Slavo obvium. Apodosis enim ad verba v. 15 Μετὰ τὸ προειρηκέναι recte hic incipit, quia nervus probandi de gratia æterna commati 17 inest, ut sane v. 18 concluditur. Subintelligi autem hic apodosin, ut Rosenmüllero placuit, durius videtur. Imo sicut v. 9 verba τότε εἴρηκεν, quæ illis v. 8 ἀνώτερον λέγων respondent, deesse nequeunt, ita h. l. ὕστερον λέγει desideratur. Sed cum Vatero verba λέγει κύριος pro apodosi habere nolim, utpote quæ ad locum ipsum scripturæ Jerem. 31, 33 (præterea Hebr. 8, 10 illata) pertinent. Haud alienum certe a veri specie est, veteres censores his verbis λέγει κύριος deceptos, mox ὕστερον λέγει expunxisse.

30. λέγει κύριος, absunt hæc ab aliquot documentis cl. occ., ex Rom. 12, 19 huc inserta statuit Millius.

34. δεσμοῖς μου habet Clemens alex. cum cl. or. Lectio Origenis δεσμοῖς omisso pronomine ΜΟΥ, quod facile post ΔΕΣΜΟΙΣ excidit, ut Philem. 10, viam depravationis monstrat; cum translatio Itala *vinculis eorum* suppleverit, cl. occ. autem δεσμοῖς in δεσμίοις, quod Griesb. recepit, mutaverit. Conjunctione καὶ γὰρ jam innuitur, verius legi δεσμοῖς μου quam δεσμίοις. Sin secus, satis fuisset γάρ, cum δέσμιοι in numero τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων v. 33 continerentur. Sed *etiam* (καί) *mecum*, inquit, compassi estis.

ἐν ante ἱματίοις abest 110 c. plur. utr. cl., adest in 106 108. 109. καὶ μένουσαν ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς Vulg. in 109. v. 38 ὑποστείληται 106. 108. 109.

K. ια'.

v. 3 μὴ ἐκφαινομένων 108 c. al. v. 4 παρὰ Κάϊν Ἄβελ 106. 108. λαλεῖται 108. 109 c. plur. utr. cl. v. 5 κυρίσκετο 109. μετετέθηκεν 108. 109 c. al. εὐαρεστηκέναι 108. 109 c. A 46 et al. v. 6 ἐστι 108. 110 recte. v. 9 τὴν abest 109 c. A 46 et al. v. 11 αὐτῇ 109. ἡλικίας ἔτεκεν 108. 109 110 c. plur. utr. cl. v. 12 ἐγεννήθησαν 109. ὡς ἡ 108. 109 c. plur. v. 13 ἰδόντες † αὐτὰς 106. 108. καὶ πεισθέντες abest 108. 109. 110 c. plur. v. 14 ζητοῦσιν 109 c. plur. v. 19 καὶ ante ἐκ abest 109, idem καὶ αὐτὸν transponit. Id. v. 20. 21 ηὐλόγησε. v. 26 Αἰγύπτου 109 c. 46 et plur. ἐν. Αἰγύπτῳ 108 c. al. ἐπέβλεπε 109. Id. v. 27 κατέλειπεν. v. 29 κατεπόθησαν abest 109. Id. v. 30 ἔπεσαν c. f. afr. κατέπεσε 110. 111 c. al. v. 37 Pro ἐπρίσθησαν - ἐπρήσθησαν 110. 111 c. Cyrillo Hierosol. κακοχούμενοι 108. 109 c. 46 et al. v. 40 κρεῖττόν τι προβλεψαμένου abest ab 109*.

K. ιβ'.

v. 2 κεκάθικεν omn. c. omn. codd. v. 4 ἀντικατέστητε 109 c. 46 et al. v. 5 ἐκλέλυσθε 106. 108 c. al. v. 9 Post εἶτα distinguunt 110. 111. v. 11 δὲ abest 109 c. al. v. 13

C. XI.

11. ἔτεκεν a tribus membranis cl. occ. abest, quod placuit Griesb. Sed propterea omissum esse videtur, quod idem codex D, qui ἔτεκεν non agnoscit, cum aliis ejusdem cl. documentis istius verbi loco interpretamentum: εἰς τὸ τεκνῶσαι παρὰ καιρὸν ἡλικίας, intulit.

C. XII.

24. τὸ, Ἄβελ elegantiorem et doctiorem scripturam nonnullorum codicum (in quibus B et nostri 106. 108), Basilii, Cyrilli alex. et Oecumenii, a pluribus intt. expressam, non reprobantibus Bengelio et Griesb., potiorem duco.

26.

τροχίας 109. v. 15 ἀναφύουσα 108 c. al. v. 18 ψηλαφομένῳ 106. 108. καὶ κεκαυχομένῳ 109. v. 20 ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται abest 106. 108. 109. 110 c. plur. utr. cl. v. 23 ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων 106. 108. 109. 110 c. cl. or. Post v. 23 addit cod. 109 ex Jes. 35, 10. 51, 11 Ps. 87, 7: ὅθεν ἀπέδρα ὀδύνη λύπη καὶ στεναγμὸς, ἔνθα πάντων τῶν δικαίων ἐστὶν οἱ κατοικία εὐφραινομένων. Deinceps pergit: καὶ διαθήκης νέας μεσίτης Ἰησοῦ. In Vulg. ibi lacuna est. v. 24 κρεῖττον 106. 108. 109 c. plur. utr. cl. τὸ, Ἄβελ 106. 108 c. al. v. 25 ἐπὶ γῆς 108. 109 c. plur. v. 26 ἡ abest 109. v. 28 ἔχομεν 109 c. al. λατρεύομεν 108 109. 1 c. cl. or.

K. ιγ'.

v. 3 κακοχυμένων 108. 109 c. al. v. 4 ἐν πᾶσι abest 109 c. al. v. 6 καὶ abest 108*. v. 9 παραφέρεσθε 108 109 c. plur. utr. cl. v. 12 † ὁ κύριος Ἰησοῦς 109.

Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ (τῆς 109) Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου. 109. 110. Πρὸς Ἑβρ. ἐπιστ. Παύλου. Ἐγρ. ἀπὸ τῆς Ἰ. δ. Τ. 111. Ἡ πρὸς Ἑ. ἐπ. ἐγρ. ἀπὸ Ἰ. δ. Τ. 106. 108. στίχοι ψν. 106. 108. 110. ψγ. 109.

---

26. σείσω pro σείω e cl. occ., intt., Athanasio et Cyrillo alex., probante Griesb., scribendum, quod litera σ in junioribus codd. potius excidisse, quam in antiquioribus ex LXX Hagg. 2, 7 illata esse videtur.

28. λατρεύομεν e plerisque libris scriptis Bengelium secutus edito, cum -ωμεν ex alliteratione ad ἔχωμεν facillime ortum sit.

Ἀποκάλυψις.

Supplementa lectionum variantium codicis 106, quæ Engelbrethium fugerunt, neque in editione Griesbachii numero 46 annotatæ sunt.

K. α'.

v. 2 ὅσα εἶδε † καὶ ἅτινά εἰσι, καὶ ἅτινα χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα 106 c. al. ex v. 19. v. 5 ἀγαπήσαντι c. al. v. 7 αὐτὸν post ὄψεται abest. v. 8 Ω † ἀρχὴ καὶ τέλος c. al. v. 11 ἐν Θυατείροις c. alio. v. 13 μασθοῖς. v. 14 ὥσπερ ἔριον. v. 15 πεπυρωμένῳ c. alio. v. 16 χειρὶ αὐτοῦ. Ibid. ὀξεῖα abest, mox ὁ abest. v. 18 αἰώνων. † ἀμήν. c. al. v. 19 γράψον οὖν c. plur. v. 20 Pro ὧν - οὓς c. al. αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες c. al.

K. β'.

v. 2 ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι c. plur. v. 3 καὶ ἐβάστασας μου, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις διά. Mox καὶ οὐκ ἐκοπίασας. v. 4 Pro Ἀλλ' - καί. v. 5 ἐκπέπτωκας c. al. Pro μετανοήσῃς - μετανοῇς. v. 7 αὐτῷ abest c. al. Mox ἐμέσω (sic) τοῦ παραδείσου τοῦ Θεοῦ absque μου. v. 9 ἀλλὰ πλούσιος εἶ 106 c. plur. ἐκ ante τῶν abest c. al. v. 10 ἰδοὺ † καί. Mox βάλλειν c. plur. recte legitur. ὁ διάβολος

C. I.

4. Θεοῦ post ἀπό auctoritate complurium codd. retine; nam a nonnullis propterea omissum esse videtur, quod appositio in casu recto posita parum congruere putabatur. Sed propheta ejusmodi regulas disciplinæ alexandrinæ sprevit, vide v. 5. 2, 20. Contextus autem nescio an postulet Θεοῦ, ut Ἰησοῦ Χριστοῦ v. 5 habeat, cui opponatur.

C. II.

13. Articulus ὅς, qui ab aliquot documentis abest, eo facilius ejici potest, quod patet, unde invectus fuerit, scilicet ex ultima syllaba vocis πιστός iterum lecta.

ἐξ ὑμῶν. v. 12 λέγει † κύριος (κς'). v. 13 καὶ ante ἐν abest c. plur. Pro ὅς-ὅ. v. 14 ἐδίδαξε τὸν c. al. v. 16 καὶ ἐκπολεμήσω. v. 17 αὐτῷ † φαγεῖν ἀπὸ c. al. Pro οἶδεν-εἶδεν. v. 19 καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν διακονίαν c. plur. καὶ ante τὰ ἔσχατα abest c. plur. v. 20 ὀλίγα abest c. plur. ὅτι ἀφεῖς c. plur. σου post γυναῖκα abest. Ἰεζάβελ c. plur. τὴν λέγουσαν. Mox καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ c. plur. φαγεῖν εἰδωλόθυτα c. plur. v. 22 ἐγὼ abest c. plur. ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. v. 24 τοῖς post λοιποῖς abest. Pro ὅσοι-ὅτι. καὶ ante οἵτινες abest c. plur. Mox βάθη c. al. βάλλω c. plur. v. 27 κεραμικὰ συντριβήσεται.

Ἐκ κεφαλῆς γ'.

v. 1 τὸ ante ὄνομα abest c. plur. v. 2 στήριξον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλες ἀποβάλλειν c. al. Mox μου abest. v. 4 Ἀλλ' abest. καὶ ante ἐν abest c. plur. Pro ἃ-οἳ c. al.

C. III.

2. στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ ἔμελλεν ἀποθανεῖν, ita præeunte Bengelio legendum videtur, cum ἔμελλες ἀποβάλλειν interpretamenti speciem præ se ferat, formaque ἔμελλον ideo suspecta sit, quod etiam alibi a librariis numerus singularis post neutrum plurale in pluralem mutatus sit, v. Hebr. 3, 17. 11, 30 et nostr. not. ad 1 Cor. 10, 20.

4. οἳ ut difficiliorem scripturam auctoritatem complurium codd. et Bengelium secutus pro ἃ edito.

Cpt. Aeth. Arm. Sahid. Vulg. It. Cyr.; (cod. 69 lectiones utriusque classis ita conjunxit: τυφλ. ἦν καὶ προσαίτης.) DL v. 10 post τινὲς addunt ἦν c. c 157. BDL v. 11 studio brevitatis omiserunt καὶ εἶπεν c. c 1 (in quo equidem observavi) 33. 118 Sahid. Vulg. cdd. It. Iidem ibid. recte hab. εἰς τὸν Σιλ. c. 1 Syr. hier. Syr. Ar. Cpt. Arm. It. Cyr.; cl. or. contra scholion e v. 7 suscepit. Iid. v. 16 ὁ ἄνθρωπος, quod in nonnullis cdd. (33) omissum est, post Θεοῦ transponunt c. 157; οὗτος abest a B, rejicitur post ἐστι in 33 157; iidem ibid. τὸ omittunt c. AK 1. 13. 33. 69. 106 124. 157 Cyr. Iidem v. 17 consilio copulandi post λέγ. addunt οὖν c. A 1. 13. 69 al. Cpt. Syr. p. e. ast. Vlg. It. Cyr. Iid. v. 19 βλέπει ἄρτι transpon. c. 33 et cdd. It. Iid. v. 21 αὐτὸν ἐρωτ., quod ab uno cdd. It. abest, ante αὐτὸς ἡλ. ἔχει transponunt c. 1. 33. 157 Cpt. Aeth. Vulg. It. Cyr. Aug. BL v. 23 ὅτι omitt. c. cdd. It. BDL v. 24 ἐκ δευτ. post ἀνθρ. ponunt c. 33 Sahid.; abest enim ab uno cdd. It. propterea, quod πάλιν super linea aliquando positum esse videtur, nam Arm. utrumque habet πάλιν ἐκ δευτ. Iid. v. 25 καὶ εἶπεν omitt. c. A 1. 22. 33. 42. 106. 118 Syr. p. Sahid. Cyr.; ibid. DL consilio interpretandi ὢν resolvunt in ἤμην καὶ c. 1. 118 Sahid. Aeth. cdd. It. Cyr. BDL v. 26 loco δέ habent οὖν c. K 1. 13. 33. 69. 118. 124 157 Syr. utr. Cpt. Sahid. Vulg. It. Cyr.; conjunctio enim prorsus aberat ab uno cdd. It. Ibid. BD πάλιν omitt. c. Cpt. Sahid. Vlg. ms. cdd. It. Cyr. DL v. 27 μαθηταὶ αὐτοῦ transpon. c. 33. 131. 157 al. plur. intt. et Cyr., quoniam cd. 69 αὐτοῦ omnino omittebat. DL v. 28 consilio copulandi οἱ δὲ ἐλοιδόρ. (c. 1. 33. 157 Cpt. cdd. It.), et cd. B eandem ob causam καὶ ἐλοιδόρ. (c. Sahid. Cyr. Ambr.) scripserunt. Ibid. εἶ sedem instabilem habet, a L Cpt. abest, in AB 1 post μαθητής, in D 157 post ἐκείνου ponitur. BDL v. 30 τὸ θαυμαστὸν hab. Iid. v. 31 δέ omitt. c. 1. 33 Cpt. Sahid. Vlg. ms. cdd. It. Cyr. BD v. 31 ἁμαρτωλῶν post ὁ Θεὸς pon. Iid.

v. 35 omitt. αὐτῷ; iid. ibid. ἀνθρώπῳ in locum θεοῦ substituunt c. Aeth. Sahid. Iid. v. 37 δὲ omitt. c. 33 Cpt. (D pro εἶπε sufficit ἀπεκρίθη). BDL v. 40 a cl. or. dissentiunt, sed ita, ut BL καὶ omnino omittant, in ejus locum D δὲ, cd. 1 ὧν substituat post ἤκουσ. Ibid. BDL οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ὄντες transpon. c. 1. 33. 157 Cyr. Iid. v. 41 ἂν omitt. c. K 1. 33. 69. 157 Cpt. Vlg. It. Cyr. Ibid. DL consilio interpretandi pluralem αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν μένουσι induxerunt c. X 33 Cyr.

Itaque tricies ter in uno capite BDL (vel BD vel DL) a multitudine codd. discrepant, et secum consentientes habent intt. africanos et latinos: quare in duas classes, occ. et or., cdd. universi Ev. optimo jure dividuntur. Ad æstimandam dignitatem utriusque classis observes velim, duas veras lectiones a Griesbachio quoque receptas v. 8 et 41 a BDL exhiberi, ubi cl. or. scholiis seducta textum depravavit; contra a BDL seu DL quinquies certe consilio corrigendi v. 4. 17. 25. 28. 41 et bis casu v. 16. 24 peccari, in quibus locis cl. or. haud dubie verum servavit: de ceteris ambigi potest.

Deinde cdd. BL sine D in novem locis Joh. IX contra cl. or. conspirant: v. 9 consilio interpretandi correxerunt ἄλλοι ἔλεγον· ὅτι οὗτός ἐστιν· ἄλλοι ἔλεγον· οὐχὶ, ἀλλ᾽ ὅμοιος, c. c. 1. 33 Cpt. Sahid. Aeth. Vlg. cdd. It. Cyr., hoc tamen discrimine, ut cdd. L 33 ob homœoteleuton verba ὅτι οὗτός ἐ. ἄλλ. ἔλεγον omitterent, et cd. 1, ut ipse mihi persuasi: ἄλλοι δὲ. οὐχί. ἀλλ᾽ exhiberet; cd. 124 scripturam african. et vulgarem ita conjunxit, ut δὲ· ὅτι servato legeret: ἄλλοι δὲ ἔλεγον· οὐχὶ, ἀλλ᾽ ὅτι ὅμοιος. BL v. 11 ante ἄνθρ. addunt ὁ cum 1. 22. 33, iterum L ante λεγόμ. adjungit ὁ c. c 1. 33. 118. BL ibid. ὅτι addunt ante ὕπαγε c. Syro hier. BL v. 12 καὶ εἶπον legunt c. 1. 33. 157 Vlg. Cyr. BL v. 14 ἐν ᾗ ἡμέρᾳ pro ὅτε consilio interpretandi substituerunt c. 33 cdd. It. Cyr. BL v. 17 transponunt τί σύ cum X. BL v. 18 transponunt ἦν

τυφλός c. 157. B v. 20 οὖν loco αὐτοῖς, L (c. 33. 69 Cpt. Aeth. cdd. It. Cyr.) neutrum, Vulg. ms. utrumque οὖν αὐτοῖς habet. BL v. 30 ἐν τούτῳ γάρ transponunt, L præterea τό subjungit c. 1. 22. 33 Cyr.; D habet ἐν τούτῳ οὖν. — B sine L v. 6 glossam ἐπέθηκε hab. pro ἐπέχρισε, v. 7 ἀπῆλθεν - ἦλθε omittit, v. 11 pro δὲ καί hab. οὖν, cd. 33 οὖν καί c. 1 (me teste) 124. 157 Sahid. v. 24 B transpon. οὖτ. ὁ ἄνθρ. c. 157, v. 27 post τί addit οὖν, v. 36 omitt. ἀπεκρ. ἐκ. κ. εἶ. et hab. ἔφη post ἐστιν.

Ecce tibi, cdd. BL plus conveniunt cum D contra cl. or., quam a D et cl. or. dissentiunt. Quin etiam ubi BL a D discedunt, tamen eorum nexus quidem cum intt. latinis cernitur, uti indicavimus. Quapropter non classem propriam, ut Griesbachius sibi persuasit, sed familiam tantum afric. cdd. BL constituunt. Eique voluntatem et consilium mutandi fuisse, exempla nos docuerunt. Attamen ea est discrepantia f. afr. et lat., quæ observatu digna sit. Quapropter Scholzii rationem improbo, qui Griesbachio sic adversatur, ut illam diversitatem omnino tollat, atque in editione Evangeliorum, quæ hoc ipso anno Lipsiæ prodiit, tantum de fam. constantinopolitana et alexandrina loquatur.

Codex D solus Joh. 9, 1 in fine commatis scholion καθήμενον e v. 8 addit; v. 2 αὐτοῦ λέγοντες omittit; v. 5 ὦ ante ἐν ponit c. 1. 33 Vlg.; v. 6 post ἐπέχρ. addit αὐτῷ; v. 7 αὐτῷ omitt. c. cdd. It.; v. 9 ἄλλοι δέ consilio interpretandi in ἕτεροι δέ mutavit; v. 11 eodem consilio interpretandi comma paraphrastice hoc modo finivit: ἀπῆλθον οὖν καὶ ἐνιψάμην, καὶ ἦλθον βλέπων; v. 12 λέγει αὐτοῖς hab. c. 13. 69; v. 14 ἤνοιξεν; v. 15 ἐπηρώτων; v. 16 post ἄλλοι addit δέ c. 1. 13. 69. 124 al. Vlg. cdd. It. Cpt. Aeth. Sahid. Cyr.; v. 17 πάλιν omittit c. cdd. It.; v. 18 οὖν omitt. c. It., ibid. omitt. αὐτοῦ post γονεῖς c. 131 Sahid.; v. 19 consilio interpretandi εἰ ἐστιν οὗτος legit c. Syr.; v. 22 αὐτόν post ὁμολογ. ponit c. K 124, ibid. post Χριστ. interpretandi

causa

causa εἶναι addit; v. 23 ἐρωτᾶται hab.; v. 24 in locum τὸν ἄνθρ. substituit αὐτόν; v. 28 δέ omitt. c. cdd. It.; v. 29 post θεός e v. 31 hoc additamentum assumsit: καὶ ὅτι θεὸς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἀκούει; v. 30 αὐτοῖς omitt. c. cdd. It.; v. 34 αὐτῷ omitt.; v. 37 pro εἶπε δέ hab. ἀπεκρίθη; v. 38 αὐτόν pro αὐτῷ hab. c. 157; v. 40 ταῦτα omitt. c. Vlg. It. Sahid.; v. 41 post εἶπ. consilio copulandi add. οὖν, eodem consilio cdd. 69. 124 exhibent καὶ εἶπεν; ibidem D omittit ἄν c. K 13. 69. 124 Sahid.

Videmus, editionem D liberius textum sacrum tractasse, et cum interpretibus latinis sæpius, interdum quoque cum africanis facere: quapropter familiæ latinæ documentum est ille codex, qui cum B L classem occidentalem codd. constituit.

Sed quandoque cod. D unus recte legit, e. g. Matth. 10, 3 Marc. 4, 15. 10, 41. 15, 47 Luc. 1, 66. 10, 27. 24, 12. 17 (v. not. cr.); nonnunquam unus B, (e. g. Matth. 16, 13 Marc. 6, 33 Joh. 12, 1) vel cod. L sine comite B verum servavit, e. g. Matth. 23, 4 cum cd. 1 et v. 5 cum Mosq. m (v. not. cr.). Utraque autem classis in Evangeliis vitia e locis parallelis petita adeo frequentavit, ut ob nullam aliam causam tot lectiones variantes, quot ob illam, ortæ sint. Eæ igitur, quarum origo e loc. par. facilis fuit, propterea suspectæ sunt, etiamsi ab antiquissimis cdd. exhibitæ. Cui rationi primariæ Griesb. in Comm. crit. minus quam ætati librorum tribuere consuevit. Inprimis codex B, quæcunque Jesu ejusque apostolis parum digna viderentur, vel mutando vel omittendo evitavit et castigavit. E. g. Matth. 17, 20 cum Jesus τὴν ἀπιστίαν discipulorum reprehenderet, cd. B cum Origene ὀλιγοπιστίαν vituperationis mitigandæ gratia substituit. De omissionibus hanc ob causam factis videas nostram notam ad Joh. 5, 3.

Sunt *mixti generis* codices A C K M 1. 13. 22 (qui jam a Scholzio accuratius est collatus) 33. 42. 69

106. 114. 118. 124. 131. 157, qui in minore discrimine cl. occ. comitari solent, in graviore sæpe dissentiunt. Codex 1 e. g. Joh. 9, 6. 9. 11. 12. 30 cum BL, v. 5. 16 cum D, v. 8. 11 c. BDL, cod. 13 v. 1 cum Vulg. et Evangeliar. ante εἶδ. addens ὁ Ἰησοῦς, v. 12 et 16 cum D 69, cdd. 22. 33 v. 3. 11 c. BL, 22. 33. 118. 124. 157 v. 8 c. BDL, 22 v. 27 omitt. οὐκ c. Vlg. It., 33. 157 v. 6 12 c. BL, 33 v. 9. 14. 20 c. BL, 33. 118 v. 11 c. BDL, 33. 124. 157 v. 12 c. B, 33 v. 5 c. D, cod. 69 v. 20 cum BL, v. 16. 41 cum D, cod. 118 v. 11 cum L, cod. 124 v. 9 cum BL, v. 16 et 41 cum D, cod. 131 v. 18 cum D, et cod. 157 v. 12 cum BL, faciunt. Cdd. 1. 106 omittunt v. 6 τὸν πηλὸν ἐπί c. Syr. Cpt., cd. 69 omittit τὸν πηλόν. Cdd. 1. 22. 118 al. v. 18 recte omittunt τοῦ ἀναβλ. cum Copt. cdd. It. Chrys. (v. not. cr.) Cdd. 13. 69. 124 al. εἶπον v. 23 ponunt ante οἱ γον. Cd. 13 c. alio v. 39 κύριος pro Ἰησοῦς legit. Cd. 22 c. alio v. 7 omittit οὖν, v. 15 ante ἐπέθηκε addit ἐποίησε καί c. alio. In cod. 69 proprietas quædam lectionis inest: v. 2 solus τίς in τί consulto, ut videtur, mutavit, idem cum 124. 157 al. Vulg. It. Syr. v. 15 καί ante οἱ Φαρισ. omisit, quod cd. 13 ante αὐτοῖς male repetiit; idem 69 cum 13. 124 v. 27 ἠκούσατε consilio interpretandi in ἐπιστεύσατε mutavit. Cds. 33 propriæ lectiones hæ fere sunt: v. 3 scribendi vitio pro ἕως hab. ὡς, v. 15 sq. πάλιν - ὀφθαλμοὺς omitt. ob homœotel., v. 21 πῶς οὖν βλέπει ἄρτι legit e v. 19. Cd. 124 v. 1 ex Evangeliar. ante εἶδεν addit Ἰησοῦς c. 13 et al., v. 9 αὐτοῦ exhib. pro αὐτῷ, v. 15 transponit αὐτὸν ἠρώτων, v. 30 recte ἐν γὰρ τούτῳ scribit, v. 35 post ἤκουσ. add. δέ c. alio, v. 39 γενήσονται c. alio. Cd. 131 v. 2 pro ῥαββί glossam hab. διδάσκαλε, v. 11 transpon. τ. ὀφθ. μου, v. 12 ἀπελθ. δέ omitt., v. 24 οὖν omitt. c. Arm., v. 31 ἁμαρτωλόν scribit c. Sahid. Cdd. 106. 157 v. 21 ante περί addunt τά, 157 v. 31 post ᾖ addit glossam καὶ φοβούμενος τὸν θεόν. Codex c sæpe quidem, non tamen constanter cum BL facit: hiat in Joh. IX,

sed in capite I ab his dissentit v. 43, ubi hi καί omittunt, v. 44, ubi hi ὁ Ἰησοῦς post αὐτῷ ponunt, v. 50, ubi hi καὶ λέγει αὐτοῦ omittunt, et v. 52, ubi hi ἀπ' ἄρτι omittunt.

Præcipue codices 1 Basil. sec. X et 33 Paris. sec. XI præstantia multarum lectionum eminent, ita ut partim Griesbachius eos, consentientibus paucis aliis (præsertim B D L), secutus sæpe feliciter textum emendaverit, partim id me egisse in nostris notis reperturus sis. In Evang. *Matthæi* e. g. a, cdd. 1. 33 cum paucis aliis unice verum servarunt duodevicies; b, cd. 1 sine 33 cum paucis bis et tricies; et c, cod. 33 non comitante cd. 1 septies.

Ad a, cdd. 1. 33 Matth. 1, 11 addunt τὸν Ἰωακείμ· Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε, 3, 3 διά habent pro ὑπό cum 13 124. 157. cap. 5, 39 σου omittunt c. 157. cp. 5, 47 ἐθνικοί pro τελῶναι hab. c. 131. cp. 7, 29 in fine addunt αὐτῶν c. 124. cp. 8, 13 αὐτοῦ omitt. 8, 29 Ἰησοῦ omitt. 8, 31 ἀπόστειλον ἡμᾶς. 8, 32 τῶν χοίρων omitt. c. 13. 118. 124. 157. 9, 8 ἐφοβήθησαν c. 118. cp. 10, 8 νεκρ. ἐγ. λεπ. καθαρ. c. 13. 157. cp. 13, 46 εὑρὼν δέ. cp. 13, 52 τῇ βασιλείᾳ c. 13. 114. 124. cp. 16, 8 αὐτοῖς omitt. c. 124. 157. cp. 18, 29 εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ omitt. c. 124. cp. 19, 23 καὶ τὸ βάπτισμα - βαπτισθήσεσθε omitt. c. 42. cp. 21, 28 μου omitt. c. 13. 106. 114. 124. cp. 25, 16 τάλαντα omitt. c. 124.

Ad b, cod. 1 Matth. 2, 18 θρῆνος καί omittit c. 22. cp. 3, 10 καί omittit, cp. 5, 44 ἐπηρ. ὑμ. κ. omitt. c. 22. cp. 6, 1 δικαιοσύνην. cp. 6, 13 doxologiam omitt. cp. 6, 18 κρυφαίῳ, cp. 9, 13 εἰς μετάνοιαν omitt. c. 22. 118. cp. 13, 51 κύριε omitt. c. 13. 124. cp. 16, 26 ὠφεληθήσεται c. 13. 124. 157. cp. 18, 35 τὰ παραπτώματα αὐτῶν omitt. cp. 19, 7 αὐτήν omitt. 19, 16 ἀγαθέ omitt. 19, 17 τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός c. 22. cp. 19, 29 ἢ οἰκίας post ἀγροὺς rejicit, ibid. ἢ γυναῖκα omitt. cp. 20, 22 καὶ τὸ βάπτισμα - βαπτισθῆναι omitt. c. 22. cp. 20, 34 αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί omitt. c. 124. cp. 22, 30 γαμίζονται. cp. 23, 3 πο

τε καὶ τηρεῖτε omisso τηρεῖν c. 124. cp. 23, 4 καὶ δυσβάστακτα omitt. cp. 23, 8 ὁ Χρισ. omitt. c. 114. 118. 124. cp. 23, 19 μωροὶ καί omitt. cp. 23, 26 καὶ τῆς παροψίδος omitt., ibid. αὐτῦ pro αὐτῶν c. 69. 106. 124. 157 Mosq. 10. cp. 24, 46 ὅτω ποιῦντα c. 13. 69. 124. 157. cp. 25, 2 μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι c. 157. cp. 25, 31 ἅγιοι omitt. c. 42. 114. 118. 124. 157. cp. 26, 42 ἀπ' ἐμῦ omitt. cp. 26, 60 ψευδομάρτυρες omitt. c. 118. 124. cp. 27, 16 et 17 ante Βαραββᾶν addit Ἰησῦν c. 118. cp. 27, 58 τὸ σῶμα omitt. c. 118.

Ad c, codex 33 Matth. 2, 17 διά pro ὑπό habet c. 157. cp. 4, 12 ὁ Ἰησῦς omitt. cp. 15, 8 ἐγγίζει μοι et τῷ σόματι αὐτῶν καί omitt. c. 124. cp. 19, 25 αὐτῦ omitt. c. 13. 69. 114. 124. cp. 21, 46 εἰς pro ὡς hab. cp. 27, 9 Ἱερεμίυ omitt. c. 157. cp. 28, 9 ὡς - αὐτῦ omitt. c. 69.

Qui vero codex sine vel cum paucis comitibus sæpe veram scripturam haud dubie servavit, is magni quoque in dubiis lectionibus æstimandus est. Bene igitur fecit cl. Scholzius, qui cd. 33 accuratius excusserit. Sed etiam ex cd. 1 post Wetstenii curas haud paucas lectiones excerpere licere mihi persuasi, idque ego, de Wettio favente, ex parte feci, maxime in iis locis, de quibus in notis egi. Sed quod in principio Actorum non amplius notare licuit, hic adscribere libet: c. 1, 4 legit συναλιζόμ. a prima manu, v. 14 agnoscit καὶ τῇ δεήσει, c. 2, 37 4, 16 ποιήσωμεν, c. 3, 22 Μωϋσῆς, v. 23 ἐάν, v. 25 οἱ ante υἱοί abest, c. 4, 2 τὴν ἐκ, v. 3 caret pronomine αὐτύς, v. 7 τῷ abest, v. 21 κολάσονται, c. 5, 29 ὁ abest, v. 41 αὐτῦ abest, habet tantum in marg. Ἰ. Χρ. c. 6, 8 πίςεως, v. 13 βλάσφημα agnoscit, non vero τύτυ, c. 7, 22 omitt. ἐν ante ἔργοις et αὐτῦ post ἐργ. v. 26 τῇ τε, post ἄνδρες distinguit, v. 27 ἡμᾶς a sec. m. hab. In Ev. Joh. IX peculiares lectiones nondum observatæ in cd. 1 hæ insunt: v. 3 post Ἰησ. addit καὶ εἶπεν αὐτοῖς, v. 5 transponit ὦ ἐν τ. κόσ. v. 15 πηλ. † ἐποίησε καὶ ἐπέθηκέν μυ ἐπὶ τ. ὀ. v. 23 transpon.

μαϑ. ει. Speciminis causa quantum Marc. XIV superiores critici prætermiserunt, excerptum e cd. 1 apponam: v. 4 καὶ λέγοντες quod a BL abest, ponit ante πρὸς ἑαυτ. v. 5 αὐτῇ † πολλά, v. 8 εἶχεν sine αὕτη, ib. pro εἰς-πρὸς, v. 11 pro ἐπηγγείλ.-συνέθεντο, paullo post transpon. ἀργύριον αὐτῷ, v. 14 φάγομαι, v. 15 perperam excitatur pro scriptura ἀνάγαιον, habet ἀνώγεον, ib. κἀκεῖνος pro καὶ αὐτὸς, v. 16 αὐτῦ abest, v. 22 ἰδίδυ pro ἔδωκεν, v. 23 τὸ abest, v. 27 διασκορπισθήσονται, v. 29 ἀποκριθεὶς λέγει pro ἔφη, ib. post σκανδαλ. addit ἐν σοί, v. 30 perperam citatur, habet τῇ νυκτὶ ταύτῃ sine ἐν, v. 31 ὅτι ἐὰν δέῃ με σύν σοι ἀποϑ., ib. δὲ ante καὶ abest, v. 32 ἔρχεται, ib. γηϑσεμανεί, ib. αὐτῦ pro ὧδε, v. 33 λυπεῖσθαι pro ἐκθαμβεῖσθαι, v. 35 ἵνα pon. ante παρέλθῃ, v. 36 τῦτο ante τὸ ποτήρ. collocat, v. 43 τῶν ante γραμματ. et πρεσβυτ. abest, v. 47 καὶ εἷς τις τῶν παρ. σπασάμενος μάχαιραν, v. 51 οἱ δὲ νεανίσκοι κρατ. αὐτόν, v. 54 ἠκολύθει αὐ. ἕως τῆς αὐλῆς, v. 58 δι' ἡμερῶν τριῶν, v. 59 ἦν ἴση, v. 61 καὶ πάλιν, ib. λέγων αὐτῷ pro καὶ λέγει αὐ. v. 62 ὁ δὲ Ἰ. ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, ib. καθήμ. ἐκ δεξ. v. 64 πάντες τὴν βλασφημίαν αὐτῦ, ib. καὶ πάντες, v. 65 αὐτῷ post λέγειν abest, v. 67 ἧς pro ἦσθα, v. 68 ὅτι οἶδα ὅτι ἐπίσταμαι σὺ τί, v. 69 αὐτοῖς pro τοῖς, v. 70 ἠρνήσατο, ib. οἱ περιεστῶτες, v. 72 καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος τῦ ῥήμ. τῦ Ἰησῦ εἰπόντος. ὅτι, ib. καὶ ante ἐπιβαλὼν abest. Vides, editionem cd. 1 in Evangeliis esse quidem interpolatam, sed ut a textu vulgari parum dependet, ita in iis locis, quæ vulgo corrupte leguntur, exoptatum auxilium ferre potest et sæpe fert. Idem in Actis et epistolis cl. or. secutus, puriorem sane editionem toto habitu suppeditat, sed tamen minoris pretii in re critica, ut satis superque cognitam.

A *Griesbachio* in constituendis classibus et familiis codicum Evangeliorum, in æstimanda earum dignitate ac ætate dissentio in iisdem rebus, in quibus me dissentire supra dixi, ubi de Apostolo egi.

Griesbachius enim in Commentario critico P. II p. XLVI tres fuisse recensiones textus supposuit, eamque quam vocat *occidentalem* in cod. Evangel. D superstitem omnium antiquissimam et usque ad finem pæne secundi seculi unicam fuisse censuit, neque in oriente nec in occidente imperii romani alia exemplaria tum exstitisse; hinc recensionem *alexandrinam* in cdd. Ev. BCL obviam factam esse, et quidem, ut conjectura assequitur, ab iis, qui Evangelia et Apostolum in unum corpus redegerint (p. LV), post a Luciano recensionem *constantinopolitanam*, quam cdd. EFGHSV, Mosquenses plerique ac alii permulti tradunt, confectam esse (p. LVII).

Sed multæ res obstant, quo minus viro summo assentiar. Primum si re vera antiquissimum textum exhiberet codex D, veriorem quoque haberet necesse esset; sed est interpolatus: ubicunque copia germanarum lectionum deprehenditur, pertinet ad summam antiquitatem. Quod si classis orientalis sæpius verum servavit, editionem suppeditat vetustam, licet ab junioribus codd. posteritati mandatam; neque alteramutram classem potius altera primo ecclesiæ ævo attribui oportet. Deinde nimia necessitudo, quæ inter editionem D et ed. BCL intercedit, facit, ut unam tantum classem, quam occidentalem nuncupamus, ex iis constituere possimus. Opinio autem, editionem D fundamentum esse editionis BCL, nulla re confirmatur; imo modo illa modo hæc derivatior altera est. Nec denique de auctore recensionum dispiciendum est: nemo tanti nominis fuit, qui collatis codicibus novum testamentum perpetuo recognitum ecclesiis tradere conaretur. Si quis unquam tanta dignitate et gratia floruisset, ut omnes librarios ad describendum ipsius exemplar vel in occidente, vel in Africa, vel in Asia adduceret; profecto eum historia iniquo

silentio non obruisset: quod silentium me prohibet, quo minus ad somnia recensionum confugiam, nostris moribus ad antiquitatem temere translatis. Moveor præterea conditione codicum, quæ ejusmodi est, ut non ob operam criticam in diversas partes abire, sed pro varietate regionum et ecclesiarum a singulis archetypis singula genera exemplorum multiplicata esse videantur, id est, et occidentalia (latina ac africana) et orientalia. Aliam indolem præ se ferunt interpretes Armenus et Syrus, qui pro sua instabilitate, modo a familia lat., modo ab afric., modo a classe orientali pendentes, nobis persuadent, eos exemplaribus undique conquisitis et comparatis, textum sacrum prius recognovisse, quam reddidisse.

Idem Griesbachius in Prolegomenis ad n. T. p. LXXIV codicem B in Ev. Matthæi recensioni occidentali, in postremis Matthæi capitibus et in ceteris Ev. recensioni alexandrinæ accenset, quam rationem in commentario critico sæpe secutus est. Ego vero hanc inconstantiam non reperi. E. g. in Matth. c. 9 B quinquies quidem cum D facit, dissentientibus alex. cdd. CL, sed tamen concinentibus africanis interpretibus Copto vel Sahidico vel Aethiope vel Armeno in iis locis cum BD, ita ut cod. B africanus esse non desinat. Semel tantum BD sine ulla africana auctoritate in illo capite conveniunt. Contra quinquies B a D discedens cum L vel C vel Origene vel Cyrillo alex. vel Sahid. concinit. Unde colligitur, eum etiam in Matthæo africanis, non latinis documentis accenseri oportere.

Clarissimus *Hugius* in introductione in n. T. Vol. 1 p. 223 ed. 3 codicibus AKM 42. 106. 114. 116 Mosq. 10 singularem textus recensionem contineri, et ut Origenes haberet, quibus gauderet, eorum editionem Origeni seni tribuendam duxit, licet ne ab ipso quidem in suis scriptis adhibitam. Verum

ex ipsa quam annexit tabula e Luc. IX. XI jam patet, nullam aut minimam inesse proprietatem istis codicibus, qui propemodum ubique vel cum D, vel cum BL, vel cum classe or. faciunt, uti jam Griesbach. in Comment. crit. P. II p. LXI observavit. Eadem res ex Joh. cap. IX, quod nos exempli instar proponere cœpimus, elucet. Pauculas easque levissimas lectiones proprias in illis cdd. animadvertimus: Joh. 9, 9 AK 42 post ἐκεῖνος addunt δὲ cum 13. 33. 69. 124. 157 Aeth. Vlg. It.; v. 11 K ὕπαγε νίψαι, omisso postea καὶ νίψαι, legit e v. 7 cum 13. 22. 33 et al. Cyr. alex., cd. 131 neutro loco legit νίψαι; v. 16 M omittit τινες; v. 17 et 26 K habet ἀνέῳξε cum aliis; v. 19 M ἐλέγετε pro λέγετε habet; v. 20 AKM post ἀπεκρ. addunt δὲ cum 22. 124. 157, substituit B οὖν pro δέ; v. 21 cod. 106 ante περὶ addit τὰ cum 157; v. 25 K 42 omittunt οὖν cum 1. 33 Cpt. Sahid.; v. 29 A pro λελάληκεν substituit ἐλάλησεν.

Venetiis in bibliotheca d. Marci asservatur liber (Cl. I cod. VIII) quatuor Evangelia continens, vetustate clarus, quondam equitis Nanii, apud Griesbachium litera U insignitus, unciali charactere in charta pergamena seculo X judice Hugio (Introd. in n. T. Vol. I p. 282) exaratus. Paginæ binis columnis interstinctæ sunt. Præcedit octo paginis harmonia Evangeliorum sub titulo: ὑπόθεσις κανόνος τῆς τῶν Εὐαγγελιστῶν συμφωνίας. Unumquodque Evangelium effigie auctoris ornatum est. Accentus quidem et interpunctiones non desiderantur, sed vocabula intervallis carent. Birchius ex eo nonnullas lectiones dedit; equidem nonnullas alias adscribam: Matth. 1, 11 agnoscit additamentum, de quo vide nostram notam, c. 5, 47 οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν, v. 48 ὥσπερ-ὁ οὐράνιος. c. 6, 1 ἐλεημοσύνην, v. 13 doxologiam adjicit, v. 5. 6. 15. 18. 21. 24 editionem Griesb. repræsentat. Joh. 6, 58 post ὑμῶν habet τὸ μάννα, v. 63 λελάληκα.

Sed in re critica Evangeliorum nihil antiquius habeo Evangeliario vaticano interpretem Syrum hierosolymitanum continente, quod ab *Adlero* excerptum est in libro cui titulus: n. T. versiones Syriacæ simplex, philoxeniana et hierosolymitana, Hafniæ 1789. 4. Neutram certo classem seu familiam codicum sequitur is interpres, neque ex utraque mixtus existimari potest, ut antiquior omnino classibus dissidentibus. Nam ultra septuaginta singulares lectiones cum nullo cdd. græcorum communes deprehendit in eo Adlerus (p. 198). In introductione ad III epistolam Corinthiacam p. 74 sqq. de summa antiquitate hujus interpretis universe disputavimus, ac quatuor loca ex eo emendanda in medium produximus. Jam vero, quod delibaveram, pluribus in notis criticis, quæ sequuntur, persequar. Quas si æquo animo consideraveris, spero fore, ut meam doctis sententiam probem. Is interpres unus omnium testium, ut his exemplis utar, Luc. 23, 44 verba καὶ σκότος - ἐννάτης recte omittit, cum paucis aliis verum exhibet Matth. 1, 11. 2, 18. 5, 47. 6, 1 8, 13. 31. 19, 29. 21, 29 Luc. 7, 28 et alibi. Ubicunque peccat, scholia simpliciora maxime e locis parallelis petita suscepit. Sed dubium est, ipsine interpreti, an posterioris ævi exemplis ea corruptela tribuenda sit. Certe in ipso Evangeliario correctiones quædam deprehenduntur, et plures fortasse in ejus archetypo exstitere: id quod libro ad usum ecclesiasticum accommodato facillime contigit. Ita Matth. 6, 6 secunda manus ἐν τῷ φανερῷ perperam adjecit, c. 21, 7 eadem translationem Peschito et Persicam secuta correxit ἐπέθηκαν ἐπὶ τὸν πῶλον, c. 22, 43 ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ut in duobus Evangeliariis græcis exstat, Luc. 6, 42 ἀποθνήσκουσα pro καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν secundum Syr. Sahid. et cd. gr. D, c. 16, 21 idem additamentum, quod est in Vulg., in margine habet, c. 16, 22 et Joh. 6, 58 addit quædam in

margine. Pariter Syriacam translationem Peschito dictam seculo quinto recognitam et partim castigatam partim interpolatam perhibet post Hugium Griesbachius in Comment. crit. P. II p. LI.

Quo facilius genus corruptelæ hujus egregii Evangeliarii perspiciatur, neve ego opinioni præstantiæ nimium indulgere videar, ingenue erratorum recensum exhibebo.

Matth. 3, 6 addit e Marc. 1, 5 ποταμῷ secundum plures intt. et cdd. gr. c. 4, 4 omittit cum cd. D ἐκπορ. δ. στόματος secundum Luc. 4, 4; quamquam Griesbachius in Comm. cr. p. 35 non omnino certus est, an e Deuter. 8, 3. illata sint ista verba. Matth. 5, 18 addit cum int. Arm. et Irenæo καὶ τῶν προφητῶν, c. 5, 44 verba καὶ προσεύχ. - ὑμᾶς ob homœoteleuton omittit, c. 6, 13 addit doxologiam et v. 14 τὰ παραπτώματα ὑμῶν addit cum pluribus intt., c. 8, 24 adjicit cum nonnullis cdd. gr. ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς e c. 14, 24 seu e Marc. 6, 48. *Matth.* 14, 15 post κώμας addit κύκλῳ e Marc. 6, 36 et Luc. 9, 12 secundum Arm. et marg. Syr. poster., c. 14, 24 habet cum pluribus intt. scholion ἤδη σταδίυς πολλὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχε, sed una cum primigenia lectione μέσον τῆς θαλάσσης, quam intt. cognati extruserunt, c. 17, 7 ignorat ἐγέρθητε cum Copt., c. 17, 14 ἐλθών pro ἐλθόντων αὐτῶν cum D Vulg. It. Arab. e Marc. 9, 14. *Matth.* 19, 29 πολλαπλασίονα e Luc. 18, 30 suscepit cum Sahid. et cd. gr. L, c. 20, 7 δώσω ὑμῖν pro λήψεσθε e v. 4 cum Ar. Copt. Aeth., c. 21, 1 e Luc. 19, 29 ἤγγισεν et paullo post ἦλθεν secundum Syr. Pers., et indidem post Βηθφαγῆ addit καὶ Βηθανίαν secundum cdd. gr. quosdam; c. 24, 2 ἀποκριθεὶς pro Ἰησῦς e Marc. 13, 2 substituit cum cl. occ. et pluribus intt., c. 24, 6 ταῦτα pro πάντα e Luc. 21, 9 cum Copt. Aeth. Vulg. It., c. 24, 43 ὥρᾳ pro φυλακῇ e Luc. 12, 39 c. Ar. Vulg. It., c. 26, 8 τῦ μύρυ addit post αὕτη e Marc. 14, 4 c. Arm., c. 27, 17 τῶν δύο addit

post θέλετε e v. 21 cum Arm., c. 27, 26 αὐτὸν αὐτοῖς post παρέδωκεν adjicit ex Joh. 19, 16, c. 27, 49 post αὐτόν addit ex Joh. 19, 34 ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα cum fam. afr. cdd. gr. et Aeth.

Marc. 1, 2 ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ legit cum cl. occ. et plur. intt., c. 2, 16 ἐσθίετε καὶ πίνετε e Luc. 5, 30 cum cd. gr. 124, c. 7, 31 ἦλθε διὰ Σιδῶνος c. cl. occ. et plur. intt., c. 8, 29 in fine commatis addit ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος e Matth. 16, 16 c. Syr. Pers., c. 15, 17. 20 χλαμύδα κοκκίνην καὶ πορφύραν e Matth. 27, 28. 31 cum Arm. et cdd. gr. 13. 69. 124. c. 15, 47 Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆτος μήτηρ e v. 40 c. Arm. et cdd. 13. 69. 124. c. 16, 1 post Σαλώμη addit πορευθεῖσαι c. Arm., quod nescio an fuerit scholion ad ἐλθοῦσαι. c. 16, 4 ἦν γὰρ μέγας σφόδρα, καὶ ἔρχονται καὶ εὑρίσκουσιν ἀποκεκυλισμένον τὸν λίθον cum D.

Luc. 2, 40 ἐκραταιοῦτο ἡλικίᾳ e v. 52. c. 4, 25 post Ἠλίου addit τοῦ προφήτου c. Syr. Ar. c. 5, 22 in fine addit πονηρά e Matth. 9, 4 cum D Aeth. c. 6, 4 omittit ἔλαβε καί cum Syr. post. Arm. Aeth. D 1. 13. 69. 124 131 al. c. 6, 20 post πτωχοί addit τῷ πνεύματι e Matth. 5, 3 c. Ar. Arm. 1. 13. 69. 124. 131 al. c. 7, 26 οἱ ἱμάτια μαλακὰ ἠμφιεσμένοι ἐν τοῖς βασιλ. cum marg. Syr. post. c. 8, 27 καὶ χρόνῳ ἱκανῷ ἱμ. c. f. afr. et plur. intt. c. 8, 30 post λεγεών addit ὄνομά μοι e Marc. 5, 9 c. D Aeth. c. 8, 52 post ἀπέθανεν addit τὸ κοράσιον e Matth. 9, 24 c. Copt. Sahid. Vulg. cdd. 1. 13. 69. 131 al. c. 10, 16 in fine addit καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων, ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με c. Syr. post. Arm. Aeth. cdd. gr. 13 124. c. 10, 21 post πνεύματι addit τῷ ἁγίῳ cum cl. occ. et plerisque intt. c. 11, 30 in fine addit σημεῖον c. Ar. et nonnullis Evangeliar. gr. c. 24, 43 in fine addit καὶ λαβὼν τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς c. Ar. Copt.

Joh. 1, 19 post ἀπέστειλαν addit πρὸς αὐτόν c. f. afr. et plur. intt. c. 1, 24 γραμματέων pro Φαρισαίων habet. c. 5, 7 ante κύριε addit ναί c. Syr. utr. Pers. Ar. c. 6,

38 post πέμψαντός με addit πατρός cum D al. c. 6, 65 ante ἐκ addit ἄνωθεν c. cdd. It. c. 7, 46 in fine addit λαλεῖ c. Syr. Pers. Ar. c. 8, 14 ob homœotel. omittit ὑμεῖς - ὑπάγω c. plur. Evangeliar. c. 8, 28 ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα καὶ ποιῶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν e c. 7, 28. 8, 42 c. alio Evangeliar. c. 9, 11 post νίψαι addit τοὺς ὀφθαλμούς σου e scholio. c. 9, 20 post εἶπον addit αὐτοῖς c. Sahid., qui c. afr. f. paullo ante omittit αὐτοῖς. c. 10, 8 πρὸ ἐμοῦ omittit c. plur. cdd. gr. et intt. c. 12, 47 μὴ ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ φυλάξῃ c. Pers. c. 15, 1 post ἀληθινὴ addit ὑμεῖς τὰ κλήματα c. Orig. et Chrys. e v. 5 ut videtur. c. 17, 7 ἔγνωκα c. Evangeliar. gr. Syr. c. 19, 28 e Ps. 69, 22 post ἡ γραφὴ inserit καὶ ἔδωκεν εἰς πότον μοι ὄξος. c. 19, 30 in fine additamentum e l. parall. Matth. 27, 51 Marc. 15, 38 Luc. 23, 45 habet cum cdd. quibusdam gr. c. 20, 13 post μου addit e v. 2 ἐκ τοῦ μνημείου c. Arm. c. 20, 16 in fine addit καὶ προσέδραμεν ἅψασθαι αὐτοῦ c. Syr. post. c. 21, 13 εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς c. D et cdd. It.

Ipsa itaque menda indicant, pretiosum hoc monumentum correctionibus censorum, quibus cetera loborant, vacare, et nonnisi scholiis a sedulo lectore adscriptis quodammodo corruptum, prope primigeniam editionem Evangeliorum accedere.

In Observationibus criticis nemo eam demonstrationem, cui obloquendi nulla materia detur, exspectabit; sed quod subductis omnibus rationibus in singulis locis veri similius est, id censorem et editorem probare oportet, recte monente Aristotele Eth. ad Nicom. 1, 3, docti esse in unoquoque genere usque eo certum investigare, quoad rei natura ferat.

Ad MATTHAEI

Caput I.

v. 11. Post Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε adde cum Henr. Stephani a. 1604 et Er. Schmidii edd.: τὸν Ἰωακείμ. Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε, quæ ob homœoteleuton ab δὲ ἐγέννησε τόν ad δὲ ἐγ. τόν olim exciderunt. Alioquin Evangelista sibi non constaret, ut qui v. 17 ab Abrahamo ad Christum ter quatuordenas generationes recenset: sed in secunda serie a Salomone usque ad transmigrationem babylonicam secundum vulgarem contextum una desideraretur. Desiderari autem ipsum Jojacim, filium Josiæ, patrem Jechoniæ, docent 2 Reg. 23, 34. 24, 6. 2 Chron. 36, 4. 8. Ista verba inserendo opportune lacunam explent *Syrus hierosolymitanus*, Syrus philoxenianus cum asterisco et ultra quam XXX codices græci, in quorum numero egregii 1. 33 sunt (pauci eorum nomen viri Ἰακείμ scribunt; sic ego in cd. 1 prius quidem, sed paullo post Ἰωακεὶμ reperi), quibus ego calculum Marciani codicis υ et alterius Veneti, qui olim Bessarionis fuit, ab Engelbrethio inspecti 209 adjicere possum. Nego vero esse committendum, ut ea documenta ex suo ingenio subvenisse, et Matthæum sibi ipsum contradicere, contendente Porphyrio adversario, quam illud auxilium gratis animis amplecti malimus. Audio quidem et ultro adopto præceptum, ut ne lectiones, ad quas fingendas librarii facile adducti sint, admittantur; sed id cave usque eo extendas, ut ideo vere meliores scripturas repudies tanquam a librariis ingeniosis excogitatas. Quo facto, ad ineptissima quæque tibi

sæpe confugiendum esset, atque regula palmaria, quæ scripturas ex internis argumentis ponderari jubet, eluderetur. Contra tantum valet istud præceptum, quantum sacro scriptori lectiones si non magis, tamen non minus convenientes serventur. Non me quidem præterit, Matthæo ex Olearii (observ. sacr. ad Ev. Matth. p. 30) sententia, Kuinœlio et novissimo interpreti Fritzschio (Comm. in Matth. p. 13) probata, ita subveniri, ut Davides bis computatus primum agmen claudat, ac simul secundum ducat. Sed qui hanc opinionem sequuntur, parum meminerunt, Matthæum, ut quatuordenarium numerum servaret, v. 8 tres generationes, scilicet Achasiam, Joasum et Amasiam, silentio transmisisse; ex quibus unum potius retinuisse, quam unum Davidem bis numerasse putandus est. Cetera pericula nodum extricandi quam inania sint, videre licet apud Fritzschium l. c. Objectionem Griesbachii in Comment. cr. p. 11 ab auctoritate codicum longe plurimorum ista verba ignorantium petitam parvi facio. Quem enim latet, plures etiam libros interdum quam nostro loco in errore inveterato conspirare? Griesbachium, qui c. 10, 8 longe plurimos cdd. a νεκρούς ad λεπρούς transiliendo verba νεκροὺς ἐγείρετε a paucioribus servata male omisisse scite cum Bengelio judicavit, eundem hic eadem æquitate uti decuit. Non minus Luc. 9, 55 sq. complures antiquissimi cdd. eandem ob causam comma prætermiserunt. Omittendi nostro loco eo magis occasio data est, si cum Kuinœlio et Fritzschio Comm. in Matth. p. 20 verba καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ pro insititiis habeamus. Jechoniæ enim nulli, sed Jojakimi tres recensentur fratres 1 Chron. 3, 15, quorum mentione a scholiasta post τὸν Ἰωακείμ inter lineas assuta, facile verba infra scripta extrudebantur. Jam quæso, utrumcumque velis, eligas: si XXXII cdd. græcos ac præstantissimum Syrum hieros. probaveris, omnia

recte procedunt; sin cum Griesbachii Comm. cr. p. 11 eorum testimonium tanquam censoris correctionem spreveris, tibi habeto genealogiæ veritatem corruptam mutilumque Matthæum.

v. 18. γέννησις, quod Griesb. et Vaterus pauculorum cdd. auctoritate freti in γένεσις mutarunt, reponatur. Ipse enim Evangelista inter genus Christi (γένεσιν) v. 1 et inter ejus nativitatem (γέννησιν) v. 18 discrimen statuere videtur, æque ac scholion Origenis, qui diserte h. l. γένν. habet, a Griesb. literis mandatum. Video quoque Dav. Schulzium, qui nuper editionem Griesb. tertium curavit, et hic et Luc. 1, 14 γέννησ. tueri.

C. II.

v. 9. Perperam cd. 1 pro lectione ἔστη vulgo excitatur; imo reperi in eo ἐστάθη, quod est in cl. occ. et 33.

v. 17. cap. 3, 3. Utrobique cl. occ. διά pro ὑπό habet, et Griesb. in Comm. cr. p. 22 Matthæum constanter (undecies) formulam διὰ τοῦ προφήτου frequentare docet, quam ipsam librarios recordatos hic invexisse incusat Fritzschius in Matth. p. 94. Sed veri similior suspicio est, διά in ὑπό propter usum vulgarem quam ὑπό in διά propter consuetudinem Matth. depravatum esse. Scholion in D aliisque obvium ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ Ἱερεμίου dubito, an in textum irrepserit, nisi διὰ Ἱερ. primitus scriptum foret. Ea vero lectio, quæ scholio egere videbatur, vera esse solet, eaque Schulzio quoque probata est. Similiter c. 21, 4 διὰ τοῦ προφ. in ὑπὸ τ. πρ. correctum in L Z 13. 69. 124.

v. 18. θρῆνος καί seu scholion ad κλαυθμός, sive ex LXX assumtum, ejiciatur secundum *Syrum hieros.*, fere omnes intt. et cdd. græcos B K 1. 22, ad quos cod. Dublinensis Z seculi VI accedit. Non enim Matth. ipse intt. alexandr. expressit, qui φωνὴ -- θρήνου καὶ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ habent; neque ul-

Wetstenium et Fritzschium in Matth. p. 95 persuasuros esse arbitror, codd. illos, gr. exaratos esse ad instar translationum, quæ in tribus synonymis transferendis laborarent.

C. III.

v. 10. καὶ post δὲ absit auctoritate cl. occ. Debetur loco parallelo Luc. 3, 9, ubi codex D compensationis gratia καὶ æque ac in Matthæo omisit. Cum vero ob loca parallela sæpissime peccatum sit, hæc causa adjectionis probabilior est, quam causa omissionis, quæ Griesbachio in Comm. cr. p. 24 sq. videbatur, quasi librarii vim particulæ καὶ non assecuti fuerint.

v. 11. καὶ πυρί e Luca 3, 16 invectum recte ignoratur a *Syro hier*. et octoginta quinque pluribusve cdd. gr. Euthymius quoque in Commentario diserte soli Lucæ tribuit. Nego itaque antiquiora exemplaria græca esse audienda, quamquam etiam in iis, quæ omittunt, sunt seculi VIII. IX et X. A perveteribus documentis (Peschito e. g.) item v. 12 αὐτοῦ post σῖτον omittendo et post ἀποθήκην rejiciendo Lucas 3, 17 exprimebatur, (Fritzschio in Matth. p. 141 male annuente,) unde alibi illud αὐτοῦ omnino intercidebat. Quod Griesb. in Comm. cr. p. 28 objicit, in Marci et Johannis locis parallelis nonnisi paucissimos cdd. e Luca καὶ πυρί invexisse, contra in Matthæo antiquissimos et præstantissimos καὶ πυρί exhibere, nihil sane dicit, cum inter omnes constet, cdd. vetustate et excellentia pollentes nihilominus ad augendum contextum e locis par. proclives fuisse. Tum dubito, an Griesbachius cuiquam persuasurus sit, ex Evangeliariis lectionem ecclesiasticam in verbis ἐν πνεύματι ἁγίῳ finientibus omissionem istam natam et propagatam esse. Quis enim non videt, lectionem publicam, nisi καὶ πυρί spurium habitum esset, in verbis ἐν πνεύματι ἁγίῳ non desiisse? Neque felicius Fritzschius in Matth.

p.

p. 137 e sententiarum nexu verbis spuriis patrocinari videtur; quibus demtis idem significatur de summa Chr. potestate; ne interpretatio quidem verborum καὶ πυρί, quam contextus requirere videbatur Fritzschio, tanquam de ignis supplicio hominibus infligendo, satis certa vel commendabilis est.

C. IV.

v. 4. Veteres librarii in h. l. refingendo Luc. 4, 4 abusi sunt, unde etiamnum textus laborat: ὁ ante ἄνθρωπος pauci cdd. addunt, non improbante Griesb., idque ego reperi et in cd. 1*; in Luca plures etiam articulum omiserunt, ut vicissim Matthæum imitarentur. Pro ἐπί, ut in Luca est, septem tantum cdd. (C D al.) rectius ἐν exhibent. Tum verba ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος a nonnullis perveteribus documentis Lucam secutis absunt. Mox v. 5 cl. occ. ex ἵστησιν secundum Luc. 4, 9 ἔστησεν fecit.

C. V.

v. 11. ῥῆμα, quod a *Syro hier.*, documentis fam. lat. et cdd. gr. B D recte abest, minus cur omissum, quam cur additum sit, explanandi scilicet gratia, intelligitur. Simile genus loquendi occurrit Act. 28, 21 ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν, quod tamen non est ejusmodi, ut n. l. consulto omittendi ῥῆμα occasionem dedisse videatur. Amat vero Matthæus ellipses, e. g. c. 10, 42 ψυχροῦ, scilicet ὕδατος, quod cod. D cum plur. intt. male adjunxit; c. 28, 15 μέχρι τῆς σήμερον, ubi cl. occ. ἡμέρας perperam addidit. Schulzius, qui nuper ed. Griesb. adauxit, item ellipsem probavit. — Mox ψευδόμενοι Griesbachio, Gratzio et Fritzschio ad h. l. p. 208 merito suspectum videbatur, cum modo hoc ab Origene, Tertulliano et cd. D (qui additamentorum quam brevitatis amantior esse solet), modo ἕνεκεν ἐμοῦ omitteretur, modo utrumque transponeretur; et vereor, ut hoc scholion Matthæo obtrudendum sit, cum Jesus brevi-

loquentiæ studiosus jam in dicto ἕνεκεν ἐμοῦ vana et mendacia convicia significarit.

v. 28. αὐτῆς, in cujus locum Scholzius αὐτὴν substituit, facile ob proximum αὐτὴν a festinantibus librariis in eundem sonum mutabatur. Inveni vulgarem scripturam etiam in cd. 1. — Verba ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, quæ unusquisque sponte subaudit, a *Syro hier.* et Clemente alex. ter absunt, quod probe notandum.

v. 39. σου e sequente syllaba σιαγ. bis lecta natum adeoque ejiciendum esse videtur. Abest enim a cl. or. (et 1. 33), et in cl. occ. vestigia supersunt, aut supra lineam aut margini esse adscriptum. Nam omittendi infra scripti δεξιάν in nonnullis documentis latinis causa exstitit, in aliis (BD) transponendi σου post σιαγόνα.

v. 44. Cum dubitare liceat, utrum verba εὐλογεῖτε - τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς ob homœoteleuton omissa, an e Luc. 6, 27 ordine inverso illata sint; eadem causa omissionis verborum ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καί (in B 1. 11. 22 al.) supponi nequit, sed ea ex Luca male assuta esse duco; præsertim cum inde et omissio verborum καὶ διωκόντων ὑμᾶς et transpositio verborum ἐπηρεαζ. ὑμᾶς post διωκόντ. ὑμᾶς explicetur. Vicissim e Matthæo in Luca 6, 28 καί ante προσεύχεσθε assumserunt vulgares editiones. — Accusativum τοὺς μισοῦντας, ut optimi quique Græci loquuntur, Griesb. et Scholzius in τοῖς μισοῦσιν mutarunt; sed cum Lucas immutandi ansam præbuisse videri possit, vereor ut bene fecerint.

C. VI.

v. 1. προσέχετε δέ e L Z 1. 22. 33 al. pluribusque intt. scribe. Inchoat enim h. l. lectio publica, quapropter conjunctio ejici cœpta est.

v. 6. Aut hic aut v. 4 verba ἐν τῷ φανερῷ delenda censet Griesb., utpote ex alterutro loco repetita; quemadmodum v. 18 eadem in paucis libris assuta

sunt. *Syrus hieros.*, qui v. 4 agnoscit et v. 6 a prima manu præterit, calculo suo rem expedire videtur. Utroque loco ea omittere vidi cdm. 1 cum B D Z.

v. 18. κρυφαίῳ, ut B D 1. 22 bis habent, præfero, cum vulgare κρυπτῷ e v. 4. 6 depromtum sit. Hallucinatur Fritzschius in Matth. p. 274 ratus, illam rariorem scripturam a falsa interpretatione τῷ κρυφαίῳ *occulto Deo* profectam esse. Nam primum hujus interpretationis nullum vestigium remanet; deinde etiamsi tentata foret, nulla causa fuit, τῷ κρυπτῷ in τῷ κρυφαίῳ mutandi.

v. 25. καὶ τί πίητε in paucis documentis (cdd. 1 4. 22) propterea desiderantur, quod a loco parall. Luc. 12, 22 absunt. Sed contra suspicari licet, e v. 31 invecta esse, præsertim cum nonnulli libri æque ἢ τί πίητε legant, (male annuente Fritzschio in Matth. p. 279). Quoniam in utramque partem disputari potest, suspicienda auctoritas codicum, quorum maxima pars illa verba tuetur.

C. VII.

v. 24 et 26. τούτους post λόγους, quod a *Syro hier.* aliisque aliquot intt., nonnullis patribus et cdd. gr. (priore loco etiam a cd. B) omittitur, rectius sane abest; suffragante Fritzschio p. 299. Namque inopportune demonstrativo λόγοι ad hancce unam orationem restringuntur, qui potius generatim accipiendi sunt, cum ii, qui ejus dicta audiant et observent, scite iis v. 21 æque generaliter significatis, qui dominum verbis colant, sed factis negligant, opponantur. Contra v. 28 certa oratio demonstrativo recte definitur, unde illuc translatum a male sedulis librariis videtur. Ita Lucas 6, 46 sq. sententiæ tenorem optime assecutus, eam comparationem cum verbis: τί με καλεῖτε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω, junxit, et universe ἀκούων μου τῶν λόγων perrexit.

v. 27. Quod post μεγάλη in eodem *Syro hier.*, Armeno et cdd. gr. 13. 33. 124 et al. additur σφόδρα, probe notandum est, quoniam id censoribus magis supervacaneum, quam ut adderetur necessarium videri oportuit. Schulzius quidem c. 2, 10 comparavit; sed cum inter hunc et nostrum locum multum intersit, vereor, ut ille recte collatus sit.

v. 29. *Syrus hier.* cum tantum non omnibus intt. Eusebius, Augustinus et bonæ notæ cdd. B K 1. 13 17. 21. 22. 33. 118. 124. 276. 248 post γραμματεῖς addunt αὐτῶν, quod vel casu vel consilio vulgo excidisse prope fidem accedit: casu, quia antiquitus assuta sunt verba καὶ οἱ Φαρισαῖοι, quæ infra scriptum αὐτῶν facile in communem interitum trahere potuerunt; consilio, quia loco par. Marc. 1, 22 αὐτῶν abest, ubi tamen e Matthæo quidam αὐτῶν exceperunt.

C. VIII.

v. 3. ὁ Ἰησοῦς in nonnullis libris desideratur, propter locum par. Luc. 5, 13, ubi vice versa hinc in quibusdam λέγων pro εἰπών scribitur. Quare de veritate lectionis receptæ, quæ utrobique Griesbachio suspecta videbatur, noli dubitare.

v. 8. λόγῳ, uti Griesb. loco λόγον e ceteroquin idoneis testibus (in quorum numero esse video etiam cd. 1) recepit, mihi quidem nondum certum est, quod e l. par. Luc. 7, 7, ubi quidam cdd. per compensationem e Matth. λόγον correxisse videntur, facile irrepsit; monente jam Wolfio. Quum vero plurima errata e locis parallelis originem duxerint, eæ lectiones, quæ inde probabiliter petebantur, jure suspectæ sunt. Conferatur præterea modus dicendi Matthæo consuetus λόγον εἰπεῖν c. 12, 32. 26, 44, ἀποκριθῆναι λόγον c. 22, 46.

v. 9. ὑπὸ ἐξουσίαν *Syrus hier.* omittit, cujus rei causa multo minus apparet, quam causa intrudendi ista verba e loco par. Luc. 7, 8, quæ etiam plene a cod. B alioque et intt. latinis hoc modo repetita

sunt: ὑπὸ ἐξυσ. τασσόμενος, quo magis origo corruptelæ pateret. Accedit, quod ἄνθρωπος non haberet, unde penderet, si εἰμί ad verba ὑπὸ ἐξυσίαν pertineret; quam rem non minus quam locutionem εἶναι ὑπὸ ἐξυσίαν admiratus est Fritzschius in Matth. p. 313. Sententiæ porro elegantia omissionem suadet; namque conjunctione καὶ γάρ centurionis partes cum potestate Jesu comparantur, neque vero quidquam refert dicere, ipsum alienæ potestati subditum esse; sed quemadmodum ipse oratione rem perficere soleat, ita Jesum eadem uti jubet. Ne v. 8 quidem verba ὁ παῖς μυ, quæ in duobus libris 1. 118 desiderantur, et facile e Luca supplebantur, suspicione vacant. Non tamen hæc, sed illa a textu prohibenda censuerim.

v. 13. αὐτῦ tanquam scholion auctoribus *Syro hier.*, intt. latinis et Copto ac cdd. gr. B 1. 22. 33 118 ejiciatur.

v. 15. Vereor, ut Griesb. in Comm. cr. p. 87 originem lectionum variantium αὐτῷ (in cl. or. et parte fam. afr. B C Arm. Syr. post. Orig.) et αὐτοῖς (in f. lat. et parte f. afr. L 1. 13. 33. 124 et al. Sahid.) recte explicarit, ut si librariis pluralis αὐτοῖς, prævia et sequente mentione de uno Jesu, insolens visus, adeoque in αὐτῷ corruptus sit. Quid ni enim iidem librarii in locis par. Marc. 1, 31 Luc. 4, 39, ubi eadem occasio errandi obvenerat, idem peccatum commiserunt; cur ibi constanter διηκόνει αὐτοῖς descripserunt? Quapropter hæc ipsa loca, ut sexcenties alibi, ad corruptelam impulisse cum Millio, Bengelio et Wetstenio arbitror, et αὐτῷ veram esse scripturam judico, quam a Scholzio receptam esse jam video.

v. 32. εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων velim retineas auctoritate cl. or. et interpretis Gothi apud Zahnium, cum scriptura a Griesb. recepta εἰς τὺς χοίρυς e locis par. Marc. 5, 13 Luc. 8, 33 irrepsisse videatur.

C. IX.

v. 8. ἐφοβήθησαν, quod in paucis quidem (BD 1 22. 33. 59. 118) sed egregiis cdd. gr. et tantum non omnibus intt. exstat, mihi quidem probatur; cum vulgare ἐθαύμασαν illius interpretatio esse videatur, e c. 8, 27. 9, 33. 15, 31. 21, 20. 22, 22 petita. Utrumque jungunt intt. Gothus et latinus cd. brixiensis. De usu verbi φοβεῖσθαι in admiratione usurpati v. Marc. 4, 41 Luc. 5, 26. 8, 25.

v. 18. εἰσελθών quam ἐλθών firmior lectio est externa auctoritate. Sed quod Griesb. quosdam veteres libros secutus edidit εἷς ἐλθών, minus placet. Usurpatur quidem εἷς etiam in oratione non definita, ita ut hoc loco aut simpliciter ἄρχων aut ἄρχων τις (ut sane quidam librarii correxerunt), aut εἷς τις ἄρχων, aut εἷς ἄρχων dicere liceat. Atque ego ultro fateor, Matthæum εἷς pro τις frequentare, præsertim ubicunque numerum indicari quodammodo intersit, cum una persona seu res multitudini opponatur: c. 8, 19. 18, 24. 19, 16. 21, 19. 26, 69 (μία παιδίσκη, in l. p. Marc. 14, 66 μία τῶν παιδισκῶν, et in Luc. 22, 56 παιδίσκη τις) Marc. 12, 42 Joh. 6, 9. Quo in modo loquendi εἷς pro εἷς τις ponitur, ut plenius dicitur Marc. 14, 47 εἷς τις τῶν παρεστηκότων, v. 51 εἷς τις νεανίσκος, Luc. 22, 50 εἷς τις ἐξ αὐτῶν. Quæ quamvis ita sint, rectius tamen nostro loco usurpatur compositum εἰσελθών sensu intrandi domum, quali v. 25. 8, 8. 22, 11 Luc. 24, 29 occurrit. Inducitur enim tum Jesus in domo Matthæi accumbens v. 10, disserens v. 18 et post surgens v. 19. Etenim consuevit Matth., temporum rationem parum moratus, res gestas ita contexere, ut earum concinna serie ac viva imagine lectores delectarentur. Sic exordium nostri loci: ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, arcte cum præcedentibus jungit ea, quæ deinceps de Jairo narrantur. Qualem nexum rerum ignorasse et parum recte sensisse mihi videtur doctus Fritzschius

in Matth. p. 347, qui e nostri scriptoris mente v. 10 non Matthæi, sed Jesu ipsius ædes significari, et multis fortasse diebus post v. 11 cum Pharisæis ac v. 14 cum Johannis discipulis expostulasse Jesum, adeoque v. 18 εἰς ἐλθών scribendum ratus sit. Sin Jesus v. 10 domi suæ accubuisse putandus esset, οἴκοι, opinor, dici oportuit: at articulus in verbis ἐν τῇ οἰκίᾳ modeste innuit Matthæi domum, haud dubie annexam ad τὸ τελώνιον, de quo v. 9. Præterea Marcus et Lucas pudore minus impediti, in Matth. domo epulas istas celebratas esse luculentius docent. Sin quis, collato c. 13, 1. 36, Fritzschio æquo animo concederet, Jesum domi suæ accubuisse; nihilominus præfectus domum qualemcunque intrare potuit (εἰςελθ.): v. tamen n. not. ad c. 13, 36.

v. 27. ὁ υἱός (seu υἱός) plures utriusque classis cdd. recte exhibent; etsi enim quoque υἱέ in vocativo dicat Matthæus 8, 29, tamen illa forma minus usitata utitur c. 1, 20. 11, 26. 20, 30. 31 (ubi plures veteres cdd. υἱέ correxerunt) 27, 29: pariter Marcus 9, 25. 10, 47 (ubi fam. afr. υἱέ correxit), Lucas 8, 54 ἡ παῖς e syriaco, quod locus parallelus Marci 5, 41 reliquit, c. 10, 21. 12, 32. 18, 11. 13.

C. X.

v. 3. Verba ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος damnanda sunt. Unus quidem codicum qui supersunt D simpliciter legit καὶ Λεββαῖος (cd. 122 ap. Scholz. hab. Λεβαῖος sine καί), sed alii præterea, quos memoravit Augustinus, eandem veram scripturam suppeditaverunt, nec non Hesychius et Rufinus. Nam ut concilietur Matthæus cum Marco, qui c. 3, 18 hunc apostolum Thaddæum nuncupat, scholion ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος concinnatum, textum occupavit; id quod e cetero studio Marcum quoquo modo imitandi colligitur. Alii enim (in quibus est B) tantum nomine Θαδδαίῳ translato, καὶ Θαδδαῖος omissis ceteris scripserunt (probante Millio Proleg. 386); alii

(13. 346 ap. Scholz.) utrumque ita conjunxerunt: καὶ Θαδδ. ὁ ἐπικληθεὶς Λεββαῖος, maxima vero pars cdd. inverso ordine καὶ Λεββ. ὁ ἐπικλ. Θαδδ., unus denique, et Luca et Marco una expressis: Ἰούδας ὁ καὶ Λεβαῖος (sic) ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος. Hæc indicia tam luculenta sunt, ut contraria suspicio Griesbachii in Comm. cr. p. 100, ut si ὁ ἐπικλ. Θαδδ. ob homœoteleuton exciderint, parvi æstimanda videatur. Gaudeo magnum Bengelium mecum facere, et Schulzium, nuperum editorem Griesb., annotare: ἐπικαλεῖσθαι, vocem Lucæ usitatissimam, in Matth. alibi non occurrere. Huc accedit interna ratio, qua adducor, ut simplicitatem scripturæ καὶ Λεββ. præferam: nam e Luc. Ev. 6, 16 Act. 1, 13 Joh. 14, 22, ubi apostolus proprio nomine Judæ vocatur, intelligitur et Lebbæum et Thaddæum ejus fuisse cognomina, eaque sane a similibus radicibus derivata: לְבַּאִי a לֵב (cor) et תַּדַּאִי a תַּד (mamma); nisi Lebbæum a Lebba patria dictum malueris, ut Lightfootus opinatur. Igitur si Matthæus integre scripsisset, dicere debuit: καὶ Ἰούδας ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος (seu Λεββαῖος). D. Fritzschius in Matth. p. 360 arbitratu suo Θαδδαῖος nomen et Λεββαῖος cognomen esse ratus, unum cd. 13 secutus invertit ordinem sic: καὶ Θαδδ. ὁ ἐπικλ. Λεββ.

v. 8. Verba νεκροὺς ἐγείρετε oculis potius librariorum cl. or. ad simile λεπροὺς delapsis excidisse, quam ex ingenio censorum collato dissimili loco c. 11, 5 provenisse puto. E margine restituta alieno loco in paucis libris scriptis et vulgaribus impressis post καθαρίζετε, ab uno e libris latinis ante ἀσθενοῦντας, et ab aliis documentis post ἐκβάλλετε posita sunt, eademque supra lineas scripta causa omittendi tum λεπροὺς καθαρίζετε tum δαιμόνια ἐκβάλλετε exstiterunt. Verum ordinem e cl. occ. Griesb. jam restituit, et in Comm. cr. p. 101 sqq. de hoc loco docte disputavit.

Quod

Quod apostoli hoc tempore, quo nulla mortuorum ab iis resuscitatorum mentio fit, facere jubebantur, etiam ad posterum pertinebat, quo sane mortui eorum opera vitæ redditi perhibentur. Fritzschius p. 363 duos tantum eosque inferioris ordinis cdd. gr. secutus, verbis νεκρ. ἐγείρ. post δαιμ. ἐκβάλλ. sedem assignavit, ne ἀσθενοῦντες a leprosis et dæmone obsessis tanquam totum a suis partibus disjungerentur. Ego vero non video, cur ἀσθενοῦντες ea generali potestate, qua νοσοῦντες, necessario accipiendi sint, quin infirmi, mortui (ut infirmitate oppressi), leprosi ac malis geniis vexati commodo ordine se excipiant. Imo triplex malum apostoli sanare et expellere jubentur: infirmitatem, cutis scabiem et dæmones; quo magis patet, post ἀσθενοῦντας recte sequi νεκρούς, ut qui eadem infirmitate, sed plus illis laborent.

v. 10. ῥάβδους e plurimis utriusque classis cdd. præeunte Scholz. rescribe; nam ῥάβδον, ut pauciores cdd. scripti (BD 1. 33. 118 alii) habent cum impressis, e loco parallelo Luc. 9, 3 depromtum videtur. Marcus, qui brevitatem Matthæi sæpe interpretatur (e. g. c. 2, 21 cf. Matth. 9, 16), c. 6, 8 εἰ μὴ ῥάβδον μόνον non dicere poterat, nisi h. l. pluralem numerum μηδὲ ῥάβδους deprehendisset. Vice versa in Luca nonnulli ῥάβδους e Matth. correxerunt.

C. XI.

v. 8. ἱματίοις nescio an rectius omittatur a documentis occid. (B D Z Matth. B It. Vlg. Tertull. Hilar. Hier. August.) Facilius enim e Luca 7, 25 suppletum irrepere, quam excidere potuit. Amat vero Matthæus ejusmodi ellipses, ut ad cap. 5, 11 docui. Nunc video etiam Schulzio ἱματίοις improbari. Cf. Bos. ellips. p. 204 ed. Schæfer.

v. 10. et l. p. Luc. 7, 27 ἔστι pro ἐστι scribe.

v. 16. παιδίοις καθημένοις ἐν ἀγοραῖς, ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑταίροις λέγουσιν, ita castigandus locus, cum au-

ctoritate cl. occ., tum ut minus concinat cum l. p. Luc. 7, 32, quem interpolatores expressisse videntur, et ἐν ἀγορᾷ (seu ἀγοραῖς) καθημένοις invertendo in cl. or.*), et καὶ προςφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις (seu ἑτέροις) αὐτῶν καὶ λέγουσιν mutando. Repudiavit Fritzschius p. 406 illam scripturam, motus contorta hujus loci interpretatione, cujus se ipse auctorem esse prædicavit. Nimirum vulgarem lectionem secutus, τοῖς ἑταίροις αὐτῶν non a προςφωνοῦσι pendere, sed participium ad ἑταίρ. pertinere ratus, duas puerorum catervas distinguit, quarum una (παιδία ἐν ἀγ. καθήμενα) insolens æquales Jesu, altera (ἑταῖροι προςφωνοῦντες) priorem exprobrans Jesum et Johannem repræsentet. Sed pluribus causis adductus secus sentio. Primum e Fritzschii mente Jesus se ipse et Johannem ad γενεὰν ταύτην accenset, ad quam quidem a Deo missi erant, sed eo minus pertinebant, quod illa ipsa oratione homines ejus seculi perstringebantur. Deinde duo participia vocula καί copulata cum eodem nomine παιδία naturali nexu jungi oportet. Tum locus geminus Lucæ docet, quam apte Jesu æquales cum istis pueris increpantibus conferantur: si istic nulla alia via interpretandi datur, non video, cur hic eadem inopportuna vel absurda videatur. Non enim par est urgere similitudinem, sed eo spectat comparatio, Jesu æquales esse homines morosos et putidos, quibus nullo modo satisfieri possit, itaque consimiles esse pueris, qui secum discordes nunquam contenti sint. Qui increpant quique increpantur, una est sodalitas, neque quidquam attinet, alios ab aliis increpari, sed huc respicitur, neminem cum alio conspirare. In parabolis similitudo non tantum in dativo, cui aliqua res personave similis dicitur, sed latius in omni enunciatione quæ-

*) Utrumque ita conjunxit cd. 1, quem inspexi: ἐν ἀγορᾷ καθημ. ἐν ἀγωραῖς (sic).

renda est, ut c. 13, 24. 25, 1. Quod si nostrum locum recte intelligimus, nihil obstat, quo minus emendationem supra expositam amplectamur.

v. 23. ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης, ita e cdd. utr. cl. emenda; namque in lectione vulgari ἡ - ὑψωθεῖσα iterum Lucas 10, 15 expressus est. Fam. afr., litera μ præcedentis Καφαρναοὺμ cum pronomine ἡ conflata, μὴ - ὑψωθήσῃ; et in Matth. et in parall. Luca correxit.

C. XII.

v. 28. Transpositionem cl. occ. ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐγώ Griesb., Knappius et Scholzius adoptaverunt, quamvis in ejusmodi rebus minus ponderis habeat ea classis, quæ item v. 27 κριταὶ ἔσονται ὑμῶν transposuit. Cum ab Armeno Syr. post. cdd. It. et Ambrosio ἐγώ omnino absit, eo magis ejusdem classis cdd., qui transponunt ἐγώ, suspectæ fidei sunt, sive transpositio omissionem, sive omissio transpositionem pepererit.

v. 29. Et hic et in parallelo Marc. 3, 27 plures veteres cdd. utr. cl. διαρπάσῃ vice indicativi exhibent, ita ut alterutro certe loco hanc germanam esse scripturam eamque in alterum esse translatam credibile sit. Sed in affirmativa oratione Marci post verba ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ ratio postulat clausulam quandam, qua facta denuo affirmare videtur: καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. Contra in locutione interrogativa, qua usus est Matth., utrumque aptius connectitur, nota interrogandi in fine commatis demum apposita: ἐάν - ἰσχυρόν, καὶ τότε - διαρπάσῃ; Si postrema verba ad interrogationem responderent, conjunctio καί, quæ jam in Marco difficultatis nonnihil affert, magis etiam offenderet. Igitur si non Marco, Matthæo certe subjunctivum esse vindicandum censeo. In simili causa Matth. 13, 15 Marc. 4, 12. 27 studium librariorum cernitur, subjunctivi in indicativum mutandi. Cæterum men-

dum notare oportet ed. Scholzii, qui codici 1 lectionem ἁρπάσει attribuit; habet enim διαρπάσει.

C. XIII.

v. 30. Nescio an brevior lectio cd. D: δήσατε δεσμὰς πρὸς τὸ κατακαῦσαι omissis αὐτὰ εἰς et αὐτά post κατακ. verior sit. Facilius interpretandi causa adaucta quam diminuta est oratio. Eaque gradatim amplificari cœpta est, nonnullis cdd. gr. (in quorum numero ego deprehendi et 1) et intt. αὐτὰ δεσμάς probante Griesb. exhibentibus, X 30 solum αὐτά (utpote supra lineam positum) prætermissis εἰς δεσμάς præbentibus, aliis denique plenius αὐτὰ εἰς δεσμάς et κατακ. αὐτά legentibus. Augustinus neutro loco αὐτά agnoscit, et utroque unus alterve codex scriptus hac in omissione codici D suffragatur, posteriore etiam intt. latini et Armenus. Cæterum invitis veteribus exemplaribus, quantum sciam, vulgo δέσμας editur. Intt. LXX Exod. 12, 22 et Phavorinus δεσμή scripserunt, Hesychius contra δέσμη (cf. Wetsten. n. T. I p. 404).

v. 33. ἔκρυψεν secundum cl. or. et complures testes fam. afr. rescribe. In l. p. Luc. 13, 21 item variant libri veteres inter ἐνέκρυψεν et ἔκρυψεν, ita ut appareat, alteroutro loco ἔκρυψεν scriptum esse, idque in alterum transiisse. Verum in Matthæo majorem auctoritatem externam habere videtur verbum simplex.

v. 36. Verba ὁ Ἰησοῦς Griesb. et Vaterus duplice obelo notaverunt. Sed quoniam cl. or. habet οἰκ. ὁ Ἰησοῦς, Origenes, cdd. gr. 1. 118 et tria Evangeliaria οἰκ. αὐτοῦ (seu αὐτοῦ) absque ὁ Ἰησ., unus 75 junctim οἰκ. αὐτοῦ ὁ Ἰησ. et cl. occ. (B D Cpt. Aeth. Vulg. It.) οἰκίαν omissis αὐτοῦ et ὁ Ἰ., verisimile est, aut αὐτοῦ aut ὁ Ἰ. tanquam scholion in linearum interstitio positum effecisse, ut vel alterumutrum vel utrumque e textu detruderetur. Igitur aut αὐτοῦ aut ὁ Ἰησ. legendum. Quia vero cd. 4 transponit ὁ Ἰ. post ὄχλους,

puto id ipsum olim intra lineas injectum a cl. or. in locum αὐτῷ substitutum, a cl. occ. incerta utrumque omissum esse, et egregium cd. 1 veram scripturam servasse.

v. 51. κύριε, quod non minus sæpe quam facile a censoribus religiosis adjectum est, deleatur auctoritate *Syri hier.* consentientis cum Origene, Hilario, intt. Copto, Vlg., anglosax. et cdd. gr. B D 1. 13. 124.

v. 54. ἐκπλήσσεσθαι cum ceteri optimi quique cdd., tum Bas. 1, quem inspexi, scribunt: v. ad Act. 17, 7.

C. XIV.

v. 3. Φιλίππου, quod a fam. lat. abest, suspicione non vacat, e l. p. Marc. 6, 17 suppletum esse, cum inde et in fine commatis nonnulli veteres cdd. ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν addiderint. Item Luc. 3, 19 scholion Φιλίππου vulgares libros impressos invasit.

C. XV.

v. 27. Animadverte, addi exeunte commate a *Syro hier.* Peschito et Pers. καὶ ζῇ, cujus intrudendi nullam occasionem dedit l. p. Marc. 7, 28, quamlibet etiam istic Syr. hier. unus idem adjunxerit. Nihil tamen mutandum.

v. 32 et l. p. Marc. 8, 2 Griesb. nominativum ἡμέραι recte restituit; ita sine lectionis discrepantia Luc. 9, 28, quem tamen non pro loco parall. habeto. Dupliciter n. l. correctum est: a parte cl. or. ἡμέρας, quod vulgares libri impressi, a f. lat. ἡμέραι τρεῖς εἰσι, καὶ προςμέν., quod Fritzschius in Matth. p. 522 adoptavit.

v. 39. Nota varietatem in nomine vici h. l. tantum memorati Μαγαδάν, ut in *Syro hier.* Pers. et cdd. gr. B D exstat. Cf. Grotium ad h. l.

C. XVI.

v. 5. Transpositio cd. D int. It. et Hilarii: Καὶ ἐλθόντες εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο οἱ μαθηταί omisso αὐτ-

non contemnenda est. Ita enim verbum ἐλθόντες una Jesum tecte et scite complecti videtur. Contra secundum vulgarem ordinem verborum existimare poteris, discipulos sine magistro trajecisse. Sed id ultro affirmat D. Fritzschius in Matth. p. 528, Jesum enim jam prius c. 15, 39 in fines Magdalenses navigasse, discipulos objecto nescit quo impedimento non statim eum consecutos esse, sed demum v. 5 eum locum, quo Jesus cum Pharisæis et Sadducæis disputasset, petiisse. Hanc vero rationem multifariam laborare arbitror. Primum quod ipsa verba attinet, dura certe esset structura, v. 4 Jesum abeuntem dici, sed de ejus itinere Cæsaream facto v. 13, jam agi, ut Fritzschio videbatur, atque v. 5 aliam rem interponi sic illatam: καὶ ἐλθόντες. Mallemus, postquam de profectione Jesu v. 4 sermo fuit, cognoscere v. 5, quo venerit. Deinde e sententia Fritzschii τὸ πέραν v. 5 esset litus occidentale lacus Tiberiadis, ubi discipuli magistrum offenderint: verum constans usus sacr. scriptorum fert, ut τὸ πέραν τοῦ Ἰορδάνου litus orientale sit. Sin hæc formula solemnis hic quoque tenetur, necesse est Jesum, tum in occidentali parte lacus versatum (c. 15, 39), una cum discipulis trajecisse. Id quod opportune confirmatur loco gemino Marci, qui c. 8, 10 diserte et discipulos ait magistrum in loca Dalmanuthæ (quæ ad Magdala sita fuisse putanda sunt) proficiscentem comitatos esse, et Jesum v. 13 inde conscensa navi in orientale litus trajecisse (εἰς τὸ πέραν), priusquam Cæsaream pervenerit; ita ut eandem viam, qua a finibus Tyriis per Decapolin in parte orientali Jordani ad lacum Tiberiadem profectus sit (Marc. 7, 29), repetierit. Nam quod in itinere Bethsaidam attigisse dicitur Marc. 8, 22, hanc non fuisse illam in litore occidentali Tiberiadis sitam existimo, sed aliam ejusdem nominis in orientali, a Philippo rege in urbem mutatam et Juliadem

appellatam (Joseph. Ant. XVIII, 2), quæ eadem Luc. 9, 10 (cf. Joh. 6, 1) intelligi debet. Quod vero summus Grotius v. 5 ita interpretatus: „quum in ulteriorem ripam proficiscerentur," censuit, verba quæ v. 5—12 leguntur inter navigandum facta esse; nihil est quod Fritzsch. obloquatur. Is enim aoristo ἐλθόντες sine causa vim plusquamperfecti attribuit, sic vertens: ubi venerant, seu postquam iverant. Cæterum satis exploratum est, ἔρχεσθαι valere quoque proficisci, cum in n. T. tum Homero jam hoc sensu usurpatum (e. g. Od. XXIV, 214: ἔλθετε ite).

v. 13. με e l. p. Marc. 8, 27 et Luc. 9, 18 intrusum, et in cd. c post λέγουσι positum, deleatur auctoritate *Syri hier.* plerorumque intt. et cd. gr. B, probantibus Millio, Bengelio, Kuinœlio et Fritzschio p. 532, ubi mala pericula interpretandi scripturam vulgarem videre licet.

v. 26. ὠφεληθήσεται scribe secutus fam. afr., Syr. utrumque Sahid. Orig. Cyr. alex. Cypr.; nam vulgare ὠφελεῖται e l. p. Luc. 9, 25 desumtum. Per compensationem hinc unus cdd. in Luca ὠφεληθήσεται et in Marc. 8, 36 item unus ὠφεληθήσ. correxit.

v. 28. Lectio complurium cdd. or. εἰσί τινες ὧδε ἑστῶτες observatione digna, neque satis mihi constat, veriorne sit nec ne; cum vulgaris e l. p. Marc. 9, 1 Luc. 9, 27 facile irrepserit. Quæ postquam scripseram, cognovi, a Bengelio quoque, Wetstenio et Scholzio primum casum secundo præferri. Sed quod Fritzschius p. 545 recipere non dubitavit: εἰσί τιν. τῶν ὧδε ἑστῶτες, id ab uno e Mosquensibus tantum suppeditatum, auctoritate idonea caret, ex utroque lectionis genere, orientali occidentalique, haud dubie conflatum est, atque miram ac peregrinam structuram præbet, qua participium ἑσ. a suo adverbio ὧδε divulsum, insulsam vim nanciscitur. — Ibidem perperam αὐτοῦ vulgo editur, ubi spiritum lenem præfigi oportet.

C. XVII.

v. 5. ἀκούετε αὐτοῦ legit cl. occ. (BD 1, 33 Orig. Tert.), quod nescio an rectius sit, cum l. p. Marc. 9, 7 Luc. 9, 35 ad ordinem mutandum occasionem dederint.

v. 21. Adverte, hoc comma, cujus adjectio e l. p. Marc. 9, 29 facilis et victui monachorum exarantium consentanea fuit, contra cujus omittendi causa nulla perspicitur, a *Syro hier.* Sahid. Copto Aeth. uno e cdd. It. et cdd. gr. B 33 ignorari, probante Millio. Vestigia Marci propius sequuntur nonnulli cdd., ἐξέρχεται pro ἐκπορεύεται exhibentes. Ne in Marco 9, 29 quidem verba καὶ νηστείᾳ, quæ a B absunt et ab intt. nonnullis transponuntur, satis firma sunt, utpote placitis, quæ Chr. alibi professus est (c. 9, 14. 11, 19. 15, 11. 17), parum convenientia. Itidem 1 Cor. 7, 5 jejuni monachi verba τῇ νηστείᾳ cum προσευχῇ conjunxere, ubi jam Griesb. Paulo opem tulit. Quamquam non infitias eo, antiquam ecclesiam cum precibus solemnibus jejunia frequentasse (Act. 13, 2. 3. 14, 23).

v. 26. ὁ Πέτρος dele: abest a *Syro hier.* al. intt. BD et Cyr. alex. Simile scholion refersit Peschito, Σίμων loco ὁ Πέτρος exhibens.

C. XVIII.

v. 7. ἐκείνῳ, quod a cl. occ. abest, familiare est Matthæo, cui a nonnullis cdd. alibi quoque detractum est: cf. v. 27. 28 c. 7, 25. 27. 22, 7. 10. 24, 46 48. 50. 25, 7. 19. 26, 24.

v. 11. Abest hoc comma a *Syro hier.* Sahid. Copto uno cdd. It. Orig. Hier. B L* 1* (qui tantum in marg. liquore rubro scriptum habet) 13. 33, eoque minus dubitandum, quin e Luc. 19, 10 contextus causa insertum sit, quod complures cdd. et intt., adjectis ζητῆσαι καὶ ante σῶσαι, Lucam ad verbum expresserint. Versiculum damnaverunt Griesb. Comm. cr. p. 149, Paulus et Kuinœlius, defendit nuper Fritzschius p. 576, levissimis argumentis adductus,

ctus, quæ in contrariam partem æque retorquere licet: scilicet ad contextum v. 11 non opus esse, imo conjunctione γάρ nexum sententiarum aliquantum turbari. Postquam enim v. 10 vetitum est, parvulos contemtui habere; apte v. 12 sqq. Dei patris benevolentia erga salutem eorum significatur. Quod vero Fritzsch. suspicatur, librarios, si v. 11 auctores fuissent, loco impeditioris γάρ particulam δὲ posituros fuisse; viæ, qua veteres libri corrumpi cœpti sint, ignarus videtur. Primo enim v. 11 a lectore memore ad marginem tantum adscriptus, deinceps fraudi fuit librariis, qui ad calamum intenti γάρ in δὲ mutare supersedebant.

v. 19. Quod modo πάλιν, modo ἀμὴν in veteribus documentis desideratur, modo utrumque jungitur πάλιν ἀμὴν, ut Griesb. exhibet, indicatur, alterumutrum e correctione injectum esse, et quidem e commate præcedente ἀμὴν, cum πάλιν a paucis tantum absit. Sic reperio in cd. 1: πάλιν λέγω.

v. 29. πάντα e v. 26 repetitum, a plurimis utr. cl. cdd. abest, in K post σοι transponitur, a Scholz. recte omittitur. Est quidem in cd. 1.

C. XIX.

v. 4. αὐτοῖς, quod e l. p. Marc. 10, 3 illatum et ab Armeno ante εἶπεν transpositum est, absit auctore cl. occ.

v. 5. κολληθήσεται e pluribus utr. cl. cdd. edatur. Nam vulgare προσκολληθήσεται (quod reperi et in 1) e l. p. Marc. 10, 7 fluxit, ut plures cdd. et intt. indidem αὐτοῦ post πατέρα addiderunt, et vicissim in Marco alii τῇ γυναικί correxerunt. Paulus Ephes. 5, 31 æque ac Marcus προσκολληθ. πρὸς τ. γυν. αὐτοῦ exhibet, ubi tamen f. lat. κολληθήσ. τῇ γυναικὶ αὐτοῦ correxit.

v. 7. αὐτήν suspectum est, quod a *Syro hier.* et pluribus intt., cdd. gr. D L Z 1. 22 Orig. August. abest. Mendi suspicionem auget, quod in vetustis

documentis supplebatur aliis vocibus, quas inferri non opus erat, si αὐτὴν repertum fuisset. Scilicet Coptus habet αὐτάς, Ambrosius et quidam cdd. It. *uxorem*.

v. 9. ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, ita recte Griesb. e plurimis testibus utr. cl. edidit; sed comma ante μή delendum erat. Quod pauci libri scripti et vulgares impressi εἰ ante μή addiderunt, operam dedisse videntur, ut subveniretur sententiæ, cui tamen nihil auxilii opus est. Bene enim dicitur: quicunque uxorem dimiserit non in causa (i. e. præter causam) adulterii, aliamque duxerit, eum scortari. *Leon. Hugius* quidem in Commentatione exeget. de conjugii christiani vinculo indissolubili (Friburgi 1816. 4) spuria esse verba μὴ ἐπὶ πορνείᾳ censuit, sed infirmis rationibus præfultus. Nimirum et Ptolemæum, disciplinæ valentinianæ alumnum seculi II (apud Epiphanium adv. hæres. XXXIII, 3) et Tertullianum (adv. Marcion. IV, 34) in oppugnando placito de discrepantia vet. et n. T., quorum alterum divortia concesserit, alterum vetuerit, abstinuisse a nostro loco docet, quem maxime in medium proferre debuerint, ut probarent, divortium in n. T. quoque in certa causa et conditione dari: eam ergo formulam conditionalem μὴ ἐπὶ πορνείᾳ abfuisse ab exemplaribus, quibus Ptolemæus et Tertullianus usi sint. Hoc vero argumentum, si quid valeret, vim etiam haberet in locum Matth. 5, 32, ubi interdictum divortii similiter additis verbis παρεκτὸς λόγου πορνείας restringitur. Quod si tantum interarat Ptolemæi vel Tertulliani, concessionem quandam divortii a Christo factam memorare; neque ille locus erat prætermittendus. Oblitine ejus sunt? an æque spurius est? an ab illa argumentatione desistendum? Quartum non datur. Ne Hugius quidem primam et alteram opinionem sequi ausus, atque adeo locum c. 5, 32 omnium librorum

scriptorum et intt. antiquorum consensu certum esse ultro confessus est. Sed quando is orationi Ptolemæi et Tertull. non contradicit, nec alter c. 19, 9 integra scriptura infestus erit. Quod si causa controversiæ hæc fuisset, secundum Mosen matrimonii vinculum solvere licere, secundum Christum *nullo modo* licere; ego certe laudatum Matthæum sive cap. 5, 32 sive c. 19, 9 exspectarem, et aliquid dicere videretur Hugius. Sed ejusmodi fuit objectio adversariorum, Mosen facile pati, a viro dimitti uxorem, a Chr. divortium prohiberi. Jam vero a consilio eorum, qui concordiam utriusque T. demonstrarent, alienum foret, docere, Christum sub quadam conditione repudium permisisse: integra nihilo minus restaret objectio de repudii facilitate e lege mosaica et de ejusdem difficultate secundum doctrinam christianam. Quorsum itaque confugiunt Ptolem. et Tertullianus? Provocant ad Matth. 19, sed v. 8, Mosen non ex divina lege neque sua mente, sed ob duritiem animorum arbitratui virorum nimium tribuisse. Ita egregie divinam mentem in utroque T. conspirare demonstratur; quod neutiquam pateret, si Christus adulterio divortium permittere diceretur. Quæ cum ita sint, nego, in Ptol. et Tert. exemplaribus n. T. versiculum nostrum mutilum fuisse, quamquam de Tertulliani exemplari Griesbachius quoque idem opinatus sit. Verum fac ponamus, ab istis μὴ ἐπὶ πορνείᾳ abfuisse; non magis Hugio concedi potest, ea verba ideo rejicienda esse. Quanta enim essent expungenda, si, quæcunque unus alterve e scriptoribus antiquis in excitando n. T. omiserit aut omisisse videretur, illico deleri oporteret! Hugius autem ab ipsis cdd. gr. et intt. diverse locum nostrum legi affirmat, cum nonnulla cl. occ. documenta παρεκτὸς λόγου πορνείας pro μὴ ἐπὶ π. habeant. Sed origo hujus varietatis patet e l. p. c. 5, 32 arreptæ. Innumeræ le-

ctiones variantes e locis parallelis emanarunt, neque tamen committendum est, ut germanæ lectiones propterea una cum adulteratis proscribantur. Sapienter fecisse Matthæus mihi videtur, quod h. l. aliis atque c. 5, 32 verbis usus sit, ne quis unum locum ad alterum temere refictum esse sibi persuaderet. Ratio Hugii, qua interpolationis causam explicare conatur (p. 8), mira sane et artificiosa est, adscripsisse scilicet aliquem lectorum ad exemplaris marginem μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, ut h. l. diversitas a c. 5, 32 notaretur. Tum vero dici oportebat: οὐ λέγει ἐπὶ πορνείᾳ, vel potius pro more veterum librariorum ipsis verbis, quæ menti obversarentur: οὐ λέγει παρεκτὸς λόγου πορνείας. — Hoc vero loco scripturam cd. 1, quæ oculos superiorum doctorum fugit, γαμῶν pro γαμήσας annotare libet.

v. 16. ἀγαθέ e l. p. Marc. 10, 17 Luc. 18, 18 invectum, deleatur auctoritate cl. occ. Hic versiculus et sequens aliis in verbis indidem varie interpolatus est. Neque est, quod responsum v. 17 datum: εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός, prævium epitheton ἀγαθέ postulet, imo id ad veram cognitionem summi boni utpote a Deo uno bono pendentis spectat, ut pluribus docuit Griesb. in Comm. cr. p. 154.

v. 17. Erasmus, Grotius, Millius, Bengelius et Griesb. scripturam occid. τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός recte prætulerunt. Quibus Fritzschius p. 599 oblocutus, nodum in scirpo quæsivit. Offendit eum maxime particula δέ, quippe quæ aliam rem alii annectere soleat. Sed re vera Jesus rem interrogatam ita resolvit, ut primum de summo bono, deinde quid boni faciendum sit ad vitam obtinendam, doceat. Quod homo doctus suspicatur, ἀγαθέ v. 16 fortuito omissum ad immutanda verba τί με λέγεις ἀγαθόν induxisse, obscurius sane et difficilius originem variantis lectionis explicat, quam si ad frequentissimam mendorum causam

recurramus, ad l. par., unde scriptura or. vulgarisque petita. Multo etiam minus persuadet, quo pacto vel quam ob rem verba vulgata οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός, quæ ipse tuetur, in εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός mutata sint. Ullmannus quidem (theol. Stud. und Krit. T. 1 Fasc. 1 p. 33) mutationem eo factam esse putavit, ne Jesus summa bonitate carere videretur. Quod vero in locis parall. neminem librariorum male habuit, id non intelligo cur in Matth. potissimum scrupulum iis injecerit. — Cd. 1 (ut D) omittere ὁ ante ἀγαθός deprehendi. — Præterea v. 20 ἐφύλαξα in vulgaribus editionibus in ἐφυλαξάμην mutatum et ἐκ νεότητός μου addita esse ex Marc. 10, 20 Luc. 18, 21 suspicor (v. lect. var. Griesb.): unde nonnulli f. afr. etiam in Marc. ἐφύλαξα corrigebant atque τί ἔτι ὑστερῶ addebant. Neque defuerunt, qui in Luca e Matth. ἐφύλαξα scriberent.

v. 19. Judicium Origenis, qui verba καί ἀγαπήσεις - σεαυτόν omittenda censuit, mirifice confirmatur a *Syro hier.*, abs quo absunt, licet alioquin cum Origene facere non soleat. Ea in serie præceptorum, quorum summam continent, certe suspecta et fortasse e Rom. 13, 9 perperam invecta sunt.

v. 24 et in locis p. Marc. 10, 25 Luc. 18, 25 veteres cdd. inter ῥαφίδος διελθεῖν et ῥαφ. εἰσελθεῖν variant; ita ut alius loci scriptura alii adscripta diversitatem peperisse videatur. Lucæ ob testium numerum et pondus consensu virorum doctorum εἰσελθεῖν debetur. Sed Matthæo ego διελθεῖν vindico, invitis Griesb. Vatero Schulzio et Scholzio, duas ob causas: primum quod ex iis documentis, quæ εἰσελθ. præbent, plura (CKM 1. 157. 238. 262 ap. Scholz. et Orig.) τρυπήματος secundum Marc. et Lucam in τρυμαλιᾶς mutarunt, adeoque in altera lectione eorundem auctoritas suspecta est; deinde quod ex isdem nonnulla (L 1. 61. 157 August.) posterius εἰσελθεῖν omiserunt, ideoque εἰσελθ. in antiquis exem-

pluribus supra διελθ. scriptum fuisse videtur, unde decepti librarii alii posterius εἰσελθ. omittendum alii transponendum sibi esse duxerunt. Quod Schulzius annotat, διέρχεσθαι semel a Matth. adhibitum c. 12, 43, εἰσέρχ. frequentissime, nihil facit ad damnandum διελθεῖν, quod præterea sententiæ magis convenit. Neque plus dixit Griesb. in Comm. cr. p. 161, εἰσελθεῖν in διελθεῖν propterea mutatum fuisse, ne idem verbum in eodem commate iteraretur. Non minus enim contra disputare licet, unum verbum ad alterum a librariis festinantibus conformatum esse, ut crebro usu venit, vel rarius cum frequente permutatum. — In Marco itidem διελθεῖν retineatur auctore cl. occ.; nam ex iis cdd., qui εἰσελθ. habent, nonnulli (AF 115. 127. 131 Ev. 18. 19. 36) etiam omittendo bis articulum τῆς Lucam expresserunt, atque Clemens alex., qui εἰσελθ. legit, ῥαφίδος in βελόνης mutando etiam propius Lucam secutus est. In Luca vero cl. occ. scripturam βελόνης servavit, quam e l. p. in vulgarem corruptam esse censeo.

v. 29 et l. p. Marc. 10, 29 ἢ γυναῖκα insertum est e l. p. Luc. 18, 30. Utroque loco abest a BD 1 Orig. Italo, priore a *Syro hier.* Irenæo Hilario, posteriore a cdd. 66. 209 intt. Copto Arm. Vlg. In Matth. e Luca in quibusdam documentis præterea οἰκίας in οἰκίαν et πατέρα ἢ μητέρα in γονεῖς correctum deprehenditur. Quare mirum non videbitur, nomen οἰκίας in Matth. ob loca parallela ordine quoque perturbato vulgo legi: mihi quidem probatur, quod *Syrus hier.*, Coptus, Aethiops, Origenes, Cyrillus alex., Chrysostomus et cdd. gr. CL 1 ἢ οἰκίας post ἀγροὺς rejiciunt. Unus e cdd. Itali dubius, ubinam collocaret, utroque loco οἰκίας exhibuit. In Marc. non solum οἰκίαν a nonnullis secundum Matth. in οἰκίας mutabatur, sed etiam a D et duobus cdd. It. omittebatur, puto propterea, quod in Matth. antiquitus desideraretur. Marci autem oratio ex Matth. et Luca

emanavit. Namque ab illo ἢ ἀδελφὰς. ἢ πατέρα ἢ μητέρα - ἢ ἀγρὰς et adjectivum ἑκατονταπλασίονα, ab hoc constructionem οὐδείς ἐστιν ὅς, singularem οἰκίαν primo loco positum et mox ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ - ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ mutuatus est.

C. XX.

v. 34. ὀμμάτων pro ὀφθαλμῶν repone e cl. occ. (B D L Z 13. 69. 124 Orig.). Rarius est nomen, quod tantum Marc. 8, 23 legitur in n. T. — Eadem cl. cum *Syro hier.* et fere omnibus intt. omittit αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, quorum auctoritati plus tribuendum quam ceteræ cdd. turbæ, cum præsertim scholii speciem præ se ferant ista verba, a Vatero jure obelo notata. Is præterea monet, Matth. ejusmodi genitivos præmittere substantivis non solere, contrariumque apud eum rarius inveniri, ut c. 21, 8, ubi tamen D 13 pluresque alii pronomen postposuerint (c. 20, 33. 22, 13). Ingeniosius itaque quam verius a Griesb. et Fritzsch. p. 626 causæ omittendorum verborum αὐτ. οἱ ὀφθ. excogitatæ sunt, quia a Marc. et Luc. abessent, vel quia ἀναβλέπειν de oculis dictum insolentius esset, vel quia subjectorum variatio librarios male habuisset.

C. XXI.

v. 3. ἀποστελεῖ restitue ex B D aliis Vlg. It. Orig., assentiente Schulzio. Præsens, quod Griesb. et Matthæius e cl. or. ediderunt, e loco par. Marc. 11, 3 profectum est, ubi prævio aoristo magis ferri potest quam hic prævio futuro ἐρεῖτε.

v. 7. Ferri quidem potest Theophylacti interpretatio verborum ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν, ut αὐτῶν ad vestimenta referatur; quamquam accuratior observatio desiderari possit, utri bestiæ dominus insederit, et facillima peccandi occasio fuerit ob proximum ἐπάνω αὐτῶν. Igitur nescio an scriptura ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτοῦ, quæ in *Syro hier.* Syr. It. cdd. gr.

D Ev. 27 exstat, præferenda sit. Cod. 131 etiam antea, oculis fortasse huc delapsis, *ἐπάνω αὐτοῦ* habet. — Cæterum de cd. 1 obliti sunt viri docti excerpere, abesse plane ab eo verba *καὶ ἐπικάθ. ἐπάνω αὐτ.*

v. 28. *μου* deleatur auctoritate *Syri hier.* complurium intt. cdd. satis multorum cl. occ. Pariter c. 20, 4. 7 in parobola vineæ a pluribus veteribus exemplaribus *μου* post *εἰς τὸν ἀμπελῶνα* adjectum.

v. 29 sqq. *Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἐγὼ κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθε. Καὶ προσελθὼν* *) *τῷ ἑτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐ θέλω· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἀμπελῶνα. Τίς ἐκ — — Λέγουσιν αὐτῷ· ὁ ὕστερος.* Ita *Syrus hier.* et Itali cdd. nonnulli habent cum aliis gravissimis documentis, quæ tamen in minutis rebus jam variare cœperunt. Concinunt scilicet Armenus, nisi quod loco *ἐγώ* interpretationem *ὑπάγω* substituit, Arabs, qui autem *ἐγὼ κύριε ὑπάγω* habet, Coptus, præterquam quod *εἰς τὸν ἀμπελῶνα* omittit, e cdd. gr. B 4. 13. 69. 124. 238. 262 346 ap. Scholz., etsi *εἰς τὸν ἀμπελῶνα* ignorant, B loco *ἑτέρῳ* habet *δευτέρῳ*, et ceteri sex cdd. pro *ὕστερος* ponunt *ἔσχατος* excepto cd. 4, qui scribit *δεύτερος*. E patribus eidem ordini favent Isidorus, Jo. Damascenus, Pseudo-Athanasius et scholia apud Corderium. Quum dispiciamus, uter ordo potior habendus sit, aliam originem transpositionis probabiliter excogitare non possum, nisi quod ab *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν* ad eadem verba *ὁ δὲ ἀ. εἶπ.* quæ interjacent olim omissa post redintegrata esse videantur.**) Quod si Syrus hier. primigeniam scripturam

---

*) *προσελθὼν δέ* legitur in BDLZ 33. 69. 124. Cyr. al. et præterea in cd. 1, quem ipse inspexi, qui etiam cum B *τῷ δευτέρῳ* habet.

**) Nam e longinquo repetitæ et argutæ sunt aliæ rationes ad explicandam inversionem excogitatæ cum

Griesbachio

exhiberet, librarius oculis aberrantibus ὁ δὲ ἀποκρ. εἶπεν· οὐ θέλω, omissis ἐγὼ κύριε – εἶπεν, describebat. Censor deinde comma omissum intra lineas collocabat. Posterior scriba una serie ὁ δὲ ἀποκρ. εἶπεν· οὐ θέλω – ἀμπελῶνα et post demum verba superscripta sed sensu requirente numeris ita appositis ἐγὼ[β] κύριε· καὶ[α] οὐκ ἀπῆλθε. Καὶ προσελθὼν τῷ ἑτέρῳ εἶπ. ὡσαύτ. Ὁ δὲ ἀπ. εἶπ. inversa ratione inserebat. Alius denique censor, jam permutatis membris orationis, ὁ ὕστερος in ὁ πρῶτος mutabat. Sin autem vulgatus ordo verborum germanus esset, æque sed contrario modo depravatio explicaretur. Scriba tum verba οὐ θέλω – εἶπεν prætermittebat, censor omissa addebat, posterior scriba ea secundo loco ideoque inverso ordine interserebat, tandem alius censor, ut sententia sibi constaret, e πρῶτος faciebat ὕστερος sive ἔσχατος. Jam vero judicare oportet, utri generi testium hac in re minus diffidendum sit. Maxime eorum antiquitas in ejusmodi interpolatione, quæ a multitudine exemplorum profecta est, spectanda et probanda erit. Sed e cdd. gr. nullus vaticano (B), ex intt. nemo Syro hier. antiquior est. Inest quidem in iis quoque nonnihil corruptelæ, sed simplicioris generis. Nostro autem loco quatuor gradus derivatæ interpolationis statui oportet; id quod haud scio an istis summæ vetustatis documentis conveniat. Tum si vulgaris ordo germanus esset, etiam ὁ πρῶτος

Griesbachio, ordinem cd. B ad instar v. 32 conformatum esse, ubi principes priore, portitores et meretrices posteriore loco collocati essent, tum a Matthæio, unum filium ad Judæos, alterum ad gentiles relatum, et sic pro temporibus ordinatum esse, tum a Fritzschio in Matth. p. 641, librarios ineptum consilium cepisse, πρῶτος v. 31 in ἔσχατος seu ὕστερος mutandi, ut perversi homines perverse responderent, quæ post occasio pervertendi v. 29. 30 fuerit.

verum esse necesse esset. Mihi autem persuadere nequeo, rarissimum adjectivum ὕϛερος, quod semel tantum in n. T. 1 Tim. 4, 1 æque ac apud Alexandrinum 1 Paralip. 29, 29 legitur, correctioni cuidam deberi. Imo Hesychius ὕϛερον in glossis habet, et voce ἔσχατον explicat; ut h. l. unus B lectionem ὕϛερος firmat, ceteri juniores glossema ἔσχατος substituunt. Si ab initio ὁ πρῶτος scriptum fuisset, non dubito, quin non modo ὕϛερος, sed ne ἔσχατος quidem correctum, sed ad proximum ἕτερος (v. 30) recursum fuerit. Quod si ὕϛερος ab omni parte commendatur, ordo Syri hier. præferatur necesse est. Huc accedit, quod cd. D intt. anglosax. Vulg. ms. et plures It. cdd., cdd. apud Hieron., Hilarius et August., quamquam vulgatum ordinem tueantur, tamen in lectione ἔσχατος conveniunt, adeoque mendi aliquid subesse tacite significant. Provocavit quidem Hieronymus pro lectione πρῶτος ad sua, quæ vera nuncupat, exemplaria; supersedit autem originem scripturæ contrariæ perscrutari, quod nimirum antiquitus ambo membra transposita fuissent. Ii sane testes, qui ἔσχατος habent, ordini Syri hier. patrocinari videntur. Superest argumentum e contextu petitum. Consuevit enim dominus, ut ipsa res postulabat, in aliis parabolis e. g. de mercenariis vineæ, de filio peregre profecto et de magna cœna, eum seu eos, per quos proceres populi hebræi significarentur, priore loco collocare vel natu majores facere. Politius itaque etiam hic is filiorum, qui se in vineam abiturum professus est, neque vero abiit, præponitur, ut principes tecte perstringantur, qui, licet verbis pii, neque Johanni de Messia prædicanti neque suis oculis Christum videntibus crediderint. Quod vero Griesb. et Fritzschius opinati sunt, recepta nostra scriptura totam perverti parabolam, si enim prior filius v. 29 suam patri operam pollicitus esset, nullam fuisse rationem

alterius appellandi; non mirari non possum. Quis enim nescit, in vinea commodissime duos operari posse? — In additamento εἰς τὸν ἀμπελῶνα, quod in multa correctione facile interiit, cd. gr. D It. cdd. plures, Orig. et Arm. cum Syr. hier. consentiunt. Posteriori loco utique convenientius est quam priori.

v. 43. ἔθνει, quod a *Syro hier.* abest et facile addi poterat, nec in singulari sententiæ bene respondet, suspectum est.

v. 46. εἰς pro ὡς, quod e v. 26 invectum videtur, e f. afr. (BL 1. 22) repone. Nullus cdd. in eadem formula c. 14, 5. 21, 26 ὡς in εἰς temere mutare ausus est. Audacter quidem Fritzschius p. 650 hanc scripturam absurdam esse contra Griesb., qui eam tam perite quam modeste in margine exhibuit, pronuntiavit. Sed reputet secum velim, ad ea verba, quibuscum subjectum et objectum in duplice nominativo vel accusativo jungi soleant, objectum cum præpositione εἰς eleganter apponi: adi nostr. not. ad Rom. 5, 18. Ne peculiare quidem quidquam in hoc præter ceteras linguas græcæ est. Sic enim nos dicimus: das gröste Recht wird oft zum grösten (seu das gröste) Unrecht. Neque aliter Cicero N. D. 1, 44: „omnis in imbecillitate est et gratia et caritas."

C. XXII.

v. 30. γαμίζονται emenda secundum cl. occ. Præpositio ἐκ adjecta aut aberrantibus oculis literas in ΟΥΤΕΓΑΜΙΖ. male distinguentibus, quare nonnulli sane ἐγγαμίζονται habent, unde ἐκγαμίζ. ortum, aut e l. p. Luc. 20, 35, unde etiam in Marc. 12, 25 nonnulli ἐκγαμ. scripserunt.

v. 46. Griesb. aliorumque edd., non excepta novissima Scholzii, variant in augmento verbi δύνασθαι, hic et aliquoties (Act. 26, 32 ubi v. notam 1 Cor. 3, 2) ἐδύνάμην, sæpius ἠδυνάμην exhibentes. In his locis et in Marc. 4, 33. 5, 3 variant libri manu

scripti, qui tamen alibi constantius in augmento *η* conveniunt: e. g. Matth. 17, 16. 19. 26, 9 (ubi pauci ἤδειν.) Marc. 6, 5. 19. 9, 28. 14, 5 Luc. 9, 40. 1 Cor. 3, 1; adeoque unus idemque modus scribendi servetur. Nostro loco reperio etiam in Bas. 1 ἠδύν. Eadem inconstantia in verbo μέλλειν deprehenditur: ἤμελλε scribitur Luc. 19, 4 Joh. 6, 71: 12, 33. 18, 32, quemadmodum ἠβουλήθην 2 Joh. 12; contra ἔμελλε Joh. 6, 6. 7, 39. 11, 51. Augmentum temporale horum trium verborum Buttmannus in Gr. gr. §. 76 not. 5 atticismo accenset. Videbimus autem ad Luc. 7, 4 in alia quoque forma atticismum culpa librariorum evanuisse.

C. XXIII.

v. 3. Quum in fam. afr. (B L Z 1. 124. 209 Armeno Aeth. Eusebio) εἴπωσιν ὑμῖν, ποιεῖτε καὶ τηρεῖτε, in *Syro hier.* εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, ποιεῖτε καὶ τηρεῖτε, in cd. D et int. Copto sit εἴπωσι, ποιεῖτε καὶ τηρεῖτε, in pluribus intt. Sahid. Ar. Vlg. It. Irenæo, Ambrosio: εἴπωσιν ὑμῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε (Millio, Gersdorfio Beiträge zur Sprachcharakteristik der Schriftstell. d. n. N. Einl. p. 27 et Fritzschio in Matth. p. 673 probatum, licet invitis omnibus cdd. gr.); in cl. or. denique εἴπ. ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, omnis hujus varietatis origo perspicitur, si lectio f. afr. primigenia habetur, et altera derivatior ea, quam Syrus hier. exhibuit, verbo τηρεῖν a vetere scholiasta intra lineas adscripto. Deinde a posterioribus scribis dupliciter peccabatur, aliis infra scriptam vocem ὑμῖν expungendam ratis, neque supra scriptam recipere ausis (ut in D), aliis illud τηρεῖν supra scriptum tanquam signum transpositionis habentibus ideoque τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε exarantibus. Postrema et maxime derivata scriptura cl. or., quæ hactenus in fere omnibus edd. impressis legitur, e duobus mendis et Syri hier. et Irenæi conflata est.

v. 4. καὶ δυςβάςακτα deleatur auctoritate cdd. L 1 209 Irenæi Ambr. Syr. aliorumque intt. E Luca 11, 46 invectum esse Millius recte censuit. In Luca vicissim hinc βαρέα καὶ plures cdd. addiderunt. Similiter illinc hic αὐτοὶ δὲ nonnulli ante τῷ δακτύλῳ adjecerunt, et cd. B infra scripta verba τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν omittebat. Etiam priore loco cd. 142* infra scriptum βαρέα omisit. — *) Ob eandem causam v. 5 B D 1. 22 Vlg. It. Aeth. τῶν ἱματίων αὐτῶν præteriisse videntur, quod olim αὐτῶν super linea ponebatur: pronomen abest a BL Matth. m Sahid.

v. 8. διδάσκαλος loco καθηγητὴς ponendum, Bengelio, Fritzschio, Schulzio annuentibus, auctoritate cd. B pluriumque cl. or. et tantum non omnium intt., ut quidem videtur. Nam versiculi 8 et 10 alteruter ab altero aliquid in veteribus libris attraxerunt, ille ab hoc καθηγητὴς et ὁ Χριςός, quod posterius jam Griesb. recte prætermisit, v. 10 a v. 8 εἷς γάρ ὑμῶν ἐςιν, quod comma secundum cd. 1 ita emendo: ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ὁ Χριςός. Addi cœptum est ante ὁ Χρ. primo tantum ἐςιν (in 124 Ev. 26 Arm.), deinde εἷς ἐςιν (in D G) seu ἐςιν εἷς (in B L 33 Ev. 48), tandem e v. 8 et 9 εἷς γάρ mutabatur. Etiam progressus sententiæ aliud vocabulum v. 8, quam quod v. 10 usurpatum sit, poscit; διδάσκαλος autem hebraico ῥαββί respondet, cf. Joh. 1, 39.

v. 9. ὑμῶν prius, cujus origo e subsequente ὑμῶν bene intelligitur, in D Ev. 26 Clemente alex. et prope omnibus intt. ὑμῖν sonat; quod probe notandum.

v. 13 sq. Verba ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας usque ad proximum ὑποκριταί, quæ in cl. occ., oculis ab καὶ ὑμῖν γραμμ. καὶ φαρ. ὑποκριταί ad eadem plane verba

---

*) Quæ cum ita sint, nihil moror Fritzschium, qui p. 673 sq. φορτία βαρέα leviora esse censuerit, quam ut Jesu voluntati sufficerent.

delapsis, exciderunt, ob ipsam hanc facilitatem omissionis minus dubia sunt, quam Grotio, Griesb., Fritzschio, Vatero et Schulzio videbatur. Sed eorum interitus et redintegratio certe transpositionis commatum 13 et 14 in veteribus libris causa fuit. Vulgaris ordo Erasmi et Elzevirorum, ut a paucis cdd. subministratus, a Griesb. et Scholzio bene derelictus est. Si contextum respicias, sane verba de exclusione e regno cœlorum et de perquisitis proselytis bene sese excipiunt, quo ordine a Griesb. edebantur. — Ibidem καὶ ante προφάσει cum hic a quinque cdd. Syr. et Arm., tum in l. p. Marc. 12, 40 a D Syr. Arm. It. Vlg. recte abest, invectum e Luc. 20, 47, ubi rectius inter duo verba finita interponitur.

v. 19. μωροὶ καὶ e v. 17 repetitum, recte abest a D L Z 1. 209 Sax. Vlg. cdd. It.

v. 25. ἀκρασίας, quod Griesb. in ἀδικίας mutavit, e cl. occ. reponatur. Plures enim glossæ ἀκαθαρσίας in 66. 71, πλεονεξίας in M, πονηρίας in Matth. m (ex l. p. Luc. 11, 39) probabilius vocabulo ἀκρασίας, quod alibi in n. T. semel tantum 1 Cor. 7, 5 legitur, et ab auctore Etym. M. explicatur, quam voci tritissimæ ἀδικίας substituebantur.

v. 26. Verba καὶ τῆς παροψίδος, quæ a D 1. 209 Ev. 21 Clemente alex. Irenæo absunt, eo minus dubito, quin e v. 25 vulgo assuta sint, quod αὐτοῦ loco αὐτῶν non solum in D 1, sed etiam in B* et viginti duobus aliis cdd. exstet. Hi vero omnes αὐτοῦ legentes primitus ista verba abfuisse arguunt. Eandem rationem jam Millius et Griesb. in Comm. cr. p. 16 iniisse video. Fritzschius vero in Matth. p. 684, nescio qui, servatis verbis καὶ τῆς παροψ., tamen αὐτοῦ scribere, in eoque pronomine ad τὸ ποτήριον tantum pertinente elegantiam quandam odorari potuerit! Imo arguti vel negligentis esset, de interna parte poculi et patinæ, de externa autem solius poculi disserere.

C. XXIV.

v. 1. ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ἐπορεύετο, ita emendandum e *Syro·hier.* et fere omnibus intt. cdd. gr. DL 1. 13 33. 69. 106. 124. 157 aliisque. Cum doctior est scriptura, qua πορεύεσθαι ut alibi (c. 28, 11 Luc. 10, 38) usurpatur, quando in itinere aliquid actum est; quam absolutam potestatem ambulandi qui male perciperent, verba transposuisse videntur. Tum vulgari ordine minus distinctam vim haberent ἐξελθὼν et ἐπορεύετο, et Matthæo potius unum verbum satisfecisse arbitror. Nam quod Fritzsch. p. 696 verba ἀπὸ τοῦ ἱερ., ordine vulgato servato, ad ἐξελθὼν nomine hyperbati construit, vereor, ut similia exempla in n. T. in promtu habeat. Cæterum scito, constructionem ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τόπου Matthæo familiarem esse: c. 20, 29. 28, 8. Nostram emendationem jam Bezæ et Bengelio placuisse, Schulzioque probari nunc video.

v. 36. οὐδὲ ὁ υἱός post οὐρανῶν probabilius dogmaticis rationibus adducti censores vulgo delerunt, quam e l. p. Marc. 13, 32 addiderunt. Exstat in *Syro hier.* Aeth. Arm. Vlg. ms. It. cdd. gr. BD 13 124 aliisque duobus Theophyl. Hilar. August. Ambrosio de fide V, 8 diserte. In quibus cdd. Ambrosius ea verba inesse negavit, iidem æque in Marco eadem omittebant, quo suspectius eorum testimonium redditur. Si rem ipsam spectas, hoc dictum Chr. tam singulare est, ut dubitem, Evangelistas ipsos ejusmodi verba aut addere aut omittere ausos esse. Imo fideliter uterque tradidisse existimandus est. Talis autem vereoundia non pariter in censoribus inesse consuevit. Ii contra ob studium supremæ dignitatis Salvatori vindicandæ in pluribus locis declaratum correctiones intulerunt. E. g. Luc. 2, 43, cum de parentibus Jesu ageretur, ejusdem cl. or. cdd. οἱ γονεῖς αὐτοῦ in Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ scrupulosius mutaverunt.

v. 42. BD 1 (me ipso teste) 13. 33. 69. 124 cum aliis cdd. gr., *Syrus hier.* cum al. intt. et Irenæus pro ὥρᾳ, quod e v. 44 arreptum videtur, ἡμέρᾳ exhibent, quod placet. Sic melius variant dicta v. 42 et 44, ejusdemque rei repetitio vitatur.

v. 44. Iidem BD cum duobus aliis cdd. It. et Vlg. ὥρᾳ post δοκεῖτε recte ponunt. Transponendi occasionem dedit Luc. 12, 40, unde æque nonnulli φυλακῇ v. 43 in ὥρᾳ mutabant.

v. 46. οὕτω ποιοῦντα e cl. occ., quacum facit Irenæus, reponatur, probante Schulzio. Inversus ordo e l. p. Luc. 12, 43. Iidem fere cdd. cum Origene v. 48 bene μου ὁ κύριος habent. Nam ὁ κύρ. μου e Luc. 12, 45, unde nonnulli æque ἔρχεσθαι desumserunt.

C. XXV.

v. 2. μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι, ita e cl. occ. et plurimis intt., in quibus est *Syrus hier.*, emendari oportet, ponderata testium dignitate. Facile fieri potuit, ut censores priorem locum prudentibus virginibus tribuendum esse arbitrarentur. Articulus αἱ, quem Bengel., Griesb. et Matthæius post καί e cl. or. adjunxerunt, e contagio præcedentis voculæ oriebatur. In ejusmodi rebus antiquitas cdd., qui αἱ ignorant, maxime est spectanda.

v. 3. Parum recte vulgo notata est lectio cd. 1, qui ita habet: λαβοῦσαι δὲ αἱ μωραὶ τάς.

v. 6. ἔρχεται tanquam scholion expunge, auctoritate cl. occ. Male urget interjectionem Fritzschius, qui p. 733 ἰδοὺ ὁ νυμφίος *sponsum adesse præsentem*, non *appropinquare* interpretatur, quo fortius nostræ simpliciori scripturæ obloquatur. Sed ἰδού latius patet, ut fere nos dicimus: er ist da!

v. 9. μήποτε οὐκ, quod cl. occ. in μήπ. οὐ μή mutavit, hoc sensu recte dicitur: cf. Act. 5, 39 Rom. 11, 21.

v. 16. Εὐθέως δὲ πορευθείς, ita recte *Syrus hier.* cum cdd. It. et cdd. gr. 1 (qui hactenus oscitanter excussus, ac si δέ omitteret, perspicue illam scri-

pturam

pturam habet) 118. 124 Ev. 26 Matth. m habent; præterea cd. B et Arm. εὐθέως ad sequentem orationem referunt, nisi quod B δέ omittere, et Arm. εὐθέως post πορευθ. δέ ponere videtur. Desinit enim participium πορευθείς otiosum esse, si εὐθέως eo pertinet, ab ἀπεδήμησεν divulsum, cui non opus est. Facillime præcedentibus adhærebat εὐθέως, adeoque δέ vulgo transponebatur, et in transponendo quoque omittebatur.*) Eadem causa discrepantiæ lectionum deprehenditur c. 26, 71, ubi adverbio ἐκεῖ ad sequentia tracto, τοῖς in cl. or. in αὐτοῖς mutabatur. — Exeunte commate τάλαντα, quod est scholion e v. 20 invectum, expungatur auctoritate ejusdem *Syri hier.* pæne omnium intt. et f. afr. cdd. — In cd. 1 pro ἐν ego reperi ἐπ', sicut est in cd. 269 ap. Scholz.

C. XXVI.

v. 9. Eadem cl. occ., quæ hic τὸ μύρον omittit, idem in l. p. Marc. 14, 5 adjicit, comprobantibus Millio, Bengel., Griesb. in Comm. cr. P. II p. 172, Schulzio et Scholzio. Quum vero in Marco ejus generis cdd. inter se ipsi dissideant, cd. D aliique τὸ μύρον ante τοῦτο, et f. afr. ac intt. latini post τοῦτο ponant, veri simile est, ex interstitio linearum tantum irrepsisse τὸ μύρον. Verum id quod Marco dabatur, Matthæo compensandi gratia demebatur. Intacta itaque utrobique vulgaris scriptura remaneat. Melius etiam in Marc. propterea abest, quod paullo ante τοῦ μύρου meminerat. — Cæterum notare liceat mendum ed. Scholzianæ, quæ codicem 1 a prima manu nomine μύρον carere docet, quod tamen prorsus desideratur. Ab eodem abesse articulum ante πτωχοῖς vidi.

v. 15. Interpunctio emendanda, ita ut nota interrogandi post δοῦναι apponatur, post αὐτόν deleatur.

---

*) Gaudeo emendatam illam scripturam jam Fritzsc' probatam esse.

v. 16. αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς, observatu dignissima est lectio *Syri hier.* cdd. It. Eusebii Arm. Copt. cdd. gr. DK 69; quoniam locus par. Marc. 14, 11 facere potuit, ut αὐτοῖς vulgo omitteretur. Equidem addi juberem, ni addendi occasionem item præbuisset Luc. 22, 6.

v. 17. Minus accurate h. l. excerpebatur cd. 1, qui οἱ μαθ. λέγοντες τῷ Ἰησοῦ habet.

v. 42. ἀπ' ἐμοῦ e v. 39 invectum deleatur secundum cl. occ. Ob eundem v. 39 τὸ ποτήριον τοῦτο in D transponebatur, et ob transpositionem τὸ ποτήριον in f. afr. plane omittebatur. Quamquam etiam facile patior, contrariam rationem Griesbachii (in Comm. cr. p. 24) iniri, ut τὸ ποτήριον e v. 39 irrepserit et diversis locis positum fuerit. Sic non minus versiculus 39 peccandi ansam præbuit.

v. 55. Neque πρὸς ὑμᾶς nec ἐν τῷ ἱερῷ fixam sedem habent in cl. occ. Illud in cd. A post ἐκαθεζόμην rejicitur, in BL 33. 102 Copt. Sahid. Cyr. al. omittitur, hoc in CDK 157. 209 al. ante διδάσκων transponitur. Quare veri simile fit, loco gemino Marc. 14, 49 ita abusos esse librarios, ut et πρὸς ὑμᾶς perperam Marco adjicerent, et ordinem Marci ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκ. introducerent. Qua in inversione non mirum est, alterum vocabulum διδάσκ. in Matth. prorsus intercidisse in cdd. 1. 209 Cyr. al. Cæterum cd. 1, quem ego inspexi, habet πρ. ὑμ. ἐν τῷ ἱερῷ ἐκαθεζ. Eundem ordinem tenent B 33 (nisi quod πρ. ὑμᾶς omittunt) 157. Nam postquam ἐν τῷ ἱερῷ transponendi causa supra lineas scriptum erat, etiam illa transpositio facilis fuit.

v. 60. Καὶ οὐχ εὗρον, καὶ πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων. Ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο εἶπον. Ita castigandus est locus e *Syro hier.* Peschito Ar. Pers. Sahid., qui ab omni parte commendabilem scripturam, gravissimis sociis ex parte confirmatam, exhibent. Sic enim cum explicatur universa lectionis

discrepantia, tum interna ratio suadet. Nam conjunctio καὶ ante πολλῶν rarioris potestatis ad duplicem errorem induxit, cum aut omitteretur καὶ in f. afr. (quæ in cetera scriptura Syrum hier. fideliter comitatur), aut adderentur in cl. or. verba οὐχ εὗρον ante Ὕστερον. Quamquam suspicor, archetypum cl. or. noluisse iterari οὐχ εὗρον, sed sublata ea ante καὶ πολλῶν transposuisse ante Ὕστερον, eaque postea tandem utroque loco exhibita esse. Ad suspicandum adducit me cd. D, qui germanam scripturam Syri copulat cum altera, quæ καὶ οὐχ εὗρον transponit. Scilicet in margine sui exemplaris librarius cd. D invenerat: primum καὶ οὐχ εὗρον, τὸ ἑξῆς (τὸ ἑξῆς, utut repugnaret Fritzschius p. 788, Griesbachius recte interpretatus est *sequentia*;*) subauditis verbis καὶ πολλῶν προσελθ. ψευδομ., quæ est ipsa nostra lectio emendata); deinde καὶ πολλοὶ προσῆλθον ψευδομάρτυρες, καὶ οὐχ εὗρον, τὸ ἑξῆς (i. e. sequentia, nempe ὕστερον δέ): quam utramque lectionem iisdem plane verbis fidelius quam scitius in contextum transtulit. Hinc cl. or. οὐχ εὗρον dupliciter exscripsit; quo nihil ineptius est, etsi libri impressi vulgares sic habeant. Griesb. fam. afr. secutus est, nisi quod inveteratum ordinem verborum πολλῶν ψευδομ. προσελθ. retineret. Ex nostra emendatione eleganter καί loco καίπερ positum est, cujus usus exempla (in quibus itidem veteres cdd. quandoque variant) Schleusnerus in Lex. I. p. 1148 congessit. In Syro hier. (de ceteris intt. minus liquet) et f. afr. πολλῶν a nomine ψευδομαρτύρων concinnius separatur, ut eo arctius καί cum πολλῶν cohæreat. Vulgaris transpositio ψευδομαρτ. προσελθόντων effecit, ut in nonnullis libris ob signa correctionis comma καὶ πολλῶν προσ-

---

*) Ita ferme Origenes c. Cels. I, 40: τὸ ἑξῆς τῇ γενέσει Ἰησοῦ ἀναγεγραμμένον, i. e. quod *post* nativitatem J *deinceps* relatum est.

ελθ. ψευδομαρτύρων omnino omitteretur, Schulzio annuente. Fieri æque potuit, ut, si quis vulgare exemplum, ubi ista verba inter duplex ὑχ. εὗρον interjacebant media, festinanter describeret, ea ob hanc causam præteriret; quomodo Griesb. in Comm. cr. p. 25 sibi persuasit. — Scholion ψευδομάρτυρες, quod post δύο vulgo adjicitur, ab omnibus fere intt. et f. afr. cdd. abest.

v. 70. αὐτῶν, quod Griesb., Matthæius et Scholzius ante πάντων e cl. or. susceperunt, correctio fuerat ejus, cui πάντων nimium dicere videretur. Sane αὐτῶν in locum πάντων substituebatur in aliis, in aliis utrumque conjungebatur. — Cod. 1 v. 75 agnoscit τοῦ ante Ἰησοῦ.

C. XXVII.

v. 9. Cum vulgo διὰ Ἱερεμίου, in cd. gr. 22 Syr. p. in marg. et uno e cdd. arabicis διὰ Ζαχαρίου (cujus sane est vaticinium, c. 11, 13), in uno e cdd. Itali Redigeriano διὰ Ἡσαΐου legatur; prope fidem accedit, nomen prophetæ a Matth. ipso silentio prætermissum a posteriore demum lectore adjectum fuisse. Ea vero conjectura gravibus testibus (cdd. 33. 157, quos copia bonarum lectionum excellere supra docui, Syr. Pers. cdd. It. translatione neograeca cdd. apud Augustinum) firmatur, quibus ego, præeunte Bengelio, assentiri malo, quam Griesbachio, qui Evangelistam memoria lapsum esse supposuit in Comm. cr. II p. 34. At quamobrem Jeremias, apud quem istud effatum non reperitur, temere a librariis inducebatur? Audio et respondebo, si quis mihi dixerit, cur codex Redigerianus Jesaiam intulerit. Aliunde constat, librarios ea ineptia fuisse, ut ad falsa nomina prophetarum fortuito confugerent. Ita c. 21, 4, ubi Matth. nullum prophetam nominavit, intt. Coptus et Aeth. διὰ Ἡσαΐου et cd. gr. Mosq. z**, cd. 42 et cdd. It. διὰ Ζαχαρίου habent. Eadem sedulitas imperita, qua nomen prophetæ inculcabatur,

Marcum 1, 2 universe prophetas excitantem interpolavit, ubi videas notam nostram.

v. 16 et 17. Ante Βαραββᾶν adde, Fritzschio probante, Ἰησοῦν e *Syro hier*. Arm. cdd. gr. 1*. 118. 209* 299** cdd. apud Origenis interpretem III, 918 c et ex vetustis exemplaribus excitatis in scholio modo Anastasio episcopo antiocheno modo Chrysostomo adscripto. Minus enim intelligitur, cur a librariis additum, quam cur ejectum sit, scilicet ne Jesu nomen contingeret cuiquam improborum, ut Origenes Homil. XXXV in Matthæum monuit. Sane apud Thalmudicos cognomen Bar Abba nomina (v. c. Samuel, Nathan) præfixa habere solet, ut ne quis miretur, de Jesu Barabba audire: v. Wetsten. animadversionem ad h. l. — In cd. 1* v. 17 ego Ἰησοῦν τὸν Βαραββᾶν reperi.

v. 33. ὅ ἐστι κρανίου τόπος, ita castigandus locus ope f. lat., annuente Schulzio. Griesb., Matthæi et Scholz. contra grammaticæ leges ὅ ἐστι (seu ὅ ἐστι) λεγόμενος κρανίου τόπος ediderunt. Potius ferri posset lectio vulgata: ὅς ἐστι λεγόμενος, quamquam participium λεγόμενος, quo antea nomen Golgothæ inducebatur, idem in interpretando nomine post repeti vix potuit. Nihil melius quam ὅ ἐστι per se modum interpretandi exprimit, ut Marc. 15, 42. Adjectio triplex originem corruptelæ indicat e locis parallelis profectæ, cum alii λεγόμενος seu λεγόμενον ex Joh. 19, 17, alii μεθερμηνευόμενος seu μεθερμηνευόμενον e Marc. 15, 22, alius καλούμενος e Luc. 23, 33 addiderint. Quod fam. afr. λεγόμενος post τόπος ponit, falsitatem participii confirmat.

v. 35. βαλόντες e cl. occ. recipe. Vulgare βάλλοντες neque sensui respondet, et e l. p. Marc. 15, 23 invectum est, ubi compensandi gratia nonnulli libri falso βαλόντες e Matth. exhibent.

v. 42. Vulgarem scripturam αὐτῷ Griesb. et Scholzius auctoritate cl. or. adducti in ἐπ' αὐτῷ mutave-

runt. In fam. afr. exstat ἐπ' αὐτόν, quod Fritzschio placuit; in tribus cdd. εἰς αὐτόν, in fam. lat. et parte cl. or. αὐτῷ simpliciter. Dicitur πιστεύειν ἐπὶ τὸν κύριον e. g. Act. 9, 42, εἰς αὐτόν e. g. Joh. 7, 5, αὐτῷ e. g. Matth. 21, 25. 32 Act. 5, 14, et ἐπί cum dativo Luc. 24, 25. Sed nostro loco ἐπ' αὐτῷ a conjunctione scripturæ primigeniæ αὐτῷ et correctionis alex. ἐπ' αὐτόν proficisci videtur.

v. 53. Notandum, verba μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ a *Syro hier.* abesse, eaque fateor scholion e comparato Matth. cum Paulo 1 Cor. 15, 20 Col. 1, 18 fictum redolere, cum pronomen αὐτοῦ parum apte illatum sit, atque dictum, sanctorum corpora in puncto mortis Jesu vitæ reddita, post ejus resurrectionem demum sive sepulcra reliquisse, sive Hierosolyma ingressa esse, ancipitem quandam difficultatem habeat. Præterea omissio verborum ἐκ τῶν μνημείων in Syr. Perss. prodere videtur, a proxime sequentibus in spatio interlineari tantum appositis illa priora expulsa fuisse. Non tamen ejusmodi est suspicio, ut statim deleantur, ni alia documenta accesserint. In eandem suspicionem Fritzschium p. 821 incidisse nunc video.

v. 58. τὸ σῶμα in fine commatis ut scholion e textu proscribatur, præeunte Fritzschio, auctoritate *Syri hier.* cum f. afr. consentientis.

C. XXVIII.

v. 9. Languidum scholion ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, quo rapida narratio interrumpitur, deleatur secundum cl. occ. et fere omnes intt., annuentibus Millio, Bengelio, Schulzio. Vaterus post Gersdorfium ita ad h. l. notat: „nec solet ἐπορεύοντο in Matth. jungi infinitivo, (sed tamen v. 8 ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι) nec ὡς eodem ac ὅτε significatu usurpari, nec καὶ ἰδοὺ sic sequi." In Luca quidem Act. 1, 10 ὡς illam vim habet, sequente καὶ ἰδού. Sin cui Fritzschius p. 831 persuadebit, istis verbis opus

esse, quibus definiatur, quo aut tempore aut loco Jesus apparuerit; id satis superque e v. 8 collato cum v. 10 et e particulis καὶ ἰδοὺ patet.

Ad MARCI

Caput I.

v. 2. Ambigitur, utrum Evangelista ipse duo loca unum e Malachia alterum ex Jesaia prolaturus, Matthæum 3, 3 temere secutus ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ scripserit (ut est in cl. occ.), et a censoribus oriental. ita emendatus sit: ἐν τοῖς προφήταις, an librarii occid. e l. p. Matth. istam correctionem invexerint. Priorem rationem Griesb., Vaterus et Scholzius probaverunt. Sed scire velim, num Marco librariisne servile ingenium in imitando Matthæo adscribi oporteat. Cur librarii sacrum scriptorem emendasse, non adulterasse putantur? Proinde ego Marci manum in lectione ἐν τοῖς προφήταις agnosco, quæ in cdd. cl. or. et intt. non modo Slavo sed etiam Aeth. et Arabe afr. f. addictis exstat. — Extremo commate in cd. 1 reperi verba ἔμπροσθέν σου.

v. 10. ἐκ pro ἀπό repone secundum cl. occ. et int. Goth. Cl. or. ἀπό et mox ὡσεί pro ὡς e l. p. Matth. 3, 16 desumsit. Eadem v. 11 ideo suspectior est, ᾧ item ex Matth. 3, 17 hausisse, quam cl. occ. σοί e Luc. 3, 22. Quare lego: ἐν σοὶ εὐδόκησα, annuente Schulzio.

v. 16. Vulgares libri impressi male e l. p. Matth. 4, 18 περιπατῶν δέ et mox αὐτοῦ βάλλοντας exhibent. Emendandum καὶ παράγων, et mox τοῦ Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας. Cl. or. more suo conjunxit utramque lectionem ita: αὐτοῦ τοῦ Σ., quod Scholzius studio talium documentorum deceptus recepit. Itidem v. 19

ἐκεῖθεν, quod cl. or. e Matth. 4, 21 invexit, et cd. 33 post ὀλίγον transponit, tollendum secundum cl. occ.

v. 27. τί ἐστι τοῦτο; διδαχὴ καινὴ κατ' ἐξουσίαν, καὶ τοῖς πνεύμασι, ita recte fam. afr., ad quam accedit cd. 33 auctore Scholzio; neque satis intelligitur, quare exorta sit hæc lectio, si vel vulgaris vel quæ Griesbachio placuit omissis τί ἐστι τοῦτο vera esset: at ex illa origo harum bene perspicitur. Nam studium e Luca refingendi loci jam cognoscitur in præcedente participio λέγοντας in A C aliis ad instar Lucæ 4, 36 in λέγοντες corrupto. Sic ex eodem Luca voculis τίς et αὕτη et ὅτι infertis, corruptela, quæ vulgo habetur, emersit. Jam propterea sive καινή sive αὕτη suspectum est, quod tum illud tum hoc a veteribus nonnullis libris abest, et modo transponuntur. Cum sententiæ elegantiam quæris, præstat emendata illa scriptura. Nam ita ad utramque rem concinne respicitur, et ad doctrinam potentem v. 22 et ad miraculum perpetratum. Verba κατ' ἐξουσίαν melius ad διδαχήν pertinent, cum posterior propositio τοῖς πνεύμασι ἐπιτάσσει adjecto ὑπακούουσιν αὐτῷ satis ornata et amplificata sit. Illata conjunctione ὅτι, objurgatio spirituum impurorum importune a doctrina penderet. In re simillima c. 6, 2 ὅτι vulgo adjectum a Griesb. deletum est.

v. 39. Emendatio εἰς τὰς συναγωγάς, quam Griesb. et Knappius ex cl. occ. adoptaverunt, et Scholz. nuper repudiavit, loco par. Luc. 4, 44, ubi nonnulli hinc itidem εἰς τὰς συναγ. traxerunt, firmatur.

C. II.

v. 1. εἰσῆλθε πάλιν, firmior hæc lectio est externis documentis utriusque classis, a Scholzio recepta. Schulzius opportune usum Marci comparavit, πάλιν verbis postponendi, v. 13. 3, 1. 20 alibi. Ordo confusus, quoniam cd. s et Evangeliaria πάλιν omnino prætermiserant.

v. 9

v. 9 et 11. Veteres libri inter ἔγειραι et ἔγειρε variare solent; neque magis sibi constant Griesb. et Vateri edd., hic et c. 3, 3. 5, 41 Luc. 5, 23 Joh. 5, 8 Ephes. 5, 14 ἔγειρε corrigentes, et Matth. 9, 5 Marc. 10, 49 Luc. 6, 8 Act. 3, 6 ἔγειραι relinquentes; nisi quod in Luc. 6, 8 Griesb. ed. Lipsiensis et Vateri ἔγειρε exhibent. Sed in ejusmodi rebus variatio e similitudine sonorum αι et ε profecta esse, et judicium constans a re grammatica repetendum videtur. Igitur quum verbum tritissimum ἐγείρειν nusquam significatione reciproca sive neutra, semper activa occurrat, in imperativo forma medii ἔγειραι (surge) ubique tenenda est, et ἔγειρε alienum sensum *suscita* haberet.

v. 10. ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι, ut Griesb. et Scholz. habent, e l. p. Matth. 9, 6 Luc. 5, 24 invectum esse magna suspicio est. Ordinem in cl. occ. quam Gr. secutus est, turbatum esse, indicant cum Augustinus, qui verba ἐπὶ τῆς γῆς ignorat, tum cdd. B 142 157, qui ea post ἁμαρτίας ponunt. Retineatur ergo scriptura vulgaris, quam cum cl. or. tum cd. 1 tuetur.

v. 16. καὶ ἁμαρτωλῶν priore vice absit, auctoritate *Syri hier.* et trium cdd. gr., in quibus est 69, e proximo surreptum. Tanquam extrinsecus illatum arguitur præterea transpositione ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν in BD et cdd. It. obvia, unde et proxime sequentia ab iisdem eodem ordine exhibentur.

v. 21. αἴρει τὸ πλήρωμα τὸ καινὸν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ, ita recte f. lat. et Peschito. Marcus sic egregie vestigia loci Matth. 9, 16, quem sequitur, premit, neque tamen ad verbum exscribit. Vulgo legitur: αἴρει τὸ πλ. αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, in aliis: τὸ πλήρ. ἀπ' αὐτοῦ τὸ καιν. τοῦ παλ., (et sic reperio in ed. 1, qui h. l. falso excerpebatur,) in aliis: ἀπ' αὐτοῦ τὸ πλήρ. τὸ καιν. τοῦ παλ. Discrepantia lectionis orta et intruso e Matth. αὐτοῦ et omissa præpositione ἀπό, quæ postea alieno loco ante αὐτοῦ introducebatur.

C. III.

v. 4. ἀποκτεῖναι et l. p. Luc. 6, 9 ἀπολέσαι vulgo editur, Griesb. utrobique ἀποκτεῖναι scripsit, ejusque nuperus editor, Schulzius, in illius locum verbum ἀπολέσαι substituere mavult. Sed cum utrinque varient cdd. manu scripti, modo illud modo hoc verbum suppeditantes, discrepantia non dubito quin a collatione utriusque loci profecta sit; quemadmodum nonnulli cdd. in Luca v. 9 item e Marco οἱ δὲ ἐσιώπων et v. 10 μετ' ὀργῆς addiderunt, et pro αὐτῷ - τῷ ἀνθρώπῳ, pro ἐποίησε - ἐξέτεινε scripserunt. Igitur censoris erit, varie legere, ut Marco ἀποκτεῖναι, concordante f. lat. cum cl. or. (de intt. minus liquere potest in ejusmodi dictione), Lucæ ἀπολέσαι relinquatur auctoritate cl. occ.

v. 7. Transpositionem, quæ Griesb. cl. occ. freto placuit, non magis admitti velim, quam quod eadem c. 4, 32 μείζων πάντων τῶν λαχάνων transponit; cum istius cl. librarii in talibus rebus minus religiose descripserint. Ea v. 31 verba οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ad instar Matth. 12, 46 et Luc. 8, 19 tali ordine exhibuit, ut modo haud secus ac in locis par. ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ (1. 118), modo Marci verbis simpliciter inversis tanquam secundum numeros superscriptos ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί (115), modo utraque correctione in unum conflata ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδ. αὐτοῦ (BCDL, comprobante Griesb.) scriberent. Eadem cl. v. 32 περὶ αὐτὸν ὄχλος, v. 34 τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν seu τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ, Matth. 12, 28 ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγώ (adoptante Griesb.), Luc. 7, 10 εἰς τὸν οἶκον οἱ πεμφθέντες, 7, 38 ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ (quod Griesb. et Vater. male receperunt) κλαίουσα, τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχ. τ. πόδ. αὐτοῦ transposuit.

v. 27. Complures quidem cdd. eam, quæ Griesb. et Scholzio probata est, lectionem οὐδεὶς δύναται tuentur; sed οὐ δύναται οὐδείς, ut vulgo legitur, est modus construendi usitatus, atque interdum a librariis

corruptus: v. c. 5, 37. 6, 5. 14, 60. 15, 4 Matth. 27, 14 Luc. 4, 2. 8, 43. 51. 23, 53. 1 Cor. 9, 15: οὐ κέχρημαι οὐδενί, ubi cl. or. οὐδενὶ ἐχρησάμην similiter correxit.

C. IV.

v. 8. ἄλλα, quod vulgo secundum v. 5 in ἄλλο mutatum est; facillima variatione lege, cum auctoritate fretus f. afr., tum ut sententia sibi constet. Nam ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, quæ ad καρπὸν parum apte referri solent, ad ἄλλα mihi pertinere videntur. Non enim fructus, sed seges frugifera ascendit et crescit. Sic Marcus in archetypo suo reperisse putandus est, quoniam Lucas 8, 8 alio verbo eandem rem significavit: καὶ φυὲν ἐποίησε καρπόν. Si placet, cf. v. 28 sq., ubi Marc. a fructu herbam crescentis et spicam ascendentis frumenti probe distinguit; neque aliter fecit v. 32 et Matth. 13, 26. Cæterum ut error vitetur, nostro loco post καρπὸν commate interpungere licet.

v. 15. οἷς pro ὅπου cd. D, Peschito et aliqui cdd. It. optime habent. Namque pronomini οὗτοι pariter v. 16 et 20 relativum οἱ seu v. 18 participium οἱ ἀκούοντες respondet. Nisi ὅπου scholion esset, ob proximum nomen ὁδὸν excogitatum, Evangelistæ deinceps scribendum fuisse duco: οἵτινες ἀκούουσι, καὶ εὐθέως nosti cetera.

v. 18. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, ita Griesb. secutus cl. or. (quacum faciunt mixti generis documenta KM 33. 69. 106 131. 157 Syr. post.) recte ediderat, sed in Corrigendis ad calcem vol. II. p. 39 auctoritate cl. occ. (BDL) motus legi maluit: καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ εἰς τ. ἀ. σπειρόμενοι· οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λ. ἀ. Idem in Comm. cr. p. 91 sqq. classem orient. accusavit, secundum v. 15. 16 ἄλλοι εἰσὶν in οὗτοί εἰσιν mutasse ideoque posterius οὗτοί εἰσιν præteriisse. Verum cum cdd. BCL v. 20 subsequens οὗτοί εἰσιν in ἐκεῖνοί εἰσιν immutaverint, iidem v. 18 in suspicionem incidunt, elegantiæ gratia

instituto suo ὅλοι in ἄλλοι depravasse, ne toties eadem verba repeterentur. Salvator autem non adeo oratorem egit, ut in iisdem rebus alia verba quæritaverit. Coptus, f. afr. addictus, cum hac quidem καὶ ἄλλοι εἰσίν legit, sed nondum posterius ὅλοι εἰσιν agnovit; adeoque medius inter cl. occ. et or. viam indicat, qua scriptura orientalis pedetentim corrupta sit: primo scilicet nonnisi ἄλλοι correctum, et post denique ὅλοι εἰσιν ante οἱ τὸν λόγον introductum fuisse. Deinde alii utramque lectionem conjuncturi, restituerunt e cl. or. καὶ ὅλοι εἰσιν et reliquerunt e cl. occ. postea ὅλοι εἰσιν, sicut vulgo editur. Qua re cum nihil ineptius esse possit, alii denique (1 13. 118. 124) priore loco ὅλοι (seu ἄλλοι) εἰσιν omiserunt, posteriore posuerunt. — Post λόγον addit cd. 1 μου, qua observatione locupletanda est varia lectio n. T.

v. 24. Verba καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν, (Scholz. mendose ἀκούουσι edidit,) quæ in duobus cdd. gr. D G et ex intt. tantum in Copto Vlg. ms et cdd. It. interciderunt, Griesb. immerito tam suspecta visa sunt, ut ea præteriret, quorum omissio multo facilius adjectione duobus modis explicatur. Namque aut oculi scribarum a μετρηθήσεται ὑμῖν trans verba καὶ προστεθ. ὑμῖν salierunt, ut re vera unus e cdd. ejusdem generis 114 habet, nonnisi καὶ προστεθ. ὑμῖν omittens, et post censor latinus præterea τοῖς ἀκούουσιν tanquam absurda abjecit. Aut scholion προστεθήσεται, quod ipse D verbo δοθήσεται v. 25 substituit, super linea repertum librariis specie transpositionis fraudi fuit, ut antea καὶ προστεθήσ. ὑμ. τοῖς ἀκούουσιν gradatim expungerent. Contra Griesb. in Comm. cr. p. 93 sq. ex hoc ipso scholio codicis D alteroque post μετρηθήσεται ὑμῖν subjuncto τοῖς ἀκούουσιν censuit additamentum καὶ προστεθ. ὑμ. τ. ἀκ. conflatum esse. Verum et argutius appositum esset a scholiasta τοῖς ἀκούουσιν insolenti more, quo sententia

non illustraretur, sed intricata et obscurior redderetur; neque bina illa scholia tam facile in unum coaluisse arbitror. Integra lectione origo varietatis melius sane perspicitur. Neque demiror, expleta e cl. or. lacuna, in f. afr. tantum καὶ προςτεθ. ὑμῖν, non æque τοῖς ἀκούουσιν redintegrata, in Armeno autem hæc omnia post ἀκούετε rejecta esse. Non magis vero rationes externæ, quam res ipsa et scriptionis tenor comma, de quo agitur, tuentur. Hoc enim demto, hiaret oratio, et versiculi 24 et 25 suo vinculo carerent. Nimirum verba βλέπετε, τί ἀκούετε et sequentia ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ, interjectis προςτεθήσ. τοῖς ἀκούουσιν appropinquantur et definiuntur, atque ista ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν per se minus necessaria tantum similitudinis gratia præposita sunt. Nam verba ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε et ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ non ita sibi respondent, ut conjunctione γὰρ jungi possint, quasi τὸ μετρεῖν esset idem quod ἔχειν. Sed verba τοῖς ἀκούουσιν et ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ sibi respondent, et verbum ἀκούειν restringit et definit illud generale μετρεῖν, ut h. l. proprie sit mente metiri, scilicet audire et percipere.

v. 33. αὐτοῖς, quod a D et pluribus cdd. It. abest, mihi suspectum est, cum quod e proximo commate 34 facile invehebatur, tum quod inde causa explicatur, quapropter in Peschito et aliquot libris Itali infra scripta verba τὸν λόγον a textu proscribebantur.

v. 40. Griesb. in Comm. cr. P. II p. 95 id quidem recte vidit, similes ductus vocum OYTΩ et OYΠΩ effecisse, ut cl. or. et occ. discreparent, quarum prior οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε, altera simpliciter οὔπω ἔχετε exhibet. Griesb. ex οὔπω natum esse οὕτω et sententiæ causa πῶς οὐκ adjectum existimavit. Idem tamen parum sibi constans οὕτω nullo signo reprobationis notavit, quamquam οὔπω pro πῶς οὐκ aperte præferret. Nullus autem reperitur codex, qui lectionem οὕτω; οὔπω firmet. Namque cdd. 1. 13. 69. 131. 209, qui lectiones

or. et occ. conjunxere, ὅτι tanquam extrinsecus susceptum ante δειλοί collocant, et postea οὔπω habent. Alteriutri classi documentorum fideliter obediendum erit. Sed duo argumenta me impediunt, quo minus cl. occ. sequar. Primum si ponamus ὅτι in οὔπω depravatum fuisse, subsequens πῶς οὐκ ineptum deleretur necesse fuit; contra non æque necesse fuit inseri πῶς οὐκ, si οὔπω in ὅτι mutatum fuisset; quippe planam sententiam præbuissent verba: ὅτι ἔχετε πίστιν; Deinde in consimili dicto c. 8, 21 eorundem cdd. occ. quidam (L 1 al.) πῶς οὐ in οὔπω corruperunt, adeoque n. l. suspectioris fidei sunt.

C. V.

v. 7. Pro εἶπε, quod a loco par. Luc. 8, 28 profectum est, scribe λέγει secundum fam. afr., (quacum facit me teste cd. 1) probante Griesb. „Marcus amat præsentia:“ verba sunt Schulzii.

v. 9. Alia genera codicum in aliam partem discedunt. Fam. lat. legit καὶ ἀπεκρίθη· λεγεών, cl. or. καὶ ἀπεκρίθη λέγων· λεγεών, ut vulgares libri impressi habent, fam. afr. καὶ λέγει αὐτῷ· λεγεών, quod Griesb., Knappius, Vaterus et Scholzius receperunt. Non concursus verbi λέγειν et nominis λεγεών, ut Griesb. in Comm. cr. II p. 95 sq. sibi persuasit, sed insolentia vocis λεγεών a librariis pro λέγων habiti et descripti illam varietatem peperisse mihi non minus videtur, quam c. 4, 40 similem causam varietatum in adverbio ὅτι cum οὔπω permutato deprehendimus. Id vero dubitari potest, utrum prima scriptura sit germana, altera media, nomine λεγεών bis lecto et in λέγων λεγεών mutato, tertia vero et numero et dignitate ultima atque ad vitandam insuavem iterationem conficta, an contrario ordine tertia sit primo loco ponenda, unde in archetypo cl. or. καὶ λέγει αὐτῷ λέγων· λεγεών per errorem pennæ, deinde per correctionem in cl. or. καὶ ἀπεκρίθη λέγων· λεγεών, et in f. lat. denique καὶ ἀπεκρίθη. λεγεών

scriptum sit. Qua utraque via corruptelæ ponderata, prior unice vera esse videtur. Nam alioquin cantabrigiensis D interpolationem a cl. or. derivaret, quod facere minus solet. Tum consensus quidam fam. lat. cum el. or. in lectione ἀπεκρίθη haud parvi æstimandus est. Porro suspicio elegantiæ gratia corrigendi potissimum f. afr. premit. Deinde ut a lectione afr. lectio or. commode derivetur, mediam quandam nusquam obviam καὶ λέγει αὐτῷ λέγων· λεγεών fingi necesse est, eamque vix probabilem. Tandem censores or. illud ad nauseam repetitum λεγ amoturi, vereor, ut λέγων· λεγεών reliquerint. Quibus rationibus adductus, καὶ ἀπεκρίθη· λεγεών germanam esse lectionem judico.

v. 11. μεγάλη et v. 12 οἱ δαίμονες Griesb. obelis notantur. Illud, inquit in Comm. cr. II p. 99, facile confingi potuit vel e commatis 13 clausula, vel e Matth. et Luc. χοῖροι πολλοί seu ἱκανοί. Sed servilius librarii loca par. imitari ac exprimere consueverunt, idque hic fecisse deprehenduntur, cum cdd. 36. 435 ap. Scholz. et Persæ editionum una e Matth. 8, 30 ἀγέλη χοίρων πολλῶν legerint, quo scholio, ut sæpe evenit, supra lineas posito, una infra scriptum μεγάλη intercidit in aliis edd. Persæ, in Copto, D L al. — Eadem causa exstitit omittendorum in f. afr. verborum οἱ δαίμονες v. 12, quæ Griesb. l. c. admodum suspecta videbantur, quasi nulla adesset causa ea negligendi. At duplex scholion super οἱ δαίμονες scriptum fuit, unum πάντες, ut ad v. 9 respiciatur, quod cl. or. textui interseruit, alterum πολλά e v. 10 repetitum, quod Aethiops expressit. — Consimilis ratio est v. 13, ubi ἦσαν δέ tanquam scholion ejiciatur auctoritate cdd. D L 1 aliusque et plurium intt., probante Griesb. Quum enim in B (quamquam apud Bentleium retinet ὡς β' i. e. δισχίλιοι) et Syr. ms. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι omittantur, veri simile est, in eorum archetypo ἦσαν δέ supra lineam scriptum et ab incerto librario neutrum admissum esse.

v. 14. καὶ οἱ pro αἱ δέ et mox ἦλθον pro ἐξῆλθον probante Griesb. scribe: illud e l. p. Matth. 8, 33 hoc e Matth. 8, 34 et Luc. 8, 35 invectum.

v. 15. Verba τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα, quæ absunt a fam. lat., Griesb. in Comm. cr. p. 101 immerito dubia esse censuit. Addendi nulla invenitur, sed omittendi idonea causa, quia a l. p. Luc. 8, 35 absunt: quam ob rem cl. occ. non minus καί ante ἱματισμένον præteriisse videtur.

v. 22. ἰδού e l. p. Luc. 8, 41 insertum absit auctoritate cl. occ. Marcum non jungere καὶ ἰδού, monet Schulzius.

v. 23. ζήσῃ in aoristo conjunctivi rescribe e cl. occ., probante Schulzio, cf. not. ad Matth. 12, 29. ζήσεται in cl. or. aut e l. p. Matth. 9, 18 irrepsit, aut quoniam futurum verbi ζῆν audit ζήσομαι, a censore corrigebatur ζήσηται, quemadmodum in paucis exstat, unde vulgares edd. ζήσεται occupavit.

v. 26. αὐτῆς Griesb. et Scholz. perperam ediderunt. Vel αὐτῆς vel ἑαυτῆς sensus requirit, neque abnuunt libri scripti. In cd. 1 reperi τὰ ἑαυτῆς.

v. 29. Vulgo ἴαται male scribitur, cum leges contractionis postulent ἴᾶται, ut etiam nonnulli cdd. exhibent: ipse sic inveni in cd. 1. Antiquissimas membranas accentibus et spiritibus carere constat, quos scite supplere censoris et editoris est.

v. 33. ἐπ' absit auctoritate cl. occ. Alioquin Marcus scripsisset ἐφ' αὐτῇ. Scribendum autem αὐτῇ. Quæ postquam observavi, video item Schulzio probari cl. occ., eumque conferre c. 9, 21.

v. 38. καί, quod Griesb. et Scholz. e f. afr. induxerunt ante κλαίοντας, propter literas sequentes non facilius excidere quam irrepere potuit. Absit ob sententiam, quæ appositum ad θόρυβον requirit.

C. VI.

v. 2. γινόμεναι pro γίνονται, ut exstat in f. afr. (BL 33 Ev. 31), notatu perdigna est scriptura, cum

facile

facile ex oratione præcedente πάθειν vel τίνες mente intelligatur. Qua difficiliore admissa, explicatur, cur alii (c*DK) ἵνα καὶ-γένωνται, alii cl. or. addicti ὅτι καὶ-γίνονται, et hinc alii καὶ (demto ὅτι)-γίνονται scripserint. Conferatur locus haud dissimilis c. 1, 27 nostraque nota ei apposita.

v. 3. ὁ τέκτων omittitur a *Syro hier.*, quod quidem non approbo, sed ideo observandum esse duco, quod ejusmodi omissiones, nisi veræ, ibi deprehendi non solitæ sint. Duce loco par. Matth. 13, 55 correctum fuit ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς καὶ Μαρίας in cdd. gr. Ar. Aeth. Arm. Slav. Vlg. ms. cdd. It. Orig.; unde fieri potuit, ut nescio quis orthodoxus studiosus divinitatis Jesu hanc pericopam ad publicum usum destinatam vulgari modo mutare cœperit: cf. not. ad Matth. 24, 36. Dispiciendum ergo, utrum cdd. auctoritas ad Syri testimonium accedat, nec ne.

v. 9. ἐνδύσασθαι vulgare, quod Griesb. et Scholz, complurium cdd. (etiam 1) auctoritate freti in ἐνδύσησθε mutaverunt, restituendum censeo. Nam cum præcedens ὑποδεδεμένους scilicet εἶναι a παρήγγειλεν rectum, ad sequentis infinitivi opinionem inducit, tum v. 10 verba καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς demum initium orationis directæ designant. Cod. B*, qui ἐνδύσασθε habet, viam ulterioris corruptelæ ἐνδύσησθε monstrare videtur. Sæpe enim factum est, ut a mendo non voluntario correctio non minus mendosa proficisceretur, respectu vel sententiæ vel ut hic grammatices habito, quæ pro imperativo conjunctivum requirere videretur.

v. 16. ἐκ νεκρῶν deleatur, auctoritate *Syri hier.* Copti et f. afr. Codex 1 originem corruptionis e l. p. Matth. 14, 2 natæ propius ostendit, οὗτός ἐστιν Ἰωάννης, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν exhibens. Ceteri retinuerunt: οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, præter paucos sed graves testes, quos Griesb. recte secutus

est, in quibus tantum ὅτι ἠγέρθη legitur, vel demtis vel additis ἐκ νεκρῶν. Quæ vero postrema verba item aut e Matth. illata esse eo magis inde apparet, quod nonnulli cdd. cum Origene æque ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν habeant, aut e v. 14 assumta e transpositione codicis D aliorumque, qui ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη habent, arguuntur.

v. 33. αὐτόν post ἐπέγνωσαν, quod Griesb. auctoribus paucis cdd. (B D 1. 118. 131 al.) ejecit, restitue. Namque in compluribus libris αὐτόν propter præcedentem pluralem in αὐτούς mutatum; quare facillime in nonnullis omnino omittebatur. Brevius etiam cd. 1, de quo non fideliter omnino relatum est, quemque ego inspexi, sic habet: καὶ ἰδόντες αὐτοὺς ὑπάγοντας. ἔγνωσαν πολλοί. Qui participium introduxerunt, facile adducti sunt, ut compendii causa pronomen alterum delerent. — Mox scribi oportet συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς, omissis καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν, ut est in B. Griesb. quidem unum cd. 1 secutus συνέδραμον καὶ ἦλθον ἐκεῖ legit; ita vero difficile intellectu esset, unde varietas lectionum orta fuerit. Codex L, qui pro sua affinitate cum cd. B καὶ προσῆλθον αὐτούς, omissis καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν, legit, causam corruptionis monstrare videtur; nam librarii id correxerunt in καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτούς, ut Arabs exprimit omissis καὶ συνῆλθ. πρ. αὐτ. Italus, cum varie super προ et αὐτούς correctum vidisset, et ignarus, quidnam eligendum esset, iis ejectis nil nisi συνέδραμον ἐκεῖ καὶ ἦλθον reliquit. Idque ille librarius, quem Griesb. probavit, transposuit: συνέδρ. καὶ ἦλθον ἐκεῖ, ut sententiæ subveniretur. Alii posthac utrumque junxerunt: καὶ προῆλθον αὐτοὺς καὶ προσῆλθον πρὸς αὐτούς, ut exstat in cdd. 220. 225. Alii magis etiam mutavere alterum incisum in καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Alii prius incisum ejecerunt (D 28 50); alii denique (Mosq. i. n. Euthymius), ut fieri solet, utrumque deleruut.

v. 34. ὁ Ἰησοῦς restitue. Griesb. f. afr. secutus ejecit. Sed cum cd. A ad instar l. p. Matth. 14, 14 ea verba ante εἶδεν posuisset, allii ejusdem fam. facillime adduci potuerunt, ut omnino omitterent, id quod aliunde deletum alibi adjunctum deprehenderent: ideoque in iis auctoritatis parum est.

C. VII.

v. 24. τήν et sensu et majore parte cdd. utr. cl. (etiam 1) suadente, deleatur: id quod nunc video fecisse Scholzium. Sic c. 8, 26 Griesb. articulum ante οἶκον fidentius ejecit.

C. VIII.

v. 3. οἶκον αὐτῶν male editur pro οἰκ. αὐτῶν.

v. 7. Griesb. in Comm. cr. II p. 129 sq. veritatem verborum καὶ αὐτά in dubium vocavit, etsi a nullo vetere cd. absunt, nisi forte a 61. 67, verum ne de iis quidem satis liquet. Cl. or. unanimis textum vulgarem tuetur, quem cl. occ. ita adauxit, ut f. afr. εὐλογήσας αὐτὰ εἶπε καὶ ταῦτα παραθεῖναι, f. lat. εὐλογήσας εἶπε καὶ αὐτὰς ἐκέλευσε παρατιθέναι scriberet, alia documenta cl. occ. sæpe addicta ad hanc simplicitatem reducerent: αὐτὰ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι (1. 124 Syr. Pers. Vlg. It.), sive εὐλογ. αὐτὰ εἶπε παρ. (Arr.), sive εὐλ. αὐτὰ εἶπε παραθ. καὶ αὐτά (13 69. 106. 114 al.). Hæc discrepantia, quæ in cl. occ. a scholio ad verbum εὐλογήσας adjecto oriebatur, ipsius quidem auctoritatem minuit, non vero consensum cl. or. infringere potest.

v. 19. Hoc comma incipiat verbis: Καὶ οὐ μνημονεύετε, ὅτε, quæ est vera interpunctio complurium cdd. gr. et intt. Nam præcedens oratio generaliter mentis aciem spectat, cum vero memoriæ imbecillitas objurgetur, satius erit, id ad certa acta, quæ memoria tenenda essent, referre, ut l. p. Matth. 16, 9.

v. 25. Verba καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, ut sequentia καὶ ἀποκατεστάθη explicarentur, intrusa esse

videntur. Vario modo enim exhibentur: seu καὶ διέβλεψε, seu καὶ ἐνέβλεψε, seu καὶ ἤρξατο ἀναβλέψαι, seu καὶ ἐποίησεν αὐτὸν βλέψαι, seu, ut vulgo, καὶ ἐπ. αὐτ. ἀναβλ., seu junctim καὶ ἐποίησεν αὐτ. ἀναβλ. καὶ διέβλεψε, ita ut hæc omnia scholiorum speciem præ se ferant. Peschito et Aethiops recte omittunt, et interpres Persicus in polyglottis neque verba explicata neque explicantia, ut fieri solet, agnoscit, sed inde a καὶ ἐποίησεν usque ad ἀποκατεστάθη omnia prætermittit. — Ibid. pæne omnium intt. ac cl. occ. auctoritate lectio per se laudabilis ἅπαντα præferenda; adoptasse eam Scholzium gaudeo.

v. 35. ἐμοῦ καὶ absunt a cd. D, cdd. It. Arm. Aeth. et Origene, ac sane suspecta sunt, cum loca par. Matth. 16, 25 Luc. 9, 24, quorum vestigia in hoc commate cum alibi (v. not. ad Luc. 6, 18), tum addendo e Luca οὗτος multifariam expressa sunt, occasionem irrependi dederint. Cum super linea posita sint, intelligitur, cur in Slavo et cd. gr. 28 propter correctionem hæsitante item verba infra scripta ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου exciderint. — In cd. 1 reperi τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

C. IX.

v. 19. αὐτῷ restitue, quod Griesb. et Scholz. in αὐτοῖς mutaverunt. Ex correctione enim cl. occ. hoc habere propterea videtur, quod ejusdem generis libri quidam (c 13. 69. 124 al.) neque hoc nec illud agnoscentes, lituram habent. Sic Luc. 9, 41 inversio verborum τὸν υἱόν σου ὧδε, quam cl. occ. habet, æque suspecta; quoniam in D ejusdem cl. ὧδε exciderat. Sed nostro loco correctionis occasio in promtu erat, respectu orationis sequentis habito. Quamquam sententiæ tenor etiam magis αὐτῷ tuetur, quia ἀποκριθεὶς, abs quo pronomen pendet, unum, qui antea verba fecit, proprie respicit; licet τὸ λέγει ad omnes, qui aderant, pertineat. Pariter Matth. 26, 40 nonnulli libri τῷ Πέτρῳ ob sequens οὐκ ἰσχύσατε

in αὐτοῖς mutabant. Non minus in Luca habetur c. 9, 50: εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· μὴ κωλύετε, ubi quidam cdd. æque πρὸς αὐτοὺς correxere, c. 13, 15: ἀπεκρίθη αὐτῷ, ubi eandem ob causam unus e Mosq. αὐτοῖς mutavit.

v. 20. ἰδὸν loco ἰδών, quod vel negligentiæ ob alliterationem ad πεσὼν vel inscitiæ generis neutrius vel imitationi commatis 15 deberi videtur, e quindecim cdd. gr. et Syr. utr. Pers. emenda. Nam quod nominativum absolutum esse volunt, loco ἰδόντος τοῦ υἱοῦ αὐτόν, mihi non probatur. Nominativus quidem longioris tenoris vel apposito adauctus absolute pro casu obliquo ponitur Act. 7, 40 e Deuteronomio, Joh. 17, 2 Apocal. 2, 26. 6, 8; vel ibi reperitur, ubi verbum regens casum obliquum longius absit (2 Cor. 8, 23 ib. not. nostr.): est enim anacoluthon quoddam. Nusquam vero nominativus pro genitivo absoluto collocatur. Mox v. 26 item neutra restitue κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν, quæ Griesb. in κράξας κ. π. σπαράξας mutavit. Similiter Luc. 9, 39 quidam veteres libri συντρίβων, c. 11, 24 εὑρίσκων et v. 25 ἐλθὼν exhibent, licet hæc tria participia ad πνεῦμα referri oporteat.

v. 28. Cl. occ., ut alibi (v. not. ad Act. 22, 17), accusativum εἰσελθόντα αὐτὸν in genitivum absolutum εἰσελθόντος αὐτοῦ mutavit, quod Schulzius male probavit. Frequens autem est in n. T. hæc constructio, participium in casu, quem regit subsequens verbum, ponendi et pronomen eodem casu adjiciendi. Neque tamen id genus dicendi ea necessitate, qua in sermone latino, observatur, sed cum id quod per participium enunciatur, vel sensu vel verborum copia paullum disjunctum est a verbo finito, genitivo absoluto prævio, subjungitur pronomen casu diverso: Matth. 17, 9: καταβαινόντων αὐτῶν, ἐνετείλατο αὐτοῖς, c. 18, 25 Luc. 9, 42 Marc. 6, 22.

v. 31. μετὰ τρεῖς ἡμέρας recte est in cl. occ. Vulgaris scriptura τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ e l. p. Matth. 17, 23. Marcus in hoc genere dicendi μετὰ τρεῖς ἡμέρας frequentat: c. 8, 31. 9, 2. 10, 34 (ubi v. n. not.). — Cd. 1 legit ἐγερθῆναι pro ἀναστῆναι, quod frustra quæres in lect. var.

v. 38. δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, omissis ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, ita castigandus locus secundum fam. lat. (D 1. 13. 69. 106 et al.), idque Schulzio probari jam video. Nam quod nonnulli veteres libri verba καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν omittunt, alius et hæc et priora ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν præterit; credibile fit, e Luca 9, 49 verba parallela intra lineas fuisse apposita, adeoque lituram ortam esse. Igitur neque f. afr., quæ, Griesb. suffragante, Lucam expressit, omittendo ὃς οὐκ ἀκολ. ἡμῖν et in fine commatis adjiciendo ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, neque cl. or., quæ utrobique et Marco sua et aliena e Luca exhibuit, audiendæ sunt. In imperfecto ἐκωλύομεν conveniunt familiæ afr. et latina.

v. 40. ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν, ita rescribe, suffragante Schulzio, ut est in vulgaribus edd. et cd. 1 aliisque. Plures quidem cdd. et intt. mutationi Griesb. et Scholzii ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν favent; nego vero ita commata 39 et 40 apte cohærere. Nam se ipse includere in pronomine ἡμῶν debuit, qui ante de se aliquid prædicaverat. In eodem pronomine complexus quoque discipulos, de ipsis v. 41 pergere potuit. Alia ratio est in l. p. Luc. 9, 50, quem librarii ὑμῶν exarantes expressisse videntur.

v. 42. Cl. occ. μύλος ὀνικός pro λίθος μυλικός e Luca 17, 2, eademque per compensationem in Luca e Marco λίθος μυλικός transscripsit.

C. X.

v. 16. εὐλόγει rescribe e pluribus antiquis cdd., præeunte Scholzio: v. not. nostr. ad Act. 11, 29.

v. 34. *καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν*, hunc ordinem tenet *Syrus hier.* cum cl. occ. testibus (B C L 237. 259. 406 ap. Scholz. Copt. Vulg. cdd. It.). Omittuntur in cdd. aliis *καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν*; in aliis *καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ*, in aliis *καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν*, in aliis denique *καὶ μαστιγώσ. αὐτ. καὶ ἐμπτύσ. αὐτ.* Nemo non sibi persuadebit, et omissiones et transpositionem ex homœoteleutis exortas esse, cum duo incisa in *ουσιν αὐτῷ* et totidem in *ουσιν αὐτόν* desinerent. Sed secundum vulgarem ordinem verborum bene quidem intelligeretur, ab *ουσιν αὐτῷ* ad *αὐτῷ* i. e. *καὶ μαστιγ. αὐτ. καὶ ἐμπτύσ. αὐτ.*, et inde ab *ουσιν αὐτόν* ad *αὐτόν* i. e. *καὶ ἐμπτύσ. αὐτ. καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν* excidisse; neque vero idonea ratio patet, vel singula membra omittendi, vel *καὶ ἐμπτύσ. αὐτ. καὶ μαστιγ. αὐτ.* transponendi. Admisso ordine Syri hier., omnia perspicua sunt. Nam ita facillime fieri potuit, ut ab *αὐτῷ* ad *αὐτῷ* i. e. *καὶ ἐμπτύσ. αὐτῷ* (28 40. 61 al. 7), alibi ab *αὐτόν* ad *αὐτόν* i. e. *καὶ ἀποκτεν. αὐτόν* (D 225 Ev. 44), alibi et illud et hoc (157) excideret. Incisum *καὶ ἐμπτύσ. αὐτῷ* desideratum a censore quopiam intra lineas sive in margine adscriptum esse putandum est: in exemplis deinceps exaratis vel alieno loco post *καὶ μαστιγ. αὐτ.* rejiciebatur, ubi vulgo legitur, vel substituebatur in locum *καὶ μαστιγ. αὐτ.* (D 47), vel, ut fieri solitum est, a hæsitantibus scribis et *καὶ ἐμπτ. αὐτ.* supra et *καὶ μαστιγ. αὐτ.* infra omittebatur (115 Matth. 17). Igitur etiam h. l. unice veram scripturam Syrus hier. sequitur. — Cd. 1 omittit *αὐτόν* post *ἀποκτεν.*, quod aliis non erat observatum, præterea vulgarem scripturam sequitur. — Mox *τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ* e l. p. Matth. 20, 19 Luc. 18, 33 desumtum: *μετὰ τρεῖς ἡμέρας* recte habet cl. occ., assentiente Schulzio.

v. 36. Pauculi cdd. e similibus locis c. 10, 51 Matth. 20, 32 *τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν* correxerunt. Griesb. in Comm. cr. II p. 151 eam lectionem de-

fendit, ratus item in B 13 eam occurrere, quos autem æque ac L τί θέλεἰέ με ποιῆσαι ὑμῖν exhibere docuit Schulzius ad h. l. Griesb. a duriore scriptura τί θέλ. ποιήσω ὑμ. ceteras profectas esse sibi persuasit. Neque vero crediderim, accusativum cum infinitivo inde ex correctione introductum fuisse, sed leviore mutatione librarios injiciendo ἵνα ante ποιήσω acquievisse (ita 106 Matth. X), quemadmodum c. 10, 51 et Matth. 20, 32 factum sit. Eo magis ποιήσω vel ἵνα ποιήσω intervalla linearum olim occupasse puto, quod in D infra scriptum τί θέλεἰε excidit, ubi tantum ποιήσω ὑμῖν habetur.

v. 38. 40. ἢ pro καί bis edatur e cl. occ. Nam doctius est ἤ, et patuit occasio mutandi priore loco e v. 39 (plurima documenta præterea Matth. 20, 22, ubi eadem verba e Marco assuebantur, in ἢ pro καί conveniunt), posteriore e l. p. Matth. 20, 23. unde item post εὐωνύμων in quosdam libros μου irrepsit.

v. 41. λοιποί, quod ante δέκα *Syrus*, *hier*. D et cdd. It. addunt, potius ob studium Matth. 20, 24 exscribendi vulgo excidisse, quam interpretandi causa illatum esse videtur. Sane quidam cdd. e Matth. ἠγανάκἰησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν in locum ἤρξανἰο ἀγανακἰ. π. Ἰ. καὶ Ἰωάννε substituerunt. Et illud λοιποί voluntati Marci, qua brevitatem Matth. augere et explicare consuevit, bene convenit.

v. 42. Similiter e Matth. 20, 25 vulgo corruptus est ordo verborum, qui e cl. occ. ita restituendus approbante Schulzio: Καὶ προςκαλεσάμενος αὐἰὲς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐἰοῖς. — Cd. 1 sequitur ordinem vulgarem sed omittit αὐἰές.

v. 43. ἐςιν ἐν ὑμῖν, in cl. occ. recte servatum ad instar Matth. 20, 26 (ubi per compensationem nonnulli ἐςίν correxerunt) vulgo in ἔςαι ἐν ὑμῖν corruptum est. Pariter alterum ἔςαι e Matth. in ἐςὶ in quibusdam cdd. mutatum, atque in permultis διάκονος ὑμῶν in ὑμῶν διάκονος, qui ordo Griesb. nimis placuit.

placuit. Neque magis v. 44 ἐάν pro ἄν scribere debuit Griesb.; est enim ex Matth. 20, 27, unde præterea ἐν ὑμῖν εἶναι in locum ὑμῶν γενέσθαι a cdd. substituebatur. Mecum in his lectionibus sentire Schulzium gaudeo.

v. 50. Quum cl. occ. ἀναπηδήσας, cl. or. ἀναστάς, Origenes utrumque conjunctum exhibeant, non dubito, quin alterumutrum interpretandi causa adjectum fuerit. Propius autem fidem accedere videtur, ἀναστάς supra ἀναπηδήσας quam contra scriptum fuisse. Præterea hoc participium vivæ descriptioni Marci illo convenientius est.

v. 52. αὐτῷ, quod Griesb. secundum cl. occ. vulgari τῷ Ἰησοῦ substituit, e l. p. Matth. 20, 34 (unde quidam item ἠκολούθησεν correxere) et Luc. 18, 43 invectum, eoque magis τῷ Ἰησοῦ in archetypo cl. occ. super linea tantum positum fuisse videtur, quod Peschito, quæ sæpissime cum f. afr. convenit, oculis ob correctiones deceptis, et τῷ Ἰησοῦ et αὐτῷ omisit (quod Griesb. in Comm. cr. II p. 152 nimis probavit), atque ex Persæ edd. una αὐτῷ legit, altera neutrum agnovit. Sic, ut hoc utar exemplo, Luc. 19, 15, si non alias certa esset lectio αὐτῷ, jam propterea spernenda est scriptura codicis D αὐτοῦ, quod propinqui intt. Vulg. It. neutram habent. Obtemperetur itaque classi or., in qua nullum correctionum vestigium hoc certe loco occurrit. Schulzius quoque vulgarem scripturam ex Marci usu defendi posse monet.

C. XI.

v. 32. ἐάν deleatur consensu plurimorum cdd. tr., cl., præeuntibus Knappio et Scholzio. Quod si εἴπωμεν et ἐφοβοῦντο conjunctione ἐάν copulata essent, prima persona ad tertiam delabi non licuisset evangelistæ. Additum est ἐάν consilio eorum, qui φοβοῦντο secundum Matth. 21, 26 in φοβούμεθα mutato constructionem æquabilem reddere cœperint. Sane

complures testes, qui φοβούμεθα correxerunt, iidem ἐὰν agnoscunt, eorumque, qui ἐὰν habent, pars ἀλλ' omittit, quo pateat, ἐὰν super linea positum fuisse. Cæterum oratio sibi constat, cum interrogative et dubitanter dictum sumas: ἀλλ' εἴπωμεν· ἐξ ἀνθρώπων; Respondet Marcus suo nomine, idque elegantissime fecisse videtur, quoniam haud facile quisquam sibi ipse aperte timorem adscribere consuevit. Præterea qui secum ipsi loquuntur, ellipticam rationem amant.

C. XII.

v. 22 sq. Vulgata scriptura expressit loca par. Matth. 22, 27 sq. Luc. 20, 32 sq. Igitur ordo verborum in cl. occ. obvius καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν præferendus. Præterea non modo οὖν, sed verba ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει vereor ne quis e Matth. et Luca invexerit, et Marci manus sit ὅταν οὖν ἀναστῶσι, quæ hoc
ἐν τῇ ἀναστάσει
modo ὅταν οὖν ἀναστῶσι primitus adulterata sit. Sic enim intelligitur, cur tum ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει simpliciter (33), tum ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν (D 28), tum ἐν τῇ ἀναστάσει omissis ceteris (B L Copt.), tum ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, ut vulgo, tum ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι (E F H S V X al.), tum ἐν τῇ ἀναστ. οὖν, ὅταν ἀναστῶσι (G 1. 73. 209. 299), tum denique ὅταν (οὖν 13. 346) ἀναστ. ἐν τῇ ἀναστάσει (13. 69. 346 ap. Scholz.) exscriptum sit. Verum rectius Aethiops ὅταν οὖν ἀναστῶσι exhibuit. Respondens Jesus v. 25 ad eadem verba, quibus Sadducæi utebantur, redit æque ac in Matth. 22, 30. — In cd. 1 ego v. 22 ἔσχατον δὲ πάντων reperi.

v. 30. Verba καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου omnia indicia falsitatis præ se ferunt. Absunt a *Syro hier.* Arm. cdd. It. D 157 Matth. f. Ea detrudebant in K aliisque voces infra scriptas καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, in cd. 157 una cum his excidebant, transponebantur denique in A ante καί - ψυχῆς, in 218 post ἰσχύος

σου. Verbum hebraicum מְאֹד Deuter. 6, 5, quod Alexandrini voce δύναμις verterunt, Matth. 22, 37 nomine διάνοια, Luc. 10, 27 et Marcus h. l. nomine ἰσχύς expresserunt. Sed ex Matth. καὶ ἐξ ὅλ. τ. διανοίας σου Marco adscripta, et sic ab aliis deinceps inserta sunt; ut vicissim in Matth. ex Marc. satis vetusta documenta (Peschito, Aeth. et cdd. gr.) καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου post διανοίᾳ σου addiderunt. Non magis Marco quam Lucæ idem additamentum post ἰσχύος σου e Matth. assuebatur, quod quidem in omnibus edd. impressis reperitur, sed ab eodem D It. et Tertulliano recte abest. Isque D in Luca non in suspicionem cadit, propterea καὶ . διανοίας σου omisisse, quod ea in Marco suo non deprehenderit: namque in aliis rebus non ad instar Marci, sed ad instar Matth. hoc modo: ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου κ. ἐν ὅ. τ. ψ. σου κ. ἐν ὅ. τῇ textum conformavit. Deleantur ergo, quæ nec Marco neque Lucæ sunt, et diutius, quam fas erat, sacrum textum inquinaverunt.

v. 32. Θεός, quod Griesb., Knappius et Scholz. consentiente parte cl. or. cum f. afr. ejecerunt, reponatur auctoritate partis cl. or. et f. lat., sensu postulante. Sæpe enim ΘC in antiquis documentis excidit (v. not. nostr. ad Rom. 12, 19); quod eo facilius fieri potuit, cum minus accurate OC exaratum fuerit (v. ad 1 Timoth. 3, 16).

v. 33. Verba καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς e v. 30 repetita proscribantur ex auctoritate f. afr. Jam enim causa per se spectata, nego veri simile esse, ab homine legis perito ad sacrum textum quartum incisum e suo ingenio adjectum esse; atque adeo συνέσεως est translatio explanatoris loco ψυχῆς. Quod cum ita sit, recto ordine, ut in Deuter. 6, 5 et tribus locis n. T., tria membra orationis sese excipiunt. Suspicio confirmatur, ista verba duntaxat super linea olim posita fuisse, quod infra scripta καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος in D et Arm. exciderint. In archetypo, unde

cdd. 1. 118 et Coptus emanarunt; utrumque et καὶ-ψυχῆς et καὶ-ἰσχύος primum interiisse, deinde autem posterius membrum suppletum esse putandum est. Namque in iis documentis ita transponebatur: καὶ-ἰσχύος καὶ-συνέσεως.

v. 37. οὖν secutus cl. occ. dele. Invectum ex l. p. Matth. 22, 45 Luc. 20, 44, unde præterea λέγει in καλεῖ et πόθεν in πῶς in veteribus libris mutabatur.

v. 40. Adverte ad additamentum καὶ ὀρφανῶν post χηρῶν in *Syro hier.* It. D 13. 28. 69. 124. 346 obvium, quod propter l. p. Matth. 23, 14 Luc. 20, 47 facile omittebatur.

v. 43. λέγει restitue, quod etiam reperi in cd. 1. Nam cl. occ., ex qua Griesb. et Knapp. εἶπεν acceperunt, in hujusmodi rebus ad elegantiam pertinentibus, subsequente mox verbo λέγω, suspectior est. Conferantur l. p. Luc. 21, 3 et nostra nota ad Marc. 5, 7.

v. 44. Parum sibi constant editores (non exceptis Griesb. et Vatero), qui αὐτοῖς et eodem tenore bis αὐτῆς, neque minus in l. p. Luc. 21, 4 αὐτοῖς scribi jusserunt. Detur itaque Marco item αὐτοῖς.

C. XIII.

v. 18. ἡ φυγὴ ὑμῶν abest a cl. occ., probante Griesb. in Comm. cr. II p. 172. Invectum e l. p. Matth. 24, 20, unde etiam nonnulli μηδὲ σαββάτῳ addebant. — In cd. 1 inveni ὑμῶν ἐν χειμῶνος.

v. 27. Pronomen post ἀγγέλους, e l. p. Matth. 24, 31 insertum, auctore cl. occ. expungatur.

C. XIV.

v. 9. τοῦτο, quod a cl. occ. abest, suspectum est: ex l. p. Matth. 26, 13 invehi poterat.

v. 20. ἀποκριθείς secundum cl. occ. expungatur. Ex l. p. Matth. 26, 23 non minus illatum, quam exeunte commate in aliis τὴν χεῖρα, in aliis αὐτός με παραδώσει.

v. 22. Verba ὁ Ἰησοῦς, quæ a BD cdd. It. Sahid. absunt, et alibi post ἄρτον transponuntur, suspecta sunt: poterant e l. p. Matth. 26, 26 inseri, unde quoque καί ante εὐλογήσας et φάγετε post λάβετε in veteribus libris addebatur. Similiter v. 23 τό Matthæo 26, 27 debetur; ejiciatur secundum cl. occ. Per compensationem articuli etiam Matth. 26, 26 ante ἄρτον et v. 27 ante ποτήριον in libris manu scriptis omittebantur.

v. 27. Quum in cdd. gr. 13, 28. 157 cdd. It. et Victoris Comment. in Marc. verba ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, in aliis ἐν ἐμοί, in cl. occ. utraque desiderentur, in cl. or. utraque exstent, jam ideo probabile est, alteram partem extrinsecus assutam, vel alteram vel utramque propulisse. Inserendi occasionem dedit l. p. Matth. 26, 31, unde præterea post πρόβατα addebatur τῆς ποίμνης. Habet Matth. ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. Posteriora verba ἐν τ. ν. τ. Marco detrahenda censeo, qui prioribus ἐν ἐμοί minus carere potest.

v. 40. καταβαρυνόμενοι plures cdd. utr. cl. recte habent. Cod. B viam indicat, qua e l. p. Matth. 26, 43 lectio corrumpebatur: habet καταβεβαρυνόμενοι. Nempe supra lineam scriptum inveniebat ejus librarius βε et mox η: priorem notam inserebat, ceteroquin antiqua scriptura relicta.

v. 43. πολύς e l. p. Matth. 26, 47 insertum, expungatur auctore f. afr.

v. 51. οἱ νεανίσκοι e scholio additum et in libris veteribus ante κρατοῦσιν transpositum, proscribatur secundum cl. occ. et plerosque intt.

v. 67. Ἰησοῦ, quod a cd. 61 et quatuor Evangeliariis abest, atque modo ante τοῦ Ναζαρηνοῦ, modo post ἦσθα (addito articulo τοῦ) transponitur, mihi quidem suspectum est, cum quoniam e præcedente syllaba ΟΥ facile ΙΟΥ i. e. Ἰησοῦ nascebatur, tum quia, si quis contemtui est, nomine proprio taceri solet, ut in l. p. Joh. 18, 17: καὶ σύ-εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου.

v. 72. τὰ ῥῆμα· ὅ plurimi cdd. utr. cl. recte habent, comprobantibus Knappio et Scholz. Genitivus τῦ ῥήματος ὗ debetur l. p. Matth. 26, 75: ἐμνήσθη τῦ ῥήματος et Luc. 22, 61: ὑπεμνήσθη τῦ λόγυ, unde f. afr. item ὡς pro ὅ suscepit (assentientibus Paulo Heidelbergensi et Griesb. in Comm. cr. II p. 183). Sed accusativum rei regit ἀναμιμνήσκειν 1 Cor. 4, 17 et ἀναμιμνήσκεσθαι 2 Cor. 7, 15 Hebr. 10, 32.

C. XV.

v. 1. Verba ὅλον τὸ συνέδριον nescio an a lectore quodam antiquo in margine annotata, spuria sint. Nam e pontificibus, senatoribus et scribis totum synedrium constabat (c. 14, 53); ita ut illa verba magis observationem alienam quam appositum opportunum sapere viderentur. In Matth. 26, 59, ubi una certe pars synedrii silebatur, potius οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον dicere licuit, quamquam ne ibi quidem vocabula καὶ οἱ πρεσβύτ. certa sunt. Neque tamen jam a cdd. auctoritate recedendum, sed ad eorum lectionem accurate attendendum est. — In cd. 1 reperi †τῶν γραμμ.

v. 8. ἀναβάς pro ἀναβοήσας secundum cl. occ. emenda. Necdum enim populo fuit locus clamandi, sed ascendendi ad prætorium, ut pro consuetudine petere cœperit. Verbum ἀναβοήσας non convenit sententiæ, nisi credas, Pilatum dimittere captivorum quemquam omnino noluisse, populumque id poposcisse; quæ tamen opinio a re esset aliena. Quæ postquam scripseram, vidi eandem emendationem et Griesb. in Comm. cr. II p. 185 sq. et Schulzio probari.

v. 14. περισσοτέρως e cl. or. rescribe; et sententiæ et rationi criticæ convenientius est. Nam quod Griesb., Knapp. et Vaterus περισσῶς receperunt, est e l. p. Matth. 27, 23, unde præterea eorundem cdd. nonnulli perperam ἔκραζον correxerunt. Etiam Scholz. præter suum morem cl. or. deseruit.

v. 25. ἐφύλασσον pro ἐσταύρωσαν habet D, quod sane observatu dignum est, cum de actu cruci affigendi jam commate præcedente monitum sit.

v. 41. Quum in cdd. B 33. 131 Arm. et cdd. It. αἵ sine καί, atque in ACL 157 al. Vulg. Goth. καί sine αἵ sit, suspicor, αἵ a properante librario in καί mutatum, et post, αἵ restituto, utrumque in cl. or. conjunctum esse. Quare ut καί deleatur auctor sum. Eadem ratio est in Luc. 23, 27, ubi cl. occ. unanima καί post αἵ expungi suadet; libri impressi Lucæ æque castigandi sunt.

v. 43. Nota, τολμήσας a *Syro hier.* abesse. Fieri quidem potuit, ut ad mitigandam repetitionem verborum ἦλθεν et εἰσῆλθε adjiceretur. Nihil tamen mutandum.

v. 46. ὁ δὲ Ἰωσὴφ ἀγοράσας exstat in *Syro hier.* Syr. Syr. p. in marg. Vlg. It. D 38. 106. 435 ap. Scholz.; quod certe observari oportet. Nam facile ob homœoteleuton exciderunt verba ὁ δὲ Ἰωσήφ, et lacuna e l. p. Matth. 27, 59 Luc. 23, 53 conjunctione καί explebatur. — Cd. 1 in hoc et sequente commate sic variat: ἐκ τῆς πέτρας. καὶ προσκυλίσας λίθον — — μνημ. ἐπῆλθεν. ἡ δὲ μαριὰμ ἡ μ. κ. μαριὰμ ἡ ἰωσῆτος. Id in lect. var. nondum erat observatum.

v. 47. Collatis v. 40. 47 et c. 16, 1 dubium non est, quin eadem Maria sit, quæ a filiis Jacobo et Jose nuncupetur et distinguatur. Neque vero crediderim, v. 47 eam a filio Jose, eandemque statim c. 16, 1 ab altero fratre Jacobo cognominari. Recte itaque cd. D gr. et lat. Ἰακώβου loco Ἰωσῆ habet. Viam corruptelæ monstrant Syr. hier. et Arm., qui e v. 40 Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ repetierunt, unde alibi nomen infra scriptum Ἰακώβου omittebatur, alibi καὶ Μαρία Ἰωσῆ καὶ Μαρία Ἰακώβου scribebatur.

C. XVI.

v. 9 usque ad finem „spuria esse, inquit Schulzius ad h. l., probarunt Griesb. in Comm. cr. p. 197

sqq. et Schulthessius in ephemerid. Keilii et Tzschirneri Analecten III, 3 p. 109 sqq." Quum B unus omnium cdd. gr. qui supersint et antiqui nescio quales in scholiis*) tantum memorati (ap. Gregor. Nyss. or. II de resurr. et ap. Hieron. Quæst. ad Hedib. III), præterea Armenus ms. et Arabs vaticanus istam pericopem omiserint, neque Eusebius ultra v. 8 canones adscripsisse perhibeatur; Griesb. l. c. recte id mihi perspexisse videtur, clausulam Evangelii Marci tanquam in ultima libelli pagina perscriptam in illis documentis fortuito excidisse. Committere enim non potuit Evangelista, ut ipse verbis ἐφοβοῦντο γάρ opus finiret. Qua vero sententia posita, adversarios pericopes apud se reputare oporteret, vim argumenti ab omissione cd. B petiti magnopere minui vel plane infringi. Nihil enim inde colligitur, nisi ab exemplari in fine truncati codicem B exscriptum fuisse. At fieri potuit, ut versiculi 9—20, vera clausula omissa, a peregrina manu suppleti fuerint. Quid, quæso, fieri non potest? Nego autem esse hominis sacrarum literarum studiosi, ejusmodi conjecturas temere effundere, ni gravioribus argumentis nitantur. Namque non minus magisve etiam fieri potuit, ut particula, de qua agitur, jam Irenæo III, 10 cognita, in exemplaribus in fine non mutilatis ab initio fideliter servata esset, vel ut, si qui libri non haberent, ad vera et integra exemplaria recurreretur. Id certo scio, ab omissione clausulæ neque primitus, neque consilio, sed casu facta non valere conclusionem ad ejus falsitatem. Levissima vero sunt, quibus Griesb. l. c. p. 205 sq. suspicionem a cd. B et Eusebio motam augeri existimavit. Miratus est scilicet

*) Monent tamen scholia græca, in accuratis et vetustissimis libris atque in palæstinensi Evangelio exstare pericopem.

Marcum

Marcum de Christo comparente post resurrectionem in Galilæa c. 14, 28. 16, 7 prædicentem, de itinere eo facto, testibus Matth. et Johanne, silere, eundemque alioquin verbosum duobus versiculis 12 sq. absolvere, quæ Lucas pluribus persecutus sit. Iniqua ista ratione non minus Lucas oppugnari posset, qui c. 24, 24 de quibusdam discipulis ad sepulcrum domini profectis et v. 34 de Simone Jesum conspicato scribit, tanquam de rebus notis, tametsi ante de talibus rebus gestis sileatur. Tum ipse Marcus modo copiosus modo brevis, ubicunque perspicuitas, quam amat, plura non postulet, multa a ceteris Evangelistis uberius tradita, et præcipue ineunte ac exeunte Evangelio, in compendium redegit. Ita brevissimus est c. 1, 7 sq. 12 sq. in narratione Johannis prædicantis et Christi tentati in deserto. Idem c. 8, 21 versiculos duos Matth. 16, 11 sq. in verba πῶς οὐ συνίετε contraxit. Supposuisse nonnunquam videtur, lectoribus suis liberum aditum ad Matth. patere, unde reliqua ultro supplere liceret. Sic Marcus nostro loco, quæ Matth. prætermisit, suis temporibus exponit, de duobus Emmaus proficiscentibus (μετὰ ταῦτα v. 12), de undecim Jesum videntibus (ὕστερον v. 14); quæ vero Matthæus 28, 16 de profectione discipulorum in Galilæam habet, Marc. non repetit, sed v. 15 brevissime pergit: καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Objicitur præterea a Griesb., quæ v. 9—11 de Maria Magdalena tradantur, ex Johanne decerpta videri, a quo nunquam quidquam mutuatus sit Marc. Verum neutiquam probari potest, Marci verba Johanni deberi; atque adeo verborum dissimilitudo in rebus similibus prodit, neutrum ab altero pependisse. Hugius Introd. in n. T. Vol. II p. 291 ed. 3 ad conjecturam confugit, Marcum ipsum primo negotiis distractum sine, post cum conclusione Evangelium edidisse. Quum vero idem Hugius p. 288 ultro negaret, Marcum hunc finem abruptissimum

καὶ ἀνέςη omittitur), post προφήτυ rejiciuntur, quem ordinem ego probo. Hæc enim est naturalis rerum consecutio, neque tamen ejusmodi, ut correctori facile tribui possit. Imo olim omittebantur ista verba, ut e nonnullis veteribus libris constat; restituta vero alieno loco inserebantur. Sed utro loco primitus fuerint, a facilitate omittendi καὶ ἀνέςη ante καὶ ἀναπἰ. æstimare potes. — A cd. 1 τὴν ante Ναζαρἐτ abesse vidi c. cl. occ.

v. 34. ἔα absit auctoritate *Syri hier*. et fam. lat. (D 33 al. It. Ar. Aeth. Tertull.). Invectum e l. p. Marc. 1, 24, ubi compensationis gratia itidem in aliquot documentis desideratur. — Mox v. 35 e Marc. 1, 25 ἐξ illatum, cujus loco ἀπ' emenda secundum cl. occ., probante Schulzio, qui pluribus exemplis docet, Lucam in hujusmodi dictione ἀπό, Marc. ἐκ frequentare. Nonnulli libri Marci v. 25 sq. vicissim e Luca ἀπ' depromserunt.

v. 35. Pro ῥίψαν scribe ῥῖψαν, ut nunc video Schulzium edidisse.

C. V.

v. 15. ὑπ' αὐτοῦ recte abest a cl. occ. Ea enim verba scholii instar insititia esse, arguit alienus locus, quo in M 242 et in Peschito post ἀκούειν deprehenduntur: utrobique et post ἀκούειν et post θεραπεύεσθαι habet ea Arabs.

v. 20. εἶπεν αὐτῷ, ita restitue: αὐτῷ enim ob scholion τῷ παραλυτικῷ seu τῷ ἀνθρώπῳ (loco αὐτῷ· ἄνθρωπε) absorptum est in f. afr.; quod eo magis accidisse puto, quia ii testes, qui scholion substituunt, et qui neque scholion neque pronomen agnoscunt, ejusdem cl. occ. sunt.

v. 30. οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, ita recte exstat in *Syro hier*. aliis intt. et cl. occ., sensu requirente, ut pronomen αὐτῶν habeat, quo pendeat. Vulgaris transpositio a l. p. Marc. 2, 16 profecta est, unde αὐτῶν quoque in nonnullis documentis

oppressum est, quod tamen vereor, ut a quoquam additum sit.

v. 35. καί ante ὅταν a fere omnibus intt. et satis multis cdd. gr. utr. cl. (etiam cd. 1) abest; neque crediderim, ideo abjectum esse, ut loca par. Matth. 9, 15 Marc. 2, 20 exprimerentur: contra cum καί ante τότε ad instar eorundem locorum par. in antiquis documentis inculcatum sit, idem καί e margine alieno loco ante ὅταν etiam adscitum esse arbitramur; quo depulso expeditior erit sententia. Namque ii ipsi dies indicantur, quibus sponsus semotus erit; sin καὶ ὅταν legeris, præter illos et (καί) alii nescio qui dies significati forent. — Cd. 1 habere ἀρθῇ pro ἀπαρθῇ vidi.

v. 36. ἐπίβλημα posterius, quod a cl. or. recte abest, scholion redolet, quo languescit oratio: quare a cd. D post καινοῦ transponitur.

v. 38. καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται, quæ in f. afr. desiderantur, mea magis fert opinio, propter Marci locum 2, 22, qui Lucæ videbatur similior, omissa, quam ex Matth. 9, 17 addita esse.

C. VI.

v. 1. τῶν ante σποριμων, quod a f. afr. abest, suspectum est; quoniam e l. p. Matth. 12, 1 Marc. 2, 23 facilè irrepere poterat; ut quidam cdd. Mosq. eadem loca par. secuti articulum ante στάχυας prætermiserunt, quem alii in Matth. e Luca adjecerunt.

v. 7. παρετηροῦντο cdd. utr. cl. recte habent; nam vulgare παρετήρουν e Marc. 3, 2 irrepsisse videtur, ut vicissim istic hinc medium introduxerunt nonnulli, quod Lucæ peculiare esse videmus c. 14, 1. — Nec minus suspectum v. 8 Griesbachio videbatur τῷ ἀνθρώπῳ, cujus loco fam. afr. τῷ ἀνδρί habet. Marc. enim 3, 3 scripsit τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα, et in Luca item nonnulli ἐξηραμμένην pro ξηράν expresserunt.

v. 17. Attende ad quorumdam veterum librorum scripturam τȣ̃ loco τόπȣ, cum hoc potius illo scholion videri possit. Unus e Mosq. conjungit τόπȣ τȣ̃. Sententia, qua τῷ ὄρει v. 12 opponitur τὸ πεδινόν v. 17, articulo favet.

v. 18. ἀπό loco ὑπό Griesb., Knapp. et Scholz. e cl. occ. ediderunt, invito Schulzio. Præpositio ὑπό causam efficientem, ἀπό alienationem, divisionem et derivationem significant: ita c. 8, 2 γυναῖκες τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν, scilicet non ista πνεύματα ἐθεράπευσαν, sed a Salvatore ejecta sunt, h. vero loco πνεύματα ὤχλησαν, ergo in passivo ὀχλεῖσθαι ὑπὸ πνευμάτων, ut Act. 5, 16 dicitur, sive Marc. 5, 4 διεσπᾶσθαι ὑπ' (nonnulli male item ἀπ') αὐτȣ̃. Divisionem seu partem aliquam denotat ἀπό c. 8, 3 (ubi cl. occ. ἐκ correxit) c. 24, 42 Act. 5, 2 Matth. 5, 18 Apocal. 22, 19. Schleusnerus quidem Vol. I p. 280. 282 ἀπό indicare nonnunquam causam efficientem et loco ὑπό vel διά poni ait; neque negari potest, interdum ὑπό vel διά usurpari posse, ubi ἀπό collocatum sit. Id vero fortuito evenire, neque ideo ἀπό per se causam efficientem denotare censeo, sed tantum id, quod ab aliquo derivatur. Fons certe, abs quo rivus emanat, rivum efficit, sed casu ejus est causa efficiens; et qui dicit: ἀπὸ κρήνης ῥεῖ ποταμός, nil nisi derivationem fluminis indicat. Ita Thucyd. I, 24 cum dicit: ἀπὸ πολέμȣ ἐφθάρησαν, bellum ut fontem naturalem perniciei, non tanquam auctorem efficacem describit. Paulus Gal. 1, 1 etiam inter ἀπό et διά accurate distinguit: ἀπόστολος ȣ̓κ ἀπ' ἀνθρώπων ȣ̓δὲ δι' ἀνθρώπȣ, id est, negat homines esse auctores muneris apostolici, ne ministrum quidem quemquam novit præter Chr. ipsum. Matth. 16, 21 verba πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων non idem omnino valent, quod πολλὰ παθ. ὑπὸ τῶν πρεσβ. Nam ὑπό definit causam directe efficientem (ut πάσχειν ὑπὸ τȣ̃ κολάζοντος Plat. Gorg. p. 476 D), sed ἀπό notat

fontem et admittit quoque usum alieni ministerii. Lucas 9, 22 loco par. aeque habet: πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων: utrumque dicere licuit, ἀπό et ὑπό, cum duo verba et sensu neutro et passivo et hoc ipsum cum ἀπο compositum jungerentur. Sed sine varietate testes antiqui ἀπό exhibent. Verum tertio loco par. Marc. 8, 31 in cl. occ. πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων exstat, quod probo: cum vulgo ἀπό editum sit, quod e Luca et Matth. in cl. or. invectum. Ad eorundem instar in Marc. articulus τῶν in nonnullis omittebatur, v. 34 ὅστις in εἴ τις mutabatur, et ἀκολουθεῖν in ἐλθεῖν, ac v. 36 ἄνθρωπον in ἄνθρωπος. Matth. autem ubi non senatores, qui alienam operam adhibuerunt, sed universe Judaeos significat, in eadem causa scite ὑπό usurpat c. 17, 12: ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Igitur cum verbum sensu passivo ad nomen eum statum efficiens refertur, ὑπό dici oportet. Ut redeamus ad n. 1., si pro passivo ὀχλούμενοι, quod cum nomine efficiente (ὑπό) construitur, substantivum aliquod per se sensu valens e. g. ἀσθενεῖς positum esset, rectius fons infirmitatis hoc modo significaretur: οἱ ἀσθενεῖς ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθ. Subtilitates hae sunt, sed quibus cognitis vera potestas verborum intelligitur, synonyma et multitudo significationum minuuntur. Sic ὑπό ubique *fundamentum*, et ἀπό universa notione *abitionem* indicat; quo pacto alterautra praepositio ab altera multum dissidet. Bifariam omnis ista abitio, quam ἀπό exprimit, dividi potest, quo facto cunctae viginti significationes, quas Schleusnerus proposuit, rite distribuuntur. Abitio enim est aut *abalienatio* (primum a re seu persona, cujus exempla habes apud Schleusner. sub numeris 4. 5. 10. 20. Matth. 6, 13: ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Matth. 11, 25: ἔκρυψας ἀπὸ σοφῶν. Marc. 7, 17: εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου; deinde abalienatio a loco, sub numer.

2. 3. 12. 16. 18. 6 Matth. 3, 16: ἀνέβη ἀπὸ τῶν ὑδάτων; postremo abalienatio a tempore, sub num. 6. 7. 8. 9. Marc. 10, 6: ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως), aut *derivatio* (primum derivatio effectus a persona, num. 1. 11. Rom. 1, 7: εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρός. Marc. 7, 15: τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, seu a re, num. 13. 17. Matth. 13, 4: ἔνδυμα ἀπὸ τριχῶν καμήλου. Luc. 22, 45: κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης; deinde derivatio partis a toto, num. 14. 15. 18. 19. Act. 5, 2: ἀπὸ τῆς τιμῆς. Matth. 21, 11: ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ. Luc. 9, 38: ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου). Eo magis censorem scire oportet, quid inter praepositiones ἀπό et ὑπό intersit, quo saepius in veteribus libris permutantur. E. g. Rom. 13, 1 οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. Complures cdd. utr. cl. ὑπό pro ἀπό legunt, probante Griesb., sed parum recte. Primo enim Deus fons vel origo magistratuum, deinde idem eos instituisse perhibetur: principem Deum denotat praepositio ἀπό, auctorem ὑπό a verbo passivo pendens. Non minus interpretis refert, talia penitus nosse: sic e. g. recte intelligetur Act. 2, 22: „Jesus comprobatus tanquam vir a Deo missus:“ sin secus, ὑπό pro ἀπό scribi debuit.

v. 21. *Syrus hier.* ita transponit: μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν· ὅτι γελάσετε. Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε, quod probe notandum. Patet origo mutati ordinis ex antiquissimo D, qui comma μακάριοι οἱ κλαίοντες ν. ὅ. γελ. omisit. Hoc autem nescio, utrum vetustissimum Syrum, an seriorem catervam cdd. gr. ad transponendum induxerit ista omissio. Lucae et Matth. 5 loca si comparaveris, inter se ita dissident, ut neuter alterius causa mutatus, et tamen uterque commune archetypum prodere videatur. Sic vero ordo a Syro observatus veri similior fit. Namque in Matth. quoque οἱ πτωχοί, οἱ κλαίοντες seu πενθοῦντες, οἱ πεινῶντες, οἱ μισούμενοι seu διωκόμενοι sese excipiunt. Sin Lucam ipsum spectes,

spectes, ubi v. 25 opposita exponit, vulgaris lectio *præstantior*, sed illa certe notabilis videbitur.

v. 23 et 26. καλὰ ταῦτα scribendum, præeunte Knappio, secundum antiquas membranas, quæ ita vel καλὰ τὰ αὐτά exhibent. Eadem emendatione *opus* est c. 17, 30.

v. 34. οἱ absit auctoritate cdd. utr. cl., e proximis versiculis arreptum, et supra lineam scriptum voculam γάρ ex aliquot libris extrusit.

C. VII.

v. 4. Atticismus παρέξει loco παρέξῃ, licet posterius cl. occ. et Knappius tueantur, retinendus est. Ejusdem enim generis cdd. quoque Matth. 27, 4 Joh. 1, 51. 11, 40 ὄψει, quæ forma hoc in verbo in omnibus dialectis frequentatur (ut in βούλει Luc. 22, 42), in ὄψῃ mutarunt, et sæpius in antiquis scriptoribus illum atticismum culpa librariorum evanuisse docuit Buttmannus in Gramm. gr. §. 93 p. 236.

v. 6. Quæ Griesb. placuit transpositio cl. occ. μου ὑπὸ τὴν στέγην, e Matth. 8, 8 translata est.

v. 11. ἱκανοί ejiciatur auctoribus *Syro hier.* fere omnibus intt. ac cl. occ. cdd. gr., nec minus suadente sensu. Namque articulus οἱ prohibere videtur, quo minus ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ intelligatur, ut c. 6, 17. Ideo libri 1. 131 tollendo οἱ et αὐτοῦ præsidii aliquid subministrare voluerunt. Invectum ἱκανοί e proximo commate 12, unde plures libri etiam τῆς πόλεως post πολύς addiderunt, et vice versa v. 12 alii πολύς in locum ἱκανός substituerunt.

v. 12. ἦν a compluribus documentis utr. cl. abest, in 33 post αὐτῇ transponitur; itaque insititium videtur.

v. 22. ὁ Ἰησοῦς, quod cl. occ. improbat, Griesb. merito duplice obelo notavit; facile enim e l. p. Matth. 11, 4 irrepere potuit. Pariter veteres libri Matth. imitati modo hic ὅτι ejecerunt, modo v. 24 τοῖς ὄχλοις -- ἐξήλθετε scripserunt.

v. 27. ἐγώ, quod a cl. occ. ignoratur et l. p. Matth. 11, 10 debetur, tolle, annuente Schulzio. Maleach. 3, 1 non legitur.

v. 28. προφήτης et τοῦ βαπτιστοῦ a *Syro hier.* et fam. afr. absunt, quod mihi probatur. Scholia fuisse videntur, προφήτης e v. 26 et τοῦ βαπτ. e Matth. 11, 11 invecta.

v. 36. Cd. 1 transponere αὐτόν τις animadverti.

v. 39. Verba ὁ καλέσας αὐτόν, quæ a *Syro hier.* absunt, suspicione non vacant. Scholii enim speciem præ se ferunt, cujus loco aliud cd. D adoptavit: ὁ φαρισαῖος, παρ' ᾧ κατέκειτο.

C. VIII.

v. 9. λέγοντες ante orationem indirectam insititium, et consensu cl. occ. et tantum non omnium intt. delendum est, comprobante Schulzio.

v. 26. 37. Trifariam codices in scribendo gentili et hic et in l. p. Matth. 8, 28 Marc. 5, 1 variant, ita ut alia alii Evangelistæ scriptura vindicanda, et ex earum confusione ternæ lectiones in singulis locis exstitisse videantur. Audiendi erunt antiquissimi quique cdd. et intt. Italus et Vulg. cum ter Γερασηνῶν præbeant, per se nihil ponderis ad rem dijudicandam afferunt; sed iis accedunt in Marc. et Luca B D, in Marc. præterea int. anglosax. et Gregorius Nyssenus. In Luca *Syrus hier.* cum Arm. Copt. Aeth. Arab. Epiphanio et cdd. gr. L 1. 33. 118 131. 157 Matth. x Γεργεσηνῶν exhibet, quod eo magis hic commendatur, quia mox v. 37 præter hos cdd. quinque alii (C P 13. 69. 209) in Γεργεσ. conveniunt. Sin e l. p. hæc scriptura translata foret, certe prius v. 26 iidem librarii omnes eam illaturi essent; atque adeo plures v. 26 germanum Γεργεσ. in Γαδαρηνῶν mutarunt, quod posteriore loco pars oblita est. Hæc ratio itaque persuadet, in Luca Γεργεσ. et in Marc. Γερασηνῶν emendari oportere. Restat, ut Matthæo tertia forma Γαδαρηνῶν detur, quæ

sane auctoritate intt. Syr. utr. Pers. Eusebii et Epiph. et cdd. gr. BCM 22 aliorumque duodecim et quorundam apud Origenem fulcitur.

Ibidem ἀντίπερα e pluribus cdd. utr. cl. probante Griesb. rescribe. Reperitur enim in Hesychii Glossis, et præpositionis loco ponitur, cum ἀντιπέραν potius adverbium sit, a Philone, Josepho, Diodoro Sic. et Apollodoro usurpatum: v. Schleusner. Lex. I p. 242.

v. 27. καὶ χρόνῳ ἱκανῷ ἱμάτιον, ita in f. afr. (BL 1 33. 131, qui tamen πολλῷ habet pro ἱκανῷ, 157) et Syro hier., contra in cl. or. ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καί exstat. Quam discrepantiam, nemo erit, quin fateatur, a permutatione particularum ἐκ et ϗ originem cepisse, quibus aliquando permutatis cetera correctio deinceps deesse non poterat. Sed quæritur, utrum f. afr. properante manu ἐκ pro καί, an vice versa cl. or. καί pro ἐκ acceperit. Tertia scriptura cd. D: ἀπὸ χρόνων ἱκανῶν, ὃς ἱμάτιον ad rem dijudicandam multum facit. Manifesta hæc est correctio, qualis non facta foret, si censor καὶ χρόνῳ ἱκανῷ in exemplari suo legisset. Sed genitivum χρόνων ἱκ. et pro ἐκ - καί reperisse videtur; quæ res eum permovere debuit, ut ἀπὸ χρόνων ἱκ. corrigeret. Quare prope fidem accedit, in archetypo cl. occ. oscitanter καὶ χρόνων ἱκ. καί descriptum fuisse, quod singuli censores afr. et latinus alio modo ex ingenio, deficiente exemplari or., correxisse videntur, ille genitivum in dativum mutando et καί ante ἱμάτιον obliterando, hic utrumque καί immutando, prius in ἀπό et posterius in ὅς.

v. 28. καί ante ἀνακράξας a f. afr. et intt. latinis omissum admodum suspectum est: alibi καί participiis male assutum esse monuimus. — Ibidem Ἰησοῦ et τοῦ Θεοῦ e l. p. Marc. 5, 7 invecta, recte absunt a ɔ 1 aliisque.

v. 45. καὶ οἱ μετ' αὐτῷ, ut cl. or., vel καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ut cl. occ. cum Griesb. habet, omnino absunt a *Syro hier.* Sahid. cdd. gr. B aliisque sex, quod equidem probo. Scholion enim ejus esse videtur, qui consensum cum Marci 5, 31 verbis: καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ efficere conatus sit; sed profecto ratione parum opportuna. Nam aut in universum discipuli aut ex iis unus, qui ceterorum nomine locutus videatur, commodius laudantur, quam unus cum ceteris.

v. 48. Θάρσει e Matth. 9, 22 invectum, recte abest à *Syro hier.* et cl. occ. Nonnulli cdd. item Marc. 5, 34 adjecerunt.

v. 49. παρά in ἀπό mutarunt A D 1. 118. 131 aliique. Quum enim fieri non posset, ut ab (παρά) ipso principe, qui tum apud Jesum erat, quisquam missus veniret (quo sensu παρά Marc. 14, 43 occurrit), censores occ. sibi persuasisse videntur, e Marci l. p. 5, 35: ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου Lucam esse castigandum. In eam vero opinionem ignorantia proprietatis linguæ adducti sunt, quam Wetsten. in n. T. V. I p. 566 bene explicavit, nostri tamen loci immemor. Nimirum οἱ παρά τινα sunt familiares et domestici alicujus: Marc. 3, 21 3 Esr. 1, 15. 1 Macc. 2, 15. 17. 7, 32. 41. 16, 16.

C. IX.

v. 5. ἐπ' αὐτούς a *Syro hier.* et Tertull. abest, et a Sahid. ante εἰς μαρτύριον ponitur. Quod si omitteretur, haud scio an quisquam desideraret. Pulverem enim decuti vult testimonii seu symboli causa, cum illa civitate ipsis nihil fore. Tanquam interpretationem illa verba addita esse, id quoque arguere poterit, quod vario modo exhibentur, ab aliis secundum l. p. Marc. 6, 11 simpliciter αὐτοῖς, a plurimis ἐπ' αὐτούς, ab aliis ἐπ' αὐτῆς, ab aliis denique ἐπ' αὐτοῖς. — A cd. 1 abesse ὑμᾶς vidi, idem omittit καί ante τὸν κον. c. cl. occ., et mox habet ἀποτινάσσετε

v. 18. συνῆσαν seu συνῄεσαν scribendum est, ne inepte Jesus solus et tamen discipuli cum eo fuisse dicantur. Imo cum magistro congressi sunt, συνῄεσαν, quod verbum item c. 8, 4 occurrit, ubi minus usitatum συνιόντος a quibusdam similiter in συνόντος mutatum. Quod habet unus e Mosq. συνήντησαν vel Evangeliarium aliquod συνήχθησαν, hæ glossæ sunt ad συνῄεσαν. Quod vero int. Sahid. αὐτῦς προσευχομένυς expressit, hoc est remedium a sciolo adhibitum, ut contradictio in συνῆσαν hærens amoveretur. Pariter Act. 14, 26 ἦσαν (ubi v. not. cr.) 1 Cor. 7, 5 ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε (cui verbo vulgo glossema συνέρχεσθε substituitur) scribi oportet. — In cd. 1 reperi οἱ μαθηταὶ † αὐτῦ, et mox οἱ ὄχλοι λέγυσιν transpositum.

v. 26. καὶ τῦ πατρός vereor, ne e l. p. Matth. 16, 27 Marc. 8, 38 invecta sint: nam cum leguntur vario modo, ita ut e margine seu interstitiis linearum assuta esse suspicari liceat, tum omittuntur una cum αὐτῦ ab int. Persa. Peschito loco par. proxime sequitur ita: ἐν τῇ δόξῃ τῦ πατρὸς αὐτῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων; Arabs: ἐν τῇ δόξῃ αὐτῦ καὶ δόξῃ τῦ πατρὸς μετὰ τῶν ἁγ. ἀγγ.; cd. D: αὐτῦ καὶ τῦ πατρὸς αὐτῦ καὶ τῶν ἁγ. ἀγγ. Hinc demum nata esse videtur vulgaris scriptura. Negari certe nequit, parum commode inter gloriam filii et patris distingui, et satius esse, Christum in gloria aut sua aut patris rediturum induci.

v. 27. αὐτῦ pro ὧδε, quod e Matth. 16, 28 Marc. 9, 1 illatum, auctoritate f. afr. emendandum est. Frequentatur illud adverbium Lucæ Act. 15, 34. 18, 19. 21, 4. Similiter Matth. 26, 36 unus e cdd. αὐτῦ in ὧδε mutavit.

v. 35. ἐκλελεγμένος, cujus loco e parall. Matth. 17, 5 Marc. 9, 7 facile ἀγαπητός irrepsit, in f. afr. exstat, nescio an recte.

v. 39. συντρῖβον scribe, quoniam τρίβω penultimam longam habet.

v. 49. τά e contagio præcedentis syllabæ ortum, deleatur auctoritate plurimorum cdd. utr. cl. (etiam 1), præeunte Scholzio.

v. 55. sq. Complures cdd. utr. cl. omittunt verba καὶ εἶπεν usque ad σῶσαι, pauci alii (D 59), restituto priore membro, ὁ γάρ-σῶσαι prætereunt, quos Griesb. et Scholz. secuti sunt. Neque vero idonea causa apparet, cur comma additum sit; nam Joh. 3, 17 12, 47 vereor, ut loca par. sint. Ejusmodi loca ad verbum adscribi et postea textum occupare solita sunt. Contra omissionis occasio patet, cum verba, quæ exciderunt, et proxime sequentia iisdem syllabis ΚΑΙΕΙΠ. ΚΑΙΕΠ. inchoarent. Adde, quod documenta item utr. cl., eaque vetusta, in iisque plerique intt. integram scripturam tuentur, cui nihil detrahendum.

C. X.

v. 8. δ' e v. 10 arreptum, deleatur auctoritate utr. cl. cdd.

v. 32. ἐλθών recte omissum a f. lat., non dubito quin interpretatio sit ad γενόμενος pertinens. Ita enim Arm. et Arabs loco γενόμενος exprimunt ἐλθών nec non mutato ordine testes f. afr. (B 1. 33. 118 Copt.) κατὰ τὸν τόπον ἐλθών omisso γενόμενος habent

v. 38. Adverte, *Syrum hier.* cum tribus cdd. gr 1. 157. 209 et duobus Itali pro αὐτῆς exhibere αὐτῶ

C. XI.

v. 9 sq. ἀνοιχθήσεται complures cdd. utr. cl. habent, quod probo: posteriore loco etiam Griesbachio hæc forma non displicuit. Sed haud scio an in eadem sententia Lucas in forma futuri variare potuerit. Minus græcum ἀνοιγήσεται Matthæo 7, 7 peculiare est, unde Lucas interpolabatur. Nota item ac nescio an præferenda in eodem Matth. 33 forma ἀνοιγῶσιν, quam loco ἀνοιχθῶσιν cl. exhibet. In ea hæsit Fritzschius in Matth. p. Est autem aoristus secundus in subjunctivo

ἀνοίγνυμι, cujus generis verba in secundo aoristo vim neutram habere solent.

v. 13. Articulus ὁ, qui a nonnullis testibus occ. utr. fam. (LX 33 al. Copt. Vulg. It.) abest, vereor, ne ex Matth. 7, 11 illatus sit, cum unus e Mosq. et Hieronymus etiam propius hujus Evang. vestigia presserint, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς exhibentes. Pariter a cdd. mox verba Matthæi δώσει ἀγαθά vario modo in Lucam translata sunt.

v. 34. οὖν absit auctoritate cl. occ. Namque Matth. 6, 22 sq. ad augendum, minuendum et immutandum sermonem Lucæ varie adhibitus est: καί ante ὅλον omittebatur, ἐστὶν in ἔσται mutabatur, ὅλον ante τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν et postea ἔσται addebatur, et in locum commatum 35. 36 εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον substituebatur. Qua ratione adducor, ut ab eadem classe testium σου ante ὅλον, quod Matthæi causa vulgo omittitur, recte adjici censeam.

v. 36. Ob pravam interpunctionem sententia aut ulla aut misera elici potest. Nam quid istud? si orpus totum lucidum fuerit, id fore lucidum totum; quorsum ista adjectio: non habens aliquam parm tenebrosam? Imo ὅλον et μέρος ut verbis, ita opponi oporteret. Quare non miror, a f. lat. 36 ut insulsum omissum, et lacunam e Matth. 6, expletam fuisse. Sine ulla mutatione, sola inpunctione emendata, ut jampridem proponeba-, oratio recte ita se habebit: εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ν, φωτεινὸν μὴ ἔχον τι μέρος, σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ν κ. τ. λ. totum corpus obscurum, quod particula ida careat, idemque totum illustratur, quando ısi lumen fulgurans te illustret. Nimirum Evansta demonstraturus est, lumen internum, quamres parva esse videatur, tamen instar oculi seu rnæ radiantis efficacissimum esse et totum hoem aut illustrare, aut cum absit, eundem cærelinquere. Quapropter cave, inquit, illam

parvam rem despicias: a parte quadam corporis aut occæcata aut luculenta totius corporis conditio aut tenebrosa aut lucida dependet; unde unusquisque sponte argumentari potest, pariter lumine interno aut infuscato magnas tenebras, aut sano egregiam lucem per totum animum omnemque vitam sequi. — Cd. 1 transponere vidi μέρος τι.

v. 42. δὲ e l. p. Matth. 23, 23 perperam a quibusdam additum, quibus Griesb. plus quam par est, tribuit.

v. 44. οἱ e contagio extremi nominis præcedentis ἄνθρωποι ortum, deleatur auctoritate plurium cdd. utr. cl. Participium περιπατοῦντες verbo finito ita vertendum esse puto: homines nescii super iis ambulant. Sed ita articulus ferri non potest.

v. 51. ἀπὸ αἵματος secundum cl. occ. legatur, demto articulō, qui e l. p. Matth. 23, 35 irrepsit, unde præterea verba τοῦ δικαίου post Ἄβελ et υἱοῦ Βαραχίου post Ζαχαρίου in quibusdam cdd. obvia desumebantur. A cd. 1 bis etiam articulum ante αἵματος abesse animadverti.

v. 54. ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, θηρεῦσαί τι, ita emendandum est secundum f. afr. Nam ζητοῦντες glossema est ad ἐνεδρ., quare conjunctio καί, quæ alibi ante ζητοῦντες adjicitur, a pluribus cdd. utr. cl. abest, et verba ἐνεδρ. αὐτόν, quibus glossa substituebatur, in cd. D et int. Italo omittebantur.

C. XII.

v. 22. ὑμῶν, quod recte abest a cl. occ., e l. p. Matth. 6, 25 additum est, sicut indidem a nonnullis post σώματι præterea ὑμῶν adjectum.

v. 31. τοῦ θεοῦ et πάντα e l. p. Matth. 6, 33 invecta sunt; auctoritate cl. occ. pro τοῦ θεοῦ rescribe αὐτοῦ et πάντα dele, probante Griesb.

v. 36. ἀναλύσῃ rescribe e cl. occ. et Irenæo. Sæpius ob jota olim non subscriptum sed adscriptum σῃ in σει mutatum est, e. g. Luc. 10, 19 ἀδικήσει, ubi Griesb.

Griesb. rectius ἀδικήσῃ prætulit; Luc. 13, 35 ἥξει pro ἥξῃ. — In cd. 1 reperi τῶν γάμων † αὐτῶν.

v. 47. Verba μηδὲ ποιήσας vereor, ut germana sint. Absunt a cdd. L 13 Syr. Pers. et duobus cdd. It., atque interpretari participium ἑτοιμάσας videntur, cui sane verbum ποιήσας suffectum in D alioque deprehenditur, omissis ἑτοιμάσας μηδὲ; quo magis crediderim, ποιήσας inter lineas tanquam scholion interpositum fuisse. Ideoque in cdd. B 33 ita inducebatur: ἑτοιμ. ἢ ποιήσας.

C. XIII.

v. 6. καρπὸν ζητῶν restitue: inverterunt hæc verba Griesb., Knapp., Vater. et Scholz. suffragante cl. occ., sed ex v. 7 is ordo assumtus videtur.

v. 19. μέγα exterminetur auctoritate *Syri hier.* Arm. Sahid. Itali cdd. et cl. occ. cdd. gr. Ad interpretanda verba εἰς δένδρον scholion fuisse videtur, quod postea cum re explicata male conjunctum sit, quali conjunctioni tamen repugnat sententiæ veritas.

v. 27. πόθεν ἐστέ deleatur secundum cdd. D 56. 58 1 int. Sahid. *Clem. rom.* Orig. ut videtur, Hieron. Jam quod ὑμᾶς in f. afr. omissum est, apparet, lterumutrum supra lineam adscriptum fuisse. Fallima autem fuit repetitio ex v. 25.

v. 28. Verba καὶ πάντας τοὺς προφήτας, quæ sane cilius addebantur quam omittebantur, a *Syro hier.* sunt, cujus auctoritate motus fuero, si quis cdd. accesserit. Int. Sahid. πάντας tantum omittit.

v. 35. ἔρημος, quod Griesb. et Scholz. quidem tis multorum testium fide subnixi, tanquam e l. Matth. 23, 38 illatum, ejecerunt, non potest non esse; sin secus, contraria plane sententia enaretur, scilicet fore, ut domus eorum iis libera inquatur. Adjectivum necessarium propterea iniisse videtur, quod nescio quis intra lineas ἀμὴν scripserit, ut ἀμὴν δὲ λέγω pro λέγω δέ diceretur; madmodum sane in quibusdam exemplaribus peram exstat.

C. XIV.

v. 5. υἱὸς ἢ βοῦς, in qua scriptura (Scholzio probata) cl. or. et f. afr. consentiunt, ab hac parte plus habet ponderis; et cum originem lectionis variantis perscrutaris, vereor, ut ὄνος, quem vulgati libri agnoscunt, in υἱός mutatus sit, contra probe intelligo, cur υἱός in bestiam, quæ bovi responderet, collato c. 13, 15 transversus sit. F. lat. in duas partes abit: cd. D ex Matth. 12, 11 πρόβατον in locum υἱός substituit, int. latinus uterque et antiquior (excepto eo exemplo, quod in D habetur) et recentior ὄνος legit, qua in re cdd. gr. mixti generis assentientes habere videtur. Sed eo minus valet h. l. f. lat., quod sibi ipsa non constat. Igitur utramque esse correctionem judico, et πρόβατον et ὄνος. — In cd. 1 reperi πεσεῖται pro ἐμπεσ.

v. 8. Verba ὑπό τινος a f. lat. et Clem. al. absunt eaque tanquam scholion inter lineas ideo adjecta esse videri possunt, quod proxima verba εἰς γάμ in antiquis documentis interciderunt.

v. 10. ἀνάπεσε et hic et c. 17, 7 emendari oport secundum cdd. utr. cl. Nam ἀνάπεσαι, quod a Gries et Knappio priore loco e f. afr. et posteriore cu a Griesb. tum a vulgaribus edd. exhibitum est, d pliciter laborat: primo quod aoristus primus ἐπ tantum dialecto alexandrinæ, qua librarii alex. u bantur, debetur, tum vero quod aoristus prim medii ἐπεσάμην, unde imperativus -πεσαι derivat plane inauditus est, et cum sæpius in n. T. verb ἀναπίπτειν sensu *accumbere* occurrat, nusquam men forma media nisi in his locis corruptis re ritur. Gradatim vero interpolatio inferebatur: mum ἀνάπεσε in haud dissimilem formam ἀνάπ deinde hæc in activum ἀνάπεσον mutabatur. I nitur item c. 17, 7 in nonnullis libris ἀνάπεσον. 1 priore loco recte ἀνάπεσε exhibet.

21. Verba καὶ χωλούς, quæ facile e v. 13 inserebantur, suspecta sunt, quod a *Syro hier.* et cdd. gr. AM 13. 69 absunt, atque a cl. occ. et fere omnibus intt. post καὶ τυφλούς rejiciuntur.

C. XV.

v. 14. Retineatur ἰσχυρός, cui Valckenarius in specimine annotat. crit. in locos quosdam n. T. p. 383 et Schleusnerus in Lexico n. T. T. II p. 35 femininum ἰσχυρά præferunt. Sed cum hoc in cl. occ. exstet, ea cum in dialecto alex. (v. LXX 1 Regg. 18, 2 Jes. 8, 21 Jer. 17, 18. 1 Macc. 9, 24) occasionem, tum in se voluntatem immutandi habuit. Præterea quoniam Lucas Act. 11, 28 τῷ λιμός genus masculinum attribuit, plus ad rem facit, quam quod *Phrynichus*, Etym. M. et Schol. Arist. Acharn. v. 743 docent, Atticos ὁ λιμός, Dorienses ἡ λ. dixisse.

v. 24. 32. In ejusmodi locis, quorum alteruter ex altero correctus videtur, potissimum ii testes audiendi sunt, qui utrobique aliter legi jubent. Sed uno eodemque modo legunt et fam. lat. et cl. r., quum utroque loco illa simpliciter ἀπολωλώς sine καί et ἦν, hæc cum libris impressis καὶ ἀπολωλὼς ἦν exhibeant. Probo itaque f. afr., quæ priore loco ἦν ἀπολ., posteriore καὶ ἀπολ. scribit: voculis post permutatis, causa et omissionis et adjectionis perspicua est.

C. XVI.

v. 21. τῶν ψιχίων deleatur auctoritate *Syri hier.* afr. et quorundam testium f. lat. (cdd. It. Ambr. aud. Dial. c. Marc.). Cod. 1 post τῶν πιπτόντων nsponit. Illatum a consono loco Matth. 15, 27: ἰει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν ίων αὐτῶν. Neque v. 23 satis certa sunt verba ρχων ἐν βασάνοις, eaque, si cdd. gr. cum *Syro* r., qui ignorat, consentirent, ejicienda forent. ɪus incertus, quem obtinent, ut quæ a Syro ante ῷ ᾅδῃ, ab Origene bis post ᾅδῃ et vulgo post

ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ponantur, jam arguere videtur ex aliena manu intra lineas adjecta esse, ratione versiculi 28 habita.

C. XVII.

v. 3. δὲ et εἰς σὲ proscribantur secundum cl. occ. et fere omnes intt. Invecta ex l. p. Matth. 18, 15, unde praeterea quidam libri ἁμαρτήσῃ assumsere. In Matth. vicissim in nonnullis cdd. secundum Lucam ἁμαρτήσῃ in ἁμάρτῃ mutabatur et εἰς σὲ praetermittebatur. Absona quoque esse in Luca δὲ et εἰς σὲ mihi videntur. Nam ita haec verba inferuntur, ut nobis aliena salus animarum curae sit, quam curam in ipso peccatore testificari oporteat: neque igitur particula adversativa neque verba limitantia εἰς σὲ conveniunt. Descendit modo commate sequente ad peccatorum genus quoddam, ubi εἰς σὲ locum habet.

v. 4. τῆς ἡμέρας posterius e superiore loco repetitum, exsulet, consentiente Syro hier. cum cl. occ.

v. 23. ἢ ex v. 21 iteratum, recte ignoratur a cl. occ.

v. 30. ταῦτά bene ediderunt Knapp., Vater. et Scholz. In BDK al. exstat τὰ αὐτά.

C. XVIII.

v. 14. γάρ post ἢ, quod Griesb. et Scholz. e compluribus cdd. utr. cl. receperunt, nimirum valet, eaque potestate particulae γε respondet: cf. Act. 4, 27 Matth. 1, 18 Joh. 9, 30 Philipp. 2, 27.

v. 22. ταῦτα, quod a cl. occ. abest, vereor, ne quis de commate sequente arripuerit. Cod. 1, cujus librarius aliquid desiderasse videtur, habet ἀκούσας δὲ αὐτοῦ.

v. 39. σιγήσῃ e cl. occ. reponatur. Vulgare σιωπήσῃ e l. p. Matth. 20, 31 Marc. 10, 48. Unum Evangelistis Lucam verbo σιγᾶν uti monet Scholzius ad h. l.

C. XIX.

v. 7. πάντες scribe auctoribus plurimis utr. cl.

v. 17. εὖγε recte legitur in cl. occ., unde intelligitur, cur in l. p. Matth. 25, 21. 23 item εὖγε pro εὖ in monumentis occid. exstet. — Cd. 1 δοῦλε ἀγαθέ transponere vidi.

C. XX.

v. 5. οὖν expellatur auctoritate plurium utr. cl. cdd. et intt.*) E l. p. Matth. 21, 25 Marc. 11, 31 invectum: in utroque loco vicissim secundum Lucam in veteribus libris omittebatur.

v. 14. δεῦτε e l. p. Matth. 21, 38 Marc. 12, 7 insertum, recte abest a cl. occ. Plus etiam e Marc. susceperunt nonnulli cdd., ἵνα ἡμῶν γένηται in καὶ ἡμῶν ἔσται mutando. Schulzius Lucam usquam verbo δεῦτε usum esse negat.

v. 23. τί με πειράζετε e l. p. Matth. 22, 18 Marc. 12, 15 desumta, deleantur auctoritate f. afr. Indiem in nonnullis documentis πανουργίαν in πονηρίαν ...u ὑπόκρισιν, δείξατε in ἐπιδείξατε, δηνάριον in τὸ νόμισμα mutabatur.

v. 30. Verba ἔλαβεν et τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος recte omittuntur in cl. occ. (B L 157 ...m D, qui præterea v. 31 ἔλαβεν αὐτὴν præterit). ...tendunt enim intt. Coptus et Arm. viam interlationis e l. p. Marc. 12, 21 profectæ, unde ille ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, omissis v. 31 ἔλαβεν αὐτήν, ... καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὁ δεύτερος expressit. Hinc cl. or. ...xit: καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, atque addidit . præced. καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος, ut esset, quod ...onderet Marci verbis: καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα, ...d additamentum Coptus item ignorat. Eo su...ctius redditur, quod unus e cdd. Itali æque post ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν adjiciendum putavit: καὶ ...θανεν ἄτεκνος.

...v. 31. ἑπτά· καὶ οὐ, ita restitue secundum cl. or. ...lures intt. Vocula καί, cum incisum ὡσαύτως δὲ

---

*) In cd. 1 equidem reperi οὖν.

καὶ οἱ ἑπτά non habeat verbum, quo referatur, aliquid affert difficultatis, quam librarii amoturi fuisse videntur. Sed veritati sententiæ convenientior est; demta enim καί (ut Griesb. Knapp. Matthæi et Scholz. fecerunt), neque οἱ ἑπτά dicerentur uxorem duxisse, quod tamen per se dici oportuit, et conjunctione ὡσαύτως dicendum esse innuitur; neque ὁ τρίτος et ne ὁ δεύτερος quidem sine filiis mortui esse traderentur. Verum posita καί, οἱ ἑπτά referuntur ad ἔλαβον αὐτήν, et ad omnes pertinent verba: καὶ οὐ κατέλιπον κ. τ. λ.

v. 32. δὲ πάντων e l. p. Matth. 22, 27 invectum, recte abest a cl. occ.*) Itidem v. 34 ἀποκριθείς e Matth. 22, 29 Marc. 12, 24 desumtum, deleatur secundum cl. occ.

C. XXI.

v. 6. ταῦτα θεωρεῖτε; apposita interrogandi nota, secundum cl. occ. emenda: cf. Marc. 13, 2. Nam ἃ e contagio præcedentis syllabæ vulgo repetitum est, ut sæpe accidit. Inauditus vero esset nominativus absolutus, ad qualem interpretationem confugitur, ut qui nulla ratione cum sequentibus verbis cohæreret. De usu nominativi constructione quidem absoluti, sed sensu conjunctissimi videatur nostra nota ad Marc. 9, 20.

v. 15. ἀντειπεῖν οὐδέ vel ἀντειπ. ἢ certa non sunt, cum absint a f. lat., et post ἀντιστῆναι rejiciantur a f. afr. Glossema sane sapit ἀντειπεῖν ad ἀντιστῆναι, quapropter etiam in uno e cdd. It. substituebatur illud in hujus locum, hoc omisso.

v. 19. Futurum κτήσεσθε, quod est in cl. occ. (Tertull. quoque et cd. 1, de quo ante non erat observatum), præferendum, sensu requirente.

---

*) Cd. 1 ita transponit: ὕστερον δὲ καὶ ἡ γ. ἀπέθ. ἐν τῇ ἀναστ. οὖν.

v. 33. παρελεύσονται, quod cl. occ. loco παρέλθωσι habet, minus ob præcedens verbum iteratum, quam ob l. p. Matth. 24, 35 Marc. 13, 31 immutatum esse videtur. In Marc. vicissim e Luca παρέλθωσι in παρελεύσονται nonnulli libri mutarunt.

v. 36. ταῦτα a cl. or. abest, et utpote super linea positum, modo in cd. 157 infra scriptum πάντα propellebat, modo in Syro una cum πάντα interibat, modo in A C alioque post πάντα transponebatur: deleatur ergo.

C. XXII.

v. 14. δώδεκα recte abest a cl. occ. Ex l. p. Matth. 26, 20 Marc. 14, 17 super linea positum fuisse, inde jam patet, quod infra scriptum ἀπόστολοι in cdd. L X Ev. 6 excidebat. Minus autem omittendi quam addendi δώδεκα causa intelligitur.

v. 42. τοῦτο τὸ ποτήριον, ita emenda secundum cl. occ. Vulgaris ordo e l. p. Matth. 26, 39 Marc. 14, 36.

v. 63. αὐτόν auctoritate cl. occ. repone loco τὸν Ἰησοῦν, quæ est interpretatio æque atque v. 62 addita verba ὁ Πέτρος.

v. 64. Δέροντες καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες, ita e f. afr. emendari oportet. Probe enim intelligitur, cur verba ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ assuta, non vero, cur omissa sint. Nimirum primo e l. p. Marc. 14, 65 tantum ita corrigebatur: αὐτὸν (ῦ) τὸ πρόσωπον ἐπηρώτ., unde cd. 1 aliique 5 Arabs et Sahid. περικαλύψ. αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἐπηρώτων exhibent. Deinde quod δέροντες perperam ad antecedentem orationem trahebatur, censores, desiderato verbo cædendi, inter περικαλ. et αὐτοῦ adscribebant verba αὐτὸν, ἔτυπτον (sive post πρόσωπον in D: ἔτυπτον αὐτόν, idemque compensandi gratia δέροντες expunxit), ante ἐπηρώτων conjunctionem καί et post ἐπηρώτων pronomen αὐτόν. Sensus ex nostra emendatione nativus existit. Nam

sic recte plagæ operto vultui inflictæ indicant, Jesum ludibrio habitum esse, et explanant verba ἐνέπαιζον αὐτῷ. Contra vulgaris scriptura, quæ etiam majorem distinctionem post δέροντες apponit, suspicionem injiceret, ut si differrent δέρειν et τύπτειν, vapulantem ludibrio haberi, et capite operto vapulare vapulantemque ad divinationem provocari: quas tamen res non differre constat.

C. XXIII.

v. 23. Verba καὶ τῶν ἀρχιερέων auctoritate cl. occ. expungantur. Sapiunt enim scholion ad αὐτῶν, a librariis conjunctione καί textui insertum. Lucas ipse, qui pronomine αὐτοί inde a v. 14 pontifices, principes et populum significavit, haud scio an idem pronomen una cum pontificum mentione sic conjunxisse potuerit, ac si non illud jam satis pontifices una comprehenderet.

v. 25. αὐτοῖς, quod Griesb., Knapp. et Scholz. complurium cdd. auctoritate subnixi ejecerunt, repone, quoniam omittendi occasio patet, cum ejusdem generis cdd., qui omiserunt, ex parte scholion τὸν Βαραββᾶν sive loco αὐτοῖς sive post αὐτοῖς (ut cd. 1) reciperent; quo pacto id quod infra positum erat, facile excidit.

v. 40 sq. κρίματί ἐσμεν· ἡμεῖς, ita recte *Syrus hier.* Copt. Sahid. Chrys. et cd. gr. c* habent. Namque propterea improbus maledixisse dicitur, quod Jesus eadem pœna affectus esset (ὅτι - ἐσμέν); quamquam confestim inter ejus et ipsorum conditionem scite distinguitur. Contra ὅτι - εἶ causam impietatis inferre non potest. Ideo particulam ὅτι h. l. pro καίπερ interpretati sunt. Tum vero ἐν τοσούτῳ κρίματι potius quam ἐν τῷ αὐτῷ κρ. dici oportuit. Præterea ὅτι usquam *licet* significare nego, quamquam Schleussnerus in Lex. II p. 333 nonnulla exempla ejus significationis reperisse opinatus est.

v. 42.

v. 42. κύριε ab eodem *Syro hier.* et cl. occ. recte abest; alibi transponitur.

v. 44. Verba καὶ σκότος - ἐννάτης auctoritate *Syri hier.* expunge. Nam cum appareat, aut illa, aut verba καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, quæ Griesbachio paullum suspecta erant, supervacanea esse, priora sane, quorum adjectio e l. p. Marc. 15, 33 facillima erat, spuria sunt judicanda. Quæ super linea posita erant, detruserunt infra scripta καὶ ἐσκοτ. ὁ ἥλιος in c* 33 et cd. Marcionis. Fam. afr. correctione τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος pro καὶ ἐσκ. ὁ ἥλιος consulere voluit loco corrupto, quem ope Syri antiquissimi ad sanitatem revocare licet.

v. 51. καί post ὅς et paullo post καὶ αὐτός dele auctoritate cl. occ. fretus. Debentur l. p. Marc. 15, 43 ista verba, quæ modo ad verbum καὶ αὐτὸς προσεδέχετο, modo inverso ordine προσεδ. καὶ αὐτός, modo ex parte καὶ προσεδ., modo dupliciter καὶ πρ. καὶ αὐτός (ut in cl. or.) invehebantur, quo suspectiora redduntur.

v. 53. Primum αὐτό, quod a cl. occ. abest, nescio an e l. p. Marc. 15, 46 invectum sit. — Cd. 1, qui post καθελών pronomen agnoscit, id non modo post ἐνετύλ., sed etiam post ἔθηκεν ignorat. Idem mox οὐδεὶς οὔπω legit.

C. XXIV.

v. 7. ἁμαρτωλῶν nomine interpretationis suspectum est: abest a D et cdd. It., atque ut super linea positum ἀνθρώπων in tribus cdd. gr. protrudebat eique voci substituebatur. Idem scholion in vaticinio Jesu c. 9, 44 et Matth. 17, 22 in nonnullis libris post ἀνθρώπων additum est, neque crediderim, utrobique e Lucæ nostro loco adjectum esse.

v. 10. A nonnullis cdd. (AD al.) abest ἦσαν δέ, ab iisdemque et pluribus (ABDL al.) mox αἵ ante ἔλεγον; neque dubito, quin unus error alterius causa exstiterit. Casu nimirum αἵ excidit; namque com-

plures eorum, qui αἵ ignorant, ἦσαν δέ agnoscunt. Verum non id agitur, ut mulieres apostolis nuntiasse dicantur, quod jam v. 9 memoratum erat; sed hoc loco earum nomina demum proferuntur: quare αἳ ἔλεγον ut appositum accipe, neque magis ἦσαν δέ quam αἵ abesse potest. Quidam (K 1. 69. 131 al.) ἦν δέ legunt, qui quum iis, in quibus omnino omittitur, propinqui sint, fide indigni sunt. Griesb. ed. Hal. et Knapp. ἦν δέ habent, ille in ed. Lips. ἦσαν δέ et in Synopsi denuo ἦν δέ revocavit.

v. 12. Hoc comma, quod a *Syro hier.* cd. gr. D et cdd. It. abest, a lectore Johannis 20, 5 sq. 10 fictum et Lucæ datum esse arbitror, ut ejus verbis v. 24. 34 lux affunderetur; quamquam neque τινές v. 24 nec ὤφθη v. 34 satis responderent uni Petro sola lintea cernenti v. 12. Verum Lucas manifesto res gestas supponit non ab ipso narratas, sed quæ ab Joh. l. c. et 1 Cor. 15, 5 attinguntur. Schulzius ad h. l. annotat: παρακύπτειν, ὀθόνια, ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτόν ut a Luca sint aliena, ita undique prodere Johannem.

v. 13. Observandum, *Syrum hier.* cum nonnullis cdd. gr. et Armeno ἑκατὸν ἑξήκοντα*) exhibere, eundemque v. 17 καί ἐστε σκυθρωποί omittere. Similiter v. 33 unus e cdd. post ἀναστάντες addit λυπούμενοι. Ego vero non dubitaverim, saltem verba καί ἐστε v. 17 cd. D Syr. Ar. secutus ejicere. Cum sententia melius procedet, tum ita intelligetur, cur in Syro hier., qui in suo exemplari fortasse καί ἐστε super linea viderit, hoc una cum σκυθρωποί omissum sit, et cur intt. afric. nominativum σκυθρ. mirati, alia ratione subvenerint, καὶ ἐστάθησαν σκυθρ. seu καὶ ἔστησαν σκ. scribendo.

*) Scholia græca cdd. 34. 194 et al. monent: ἑκατὸν ἑξήκοντα λεκτέον· οὕτω γὰρ τὰ ἀκριβῆ καὶ ἡ (Ὠριγένους cd. 194) τῆς ἀληθείας βεβαίωσις.

v. 39. Nota, μη post ψηλαφήσατε a *Syro hier.* (Syr. post. habet cum obelo) et f. lat. abesse.

v. 46. Verba καὶ οὕτως ἔδει et v. 48 ἐστε a cl. occ. omissa, suspecta sunt. Illa in nonnullis documentis fecerunt, ut infra scripta οὕτω γέγραπται exciderent; hoc alibi post μάρτυρες transponebatur. Sic Act. 10, 39: ἡμεῖς μάρτυρες πάντων, ubi cl. or. ἐσμὲν item perperam interposuit. Itidem v. 53 verba αἰνοῦντες καί, quæ a f. afr. absunt, suspicione falsitatis non vacant, ut quæ glossæ instar sequenti verbo facile apponebantur, quo omissio verborum καὶ εὐλογοῦντες in D obvia respicere videtur.

Ad JOHANNIS

Caput I.

v. 9. Post ἄνθρωπον distinguas velim, et ἐρχόμενον cum ἦν præcedente jungas. Ita structuræ maxime convenit: fuisse negat v. 8 Johannem lumen; erat, inquit v. 9, lumen verum venturum, idque revera venisse profitetur v. 11. Hanc sententiarum concinne aptarum progressionem ea interpunctio, quam Griesb. secutus est, conturbat; atque verba ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον tum fere redundarent. Trita est loquendi formula ἦν ἐρχόμενον, ut c. 3, 23 ἦν βαπτίζων, Marc. 2, 18 Act. 2, 5.

v. 44. Griesb. Knapp. et Matthæi verba ὁ Ἰησοῦς omnino ejecerunt, testimoniis gravissimis cdd. neglectis, quæ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς scribi jubent, ut bene habet Scholz. Quoniam subjectum remotius videbatur, alibi post ἠθέλησεν transponebatur ὁ Ἰησοῦς, unde postea in paucis serioris ævi cdd. neutro loco

legebatur (D hiat). Quandoque enim evenit, ut transpositio omissionis causa exstiterit; v. ad Rom. 16, 25.

C. IV.

v. 9. Verba ἡ Σαμαρεῖτις, quæ a *Syro hier.* absunt, haud scio an quisquam omissa desideraturus sit. Digna certe res est, quæ notetur.

v. 20. ἐν τούτῳ τῷ ὄρει ita retinendum: inversio enim cl. occ., quam Griesb. et Scholz. secuti sunt, annuente Schulzio: ἐν τῷ ὄρει τούτῳ (invito tamen cd. B) e v. 21 invehebatur (ubi compensandi gratia cd. D ἐν τούτῳ τῷ ὄρει legit); sicut v. 17 aliqui eorundem cdd. cl. occ. εἶπεν· ἄνδρα οὐκ ἔχω e proximo ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω correxerunt.

v. 28. ἡ γυνή tanquam scholion deleatur auctoritate *Syri hier.*, quocum convenit unus e Mosq. (n). Transponitur ante τὴν ὑδρίαν in D et Armeno.

v. 35 sq. Καί absque ἤδη habent *Syrus hier.* Pers. Aeth. Slav. 2 Sax. Vlg. ms. Iren. IV, 40 Hilar. Chrys. VIII, 196 E et cdd. gr. Mosq. λ. μ, ἤδη demto καί præbent B C* D* L 33 et al. Orig., assentientibus Griesb. et Knappio, utrumque cl. or. conjunxit ἤδη. Καί, ut in vulgatis libris exstat. Alterutra harum vocularum falso intrusa occasionem extrudendi alteram dedisse videtur. Utra explanatori debeatur, non solum dignitas Syri hier., sed etiam transpositio adverbii ἤδη in Mosq. 11 Vulg. It. ante πρὸς θερισμόν obvii indicat. Igitur ἤδη damno, καί repono.

v. 42. Scholion ὁ Χριστός a *Syro hier.* cl. occ. et Irenæo IV, 5 recte abest.

C. V.

v. 1. τῶν Ἰουδαίων a *Syro hier.* abest, delendumque esse censebo, si codicis gr. auctoritas accesserit. Facile enim e c. 6, 4. 7, 2 invehebatur, unde item ἡ ante ἑορτή in plures cdd. irrepsit.

v. 3 sq. ἐκδεχομένων usque ad νοσήματι a f. afr. absunt, ab eademque pericope de adultera c. 7, 53 —8, 11 omittitur, probantibus Semlero, Griesb. et Vatero. Sed suspectæ fidei sunt in ejusmodi omissionibus censores alex., qui veterum exemplorum auctoritate neglecta judicio suo nimium indulgentes, quidquid in profanis et sacris scriptoribus minus apte vel sapienter dictum videbatur, obelis notare cœperunt. Sic sane complures cdd. narrationem de adultera obelis notatam habent, alii lacunam reliquerunt, ut certe prætermissum quidpiam esse significaretur. Quod priorem locum attinet, verba c. 5, 7 ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ flagitare quodammodo videntur præmittendum comma 4, quo demto ista intellectu difficillima essent. Idem cd. B in celebri loco Matth. 5, 22 εἰκῆ ad ostentandum morum rigorem præteriit, ut si omnis ira vetaretur. Qua in re Griesb. in Comm. cr. I p. 46 rectius judicavit. Sæpe numero cd. B consulto omisisse videtur, quæcunque Christo minus digna putaret. Sic Matth. 1, 25 BZ 1. 33 omittunt αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, ut Maria posterioris partus suspicionem vitet. Matth. 16, 2 ab ὀψίας γενομένης usque ad finem commatis 3 omnia absunt a B 157 al., „ne scilicet, ut Bengelius suspicatus est, in regionibus alia tempestatum prognostica habentibus dominus videretur minus vera dixisse; nam quæ h. l. dicuntur, non in omnia convenire climata docent physici." Matth. 20, 16 dictum πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, quod de paucitate electorum durius pronunciatum videbatur, a BL Copt. Sahid. ignoratur. Igitur opportune monuit Augustinus de conjug. adult. II, 7, nonnullos modicæ fidei, metuentes, ne mulieribus suis peccandi impunitas daretur, a cdd. suis abstulisse pericopam de adultera.

v. 25. ἀνθρώπου pro θεοῦ exstat in *Syro hier.*, in marg. Syri post., in Mosq. μ et octo al. cdd. gr

quod bene notandum est. Pariter c. 5, 35 cdd. B D ἀνθρώπου pro θεοῦ habent.

C. VI.

v. 10. οἱ auctoritate D L 1. 25. 33. 157 al. Cyrilli alex. deleatur; suspicor enim οἱ super linea positum fuisse, quod ὡς in pluribus sed minoris pretii cdd. exciderit.

v. 11. τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ e l. p. Matth. 14, 19 vulgo intrusa, ejiciantur auctoritate *Syri hier.* fere omnium intt. et f. afr. cdd. gr.

v. 14. Observa, ἀληθῶς a cd. D abesse, quod facile e c. 4, 42 inserebatur.

v. 28. οὖν e v. 30 surreptum, dele *Syrum hier.*, complures intt. et cd. gr. A secutus.

v. 40. In locum πέμψαντός με, quod e v. 38. 39 vulgo repetitum, e cl. occ. substitue πατρός μου, præeunte Knappio. Eandem ob causam ibid. γάρ vulgo in δέ mutabatur.

v. 45. ἀκούων quam ἀκούσας præstantiorem recte judicaverunt Matthæi et Scholz. scripturam, in qua fam. lat. et cl. or. consentiunt. Aoristus μαθών grammaticis alex. fraudi fuit, sed revelatio patris perpetuitatem quandam habet, quare præsens ἀκούων vero sensui magis respondet.

v. 54. κἀγώ antiquissimi cdd. scribunt, qui audiendi sunt.

v. 55. Correctio f. afr. ἀληθής pro ἀληθῶς, jampridem Clementi al. et Origeni probata, quam ego etiam in cd. Marciano X (apud Griesb. 209) deprehendi, Griesb. placuit. Sed eo sensu Johannes potius ἀληθινός quam ἀληθής usurpat, c. 1, 9. 4, 29. 37. 6, 32 15, 1. 17, 3. Significat ἀληθής *veritati congruens*, c. 3, 33. 5, 31. 32, ἀληθινός *rei congruens*, *germanus*. Ἀληθῶς eodem sensu *vere* pro ὄντως occurrit c. 1, 48 4, 42. 7, 40. 8, 31. Hinc dijudicari potest locus c. 8, 16, ubi cl. occ. ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθινή ἐστιν habet, quod probo: nam judicium, inquit, meum rei con-

gruit, rectum est. Scriptura cl. or. in omnibus libris impressis obvia ἀληθής ex v. 14. 17: ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου (veritati congruit) surripiebatur.

v. 63. λελάληκα e cl. occ. et tantum non omnibus intt. emenda, præeuntibus Knappio et Scholzio, probante Schulzio. Ita præterea in υ 209 (cdd. Marc.) reperi, quod mihi propterea probatur, quia Jesus non de verbis suis in genere, sed separatim de superioribus, quæ eorum animos offendebant, loquitur. Vulgare λαλῶ e gemino loco c. 14, 10 ortum, ubi hinc nonnulli libri λελάληκα corrigebant; neque ὑμῖν c. 14, 10 satis certum est. Ex eorundem fere testium auctoritate v. 65 μου expunge.

C. VII.

v. 8. ταύτην prius secundum cl. occ. dele, annuente Schulzio, quod e proximo in cl. or. iterabatur. — Deinceps ἐγὼ οὐκ Griesb. bene excudi jussit suffragio cdd. D K 17. 33. Nam οὔπω interpretis est, et quidem boni; quam vim οὐκ habet c. 6, 17 (ubi cl. occ. οὔπω correxit).

v. 10. Verba εἰς τὴν ἑορτήν ponantur post οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ut est in *Syro hier.* et f. afr. Sin secus, definitio temporis, quo Jesus profectus sit, incommode v. 14 repeteretur. Deinde quod Jesus v. 11 in festo, priusquam advenerit, ab Judæis quæsitus dicitur, consilio scriptoris convenientius est, non anticipare mentionem profectionis in festo, sed absolute de ejus profectione loqui, postquam fratres ad festum ivissent. Chrysostomus et v. 10 εἰς τὴν ἑορτήν et v. 11 ἐν τῇ ἑορτῇ omiserat, quare illa verba restituta in serioribus cdd. alienum locum occupaverunt, et in uno e cdd. It. utrobique leguntur.

v. 28. Post εἰμί signum interrogationis appone. Vereor enim, ut Judæis cognitio Jesu ejusque veræ originis concedatur: cf. c. 8, 14: οὐκ οἴδατε, πόθεν ἔρχομαι ἢ ποῦ ὑπάγω, ibid. v. 19.

v. 34. 36. Mendose εἰμί vulgo editur. Aethiops et Arabs recte εἶμι expresserunt. Nam Judaei v. 35 verbum πορεύεσθαι substituerunt, et ipse Jesus c. 8, 21 eadem iterum dicens (πάλιν εἶπεν): ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν (cf. c. 13, 33), satis superiorem orationem illustravit, εἶμι esse scribendum. — In cd. 1 reperi v. 34 εὑρήσετέ με.

v. 40. ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν demto πολλοί e cl. occ. emenda, quod probari quoque Schulzio jam video. Primum enim haec est doctior lectio, secundum quam pronomen τινές reticetur, ut Matth. 23, 34. 27, 9 Luc. 11, 49. 21, 16 Act. 21, 16 Apocal. 2, 10. Deinde hinc lectionis varietas explicatur, cum alii aliud suppleverint: Origenes οἱ ἐκ τοῦ ὄχλου, Armenus τινὲς ἐκ τοῦ ὄχλου, Cyrillus ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν ἀκούσαντές τινες, documenta cl. or. e v. 31 πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου, ut adhuc omnes libri impressi exhibent.

v. 52. Cd. 1 pro lectione ἐγήγερται excitari solet, male: habet enim ἐγείγερται, nescio quid mixtum scripturae or. et occ.

C. VIII.

v. 4. Perperam vulgo editur καταλήφθη, quod ne graecum quidem est. Nam λαμβάνω demum in perfecto diphthongum ει assumit εἴλημμαι, sed in aoristo κατελήφθη habet, ut exstat in compluribus cdd. scriptis et in Millii aliisque impressis. Mendum καταλήφθη e confusione cum κατείληπται, ut nonnulli cdd. exhibent, oriebatur.

v. 13. Observa, *Syrum hier.* pro Φαρισαῖοι exhibere Ἰουδαῖοι; Pharisaei sane secundum v. 3. 9 jam exiisse videntur. — Idem Syrus v. 14 περὶ ἐμαυτοῦ omittit, quod notandum; nam facilis fuit adjectio e v. 13. 18. — Cd. 1 observo v. 13 ita legere: οἱ οὖν φαρισ. εἶπ. αὐτῷ.

v. 29. Scholion ὁ πατήρ expunge auctoritate *Syri hier.* et cl. occ.

v. 39.

v. 39. Origenes ἐστι pro ἦτε et mox ποιεῖτε demto ἂν legit; in lectione ἐστι cl. occ. et in omissione τοῦ ἂν complures cdd. suffragantur, sed in ποιεῖτε nullus. Quamquam pateat, has correctiones cohærere, tamen Griesb. ἐστε adoptavit, ἐποιεῖτε reliquit et ἂν delevit, atque Scholzius, relictis ἦτε et ἐποιεῖτε, tamen ἂν ejecit. Conferantur similia loca: c. 5, 46 εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, c. 8, 42. 9, 41 (ubi nonnulli pariter ἂν omittunt) 15, 19 alia. Est hoc usitatum genus loquendi conditionaliter: e. g. Plat. Gorg. p. 481 C εἰ μή τι ἦν — οὐκ ἂν ἦν, *nisi esset, non esset*: v. Buttmann. Gr. gr. §. 126, 9, 4.

v. 54. μου facile e v. 49 invectum, a *Syrp hier.* Arm. Orig. Tert. abest, Syrus post. asterisco notatum habet. Aliquando super linea μου scriptum fuisse, inde colligitur, quod etiam infra positum ὁ πατήρ a Chrysostomo omittebatur.

C. IX.

v. 14. Parum sibi constant editores, qui hic ἀνέῳξεν, v. 17. 21. 26. 32 ἤνοιξε et rursus v. 30 formam ἀνέῳξε exhibent. (Cd. 1 constanter ἀνέωξε legit.)

v. 16. οὗτος abest a B, transponitur post ἐστιν in X 33. 157: puto e v. 24 irrepsisse. Quamobrem etiam ὁ ἄνθρωπος sedem vulgo mutasse videtur, collocatur a cl. occ. post Θεοῦ, quod placet. (Cd. 1 vulgarem scripturam tuetur.)

v. 18. τοῦ ἀναβλέψαντος scholii speciem habet ad αὐτοῦ appositi; recte abest a cdd. 1. 22. 118 al. Copt. Pers. cdd. It. Chrys., eoque minus dubito, quin super linea tantum positum fuerit, quia infra scriptum αὐτοῦ in D aliisque excidebat. Idem scholion v. 20 post αὐτοῦ in uno cd. reperitur.

v. 21. Suspicor, verba αὐτὸν ἐρωτήσατε e v. 23 illata esse, et simplicius αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸς nosti cetera scribendum. Ita legitur in Sahid. uno ex cdd. It. et a Chrysost., atque cl. occ. incisa transponendo unum extrinsecus intrusum fuisse arguere

videtur: habet enim αὐτὸν ἐρωτήσατε, ἡλικίαν ἔχει, modo addito modo demto αὐτός ante ἡλικίαν.

v. 30. ἓν γὰρ τοῦτο levissima mutatione in octo cdd. gr. rectius legi arbitror. Nonnulli exhibentes ἐν γὰρ τοῦτο viam corruptelæ indicant. Quoniam olim apices nullæ fuerunt, censor alex. ἐν loco ἓν intelligens, mendum odoratus τούτῳ corrigebat; quare cdd. BL 22. 33 etiam transponunt ἐν τούτῳ γάρ, cdd. It. ἐν τούτῳ absque γάρ, D ἐν τούτῳ ἦν, et cd. 1, qui h. l. minus accurate excussus erat, me teste: ἐν γὰρ τούτῳ τό.

C. X.

v. 3. 4. Memoratu dignæ sunt scripturæ *Syri hier.*, v. 3 ἴδια omittentis, v. 4 αὐτά cum Chrys. in locum τὰ ἴδια πρόβατα substituentis. Superius ἴδια in D ita transponitur: τὰ πρόβ. τὰ ἴδια.

v. 12 sq. Cum verba τὰ πρόβατα in extremo commate 12, tum ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει tanquam scholia expunge. Absunt a *Syro hier.* et cl. occ. Nomen τὰ πρόβατα post pronomen αὐτά inopportune repetitur; et interpretatione ὁ δὲ μισθ. φεύγει non opus est, si ante καὶ ὁ λύκος comma et post σκορπίζει colon apposueris.

C. XI.

v. 50. Simplex λογίζεσθε, quod in cl. occ. exstat, præfero. Compositum διαλογίζ. in junioribus documentis e præcedente syllaba δέ ortum est.

v. 54. αὐτοῦ scholion cl. or. dele, cl. occ. secutus.

C. XII.

v. 1. ὁ τεθνηκώς, quod scholion sapit, a *Syro hier.* Syr. Sahid. Pers. Aeth. cdd. It. Chrys. et cdd. gr. BX abest, eoque magis ex interstitio linearum insertum esse videtur, quod in uno cdd. Mosq. verba ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν e contextu protrusit.

v. 4. Σίμωνος auctoritate *Syri hier.* fere omnium intt. cdd. gr. D 1. 118 aliorumque duorum deleatur. Facile ex c. 6, 71. 13, 2. 26 irrepsit, propter quale

scholion excidit in Mosq. ὁ Ἰσκαριώτης, atque in B Ἰούδας. Cd. 1, ut ego observavi, habet Ἰούδας ὁ Ἰσκαρ.

v. 37. σημεῖα, quod explanatoris sedulitas inculcasse videtur, a *Syro hier.* abest, eoque magis suspicor aliunde intrusum esse, quod in Evangeliario quodam ante αὐτοῦ transponitur, in aliis autem documentis αὐτοῦ in linea scriptum propter scholion substitutum omissum est.

v. 41. τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ habent *Syrus hier.* Copt. Sahid. Syr. p. Vulg. ms. cdd. gr. 13. 69, quod præfero. Nam post visionem gloriæ *Dei* Jesaias c. 6 *illa* verba ab Johanne memorata effatus est. Evangelista demum subjungendo καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ prophetæ dictum ad Messiam retulit, ac parum opportune eandem sententiam anticiparet, si τὴν δόξ. αὐτοῦ scripsisset. Tum supersederi posset applicatione: καὶ ἐλάλ. περὶ αὐτοῦ. Igitur αὐτοῦ potius correctio eorum, qui Messiam introducere averent, quam τοῦ Θεοῦ scholion ad αὐτοῦ esse videtur. Utrumque junxerunt cdd. D 66 in marg. τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

C. XIII.

v. 3. Deleantur ὁ Ἰησοῦς et v. 6 καί, auctoritate cl. occ., probante Griesb. — Cd. 1 legit ἔδωκεν, quod nondum erat annotatum.

v. 38. ἀποκρίνεται Ἰησοῦς e cl. occ. reponatur: vulgaris scriptura e cl. or. depromta versiculo 36 deberi videtur.

C. XIV.

v. 2. Ut Griesb., Vater. et Scholz. interpunxerunt, punctum ante πορεύομαι ponentes, frigent verba εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, atque adeo rei veritati contradicunt, ac si Chr. dicturus esset, quod verum non esset; nec apte cohærent sequentia, in quibus se paraturum locum profitetur, postquam esse jam multa domicilia in cœlis affirmaverat. Quæ incommoda opportune amoventur, cum colon post πορεύομαι et punctum post τόπον ὑμῖν posueris

inquit, multa jam adessent habitacula in domo patris, dicerem vobis, me proficisci ad locum parandum. Summa benignitate eos ita consolatus est, ut ne opus quidem fore loca parari, sed ea ipsis esse satis explorata ac certa moneret. Ob pravam interpretationem factum esse videtur, ut ὅτι ante πορεύομαι, quod cl. occ. recte habet, in cl. or. et hinc in libris impressis interciderit.

v. 11. αὐτά et extremo commate μοι auctoritate *Syri hier.* et testium occid. (Tertull. Hilar.), consentientibus aliquot cdd. gr., expungantur. Cod. B αὐτοῦ pro αὐτά exhibet, quod e v. 10 depromsit, ubi idem τὰ ἔργα αὐτοῦ scripserat: hinc vulgaris lectio διὰ τὰ ἔργα αὐτά profecta esse videtur. Alterum μοι, quod ab D L 33 pluribus intt. recte abest, incommode vulgo e superiore oratione repetitur. Opponuntur ipsius testimonium (πιστεύετέ μοι, ὅτι) et acta (ἔργα), quæ fidem concilient, se in patre et patrem in ipso esse: quapropter sententiæ repugnat, iterari μοι in altero inciso, quo vis prioris μοι diminueretur. Quo ejecto, subaudiatur e proxima oratione: ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ κ. τ. λ., quod ipsum erat demonstrandum.

v. 14. Hoc comma vereor ne ut memoratu dignissimum ex antecedente a pio quodam lectore margini adscriptum, post contextui adjunctum sit. Omittitur a *Syro hier.* uno ex cdd. It. et septem cdd. gr. (in quibus sunt X 1. 22), a Chrys. et Nonno. Sed in ipsis cdd., qui quidem illa verba agnoscunt, indicia tria mihi perspicere videor, quæ aliunde assuta esse arguant: primum in vetustis documentis addito καί ante ἐάν τι inducuntur, quemadmodum aliena verba sæpe inseruntur; deinde æque ac v. 13 lectio fluctuat, unde probabile fit, illinc varie adscripta fuisse: nam v. 14 ἵνα ὅ, τι ἄν, vel ὃ ἐάν legitur, post αἰτήσητε non magis v. 13 quam v. 14 seu με seu αὐτόν seu τὸν πατέρα (ex c. 16, 23) additur,

et in locum ἐγώ substituitur τοῦτο, vel ἐγὼ τοῦτο. Denique non uno loco scribitur comma extrinsecus intrusum, sed in cd. 157 ante ἵνα rejicitur. Cum de interna ratione quæras, prorsus exploditur comma superfluum, quod nihil dicit, nisi quod jam enuntiatum erat.

C. XV.

v. 8. γένησθε postulante structura e cl. occ. reponatur. Vulgare γενήσεσθε e proximis futuris αἰτήσεσθε et γενήσεσθαι ortum.

C. XVI.

v. 17 sq. Vereor sane quam ut apte eadem res per duos versiculos iteretur, eaque verbis εἶπον οὖν et ἔλεγον οὖν, quasi diversæ sententiæ proponerentur. Neque desunt indicia, quibus declaretur, ab antiquis librariis, aberrantibus oculis manibusque, comma 16 denuo exscriptum adeoque peccatum esse. Namque in egregio cd. 69 verba μικρὸν, καὶ οὐ -- πατέρα frustra quæruntur, a Slavi int. cd. 2 verba ἔλεγον οὖν -- τὸ μικρόν absunt. Eadem lectionis varietas, quæ v. 16, item v. 17 reperitur: utrobique pro οὐ legitur οὐκέτι, καί omittitur ante ὅτι, item ἐγώ (v. lect. var. Griesb.). Quare est quod suspicemur, primigeniam scripturam hanc breviorem fuisse: ἀλλήλους· τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. Primus interpolator post μικρόν e v. 16 καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με· ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα videtur addidisse, ut in Slavi cd. 2 legitur; posterior censor margini tanquam emendatam lectionem adscripsisse: τί ἐστι τοῦτο τὸ μικρόν; deinde librarius, ut fieri solebat, et interpolationem reliquisse et emendationem simul assumsisse, ut odd. D* 71 Ev. 26 Matth. r v. 18 exhibent: τί ἐστι τοῦτο τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ (seu ὃ λέγει), omisso ἔλεγον οὖν. Alius correctionem a lectione interpolata distincturus illam verbis ἔλεγον οὖν ita introduxit: ἔλεγ. οὖν· τί ἐστι τ. τὸ μικρ.; οὐκ οἴδ., τί λαλ. (ut

est in Syro hier. Arm. Aeth. cdd. gr. 1. 13. 69. 124 Barb. 225), sive ἔλ. οὖν· τοῦτο τί ἐ., ὃ λέγ., τὸ μ.; οὐκ οἴδ. τί λαλ., ut vulgo scribitur. Cod. 69 in locum οὖν -- ἀλλήλους v. 17 etiam ἔλεγον οὖν simpliciter substituit.

v. 20. δέ auctoritate *Syri hier.* aliorum intt. cdd. gr. B D 1 expunge. Non enim iterum ὁ κόσμος χαρήσεται et ὑμεῖς λυπηθήσεσθε, sed λυπηθήσεσθε et εἰς χαρὰν γενήσεται sibi opponuntur, ut antea θρηνήσετε et χαρήσεται.

C. XVII.

v. 23. καί ante ἵνα auctoritate cl. occ. ejiciatur, quoniam facilius in cl. or. addebatur, quam in occ. omittebatur. A cd. 1 abest ἵνα, quod ante nondum erat observatum: videlicet καί e cl. or. illato, extrudebatur ἵνα.

v. 25. καί prævia voce δίκαιε in και exeunte, facile iteratum, a f. lat. abest, quod mihi probatur. Ab eadem et Origene c. 18, 5 ὁ Ἰησοῦς omittitur, quod sane suspectum est.

C. XVIII.

v. 13. Post Καϊάφα verba ob homœoteleuton vulgo omissa et perperam v. 24 collocata ita restitue: Ἀπέστειλε δὲ αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν, ὃς ἦν κ. τ. λ. *Syrus hier.* hoc incisum ad v. 13 in margine posuit, omissis in textu verbis ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ut Adlerus p. 196 docuit. Griesb. autem, qui similia margini Syri post. attribuit (in nupera quoque ed. Schulzii), lapsus est. Post πρῶτον codicem Vindob. 225 ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα exhibere ferunt. Similia habet Cyrillus post ἐκείνου in calce commatis: ἀπέστειλεν δὲ αὐτὸν δεδ. πρὸς Κ. τὸν ἀρχ. Contextus postulat, ut comma 24 illo modo transponatur. Nam v. 15 docet, Petrum domum pontificis, non Annæ intrasse, adeoque illic Jesum v. 19 a pontifice exploratum esse: insulse contra v. 24 inferretur,

missum esse demum Jesum ad Caipham. Quam contradictionem cum veteres intt. jam intelligerent, eorum nonnulli v. 15 verba τῦ ἀρχιερέως omiserunt. Ne quis vero contendat, Petrum domo Annæ ad Caipham se contulisse, respicit v. 25 perspicue ad v. 18, ita ut uno eodemque loco Petrus magistrum renegasse dicendus sit.

C. XIX.

v. 2. Quæ addit *Syrus hier.* in fine commatis καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν, consentientibus f. afr. omnibusque intt., addi non poterat e l. p. Matth. 27, 29 Marc. 15, 18, sed facile omitti prævio homœoteleuto.

v. 14. τρίτη pro ἕκτη e cl. occ. Euseb. ad Marin. p. 92 Ammon. ap. Theophyl. Schol. gr. cdd. 108. 138 154 et Chronico alex. (provocante ad accurata exemplaria atque ad manum propriam Johannis) rescribe. Sexta enim hora jam sol defecit auctoribus Matth. 27, 45 Marc. 15, 33 Luc. 23, 44. Et facile fiebat, ut numeri γ' et ς' in exemplaribus græcis permutarentur, ubi quoque nonnunquam sex duplice gamma exprimebatur, ut in cd. D apud Kiplingium Marc. 15, 33.

v. 38. Memoratu digna est scriptura *Syri hier.* ἦλθον οὖν καὶ ἦραν αὐτό, consentientibus cdd. It. Item Sahid. pluralem et Arm. αὐτό pro τὸ σῶμα τῦ Ἰησῦ habent. — A cd. 1 verba καὶ ἐπίτρεψεν usque ad τὸ σῶμα τῦ Ἰησῦ ob homœoteleuton abesse vidi.